

สุขภาพองค์รวมเชิงพุทธของพระสงฆ์: นโยบาย สิทธิประโยชน์ และรูปแบบ การเกื้อกูลต่อชุมชนในสังคมไทย

Buddhist Holistic Health of Monks: Policies, Benefits and Forms of
Community Support in Thai Society

พระมหาประยูร โชติวิโร (ค้ำมา)¹ ปฎิธรรม สำเนียง² นงลักษณ์ ยอดมงคล³
และชาลีมาศ ต้นสุเทพวีรวงศ์⁴

Phramaha Prayoon Jotivaro (Khamma), Patitham Samniang,
Nongluk Yodmongkhon and Chaleemas Tansuthepveeravong

Received: February 22, 2021

Revised: September 23, 2021

Accepted: January 30, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.79

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและระบบการ
จัดการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ รวมทั้งเสนอแนะนโยบาย สิทธิประโยชน์และรูปแบบการดูแล
สุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในสังคมไทย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย มีขั้นตอนของ
กระบวนการวิจัย คือ 1) ขั้นการระบุปัญหา 2) ขั้นกำหนดเป็นวาระในการตัดสินใจ 3) ขั้นกำหนด
ข้อเสนอเชิงนโยบาย ผลการวิจัย พบว่า 1) การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย
พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ใช้สิทธิประกันสุขภาพบริษัทเอกชน 38.80% รองลงมาสิทธิหลักประกัน
สุขภาพถ้วนหน้า 30 บาท และสิทธิประกันสุขภาพกองทุน/กลุ่มภาคประชาชน ที่ 32.66% และ
15.94% ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ยังไม่เป็นไปตามที่
รัฐกำหนด และการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในกองทุนท้องถิ่นหรือพื้นที่ยังมีน้อยมาก 2) ระบบการ
จัดการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ พบว่า มีการประกาศใช้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ
เพื่อใช้เป็นกรอบในการดูแลสุขภาพองค์รวมและสร้างสุขภาพชุมชน มี 4 รูปแบบ คือ (1) ระบบ
การจัดการดูแลสุขภาพองค์รวมพระธรรมวินัย (2) ระบบการจัดการดูแลสุขภาพองค์รวมของ
พระสงฆ์ (3) ระบบการจัดการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ และ (4)
ระบบการจัดการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) นโยบาย สิทธิประโยชน์และ

^{1,2} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{3,4} สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ; National Health Security Office (NHSO)

รูปแบบการดูแลสุขภาพขององค์กรรวมของพระสงฆ์ในสังคมไทย พบว่า นโยบาย สิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพขององค์กรรวมของพระสงฆ์ ได้มีการจัดทำระบบฐานข้อมูล การสื่อสารและทำความเข้าใจเพื่อการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของพระสงฆ์ การจัดให้มีพระคิลานุปัฏฐากประจำวัด และการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งต้องมีภาคีเครือข่ายที่ด้านสุขภาพหนุนเสริม และการส่งเสริมบทบาทการเป็นผู้นำทางด้านสุขภาพทางปัญญาของพระสงฆ์ในการสร้างสุขภาพองค์กรสงฆ์นำไปสู่การสร้างสุขภาพทางสังคม

คำสำคัญ: สุขภาพองค์กรรวมเชิงพุทธ, รูปแบบการเกื้อกูล, นโยบาย, สิทธิประโยชน์

Abstract

The purpose of this research paper was to study the monks' access to health services and the holistic health care management system including proposing the policies, benefits and forms of holistic health care of monks in Thai society. It was a policy research study with the steps of the research process as follows: 1) problem identification steps; 2) decision agenda steps; and 3) policy proposal steps. The results of the research found that 1) monks' access to health services in Thai society found that most monks used private company health insurance for 38.80%, followed by 30 baht for universal health coverage and a fund/ public sector group health insurance right at 32.66% and 15.94% respectively indicating that monks' access to health services was not meeting state requirements and the participation of monks in local funds or areas was still very little. 2) The holistic health care management system of monks found that the National Monk's Health Constitution was promulgated to be used as a framework to take care of the health of the Sangha organization and to create the health of the community. There were 4 forms: (1) a system for holistic health care by Dhammavinaya; (2) a system for managing the holistic health of monks; (3) the monk health care management system according to the National Monk's Health Constitution; and (4) the monk's health care management system according to local wisdom; and 3) in the aspect of policies, benefits, and the forms of holistic health care of the monks in Thai society, a database system had been established as well as there were communication and understanding for monks' access to public health services. There should be arrangement of Phrakilanupataka in the temples and the development of temples to promote health which must have network, partners that supported health and promoted the leadership roles in the

intellectual health of monks in creating the well-being of the Sangha organization leading to social well-being.

Keywords: Buddhist Holistic Health, Forms of Support, Policies, Benefits

บทนำ

คนไทยร้อยละ 95 นับถือศาสนาพุทธ (ครูพระดอทเน็ต, 2552) ซึ่งใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตจนกลายเป็นรากฐานทางประเพณีและวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์มรดกของชาติไทย พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีความสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา พัฒนาการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมและการพัฒนาสังคม ท้องถิ่น ชุมชน อันเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชน ในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง สิ่งแวดล้อมภายในวัดและขยายผลสู่การพัฒนาสุขภาพของชุมชน และจากสภาพโครงสร้างของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน การพัฒนาต่าง ๆ เจริญก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดด ประชาชนมุ่งสู่สังคมวัตตุนิยมมากขึ้น พระภิกษุสงฆ์ถูกปล่อยให้เผชิญกับปัญหาตามลำพัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการดูแลสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ นโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมายังไม่สามารถตอบสนองกับการส่งเสริมสุขภาพและการแก้ไขปัญหาสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ได้ รวมทั้งผลงานวิจัยต่าง ๆ ได้สะท้อนและตอกย้ำปัญหาได้อย่างชัดเจนในเรื่องการจัดการสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์อย่างรอบด้าน และเพียงพอ กอปรกับพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ที่เข้ามาบวชในพุทธศาสนา ไม่สามารถที่จะประกอบกิจได้ตั้งฆราวาส เพราะเป็นการขัดต่อพุทธบัญญัติ จึงต้องอาศัยปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคที่เป็นเครื่องดำรงชีวิตจากประชาชน การที่พระภิกษุสงฆ์บางส่วนจะต้องแยกตัวออกเด็ดขาดจากชุมชนและปลีกตัวอยู่โดยลำพัง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างพระภิกษุสงฆ์กับสังคมโดยรวม การอยู่แบบโดดเดี่ยวของพระภิกษุสงฆ์ย่อมเกิดความเสียหายหลายประการ โดยเฉพาะความเสี่ยงต่อการดูแลสุขภาพซึ่งสอดคล้องกับประเด็นตามธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2552 หมวด 5 การป้องกันและควบคุมโรคและปัจจัยที่คุกคามสุขภาพอย่างมีมาตรฐาน ทันทต่อเหตุการณ์ บนพื้นฐานแห่งดุลยภาพ ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กระทรวงสาธารณสุขมีนโยบายส่งเสริมให้คนไทย มุ่งเน้นการสร้างเสริมสุขภาพมากกว่าการซ่อมแซมสุขภาพ ทำให้เกิดกระแสตื่นตัวในการดูแลสุขภาพ แต่ในขณะเดียวกันกลับพบว่า “พระสงฆ์” เป็นผู้ที่ให้ความสำคัญของการดูแลรักษาสุขภาพค่อนข้างน้อย โดยจะเข้ารับบริการสาธารณสุขก็ต่อเมื่อเกิดการเจ็บป่วยรุนแรงและแสดงอาการของโรคแทรกซ้อนต่าง ๆ เกิดขึ้นเท่านั้น ทำให้ภาครัฐต้องจัดสรรงบประมาณจำนวนมากเพื่อให้การดูแลรักษาสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ทั่วประเทศ จากการศึกษาของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยการสัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์จำนวน 246 รูป ใน 11 จังหวัด พบว่า พระภิกษุสงฆ์สนใจตรวจสุขภาพร้อยละ 52 จำแนกเป็นการตรวจสุขภาพประจำปีเพียงร้อยละ 21 และตรวจสุขภาพเป็นครั้งคราวร้อยละ 31 พระภิกษุสงฆ์ประมาณครึ่งหนึ่งที่มีปัญหา

สุขภาพกายซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาโภชนาการเช่นโรคกระเพาะอาหารและลำไส้ความดันโลหิตสูง เบาหวานและไขมันในเลือดสูง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและสถาบันวิจัยสังคม, 2555) ปัญหาการเจ็บป่วยของพระภิกษุสงฆ์ ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ และปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ สาเหตุที่สำคัญส่วนหนึ่งมาจากอาหารที่ใส่บาตรทำบุญของประชาชนที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงผลเสียต่อการเจ็บป่วยของพระภิกษุสงฆ์ เช่น แกงกะทิอาหารที่มีไขมันสูง ขนมหวานต่าง ๆ เป็นต้น พฤติกรรมการสูบบุหรี่ ดื่มกาแฟ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลังเกินกว่า 2 ขวดต่อวันและดื่มน้ำสะอาดไม่ถึงวันละ 6 แก้ว (เนาวรัตน์ เจริญค้าและคณะ, 2546) ฉันทอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ และมีการออกกำลังกายไม่เพียงพอนอกจากนั้นยังพบว่ามีความเครียดถึงร้อยละ 54 (อัญชลี ประคำทอง, 2544) การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเป็นปัญหาสุขภาพและมีค่าใช้จ่ายในการรักษาสูง เช่น ค่ารักษาพยาบาลของพระภิกษุสงฆ์ที่เข้ารับการรักษาโรงพยาบาลสงฆ์ปี พ.ศ. 2549 เป็นจำนวน 56,499,198 บาท (กรมการแพทย์, 2549) ซึ่งถ้าพระภิกษุสงฆ์ได้รับการส่งเสริมสุขภาพและมีการดูแลสุขภาพพระหว่างเจ็บป่วยที่ลดลงปัญหาเหล่านี้ลดลงได้มาก ในการฟื้นฟูสภาพหลังการเจ็บป่วย ยังพบว่าพระภิกษุสงฆ์จำนวนมากที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและมีปัญหาทางด้านการเคลื่อนไหวของร่างกายยังไม่ได้รับการเยี่ยมและฟื้นฟูสภาพอย่างถูกต้องจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อย่างจริงจัง ทำให้พระภิกษุสงฆ์ดำเนินชีวิตไปตามลำพังเป็นสาเหตุให้พระภิกษุสงฆ์ขาดการกินยาอย่างต่อเนื่อง ขาดการทำกายภาพบำบัด ขาดการส่งเสริมสุขภาพที่จำเป็น การดูแลสุขภาพที่ต่อเนื่องต่อการดำรงชีวิต แม้กระทั่งพระภิกษุสงฆ์ที่มีญาติพี่น้องอยู่ใกล้วัดก็ขาดการดูแลเช่นกัน สำหรับการดูแลสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ด้วยกันเองพบว่ามีน้อยมาก ส่วนใหญ่มีเพียงถามทุกข์สุขเท่านั้นและมีค่าใช้จ่ายในการไปพบแพทย์ ไปโรงพยาบาลหรือไปรักษาที่คลินิก ด้านการส่งเสริมสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ยังมีกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพน้อยมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีข้อเสนอแนะนำกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพสำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมกิจกรรมการออกกำลังกายที่พระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติอยู่เป็น (อุทัย สดสุข, 2544)

พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 หมวด 1 มาตรา 5 กำหนดให้บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพและตามมาตรา 6 กำหนดให้บุคคลที่ประสงค์จะใช้สิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าให้ยื่นคำขอลงทะเบียนต่อสำนักงานหรือหน่วยงานที่สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติกำหนด และเลือกหน่วยบริการเป็นหน่วยบริการประจำของตน ซึ่งในคุณสมบัติของผู้มีสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าหมายรวมถึงพระภิกษุสงฆ์ด้วย หากไม่ได้เป็นผู้มีสิทธิในระบบประกันสังคมหรือสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ และในสถานที่บริการสาธารณสุขในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทุกแห่ง มีบริการการส่งต่อและดูแลผู้ป่วยต่อเนื่องที่บ้าน โดยทีมสหสาขาวิชาชีพ/เจ้าหน้าที่สาธารณสุข การบริการสุขภาพที่บ้านเป็นการให้การดูแลรักษายาบาล ณ ที่อยู่อาศัยของผู้ป่วยโดยมุ่งเน้นการรักษาที่ต่อเนื่องสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ป่วยให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้โดยเฉพาะผู้ป่วยและสมาชิกในครอบครัวที่มีปัญหาสุขภาพ เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยระยะพักฟื้น ผู้ป่วยเรื้อรังหรือพิการรวมทั้งผู้ป่วย

ระยะสุดท้าย โดยให้บริการด้านการรักษาพยาบาล การส่งเสริมป้องกันโรค และฟื้นฟูสภาพ คำนึงถึง สังคมและวัฒนธรรมที่บ้านและชุมชนโดยผู้ป่วยและครอบครัวมีส่วนร่วมในการวางแผนการดูแล สุขภาพ สร้างทักษะให้ผู้ป่วยและครอบครัวพึ่งตนเองได้ ลดการเจ็บป่วยและพิการ สร้างคุณภาพชีวิต และอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า นอกจากนี้อาสาสมัครสาธารณสุขที่อยู่ในชุมชนจะร่วมเยี่ยม ติดตาม และดูแลผู้ป่วยด้วย แต่พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่ที่เป็นโรคเรื้อรังนอนป่วยในกุฏิโดยไม่ได้รับการดูแล ผ่านระบบนี้ และไม่มีญาติ/อาสาสมัครมาช่วยดูแลและฟื้นฟูสภาพ แต่ผลการดำเนินงานเกี่ยวกับ สุขภาพพระสงฆ์ที่ผ่านมาพบว่า ปัญหาสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ทั้งปัญหาด้าน การเข้าถึงสิทธิประโยชน์ในบริการด้านสุขภาพ การดูแลทั้งในด้านการรักษา การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสภาพหลังการเจ็บป่วย และสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตแม้ว่า ปัญหาสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ ได้มีหน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการแก้ไขปัญหา แต่เป็นเพียงโครงการ เฉพาะกิจที่ขาดระบบกลไกการดำเนินงาน ขาดการบูรณาการกับภาคส่วนต่าง ๆ อย่างจริงจัง และมีการดำเนินงานเฉพาะในบางพื้นที่เท่านั้น จึงเป็นที่น่าวิตกว่า จะทำให้กลไกในการสืบทอดพระ ศาสนาพุทธและการพัฒนาความดีงามด้านคุณธรรม จริยธรรมที่สำคัญยิ่งของประเทศไทยก็จะ อ่อนแอลง

ดังนั้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาสุขภาพขององค์กรรวมของพระสงฆ์อย่างยั่งยืน โดยมีการ ดำเนินการในทุกระดับอย่างบูรณาการและครบวงจรทั้งส่วนของบ้าน วัด โรงเรียน สถานบริการ สาธารณสุข และองค์กรปกครองท้องถิ่น โดยพัฒนาระบบการเฝ้าระวังสุขภาพพระภิกษุสงฆ์โดย ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เสริมสร้างความเข้มแข็งของพระภิกษุสงฆ์ ชุมชน ให้มีศักยภาพในการสร้าง สุขภาวะที่ดี มีการพัฒนาวัด และสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ และการควบคุมโรคที่ อาจแพร่ระบาดได้ อีกทั้งต้องมีกลไกและระบบเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์เข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้ง่าย และสะดวก มีแนวทางนโยบายมารองรับ เพื่อให้การพัฒนาดำเนินไปในทิศทางเดียวกันและบรรลุ เป้าหมายร่วมกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงได้เสนอโครงการพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพของ องค์กรรวมของพระสงฆ์ขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาระบบการจัดการดูแลสุขภาพขององค์กรรวมของพระสงฆ์
3. เพื่อเสนอนโยบาย สิทธิประโยชน์และรูปแบบการดูแลสุขภาพขององค์กรรวมของพระสงฆ์

ในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “สุขภาพองค์กรรวมเชิงพุทธของพระสงฆ์: นโยบาย สิทธิประโยชน์และ รูปแบบการเกื้อกูลต่อชุมชนในสังคมไทย” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย มีขั้นตอนของ กระบวนการวิจัย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการระบุปัญหา 2) ขั้นกำหนดเป็นวาระในการตัดสินใจ 3) ขั้นกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย 4) ขั้นอนุมัตินโยบาย 5) ขั้นดำเนินนโยบายและ 6) ขั้นการประเมิน

นโยบาย ด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลาในข้อตกลงเบื้องต้นของงานวิจัยฉบับนี้ จะดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 1-3 เท่านั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีกระบวนการตามแนวคิดทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นระบุปัญหา

ผู้วิจัยใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพด้วยการ

(1) วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องย้อนหลังไม่น้อยกว่า 5 ปี

(2) สอบถามการรับรู้เกี่ยวกับหน้าที่และสิทธิหลักประกันสุขภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 รูป โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากพระสงฆ์ทั่วประเทศ เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน ดังนั้นขนาดตัวอย่างสามารถคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ W.G. Cochran โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 384 คน เมื่อลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์จำนวน 897 เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้เครื่องมือแบบสอบถามการรับรู้เกี่ยวกับหน้าที่และสิทธิหลักประกันสุขภาพ (Questionnaire) ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) และแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มีค่าความตรงมากกว่า .60 ข้อและมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับที่ .86

(3) การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลสถานการณ์การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของ พระสงฆ์ในสังคมไทย *กลุ่มเป้าหมาย* ในการสัมภาษณ์ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงได้แก่ พระสงฆ์ และผู้ให้บริการด้านสุขภาพ จำนวน 16 รูป/คน โดยจำแนกเป็นพระสงฆ์ใน 4 ภาค ของประเทศไทย ภาคละ 2 รูป รวม 8 รูป โดยได้กำหนดคุณสมบัติกลุ่มเป้าหมายดังนี้ พระสงฆ์ (1) มีอายุพรรษาไม่ต่ำกว่า 1 พรรษา (2) ต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ในการรับบริการด้านสาธารณสุขที่หลากหลายและผู้ให้บริการด้านสุขภาพใน 4 ภาคของประเทศไทย ภาคละ 2 คน รวม 8 คน รวมทั้งสิ้น 16 คน กำหนดคุณสมบัติดังนี้ (1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานให้บริการด้านสุขภาพไม่น้อยกว่า 5 ปี (2) เป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ (3) มีประสบการณ์การให้บริการสุขภาพแก่พระภิกษุ ใช้เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นกำหนดเป็นวาระในการตัดสินใจ

ผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นกรอบประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้นสังเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์พัฒนาเป็น (ร่าง) ระบบการจัดการดูแลสุขภาวะองค์ รวมของพระสงฆ์ แล้วจึงนำร่างนั้นไปเข้าสู่กระบวนการสัมมนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อให้ได้ระบบการจัดการดูแลสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการสัมมนากลุ่ม จำนวน 18 รูป/คน โดยการสุ่มแบบเจาะจงจำแนกเป็น ตัวแทนขององค์กรที่เกี่ยวข้องดังนี้

- (1) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ 2 คน
- (2) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ 2 คน
- (3) กรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข 2 คน
- (4) สำนักงานพระพุทธศาสนา 2 คน
- (5) มหาเถรสมาคม 2 รูป
- (6) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ 2 คน
- (7) ตัวแทนพระสงฆ์ จำนวน 4 รูป
- (8) นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขหรือด้านศาสนา จำนวน 2 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลระบบการจัดการดูแลสุขภาพขององค์รวมของพระสงฆ์มาพัฒนาเพิ่มเติมโดยระบุสิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ภายใต้พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ แล้วนำร่างที่ได้เข้าสู่กระบวนการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อให้เกิดข้อเสนอเชิงนโยบาย สิทธิ ประโยชน์และรูปแบบการดูแลสุขภาพขององค์รวมของพระสงฆ์ในสังคมไทยที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ โดยใช้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของข้อเสนอเชิงนโยบาย สิทธิ ประโยชน์และรูปแบบการดูแลสุขภาพขององค์รวมของพระสงฆ์ในสังคมไทย คัดเลือกโดยวิธีการสนับโบล

สรุปผลการวิจัย

1. การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ใช้สิทธิประกันสุขภาพบริษัทเอกชนร้อยละ 38.80 รองลงมาสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาท และสิทธิประกันสุขภาพกองทุน/กลุ่มภาคประชาชน ที่ร้อยละ 32.66 และ 15.94 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ยังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิหลักประกันสุขภาพ และส่งผลให้การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของสงฆ์ในสังคมไทยในภาพรวมยังไม่เป็นไปตามที่รัฐกำหนด นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในกองทุนท้องถิ่นหรือพื้นที่พบว่าพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะเป็นกรรมการกองทุน เป็นผู้ใช้กองทุนและส่งเสริมให้หน่วยงานบริการในพื้นที่ใช้กองทุนเพื่อสร้างสุขภาพในชุมชน

2. ระบบการจัดการดูแลสุขภาพขององค์รวมของพระสงฆ์ พบว่า สถานการณ์ทั่วไปด้านสุขภาพขององค์รวมของพระสงฆ์ กระทรวงสาธารณสุข ได้ทำการสำรวจ “ภาวะสุขภาพพระภิกษุและสามเณร” กระทรวงสาธารณสุขจึงมีนโยบายพัฒนาวัดทั่วประเทศให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพเพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยง คณะสงฆ์โดยความร่วมมือของภาคีเครือข่ายได้มีการประกาศใช้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ภายใต้มติมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นกรอบสำคัญในการกำหนดแนวทางการดำเนินการพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ ให้คณะสงฆ์ รัฐ ประชาชน และภาคีเครือข่าย ได้ดำเนินการให้พระสงฆ์ดูแลกันเองตามพระธรรมวินัย ชุมชนและสังคมอุปถุภากพระสงฆ์

ตามพระธรรมวินัย และส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคมโดยมีธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติเป็นกรอบสำคัญในการดำเนินการ

3) นโยบาย สิทธิประโยชน์และรูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในสังคมไทย ต้องเป็นระบบการจัดการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ที่มีความสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยและหลักการทางสุขภาพครอบคลุมสุขภาพะด้าน กาย จิต สังคม และปัญญา โดยมี 3 รูปแบบ คือ 3.1) พระสงฆ์ดูแลตัวเองและกันเองตามพระธรรมวินัย 3.2) ชุมชน สังคม ดูแลพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย 3.3) พระสงฆ์เป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม ด้านนโยบาย สิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ภายหลังจากการประกาศใช้ธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ได้มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลพระสงฆ์ เพื่อให้ทราบข้อมูลวัดและพระสงฆ์ทั่วประเทศ และเชื่อมโยงข้อมูลพระสงฆ์เข้ากับสิทธิประโยชน์ในระบบประกันสุขภาพ โดยมีการจัดทำบัตรสมาร์ตการ์ดสำหรับพระสงฆ์ การจัดให้มีพระคิลานุปัฏฐากประจำวัด หรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสม.) การดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งองค์ความรู้สำคัญในการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ ทั้งสุขภาพะทางกาย สุขภาพะทางจิต สุขภาพะทางสังคม สุขภาพะทางปัญญานั้น ต้องมีภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพหนุนเสริม และมีการสื่อสารสาธารณะในหมู่พระสงฆ์ให้เกิดความเข้าใจถึงปัญหาสุขภาพและส่งเสริมบทบาทการเป็นผู้นำทางด้านสุขภาพะทางปัญญาของพระสงฆ์ในการสร้างสุขภาพะองค์รวมสงฆ์นำไปสู่การสร้างสุขภาพะทางสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

1. การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย เห็นว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังมีความเข้าถึงบริการด้านสุขภาพตามระบบหลักประกันสุขภาพน้อย แม้ส่วนใหญ่จะมีสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาท ถึงร้อยละ 84.62 ก็ตามแต่พระสงฆ์ส่วนใหญ่เลือกที่จะเข้ารับการรักษาโรงพยาบาลเอกชนแต่เมื่อมีโรคค่าใช้จ่ายสูงก็จะเลือกใช้สิทธิสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า อย่างไรก็ตามการเข้าไปมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในระบบหลักประกันสุขภาพผ่านกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่จะเป็นประโยชน์มากในการส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์เป็นผู้นำในการสร้างเสริมสุขภาพะองค์รวมในชุมชนแต่ก็พบว่ายังมีพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามไม่รู้ “กองทุนสุขภาพตำบล” หรือกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น/พื้นที่ (กองทุนหลักประกันสุขภาพ อบต./เทศบาล) มากถึงร้อยละ 92.75 และมีพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามเพียงร้อยละ 25.31 ที่ทราบว่าในตำบลที่ท่านพักอาศัยมี “กองทุนสุขภาพตำบล” หรือกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น/พื้นที่ (กองทุนหลักประกันสุขภาพ อบต./เทศบาล)

2. ระบบการจัดการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ เห็นว่า หลังจากมีการประกาศใช้ธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ภายใต้มติมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นกรอบสำคัญในการกำหนดแนวทางการดำเนินการพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพะ ให้คณะสงฆ์ รัฐ ประชาชน และภาคีเครือข่าย ได้ดำเนินการให้พระสงฆ์ดูแลกันเองตามพระธรรมวินัย ชุมชนและสังคมอุปัฏฐาก

พระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย และส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชน และสังคม ทำให้เห็นว่า ระบบการจัดการดูแลสุขภาวะองค์กรรวมของพระสงฆ์จะต้องคำนึงถึงพระธรรมวินัยและหลักการทางสุขภาพทั้งทางกาย จิต สังคมและปัญญา โดยเฉพาะการที่องค์กรสงฆ์ กำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการดำเนินการ และให้ครอบคลุมทั้ง 3 เป้าหมายสำคัญ คือ 1) พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย 2) ชุมชนและสังคมกับการดูแลปฏิบัติกฎจากพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย 3) บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคมโดยมีหลักการสำคัญในการดำเนินการ 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ข้อมูล การพัฒนา การบริการสุขภาพ และการวิจัย

3. นโยบาย สิทธิประโยชน์และรูปแบบการดูแลสุขภาวะองค์กรรวมของพระสงฆ์ในสังคมไทย เห็นว่า การดูแลสุขภาพของประชาชนคนไทย รัฐได้ตราพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มาใช้เพื่อกำหนดแนวทางในการดูแลคนไทยให้มีสุขภาพดีอย่างครอบคลุมและครบวงจร ตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 โดยมีสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ทำหน้าที่จัดบริการสาธารณสุขให้แก่บุคคลที่ไม่มีสิทธิสวัสดิการรักษายาพยาบาลจากกฎหมายประกันสังคม หรือสิทธิสวัสดิการรักษายาพยาบาลของข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ และได้มีการดำเนินการเพื่อการพัฒนาสุขภาวะของพระสงฆ์ตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2555 เรื่องพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ และได้มีการดำเนินการจัดทำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ โดยความร่วมมือของหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบและแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ทั่วประเทศ มองว่า เป็นหลักการสำคัญที่ส่งผลให้นโยบายของคณะสงฆ์มีองค์ภาคีเครือข่ายเข้ามาสนับสนุนในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม กอปรกับการที่ยึดหลักการสำคัญ คือ การใช้ “ทางธรรมนำทางโลก” และมาตรการสำคัญในการดำเนินงาน 5 ด้าน ได้แก่ 1) พัฒนาแนวทางการบริการสุขภาพที่มาคุณภาพในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ 2) ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนางานองค์กรคณะสงฆ์ และเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาในการดูแลสุขภาพตนเองและพระสงฆ์ในพื้นที่รับผิดชอบ 3) ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ 4) ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ วิจัย พัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพและการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ และ 5) พัฒนาระบบควบคุม กำกับ ติดตามประเมินผลการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพ ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งกาย จิต ปัญญา และสังคม ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพโดยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชน ทำให้พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเข้มแข็ง ทั้งนี้เป็นผลมาจากสามส่วนหลักด้วยกันคือ 1) การก่อเกิดนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ผ่านเครื่องมือธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ 2) ความร่วมมือในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะจากภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานในระดับนโยบายที่ลงนามความร่วมมือและผลักดันประเด็นดังกล่าวให้เข้าไปเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ในแผนของหน่วยงาน 3) การมีแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนาทำให้คณะสงฆ์

สามารถทำงานเชิงบูรณาการกับองค์กรภาคีเครือข่ายในระดับนโยบายและนำไปสู่การปฏิบัติการในพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้ใหม่

การดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ ทั้งสุขภาพทางกาย สุขภาพทางจิต สุขภาพทางสังคม สุขภาพทางปัญญา นั้น ต้องมีภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพหนุนเสริม และมีการสื่อสารสาธารณะในหมู่พระสงฆ์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในแนวนโยบายจากรัฐและองค์กรคณะสงฆ์ รวมถึงสิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพที่พระสงฆ์พึงได้รับ และแนวทางในการเกื้อกูลสังคมที่พระสงฆ์พึงกระทำ ซึ่งกระบวนการทัศน์สุขภาพองค์รวมแนวพุทธและการแพทย์สมัยใหม่มีความคล้ายคลึงกันทั้งในด้านความหมาย มิต้องค์ประกอบ และกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพ และทั้งสองกระบวนการทัศน์ต่างถือว่า สุขภาพทางปัญญามีความสำคัญที่สุด ซึ่งเห็นได้ว่า สุขภาพทางปัญญาในแนวพุทธจะมองลึกซึ้งและครอบคลุมมากกว่าแนวการแพทย์สมัยใหม่ การสร้างเสริมสุขภาพองค์รวมในแนวพุทธใช้หลักการ

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่องสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธของพระสงฆ์: นโยบาย สิทธิประโยชน์และรูปแบบการเกื้อกูลต่อชุมชนในสังคมไทย มีข้อเสนอแนะการวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรจัดให้มีการร่วมมือกับองค์กรภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายเพื่อผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนงานด้านการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์
2. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีสถาบันหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรและสร้างองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษาสงฆ์และหน่วยงานสุขภาพเพื่อดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์โดยตรง
3. คณะสงฆ์ควรจัดให้มีกองทุนในการดูแลสุขภาพของคณะสงฆ์โดยรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการสมทบงบประมาณในกองทุน
4. คณะสงฆ์ร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการสื่อสารทำความเข้าใจให้พระภิกษุสามเณรและผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเข้าใช้สิทธิตามระบบหลักประกันสุขภาพ เพื่อให้คณะสงฆ์สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพและบริการสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึงครอบคลุมเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยบริการหรือสถานพยาบาลภายใต้หลักประกันสุขภาพแห่งชาติควรจัดให้มีบริการแบบไร้รอยต่อต่อพระสงฆ์ เช่น การเข้ารับบริการในสถานพยาบาลในเขตเดียวกันโดยไม่ต้องใช้ใบส่งตัว การแยกที่นั่งหรือช่องทางพิเศษสำหรับพระสงฆ์ การจัดบริการเชิงรุกไปที่วัด
2. การส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพ
3. การจัดตั้งกองทุนสุขภาพพระสงฆ์ที่เชื่อมโยงกับกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพที่จำเป็นระดับจังหวัด

4. การจัดตั้งศูนย์ประสานงานระบบหลักประกันสุขภาพภายในวัด
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการเข้าถึงสุขภาพพระสงฆ์ด้วยกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2549). *สถิติการอาพาธของพระสงฆ์ที่มารับการตรวจรักษา พ.ศ.2549*. กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลสงฆ์ งานเวชระเบียนและสถิติ.
- ครูพระดอทเน็ต. (2552). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย*. เข้าถึงได้จาก <<http://www.kroophra.net/index.php>>.
- เนาวรัตน์ เจริญค้าและคณะ. (2546). *การสูบบุหรี่ของพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิธรรมาภรณ์เพื่อการไม่สูบบุหรี่.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและสถาบันวิจัยสังคม. (2555). *การประชุมวิชาการมหกรรมการเรียนรู้ พย.สสส. ครั้งที่ 2 “บ่มเพาะนักศึกษาพยาบาล สู่การเป็นนักสร้างเสริมสุขภาพ”*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- อัญชลี ประคำทอง. (2544). การประเมินผลโครงการดำเนินงานสุขภาพจิตโดยพระสงฆ์. ใน *ประชุมวิชาการกรมสุขภาพจิต ครั้งที่ 7 ปี 2544 “ความสุขที่พอเพียง”* (น. 89). นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต.
- อุทัย สุดสุข. (2544). *สาธารณสุขในพระไตรปิฎก: บูรณาการสู่สุขภาพดี ชีวีมีสุข*. นนทบุรี: เทพประทานการพิมพ์.

ศึกษาวิเคราะห์เปรตในสังคมไทย

An Analytical Study of Peta (Hungry Ghosts) in Thai Society

พระประพันธ์ ชาติเมธ (สีผึ้ง)¹ ศิริโรจน์ นามเสนา² และพระศรีสมโพธิ³
PhraPrapan Catametho (Shiphueng), Sirirote Namsena and Phrasrisomphot

Received: September 01, 2021

Revised: October 28, 2021

Accepted: January 30, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.80

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาของเปรตในคัมภีร์พระพุทธานุศาสตร์ และ 2) วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องเปรตในสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาวิเคราะห์เอกสาร พระไตรปิฎกเป็นหลัก และเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำราและผลงานทางวิชาการ และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ความเป็นมาของเปรตในพระพุทธานุศาสตร์ ในพระไตรปิฎกกล่าวถึงความเกี่ยวข้องซึ่งประกอบไปด้วย นรก ปิตติวิสัย อสุรกาย และตริจฉาน สำหรับภูมิเปรตนั้น ที่ปรากฏอยู่ในพระสูตร อรรถกถาและคัมภีร์ต่าง ๆ ได้จำแนกประเภทของเปรตออกเป็น 37 ประเภท แต่มีเปรตจำพวกเดียวเท่านั้นที่สามารถรับส่วนบุญจากญาติได้ ด้วยการอนุโมทนาในส่วนบุญนั้น คือ “ปรตตฐีวิวิกเปรต” หรือ “ปรตตตฐูปชีวิตเปรต” เปรตเหล่านี้มีรูปร่างและลักษณะการเสวยทุกข์เวทนาจะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรรมกรกระทำของแต่ละบุคคล และ 2) ความเชื่อเรื่องเปรตในสังคมไทย เป็นความเชื่อของผลกรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรตกรรมนั้นบันดาลให้เกิดเป็นเปรต กรรมชั่วที่เปรตแต่ละตนได้ทำมีลักษณะไม่เหมือนกัน การที่มนุษย์จะเกิดมาเป็นเปรตก็ตามแต่บาปกรรมที่ได้กระทำไว้บนโลกมนุษย์เปรตจะมีลักษณะน่าเกลียดน่ากลัว ทั้งนี้ เพราะความแตกต่างของผลกรรมชั่วที่เปรตแต่ละตนได้ทำไว้ เรื่องเปรตนั้นถือได้ว่าได้เตือนสติของประชาชนและพยายามปลุกฝัง เกิดความศรัทธาเชื่อมั่นที่จะประพฤติตนตามหลักธรรมเพื่อให้เกิดผลแห่งความสุขแก่ตนอนิธิพลดังกล่าวยังเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งเสริมให้พระพุทธานุศาสตร์มีความเจริญมั่นคง การสร้างรูปปั้นเปรตในลักษณะต่าง ๆ ของวัดในอำเภอเมืองจังหวัดพิจิตรเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างหนึ่งในการแสดงให้แก่ประชาชนที่พบเห็นจะก่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อบาปที่จะทำให้เป็นเปรตในสัมปรายภพได้เป็นอุทาหรณ์สอนตนเองและเยาวชนต่อไป

¹ คณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร; Phichit Provincial Office of Buddhism

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: prapansri2501@gmail.com, Tel.082-4780876

คำสำคัญ: วิเคราะห์, เปรต, สังคมไทย

Abstract

The objectives of this research paper were 1) to study the history of Peta (Hungry Ghosts) in the Buddhist scriptures; and 2) to analyze beliefs in Peta in Thai society. It was a qualitative research by studying and analyzing documents, Tipitaka that was the main, research papers, theses, books, textbooks and academic works and using descriptive content analysis techniques. The results of the research showed that 1) in terms of the history of Peta (Hungry Ghosts) in Buddhism, Tipitaka talks about the relationship which includes Niraya (Hell), Pittavisaya (ghost sphere), Asurakaya (host of demons) and Tiracchana (animal). For Petabhumi (ghost sphere) appearing in Sutra, Commentaries and Scriptures, it can be classified into 37 types, but only one type can receive portion of merit from their relatives with the blessing of merit, that is, "Parattujivikapeta" or "Paratdattupajivitapeta". These Peta (hungry ghosts) have different shapes and characteristics depending on the individual action; and 2) beliefs of Peta in Thai society are beliefs of the result of Kamma that causes Peta. That Kamma gives birth to Peta. The evil deeds that each of Peta has done are not the same. Human beings are born to be Peta depending on the sins they have committed on the human world. However, Peta has a horrifying appearance because of the difference in the evil deeds of each Peta. The story of Peta is considered to have reminded the people and tried to cultivate in order to gain faith to behave according to Dhamma for the sake of happiness. Such influence is also one of the factors that contribute to the stability of Buddhism. The creation of Peta statues in various ways in temples in Mueang District, Phichit Province is another example of showing people who see them will be afraid of the sins that will make them Peta in Samparayabhava (future existence) as an example of self-teaching and next youth.

Keywords: Analysis, Peta (Hungry Ghosts), Thai Society

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นสอนให้เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม ซึ่งมีหลักคำสอนที่เรียกว่า หัวใจพระพุทธศาสนา คือ ละเว้นจากการกระทำความชั่ว กระทำแต่ความดี และการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องกรรมนิยามหรือกฎแห่งกรรม เน้นหลักการกระทำที่มีกรรมให้ผลวิบาก มีพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงทราบกรรม ฯลฯ

ปฏิบัติทำให้ถึงความดับแห่งกรรม ดังนั้น เราอาศัยอะไรกล่าว ดูกรภิกษุทั้งหลายเรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำความกรรมด้วยกาย ด้วยวาจาด้วยใจ ก็เหตุเกิดแห่งกรรมเป็นไฉน คือ ผัสสะเป็นเหตุเกิดแห่งกรรม ก็ความต่างแห่งกรรมเป็นไฉน คือ กรรมที่ให้วิบากในนรกก็มีที่ให้วิบากในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานก็มี ที่ให้วิบากในเปรตวิสัยก็มี ที่ให้วิบากในมนุษย์โลกก็มี ที่ให้วิบากในเทวโลกก็มี นี้เรียกว่าความต่างแห่งกรรม ก็วิบากแห่งกรรมเป็นไฉน คือ เราย่อมกล่าววิบากแห่งกรรมว่ามี 3 ประการ คือ กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน 1 กรรมที่ให้ผลในภพที่เกิด 1 กรรมที่ให้ผลในภพต่อ ๆ ไป 1 นี้เรียกว่าวิบากแห่งกรรม ฯ” (ม.อ. (ไทย) 14/334/368) สัตว์โลกเมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้วย่อมไปเกิดในภูมิต่าง ๆ ตามผลกรรมของตนที่ได้พึงกระทำไว้ เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ว่าได้ทำกรรมดีหรือกรรมชั่วอย่างไร ในพระพุทธศาสนาได้มีการแยกประเภทของกรรมไว้เป็นอเนกปริยาย เช่น กรรมดี เรียกว่า “กุศลกรรม” กรรมชั่ว เรียกว่า “อกุศลกรรม” กรรมกลาง ๆ ไม่ดีไม่ชั่ว เรียกว่า “อัพยากฤตกรรม” กรรมหนัก เรียกว่า “ครุกรรม” กรรมเบา เรียกว่า “ลหุกรรม” กรรมขาว เรียกว่า “สุภกกรรม” กรรมดำ เรียกว่า “กาฬกรรม” และมีการเสวยผลของกรรม เรียกว่า “วิบาก” ส่วนของจิตใจและมีสภาพเป็นภพภูมิ ๆ เช่น

1. มนุสสภูมิ คือ ภูมิที่เป็นที่อยู่ของมนุษย์โลก เป็นผลของกรรมดี
2. ดิรัจฉานภูมิ คือ เป็นภูมิของสัตว์ที่อยู่ใกล้ชิดมนุษย์มากที่สุด คือผลของกรรมชั่ว
3. อสุรกายภูมิ อสุรกาย หรืออสูร คือ ภูมิหรือโลกที่หาความสุขความเจริญมิได้แห่งแล้ง เป็นเป็นผลของกรรมชั่ว
4. นิรยภูมิ คือ ภูมิแห่งโลคนรก เป็นสถานที่เสวยผลของการกระทำชั่วมีแต่ความทุกข์ทรมานที่ดิรัจฉานภูมิ คือ โลกของสัตว์ดิรัจฉานทั้งหลาย เป็นผลของกรรมชั่ว
5. เปตภูมิ คือ ภูมิหรือโลกของสัตว์ที่อยู่ห่างไกลความสุขความเจริญ แห่งแล้ง ห่อเหี่ยว ออดอยาก เสวยแต่ทุกข์ทรมาน เป็นผลของกรรมชั่ว
6. เทวภูมิ คือ ภูมิหรือโลกของเทวดาได้รับแต่ความสุขความสบายเป็นผลของกรรมดี

ในฐานะเป็นทุกติภูมิสุคติภูมิและเป็นการพรรณนาถึงสภาพของนรกและสวรรค์โดยตรง ซึ่งทั้งสองฐานะนั้นได้ช่วยปลูกศรัทธาต่อการประพฤติปฏิบัติคือการกระทำของชาวพุทธได้มากที่สุด หากกล่าวเฉพาะที่กล่าวถึงในฐานะเป็นทุกติภูมิและสุคติภูมิเช่น หมู่สัตว์ที่ประกอบกายทุกจริต วิจิตรจริต และมนุสจริต กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นผิด และชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิด พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปบังเกิดในอบาย ทุกติวินิบาต นรก แต่หมู่สัตว์ที่ประกอบกายสุจริต วิจิตรสุจริต และมนุสสุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นชอบ และชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (ที.สี. (ไทย) 9/247/83) ภูมิหรือโลกต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบว่ มนุษย์เมื่อตายแล้วย่อมถึงภูมิแห่งเปรตภูมิแห่งสัตว์นรก ภูมิแห่งสัตว์ดิรัจฉาน ภูมิแห่งสัตว์อสุรกาย หรือภูมิแห่งสวรรค์โดยมีพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นที่พึงอาศัย บุคคลผู้ทำกรรมอันใดไว้ ย่อมได้รับผลแห่งกรรมนั้นและกรรมย่อมจำแนกชนิดสัตว์

ทั้งหลายให้เลวและประณีตแตกต่างกันออกไป สาเหตุปัญหาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของสัตว์นรกที่เรียกว่าผีเปรต มีอยู่เป็นจำนวนมากได้นำมาอธิบายให้ท่านทั้งหลายได้รับทราบ แม้แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมโลกมนุษย์ในปัจจุบันคำว่า ผีเปรต หรือผีต่าง ๆ เราสามารถมองเห็นสภาพผีเปรตตามความเป็นจริงได้ด้วยตาของเราว่าบุคคลหรือสัตว์เหล่านั้น มีสภาพความเป็นอยู่แตกต่างไปจากเหล่าผีเปรตที่กล่าวกันไว้หรือไม่ เช่น เปรตกินคูถ เปรตปากเน่า เปรตปากเท่ารูเข็ม หรือผีเปรตที่เรามองเห็นด้วยตาของเราเอง เช่น พวกอมมนุษย์ที่หากินเศษอาหารตามกองขยะ กินของบูดเน่าที่เขาทิ้งแล้วบางพวกนอนตามข้างถนน เสื้อผ้าที่นั่นได้หลุดออกจากร่างกาย กลิ่นตัวเหม็นสาบสาบยิ่งนัก เป็นที่น่ากลัวน่าขยะแขยง จำพวกนี้มีสภาพเหมือนผีเปรตหรือไม่ มีความทุกข์ทรมานในการแสวงหาอาหาร อดอยาก หิวกระหาย พวกเหล่านี้เขาได้กระทำการอันใดไว้ ทำไมจึงได้ส่งผลให้เขาได้รับความทุกข์ทรมาน หรืออาจจะมีพวกชั้นดีอยู่บ้าง เช่น พวกมนุษย์เปรตที่อยู่ในคุกในตารางมีคนคอยทำอาหารให้กิน เปรียบได้กับเวมานิกเปรตที่มีการเนรมิตได้ด้วยตนเอง สามารถทำความเข้าใจได้ว่ากรรมชั่วแม้เพียงเล็กน้อยจะส่งผลให้ได้รับความทุกข์ทรมานเพียงนี้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เปรตในสังคมไทย มีลักษณะที่แตกต่างไปจากพระไตรปิฎกอย่างไร อีกทั้งมีวิธีการนำเสนอเรื่องเปรตในสังคมไทยปัจจุบันให้ได้รับประโยชน์จากเรื่องเปรตนี้อย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของเปรตในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องเปรตในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) โดยมุ่งเน้นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเปรตในพระพุทธศาสนาและวงรอบการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลในพระไตรปิฎกเป็นหลัก และเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำราและผลงานทางวิชาการ ของนักการศึกษาและนักวิชาการทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ อันเป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผลเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ความเป็นมาของเปรตในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า ในพระไตรปิฎกกล่าวถึงเปรตเหล่านี้มีรูปร่างและลักษณะการเสวยทุกข์เวทนาจะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรรมกรกระทำของแต่ละบุคคล เช่น เปรตบางตนเมื่อครั้งเป็นมนุษย์เคยประกอบอาชีพฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นอาจิม หลังจากหมดอายุขัยในนรกแล้วก็ไปอุบัติเป็นเปรตที่มีรูปร่างเป็นก้อนเนื้อให้หนักกาจิกทะกกลางอากาศเปรตบางตนมีรูปร่างสวยงามแต่กลิ่นปากเน่าเหม็นคละคลุ้ง เพราะในสมัยมีชีวิตอยู่แม้จะ

ประกอบบุคลกรรรมบ้าง (ทำให้ร่างกายสวยงาม) แต่ปากคอระรานชอบตำว่าผู้ทรงศีล เลยเกิดมาเป็นเปรตรูปร่างสวยงามแต่ปากเหม็นเป็นต้น สรุปคือ รูปร่างของเปรตแต่ละตัวล้วนแตกต่างกันไปตามอำนาจปรุงแต่งของกรรมที่ตนทำไว้นั่นเอง หาใช่มีแต่เปรตตัวสูงเท่าต้นตาล ปากเท่ารูเข็ม อย่างที่คนทั่วไปเข้าใจเท่านั้นไม่ ในพระไตรปิฎกมีเรื่องราวของเหล่าสาวกทั้งบรรพชิตและฆราวาสมากมายที่ได้พบเห็นเปรตและมีโอกาสได้สนทนาด้วย ในการสนทนาส่วนใหญ่เปรตก็มักจะเล่าถึงเหตุผลของการที่ตนเองต้องมาเกิดเป็นเปรตรับทุกข์ทรมาน และมีสภาพที่น่าสมเพชเวทนาเช่นนี้ ว่าเกิดจากในสมัยที่ตนเป็นมนุษย์ได้กระทำความชั่วอะไรไว้บ้าง และในตอนท้ายของการสนทนา เปรตก็มักจะขอร้องให้มนุษย์ที่ตนสนทนาด้วยให้ช่วยทำบุญให้ทาน อุทิศส่วนกุศลไปให้เปรตบ้าง ซึ่งการอุทิศส่วนบุญกุศลนั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การกรวดน้ำ การสวดอุทิศส่วนบุญกุศลที่ทำ การบังสุกุล เมื่อเปรตเหล่านี้ได้รับการอุทิศส่วนกุศลจากมนุษย์แล้ว ชีวิตของตนก็พ้นจากความทุกข์เวทนาจากเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ มีความปิติยินดีไปอุบัติเป็นสัตว์โอปปาติกะชนิดใหม่ที่ดีขึ้น เช่น เทวดา เป็นต้น

2. ความเชื่อเรื่องเปรตในสังคมไทยเป็นประสบการณ์ความเชื่อเรื่องเปรตในสังคมไทย เช่น (1) เรื่องเปรตงูเหลือมและเปรตแม่เสือหลวงปู่ขาว อนาลโยเล่าให้ฟังว่า (หลวงปู่ขาว อนาลโย, 2546) ความโลภเป็นเหตุให้คนทำกรรมชั่ว ครั้นตายแล้วก็ไปเกิดแห่งการตกนรก พอพ้นกรรมนรกมาแล้วก็มาเกิดเป็นเปรตเผ่าทรัพย์สมบัติอันหวงแหนของตนที่เก็บเอาไว้ฝังเอาไว้ เช่น เปรตงูเหลือมนอนขดเผ่าสมบัติมิได้ไปไหนมาไหน ความโกรธทำให้คนเสียคนกลายเป็นคนชั่ว เช่น ไปฆ่าคนเพื่อเอาทรัพย์สมบัติเพื่อผ่อนคลายความโกรธของตน เผาบ้านเผาช่องบุคคลอื่นบางคนทำบุญทำทานกันใหญ่โตมโหฬารแต่เสียเพราะความโกรธความมีโทษ ความโกรธใหม่กุศลผลบุญจนหมดสิ้นเมื่อหมดบุญหมดกุศล บาปก็พลอยทวีคูณขึ้น ผลทานก็หนี ผลศีลก็ไม่มี ผลภวนาก็หนีเข้าป่าไปหมด ตายแล้วก็ไปเกิดเป็นเปรตแต่ไม่ใช่เปรตงูเหลือมแต่เป็นเปรตเสือเพราะความโกรธ คือ ตัวเป็นคนปากมีหนวดเหมือนเสือตีนมือเป็นเสือเหมือนเสือจริง ๆ หลวงปู่เคยถามเขาว่า ทำไมโยมจึงมาเป็นเสือทำบุญจนจะหมดตัวอยู่แล้ว เปรตเสือตอบว่า ดิฉันโกรธมากเมื่อความโกรธมันขึ้นมาอยู่ที่หน้าตา ดิฉันมองไม่เห็นใครเลยดำพระดำเจ้า ดำข้าทาสบริวาร ดำลูกดำหลาน ดำผัวดำลูกดำเชื้อดำชาติของที่เราเคารพนับถือมีคุณค่ามาแต่ก่อน ยกขึ้นมาดำจนหมดสิ้นเป็นเพราะความโกรธตัวเดียวทำให้ดิฉันหมดความดีคืออริยทรัพย์ ตายไปแล้วจึงเกิดมาเป็นเสือสวยทุกขเวทนาเป็นเปรตเสืออยู่อย่างนี้แหละ เปรตแม่เสือกับเปรตงูเหลือมมันต่างกัน คือ เปรตงูเหลือมมีทรัพย์เผ่ายังมีความสุขและยินดีในทรัพย์สมบัติ แต่เปรตเสือไม่มีอะไรจะเผ่า เพราะความโกรธเผาหมด เผาทั้งหัวใจเปรตให้ร้อนดังไฟสุ่ม หลวงปู่กล่าวต่อไปว่าความหลงเรียกว่าโมหะนั้นเป็นกิเลสเหมือนว่าจะไม่มีพิษสงอะไรเลยตกอยู่ในเบื้องหลังคอยสังหาร ไม่น้อยโผล่หน้าออกมาข้างนอกความจริงแล้วมีพิษมากมายเลยทีเดียวยากที่จะบอกให้ทราบได้ถ้าหากมันได้เกลี้ยกล่อมกักตุนหัวใจใครแล้วไม่ยอมละวางหรือถอยออกจากใครง่าย ๆ ความโกรธความโลภละได้ง่ายหายเร็วแต่มันจะกำเริบอีกเมื่อไหร่ก็ได้ ถ้าไม่คอยระวังรักษามันแต่เจ้าความหลงตัวโมหะนี่ละได้ยากมากถ้าหากได้ปิดหูปิดตาปิดใจของใครแล้วแก้ไม่ตกเหมือนสอนปลาให้ว่ายน้ำบนบก สอนไก่ให้ดำน้ำ และ (2) เปรตหวงกระดุก หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต (2546) วัดป่าสุทธาวาส ตำบลธาตุน้ำทิพย์ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนครหลวงปู่เล่าว่า เมื่อ

พ.ศ. 2490 ณ วัดป่าบ้านหนองผือ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนครคืนวันหนึ่ง เวลาใกล้รุ่ง ขณะที่หลวงปู่กำลังนั่งภาวนาอยู่บนกุฏิก็ได้ยินเสียงร้องคร่ำครวญว่า “ฮือ ๆ ๆ ลูกจำ เมียจำ” หลวงปู่สงสัยว่าใครหนอร้องให้รำพึงรำพันอยู่แถวนี้ ณ ป่าชายทุ่งท้ายหมู่บ้านหนองผือไม่ไกลจากวัดป่าบ้านหนองผือ ปรากฏเสียงร้องรำพึงรำพันว่า “ฮือ ๆ ฮือ ๆ เมียจำ ลูกจำ” หลวงปู่จึงถอดจิตค่อย ๆ เดินไปทางเสียงที่ตั้งมา พร้อมกับพูดเสียงเบา ๆ ว่า “ผู้ใดหนอร้องให้เป็นหมาเฝ้าไทกระดุกอยู่ที่นี่” ทันใดนั้นก็ปรากฏร่างเปรตเพศชายตนหนึ่งโผล่ออกมาด้วยความตกใจ พร้อมกับตะโกนลั่นว่า “อ้าก ผีพระหลอก” หลวงปู่จึงพูดว่า “อาตมาไม่ใช่ผี อาตมาได้ยินเสียงร้องให้ จึงถอดจิตมาคิดว่าแต่เจ้าชื่ออะไร ทำไมจึงไม่ไปผูกไปเกิด” “ข้า่น้อยชื่อตาเซียงจวง (เซียง: เป็นภาษาอีสานใช้เรียกคนที่เคยบวชเป็นสามเณรมาก่อน) ข้า่น้อยคิดถึงลูกคิดถึงเมียหลาย หลวงปู่ช่วยพาลูกเมียข้า่น้อยมาหาข้า่น้อยหน่อยเถอะ” หลวงปู่จึงกล่าวว่า “ตัวเจ้านี้มีวแต่หลงยึดมั่นถือมั่นว่าลูกกู เมียกู จนต้องตายกลายเป็นเปรตเฝ้ากระดุกเหมือนหมาหวงกระดุก ทุกข์ทรมานมา 500 ปีแล้ว ยังไม่รู้ตัวอีก ลูกเมียเจ้าปานนี้ไปเกิดเป็นอะไรแล้วก็ไม่รู้ แต่เจ้ากลับมานั่งหวงกระดุกที่เปล่าประโยชน์อยู่ที่นี่ มันน่าเวทนานัก ความยึดมั่นถือมั่น มันทำให้เป็นทุกข์ ตายไปก็ไม่ได้ไปผูกไปเกิด เหมือนกับคนอื่นเขา ปล่อยวางชะจะมานั่งร้องให้เป็นผีอด ๆ อยาก ๆ กับไทกระดุกมันบ่คุ้มกันดอก” เปรตเซียงจวงนั่งประนมมือฟังหลวงปู่ด้วยความเศร้าสลด และได้ก้มลงกราบหลวงปู่ พร้อมกับกล่าวว่า “ข้า่น้อยเข้าใจที่หลวงปู่พูดแล้ว ขอพระคุณหลวงปู่ที่เมตตา” จากนั้น ได้หายแว็บไปหลวงปู่ “ไปดิชะ เซียงจวง” อีก 2 วันต่อมา ขณะที่หลวงปู่กำลังนั่งอยู่ที่กุฏิ ก็มีชาย 2 คนอุ้มโศคนละใบ มานมัสการหลวงปู่หลวงปู่ถามว่า “โยมทั้งสองมีธุระอะไรหรือ” ชายคนหนึ่งนั่งประนมมือนมัสการหลวงปู่ว่า “เรื่องคือว่า นายเคนไปไถนา ไปนอนหลับใต้ต้นไม้ และมีเปรตตนหนึ่งมาเข้าฝันครับหลวงปู่” นายเคนเล่าว่า “เปรตตนนั้นบอกให้ข้า่น้อยไปเอาไผสองใบมาให้หลวงปู่ขอรับ ในฝันนั้นเปรตบอกว่าชื่อตาเซียงจวง เมื่อสองวันที่แล้ว ได้ฟังเทศน์จากหลวงปู่ ทำให้ได้สติ ไม่ยึดมั่นในไทกระดุกอีกต่อไป บัดนี้เขาจะไปเกิดแล้ว จึงขอให้นำไผ่ทั้งสองใบมาถวายหลวงปู่ ขอรับ” หลวงปู่จึงถามว่า “แล้วไปเจอไทที่ไหนล่ะ” “เจอตอนไถนาครับ หลวงปู่” หลวงปู่จึงกล่าวกับชายทั้งสองว่า “นี่แหละโยม ความรัก ความห่วงหาอาลัย เป็นเหตุให้คนไปเกิดเป็นผีเปรต หวงสิ่งใดมาก ก็ไปเกิดเป็นเปรตเฝ้าสิ่งนั้น จนลืมนวันลืมนคืน ผ่านไปเป็นร้อยเป็นพันปีก็ยังไม่รู้ตัว ระวังนะโยม หวงอะไรมาก ๆ ตายไปจะเป็นผีเปรตเฝ้าทรัพย์”

ความเชื่อเรื่องเปรตในสังคมไทยเป็นสังคมที่นับญาติ สืบสาวสายโลหิตกันยาวนาน มักจะสาวไปว่าใครลูกใคร เกี่ยวดองกับใคร อย่างไรบ้าง ไปจนถึงบรรพบุรุษเพื่อจะรู้ว่าเกี่ยวดองกันอย่างไร นับเป็นอุบายอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความรักใคร่ กลมเกลียวกันเมื่อสาวไปถึงต้องถึงเปรต หรือบรรพบุรุษ นั่นเองคำว่าเปรต ในแง่อีกความหมายหนึ่ง ได้จากความเชื่อ เกี่ยวกับภพภูมิของสัตว์ต่าง ๆ ตามความคิดของคนโบราณ ที่เชื่อกันมานาน โดยการอ้างหลักศาสนาเข้าเสริม และได้แต่งเป็นตำราไว้ ได้แก่ เถภูมิกถา หรือไตรภูมิพระร่วงไตรภูมิโลกวินิจฉัยกถา และพระมาลัยคำหลวง เป็นต้น ได้กล่าวถึงเรื่องเปรตไว้มากโดยกำหนดไว้ว่า เปรต เป็นสัตว์ในภูมิหนึ่งในกามภูมิ เรียกว่า เปตภูมิ เป็นภูมิที่อยู่ในทุกติภูมิ เป็นแดนทุกข์ สัตว์ผู้ใดตกอยู่ในภูมินั้น ก็จะต้องตกทุกข์ได้ยากได้รับความลำบาก ตาม “กรรม” ของตน ที่ส่งให้ไปตกอยู่ในภูมินั้น ๆ ด้วยสาเหตุต่าง ๆ กันมอง

ในแง่หนึ่งแล้วจะเห็นสภาพของเปรตว่าอยู่ในระดับใด ชั้นใด คือ จะอยู่ในระดับต่ำมาก จะสูงกว่าก็แต่เพียงนรกภูมิเท่านั้นในภาวะรูปธรรม เปรตจะมีลักษณะพิกลพิการต่าง ๆ ทั้งรูปร่างหน้าตา เช่นผอมสูง ปากเล็ก ท้องใหญ่ ตาลึก ที่เกินปกติทั้งสิ้น เป็นลักษณะที่ชวนสังเวชคงไม่มีใครอยากจะเป็นและปรารถนาจะเป็นเปรตอย่างแน่นอน

การวิเคราะห์เปรตในสังคมไทยเรื่องเปรตในสังคมไทยเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตในชุมชนชาวพุทธมีประเพณีการเกิด การตาย การบวช การแต่งงาน และพิธีกรรมทางพุทธศาสนา หมุนเวียนกันมาตั้งแต่อดีต และมีการพัฒนามาเรื่อย ๆ ตามยุคสมัย อาทิ การตายชาวบ้านจะให้ความสำคัญโดยการมาแสดงความเสียใจ มาช่วยเหลือจัดการเกี่ยวกับพิธีกรรมตามความถนัดของแต่ละคน เพื่อเป็นการแสดงน้ำใจต่อญาติของผู้ตายพิธีกรรมทางพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกันในงานวันสำคัญต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา และการทำบุญอุทิศให้บรรพบุรุษ เป็นต้นว่า พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย มักจะมีการทำในคราวที่มีเทศกาล ซึ่งประชาชนจะนำเอาขันข้าวไปถวายแก่พระสงฆ์ในวัดเพื่ออุทิศเป็นกตัญญูทเวที โดยพระสงฆ์จะอุทิศส่วนบุญกุศล ตามที่ประชาชนระบุชื่อปู่ ย่า ตา ยาย หรือบิดา มารดา ญาติของตนที่ล่วงลับไปเรื่องเรื่องเปรตนั้นก็มีความเกี่ยวข้องกับทางด้านพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก พระพุทธศาสนานั้นมีความสำคัญต่อคนในสังคมไทยด้วยว่าเป็นรากฐานที่ทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมไทย อีกทั้งการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นยังส่งผล ให้คนไทยมีนิสัยฝึกฝนในการทำบุญมีความโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตลอดถึงมีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ต้องร่วมตั้งแต่เกิดจนถึงตาย แม้กระทั่งจะเสียชีวิตไปแล้วก็ยังมีกรอุทิศส่วนบุญไปให้ เป็นต้นว่าการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อในด้านสังคมความเชื่อเรื่องเปรตนั้นหลักธรรมที่ปรากฏในคำสอนต่าง ๆ เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจแล้วยังสอนให้ตั้งมั่นใจความเป็นผู้มีกตัญญูทเวทีต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปเป็นเปรต ตลอดถึงความเชื่อเรื่องของผลกรรมและอบายภูมิพยายามปลุกฝังเรื่องของเกลียดชังกลัวบาปผ่านวรรณกรรมส่งผลให้เกิดความมุ่งมั่น ที่จะประพฤติตามหลักธรรมเพื่อที่จะหวังผลแห่งความสุขที่ตนได้กระทำไว้ อีกทั้งยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคงเพราะการทำทานตามหลักคำสอนที่จะสอนให้อุปลักษณ์ปัจจัยสี่แก่เหล่าภิกษุด้วย เมื่อภิกษุได้รับความอุปถัมภ์ที่ดีก็ทำหน้าที่สืบทอดคำสอนของพระพุทธศาสนาตลอดถึงดูแลศาสนวัตถุให้มั่นคงต่อไปได้ อีกทั้งยังช่วยสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสถาบันครอบครัวและสังคม ด้วยเหตุที่ว่า การถวายอาหาร ปัจจัยสี่ที่ดีหรือกิจกรรมการฟังธรรมที่มุ่งเน้นให้มีความกตัญญูทเวทีเป็นการเน้นย้ำให้คนในสังคมได้รู้จักคุณค่าของกันและกันในระดับครอบครัวหรือเครือญาติ และเมื่อใดที่บุคคลได้มุ่งหมายทำการอุทิศส่วนบุญ ไปให้กับผู้อื่นด้วยจิตใจอันเป็นเมตตากรุณาทำตัวเป็นปกติ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีจิตใจมองใสส่งผลให้บุคคลรอบข้างไม่ถูกรบกวนเบียดเบียน จึงส่งผลให้สังคมส่วนรวมพัฒนาดีขึ้น เพราะสังคมทุกระดับมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีส่วนช่วยสร้างสันติสุขแก่สังคมส่วนรวมในที่สุดก็สามารถช่วยแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในสังคมได้ซึ่งล้วนแล้วแต่ยึดหลักของพระพุทธศาสนา ในลักษณะของวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ในระดับของการครองชีวิตของคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะยกระดับความดีทั้งในแง่ของการกระทำและผลทางด้านจิตใจ มิให้เอาตัวเข้าไปหมกมุ่นยึดลุ่มหลงในอกุศลกรรม บาปชั่ว โดยการ

เสนอเรื่องราวของนรก สวรรค์ กฎแห่งกรรมและวางหลักธรรมให้เป็นแบบแผน ในการดำรงชีวิตให้เป็นไปในทางที่ตรงตามหลักพระพุทธศาสนา

การกระทำทุกสิ่งตามหลักพุทธธรรมนี้ล้วนแล้วแต่เป็นการส่งเสริม ตลอดจนถึงปลูกฝังจิตสำนึกให้กลุ่มผู้ที่ได้ฟังธรรมและให้ทาน มีความกตัญญูทศเวทที่รู้จักบุญคุณของบรรดาญาติทั้งหลายที่ล่วงลับไป อันเป็นที่เคารพรักของตนและสังคม ทั้งยังเป็นการสร้างสรรค์จรริ่งชุมชนให้กลุ่มคนในสังคมได้รู้จักคุณค่าของกันและกัน โดยคำนึงถึงฐานะอันสมควรของแต่ละบุคคล และจากกิจกรรมอันนี้คือการมีความพร้อมเพรียงกัน ของผู้ที่อยู่ในสังคมส่วนย่อย คือ ระดับครอบครัวหรือกลุ่มเครือญาติ อันว่าความสามัคคีกลมเกลียวกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวและญาติมิตร ถือว่าเป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงความดี ความสามัคคีและน้ำใจอันเกื้อกูลต่อกันของคนในสังคม อันจะเป็นแรงที่ช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มคนในสังคมให้เป็นไปด้วยความเข้าใจและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กล่าวคือกิจกรรมอันนี้ สามารถเป็นสื่อสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัว อันเป็นส่วนประกอบของสถาบันทางสังคม จะส่งผลให้เกิดความมีเสถียรภาพทางสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของเปรตในคัมภีร์พระพุทธศาสนา กล่าวถึงความเกี่ยวข้องซึ่งประกอบไปด้วย นรก ปิตติวิสัย อสุรกาย และดิรัจฉาน สำหรับภูมิเปรตนั้น ที่ปรากฏอยู่ในพระสูตร อรรถกถา และคัมภีร์ต่าง ๆ ได้จำแนกประเภทของเปรตออกเป็น 37 ประเภท แต่มีเปรตจำพวกเดียวเท่านั้นที่สามารถรับส่วนบุญจากญาติได้ ด้วยการอนุโมทนาในส่วนบุญนั้น คือ “ปรตตวิสัยเปรต” หรือ “ปรตตทัตตวิสัยเปรต” เปรตเหล่านี้มีรูปร่างและลักษณะการเสวยทุกข์เวทนาจะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรรมกรกระทำของแต่ละบุคคล เมื่อเปรตเหล่านี้ได้รับการอุทิศส่วนกุศลจากมนุษย์แล้วชีวิตของตนก็พ้นจากความทุกข์เวทนาจากเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ มีความปิติยินดีไปอุบัติเป็นสัตว์โอปปาติกะชนิดใหม่ที่ดีขึ้นเช่น เทวดา เป็นต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอุทิศ ศิริวรรณ (2535) พบว่า ความหมายของคำว่า “เปรต” ในพระไตรปิฎก และอรรถกถามี 2 ความหมาย กล่าวคือ หมายถึง คนผู้ล่วงลับไปแล้ว หรือคนตาย ความหมายหนึ่ง และคนผู้ล่วงลับไปสู่โลกหน้าที่เรียกว่าเปรตวิสัยหรือเปรตโลก อีกความหมายหนึ่ง เปรตวิสัยหรือเปรตโลกนั้นหมายถึง แคนเสวยผลกรรมของผู้ทำบาปที่มีโทษเบากว่ากำเนิดดิรัจฉาน และนรก จัดเป็น 1 ใน 5 คติแดนไปหลังความตายของสัตว์ผู้เวียนว่ายตายเกิดได้แก่ เทวดา มนุษย์ เปรตวิสัย กำเนิดดิรัจฉาน และนรก ในชั้นอรรถกถาส่วนใหญ่อธิบายคำ “เปรต” ไว้ว่าหมายถึงคนผู้ตายไปเกิดในเปรตวิสัย มีผลให้ความหมายของคำว่า “เปรต” ในชั้นฎีกา และวรรณกรรมพุทธศาสนาที่รจนาในประเทศไทย หมายถึงคนตายไปเกิดในเปรตวิสัยทั้งสิ้น เปรตที่ปรากฏในวรรณกรรมของไทย จึงมีรูปร่างน่ากลัวตออยากหิวโหย ชูบผอม ปากเท่ารูเข็ม ฯลฯ ความเชื่อเรื่องเปรต มีอิทธิพลต่อพิธีกรรม คตินิยม และประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทย เช่น พิธีศพ พิธีถวายสังฆทาน พิธีอนุโมทนา ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีสารทไทย เป็นการส่งเสริมความกตัญญู ความเกรงกลัวต่อบาป ความมีน้ำใจ ความผูกพันระหว่างวงศ์ญาติญาติกับบ้านรวมทั้งสันติสุขของผู้คนในสังคมไทย อย่างเด่นชัด

2. ความเชื่อเรื่องเปรตในสังคมไทย เป็นความเชื่อของผลกรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรตกรรมนั้นบันดาลให้เกิดเป็นเปรต กรรมชั่วที่เปรตแต่ละตนได้ทำมีลักษณะไม่เหมือนกัน การที่มนุษย์จะเกิดมาเป็นเปรตก็ตามแต่บาปกรรมที่ได้กระทำไว้บนโลกมนุษย์เปรตจะมีลักษณะน่าเกลียดน่ากลัว ทั้งนี้ เพราะความแตกต่างของผลกรรมชั่วที่เปรตแต่ละตนได้ทำไว้ เรื่องเปรตนั้นถือว่าได้เตือนสติของประชาชนและพยายามปลุกฝัง เกิดความศรัทธาเชื่อมั่นที่จะประพฤติตนตามหลักธรรมเพื่อให้เกิดผลแห่งความสุขแก่ตนอิทธิพลดังกล่าวยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคง การสร้างรูปปั้นเปรตในลักษณะต่าง ๆ ของวัดในอำเภอเมืองจังหวัดพิจิตรเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างหนึ่งในการแสดงให้แก่ประชาชนที่พบเห็นจะได้เกิดความเกรงกลัวต่อบาปที่จะทำให้เป็นเปรตในสัมปรายภพได้เป็นอุทาหรณ์สอนตนเองและเยาวชนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสันติ อุนจะนำ (2541) พบว่า มีการกล่าวถึงหลักคำสอนเรื่องเปรตนี้ไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเชื่อของพุทธศาสนิกชนทั้งสองแห่งอย่างแนบแน่น จนถือปฏิบัติสืบมาในรูปแบบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการทำบุญวันสารทนี้ ถึงแม้ว่าพิธีกรรมนี้ส่วนหนึ่งจะรับมาจากพราหมณ์ก็ตาม แต่พุทธศาสนาก็ยังประยุกต์ให้ปฏิบัติเข้ากันได้อย่างเหมาะสมจนกระทั่งถึงปัจจุบันจากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมในภาคสนามของทั้งสองแห่ง คือที่วัดพระมหาธาตุจันทูจังหวัดนครศรีธรรมราช และวัดพระธาตุทริภุญชัย จังหวัดลำพูน เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้พบว่า ทั้งสองแห่งมีความเชื่อเรื่องการทำบุญวันสารทนี้เป็นประเพณีพื้นบ้านแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่พื้นฐานความเชื่อเหล่านั้น ก็ล้วนได้มาจากพุทธศาสนาทั้งสิ้น อีกทั้งพิธีกรรมก็ค่อนข้างจะมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากอยู่ต่างถิ่นต่างที่อยู่กันอันเนื่องมาจากอยู่ต่างถิ่นต่างที่อยู่กัน แต่เมื่อเปรียบเทียบด้านจุดประสงค์แล้ว มีจุดประสงค์อย่างเดียวกัน คือ ทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ปู่ย่าตายายและญาติอื่น ๆ ที่เป็นเปรตของตน และมีความคาดหวังที่จะให้ปู่ย่าตายายและญาติเหล่านั้น ได้อวยพรให้ตนและครอบครัว มีความสุขด้วย

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่องราวของเปรตทำให้เราทราบว่าที่ผู้แต่งได้พยายามปลุกฝัง เกิดความศรัทธาเชื่อมั่นที่จะประพฤติตนตามหลักธรรมเพื่อให้เกิดผลแห่งความสุขแก่ตนอิทธิพลดังกล่าวยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคง กล่าวคือ ได้ถวายเป็นอุปลักษณ์แก่เหล่านักบวช มีพระภิกษุและสามเณร ผู้ที่ทำหน้าที่สืบทอดคำสอนของในทางพระพุทธศาสนาสามารถดำรงชีพในเพศสมณะได้อย่างไม่ลำบากมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้อื่นอันประกอบไปด้วยจิตใจที่ประกอบไปด้วยความมีเมตตากรุณาของบุคคล แม้ไม่ได้ส่งผลให้สังคมที่กำลังวุ่นวายให้สงบสุขภายในทันทีแต่ก็ส่งผลทางอ้อมแก่สังคม จะเป็นผลโดยอ้อมด้วยเหตุที่ว่า การสร้างสันติสุขนั้นจะต้องเริ่มจากภายในจิตใจของแต่ละคนก่อน กล่าวคือ เมื่อปัจเจกบุคคลได้สร้างบุญแล้ว และได้ทำการเจริญเมตตาจิตขยายส่วนบุญที่ตนได้ทำแล้วไปให้บุคคลอื่นจึงส่งผลให้ไม่เฉพาะแต่ตนเองเท่านั้นที่ได้รับความสุขอันเกิดขึ้นจากคุณธรรมภายในจิตใจของตนแต่บุคคลอื่นที่อาศัยอยู่ในสังคมรอบข้างก็พลอยได้รับความสุขไปด้วย กล่าวคือ เมื่อคนหนึ่งได้ทำตัวเป็นปกติสุขไม่ทำความ

เค็ดร้อนเบียดเบียนผู้ใดให้ทุร้อนใจมีจิตใจที่อึมเอบม่องใสก็ยอมส่งผลให้บุคคลรอบข้างไม่ถูกเบียดเบียน จึงถือได้ว่าประโยชน์ที่สังคมพึงจะได้รับเป็นส่วนที่ออกไปจากการพัฒนาคุณธรรมของบุคคลแล้วส่งขยายไปสู่ผู้อื่นจากจุดเล็กขยายไปสู่สังคมส่วนใหญ่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ความเชื่อเรื่องเปรตเป็นพื้นฐานความเข้าใจเรื่องกรรมที่ส่งผลให้เป็นเปรตของคนไทย ยังขาดการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา กล่าวคือ มักจับเอาส่วนเดียวของอดีตมาเป็นเหตุและมองกรรมโดยไม่แก้ไขปัจจุบัน หรืออนาคต ซึ่งทำให้เกิดผลก็คือ ความเข้าใจผิดในเรื่องกรรม และไม่เชื่อเรื่องของกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ แต่ได้มองถึงภาพรวมทั้งหมดและเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ในขณะที่คนไม่สามารถหาเหตุที่ทำให้เกิดกรรมในปัจจุบัน ก็มักจะสรุปว่าเป็นเพราะสวรรค์ลิขิต หรือพรหมลิขิต ไม่ใช่กรรมลิขิต ในปัจจุบันคนในสังคมมักจะ อ้างว่าพิสูจน์ไม่ได้ จะเชื่อในหลักวิทยาศาสตร์มากกว่า เพราะคนในปัจจุบันนี้จะอยู่กับโลก ของอินเทอร์เน็ต เมื่อมีอะไรเกิดขึ้นจะเชื่อในสิ่งที่เห็นและตัดสินทันทีโดยที่ไม่สนว่าจิตจะเกิดกุศล หรืออกุศล เมื่อไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าประสบบอยู่เป็นผลของกรรมนั้น ๆ ก็จะไม่เชื่อ จึงเป็นปัญหาทางด้านศีลธรรมจริยธรรมต่อสังคมไทยยุคปัจจุบัน ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักคำสอนในเรื่องกฎแห่งกรรมและการให้ ผลของกรรมทั้งที่ เป็นฝ่ายกุศลและอกุศล และเป็นวิภูฏะ ทำให้มีการเวียนว่ายตายเกิดหรือเป็นสัมภเวสี คือ ผู้แสวงหาภพใหม่ พุทธศาสนิกชนชาวไทยในปัจจุบัน ซึ่งมีความเชื่อว่าเมื่อตายไปแล้วจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกจนกว่าจะเข้าถึงมรรค ผลนิพพานการส่งผลของกรรมทั้งในกุศลกรรมและอกุศลกรรม สามารถส่งผลทั้งในปัจจุบันชาติและส่งผลในชาติหน้าด้วยด้วยเรื่องของความเชื่อเรื่องเปรตที่มีผลต่อสังคมไทยปัจจุบันนี้ เป็นหลักในการทำบุญประเพณีหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา ที่ส่งเสริมให้บุคคลประกอบกิจกรรมที่เป็นการกุศลนี้ขึ้น เพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งความมกัตัญญุตเวทิตาต่อบรรพบุรุษผู้ ที่ได้ล่วงลับไป ปัจจุบัน อย่งไรก็ดีจากการศึกษายังมีประเด็นที่ควรจะทำการศึกษาต่อไปอีก ดังข้อเสนอแนะต่อไปนี้

การศึกษาวิเคราะห์เปรตในสังคมไทย ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความมกัตัญญุตเวทิตาต่อบรรพบุรุษ บิดา มารดาและญาติซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการปฏิสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนา สังคม ประเพณีระหว่างญาติพี่น้องกันเองเนื่องมาจากอิทธิพลของคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาประพลติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ ผู้ศึกษาวิจัยจึงขอเสนอให้มีการวิจัยเรื่องของความเชื่อเรื่องเปรตในเรื่องอื่น ๆ เพื่อนำเสนอความรู้ที่ได้ศึกษาให้ชาวพุทธได้รับทราบ และนำไปเป็นแบบแผนในการดำรงชีวิตในสังคมอย่างเป็นปกติสุขจะมีการให้ทานแก่พระภิกษุสงฆ์สามเณร และทำการอุทิศส่วนบุญไปให้ญาติกันอย่างมาก ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ทั้งในแง่ปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคม ระหว่างญาติพี่น้องด้วยกันเอง ได้รับทราบและนำไปเป็นแบบแผนในการปฏิบัติตน เพื่อดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การศึกษาวิเคราะห์เปรตในสังคมไทยเรื่องนี้สามารถเป็นอุทาหรณ์สอนใจให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป
2. การสร้างรูปปั้นเปรตในลักษณะต่างของวัดในเขตอำเภอเมืองจังหวัดพิจิตรเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างแสดงให้เห็นแก่ประชาชนที่พบเห็นจะเกิดความเกรงกลัวต่อบาปที่จะทำให้เป็นเปรตในสัมปรายภพได้เป็นอุทาหรณ์สอนตนเองและเยาวชนต่อไปและอีกหลายวัดในประเทศไทยได้มีการสร้างรูปปั้นเปรตเกี่ยวกับการทำผิดศีล 5 ถือได้ว่าเป็นอุทาหรณ์สอนใจให้กับผู้พบเห็นได้เกิดความสะดุ้งกลัวต่อบาปอันตนได้กระทำ

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- หลวงปู่ขาว อนาลโย. (2546). *โครงการหนังสือบูรพาจารย์ เล่ม ๔*. กรุงเทพฯ: บริษัท พี เอ ลิฟวิ่ง จำกัด.
- พระมหาสันติ อุณจะนา. (2541). *การศึกษาหลักคำสอนเรื่องเปรตในพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ความเชื่อ และการปฏิบัติในวันสารทเดือนสิบของชาวพุทธ: ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณี “การชิงเปรต” ในจังหวัดนครศรีธรรมราช และ “การตานก่วยสลาก” ในจังหวัดลำพูน*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระมหาอุทิศ ศิริวรรณ. (2535). *เปรตในพระไตรปิฎก*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต). บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธในจังหวัด เพชรบูรณ์

Landscape Architecture of Temples Promoting the Buddhist Tourism in
Phetchabun Province

พระมหาธนากร กิตติปญโญ (สร้อยศรี)¹ สามารถ สุขุประการ² และศิริโรจน์ นามเสนา³
Phramaha Thanakorn Kittipaño (Sroisri), Sarmart Sukhuprakarn and Siriroj Namsena

Received: February 28, 2022

Revised: March 24, 2022

Accepted: March 30, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.81

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดในทางพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ และ 3) วิเคราะห์รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 9 รูป ในการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล พื้นที่การเรียนรู้และพื้นที่การพัฒนาและการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ พื้นที่ทางด้านกายภาพ พื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ทางด้านปัญญา ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดในทางพระพุทธศาสนา ลักษณะวัดในสมัยพุทธกาล ลักษณะทางด้านกายภาพของวัดในสมัยพุทธกาลนั้นมีรูปแบบตรงกับหลักสี่ปายะ เน้นความร่มรื่นเป็นหลัก มีเสนาสนะที่เหมาะสมและพอเพียง เน้นพื้นที่ทางธรรม หรือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อมุ่งเน้นการบรรลุธรรม ผล นิพพาน 2) ภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ วัดในสังคมไทยถือได้ว่าเป็นทรัพยากรและศิลปะทางศาสนาที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เป็นจำนวนมาก ให้เข้ามาเที่ยวชมผลงานด้านภูมิสถาปัตยกรรม ปติมากรรม จิตรกรรม และงานด้านพุทธศิลป์ที่สวยงามอย่างยิ่ง ทั้งนี้รวมถึงการเข้าวัดไปทำบุญ กราบไหว้บูชาพระ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถวายทาน ถวายสังฆทาน เป็นต้น และ 3) วิเคราะห์รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ จากการศึกษาข้อมูลของวัดที่เลือกให้เป็นวัดกรณีศึกษา จำนวน 9 วัด มี 2 รูปแบบ 3.1) รูปแบบของการเป็นวัดที่เน้นส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ประเภทชมงานด้านภูมิ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: thanagorn_s@hotmail.com, Tel. 095-6294582

สถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศิลปะ ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และทำบุญถวายสังฆทาน ไหว้พระขอพร 3.2) รูปแบบของวัดที่เน้นส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และให้มีการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: รูปแบบ, ภูมิสถาปัตยกรรมของวัด, การท่องเที่ยววิถีพุทธ

Abstract

The objectives of this research paper were 1) to study the landscape architecture of Buddhist temples; 2) to study the landscape architecture of the temples that promote the Buddhist tourism; and 3) to analyze the landscape architecture of the temples that promote the Buddhist tourism in Phetchabun Province. This research was a qualitative research focusing on documentary research and in-depth interviews with 9 key informants in data collecting and analyzing. Learning areas and development areas of tourism according to the Buddhist way are divided into 3 types: physical areas; social space and intellectual space. The results of the research revealed that 1) the landscape architecture of Buddhist temples had characteristics of the temple in the Buddhist era. The physical characteristics of the temple in the Buddhist era were in line with the Sappaya by emphasizing on the shady, appropriate and sufficient lodgings, Dhamma areas or the practice of Vipassana to focus on achieving Magga, Phala and, Nirvana; 2) landscape architecture of the temple that promotes the Buddhist tourism. Temples in Thai society were regarded as highly valuable religious resources and art that can attract a large number of both Thai and foreign tourists to visit and see the works of landscape architecture, sculpture, painting, and Buddhist art that are absolutely beautiful. This includes going to the temple to make merit, to pay respect to Buddha, to bless the holy things, to offer food, etc.; and 3) in terms of analyzing the landscape architecture of the temples that promote the Buddhist tourism in Phetchabun Province from the study of the data of the temples selected to be the case studies of 9 temples, there were 2 types: 3.1) the temple's format focuses on promoting it as a tourist attraction for viewing works on Buddhist landscape architecture, Buddhist art, Chalermraj Cultural Center, museums, and making merit, offering food and praying for blessings; 3.2) the format of the temple that focuses on promoting it as a tourist attraction and providing continuous Dharma practice continuously.

Keywords: Format, Landscape Architecture of Temples, Buddhist Tourism

บทนำ

ภูมิศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย มีลักษณะทางกายภาพเป็นพื้นที่ราบลุ่มแบบท้องกระทะ ประกอบด้วยเนินเขา ป่า และที่ราบสลับกันไป พื้นที่มีลักษณะลาดชันจากเหนือลงไปใต้ ตอนเหนือมีทิวเขาสูง ตอนกลางเป็นพื้นที่ราบและมีเทือกเขาขนานกันไปทั้งสองข้างมีลักษณะเป็นรูปเกือกม้า (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2543) มีแม่น้ำป่าสักเป็นแม่น้ำสายสำคัญ หลักฐานทางประวัติศาสตร์เมืองเพชรบูรณ์นั้นเริ่มจากชื่อของจังหวัดเพชรบูรณ์เมื่อครั้งโบราณน่าจะชื่อว่าเมือง “เพชรบูรณ์” ตามที่ปรากฏในจารึกลานทองคำ ที่พบจากเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ วัดมหาธาตุ ซึ่งหมายถึงเมืองแห่งพืชพันธุ์ธัญญาหาร แต่ในระยะหลังต่อมาแปรเปลี่ยนเป็น “เพชรบูรณ์” ภายความหมายเป็นเมืองที่อุดมด้วยเพชร

จังหวัดเพชรบูรณ์ มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญซึ่งเป็นที่รู้จักกัน มากมายเช่น เขาค้อ ภูทับเบิก อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว วัดวิฆนัยบุญญาราม อำเภอเขาค้อ วัดป่าภูทับเบิก วัดศรีฐานปิยาราม อำเภอหล่มเก่า วัดไตรภูมิ วัดมหาธาตุ พระอารามหลวง วัดช้างเผือก อำเภอเมือง วัดธรรมยาน อำเภอหนองไผ่ วัดโฆษา วัดศรีภูมิ อำเภอหล่มสัก ขึ้นอยู่กับความสนใจของนักท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมอย่างสูงสำหรับพุทธศาสนิกชนก็คือ การเดินทางไปนมัสการพระพุทธมหามหาราชฯ หลวงพ่อทาบ และพุทธศิลป์วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว ถ้าใครเดินทางไปสักการะครบ ทั้งหมดในวันเดียวถือเป็นสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัว (กรมศิลปากร กองโบราณคดี, 2531)

การท่องเที่ยวทางภูมิสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาและมรดกทางวัฒนธรรมนั้น เป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยซึ่งเป็นลักษณะของการเดินทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้คน ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวภูมิสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว การจัดการแหล่งโบราณสถานและพุทธศิลป์ ศิลปกรรม (ขวัญชนก สุวรรณพงษ์, 2564) ในแต่พื้นที่ยังพบว่ามีปัญหาในเรื่องของการจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม ทางพระพุทธศาสนาและการจัดการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเสนอแนะแนวทางในการ และคณะแก้ไขปัญหอันเกิดจากการวางผังบริเวณของวัด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นอย่างไร เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน และประเทศชาติ รวมทั้งสนใจที่จะศึกษาถึงด้านภูมิสถาปัตยกรรม ด้านพุทธศิลป์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี หลักธรรม และแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีอยู่ในวัดนั้น ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยววัดในจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดในทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ

3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ใช้ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกาอนุฎีกาปกรณ์วิเสส และคัมภีร์สำคัญอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานข้อมูล การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่หนึ่งและใช้ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร ประวัติศาสตร์งานวิจัยรายงานวิจัยบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิสถาปัตยกรรมของวัดไทยเพื่อ วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1.1 ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ โดยอาศัยรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดในทาง พระพุทธศาสนา เป็นกรอบในการศึกษา

1.2 การศึกษาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถี พุทธ ในมิติต่าง ๆ ทั้งแนวคิดส่งเสริมและตามวิถีพุทธ

1.3 ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่การส่งเสริมการ ท่องเที่ยวตามวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์

1.4 สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัด แนวทางในการส่งเสริม และการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Study) เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรม ของวัด ที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีขั้นตอนศึกษา ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย พระสงฆ์มหาเถระที่เป็นระดับเจ้าคณะปกครอง จำนวน 9 รูป ประกอบด้วยเจ้าอาวาส 8 รูป เจ้า อาวาส 1 รูป เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัด แนวทางในการส่งเสริม และการ ท่องเที่ยวตามวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น

2.2 ดำเนินการวิเคราะห์ แนวคิด รูปแบบในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้น รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัด ที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ ในการดำเนินการ วิจัย

2.3 สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาเชิงเอกสารและ ภาคสนามโดยนำมาวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ

2.4 สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะทั้งด้านนโยบาย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เน้นการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นการแสวงหาความรู้ โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คณะสงฆ์ระดับเจ้าคณะปกครองวัด จำนวน 9 รูป ประกอบด้วยเจ้าอาวาส 8 รูป ผู้เจ้าอาวาส 1 รูป ในเรื่องรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัด ที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ

3.2 การถอดเทปบันทึกเสียง เพื่อวิเคราะห์รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัด ที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ สัมภาษณ์ตามขั้นตอนดังนี้

4.1 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการศึกษาวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่ตั้งไว้

4.2 นำผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิด ที่กล่าวแล้วเพื่อให้เห็นผลการวิจัย กระบวนการตามวัตถุประสงค์ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ระดับนโยบาย

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดในทางพระพุทธศาสนา พบว่า พื้นที่ทางด้านกายภาพของวัดในสมัยพุทธกาลไม่มีสิ่งปลูกสร้างที่โดดเด่น มีบางวัดเท่านั้นที่เกิดจากเจตนาของผู้สร้างที่ต้องการให้มีพื้นที่ใช้สอยจำนวนมากและมีพื้นที่กว้างขวาง เช่น วัดบุพพาราม วัดเชตวัน มีเสนาสนะ เช่น กุฏิ ที่มีพระสงฆ์จัดทำขึ้นเอง ทำตามที่ระบุไว้ในพระวินัยเท่านั้น มีขนาดและพื้นที่ทั้งด้านความยาว ความกว้างตามที่พระวินัยกำหนด ลักษณะทางด้านกายภาพของวัดในสมัยพุทธกาลนั้นมีรูปแบบตรงกับหลักสี่ปายะ 7 ประการ เน้นความร่มรื่นเป็นหลัก วัดเวฬุ มีเสนาสนะที่เหมาะสมและพอเพียง เน้นพื้นที่ทางธรรม หรือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน สถานที่เดินจงกรม อุโบสถ ทางสัญจรสะดวก วัดเชตวัน ประวัติการก่อสร้างที่ใช้เงินจำนวนมาก แต่มีเป้าหมายทางธรรมที่ชัดเจน มีอาคารที่โดดเด่น เช่น กุฏิสำคัญ มีการวางแผนผังรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมที่จัดวางอย่างเป็นระเบียบแบบแผน หรือต้นฉบับการสร้างวัดที่มีแบบก่อสร้างเป็นหลังแรกคือ วัดบุพพาราม มีสถานที่ใช้ประโยชน์จำนวนมาก

แนวคิดโครงสร้างวัดในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ และในจังหวัดเพชรบูรณ์ พื้นที่ทางด้านกายภาพในการสร้างวัดขึ้นนั้นนอกจากเป็นการสร้างเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาแล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลให้เกิดการสร้างวัดขึ้น ดังนี้

- 1) วัดที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นสิ่งคู่บ้านคู่เมือง
- 2) วัดที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นวัดประจำวัง
- 3) วัดที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นวัดประจำราชการ

- 4) วัดที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์
- 5) วัดที่สร้างขึ้นบนพื้นที่ที่ใช้เป็นที่ถวายพระเพลิงพระศพ หรือพระบรมศพ
- 6) วัดที่สร้างขึ้นตามคตินิยมบางประการ แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 เขตพุทธาวาส เขต

ธรรมาวาส และเขตสังฆาวาส

2. ภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ พบว่า วัดในสังคมไทยถือได้ว่าเป็นทรัพยากรและศิลปะทางศาสนาที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เป็นจำนวนมาก ให้เข้ามาเที่ยวชมผลงานด้านภูมิสถาปัตยกรรม ปติมากรรม จิตรกรรม และงานด้านพุทธศิลป์ที่สวยงามอย่างยิ่ง ทั้งนี้รวมถึงการเข้าวัดไปทำบุญ กราบไหว้บูชาพระ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถวายทาน ถวายสังฆทาน เป็นต้น ส่งผลให้เกิดมีการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธขึ้นเป็นรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า การท่องเที่ยวประเภทชมความสวยงามทางภูมิสถาปัตยกรรมหรือวัดอุทยานธรรม แต่ปัจจุบันได้มีการเดินทางไปวัดของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติอีกรูปแบบหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากอย่างแพร่หลาย คือ การเดินทางไปเพื่อการปฏิบัติธรรมหรือวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นการเดินทางไปเพื่อค้นหาอริยทรัพย์ภายในตน โดยมีจุดมุ่งหมายมุ่งตรงไปยังวัดที่มีความพร้อมทางด้านสถานที่สัปปายะที่ดูสงบ สะอาด ร่มเย็น และมีความปลอดภัย พร้อมทั้งมีพระวิปัสสนาจารย์ที่มีประสบการณ์ ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการปฏิบัติธรรม ช่วยอบรมแนะนำให้เป็นไปตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา ให้กับนักท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ

3. รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ จากการศึกษาข้อมูลของวัดที่เลือกให้เป็นวัด กรณีศึกษา จำนวน 9 วัด ที่เก็บข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกระดับเจ้าคณะปกครอง จำนวน 9 รูป ประกอบด้วยเจ้าอาวาส 8 รูป ผู้ช่วยเจ้าอาวาส 1 รูป พบว่า มีรูปแบบของการเป็นวัดที่เน้นส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ประเภทชมงานด้านภูมิสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศิลปะ ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช พิพิธภัณฑ์ และทำบุญถวายสังฆทาน ไหว้พระขอพร จำนวน 5 วัด ประกอบด้วย 1) วัดมหาธาตุ 2) วัดศรีภูมิ 3) วัดโฆษา 4) วัดศรีฐานปियาราม และ 5) วัดช้างเผือก และมีรูปแบบของการเป็นวัดที่เน้นส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และให้มีการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง จำนวน 4 วัด ประกอบด้วย 1) วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว 2) วัดธรรมยาน 3) วัดพระวรวงษาธินิตตมาตฺ และ 4) วัดป่าภูทับเบิก (ธรรมยุตินิกาย)

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดในทางพระพุทธศาสนา พบว่า ลักษณะกายภาพของวัดในสมัยพุทธกาลนั้นตรงกับหลักสัปปายะ “สัปปายะ” หรือยึดเกณฑ์สัปปายะเป็นสำคัญ เน้นความร่มรื่นเป็นหลัก ไม่เน้นอาคารสิ่งปลูกสร้าง เช่น วัดเวฬุวัน มีเสนาสนะประกอบที่เหมาะสมและเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา (2554) พบว่า ลักษณะทางกายภาพเน้นให้มีพื้นที่ทางธรรมหรือการปฏิบัติ เช่น สถานที่เดินจงกรม โรงอุโบสถ ทางสัญจร

สะดวก วัดเขตวัน แม้จะมีประวัติการก่อสร้างที่ใช้เงินจำนวนมาก แต่เป้าหมายทางธรรมก็ยังคงโดดเด่น มีอาคาร เช่นกุฏิสำคัญ ๆ มีแผนผังที่จัดวางเป็นระเบียบแบบแผน

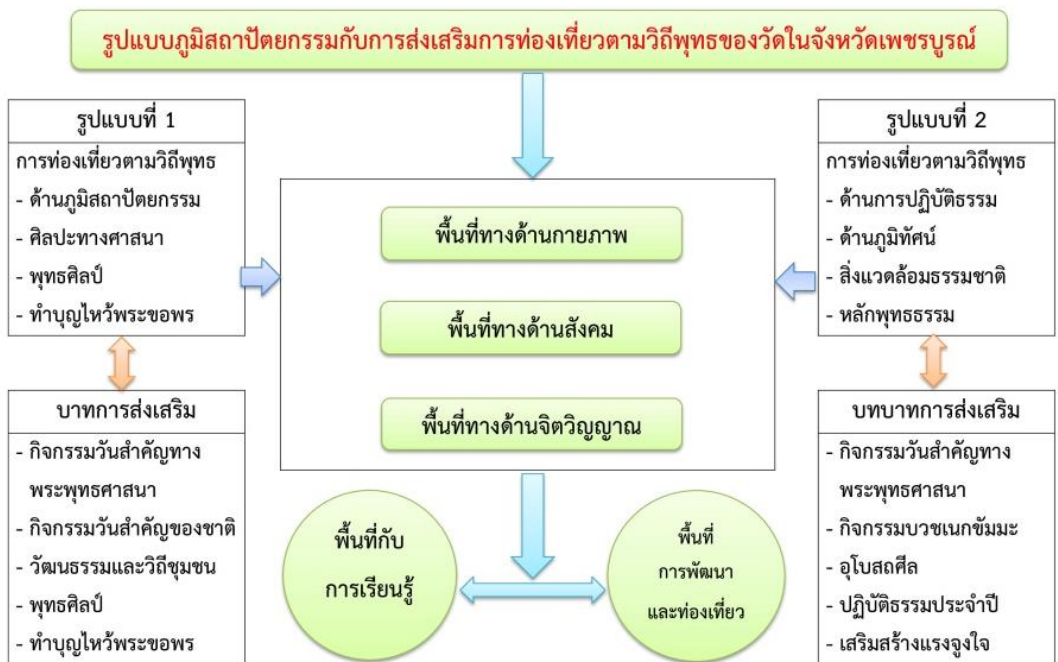
2. ภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ พบว่า วัดที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ ประชมความงามของภูมิสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับงานด้านพุทธศิลป์ ปติมากรรม จิตรกรรม และกราบไหว้บูชาสิ่งที่ควรเคารพทั้งหลาย ส่วนใหญ่แล้วก็ไม่ได้มุ่งเฉพาะแต่เพียงด้านเดียว เพราะจุดประสงค์หลักของความเป็นวัด ควรมีที่สงบที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของสมณะ และเป็นแหล่งที่นักท่องเที่ยวตามวิถีพุทธเข้ามาปฏิบัติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิกา คำดี (2560) พบว่า 1) มุมมองของพระภิกษุที่มีต่อการท่องเที่ยวภายในวัด คือ พระภิกษุต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาปฏิบัติธรรมเป็นหลัก และการเข้ามาพักผ่อนหย่อนใจเป็นเรื่องรอง 2) ความคาดหวังของพระภิกษุที่มีต่อนักท่องเที่ยวอยากให้นักท่องเที่ยว มาปฏิบัติธรรม 3) ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัด วัดควรเป็นแหล่งเรียนรู้ หลักธรรมสั่งสอนของศาสนา

3. รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า จากการศึกษาข้อมูลของวัดที่เลือกให้เป็นวัดกรณีศึกษา จำนวน 9 วัด จากการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วยเจ้าอาวาส 8 รูป ผู้ช่วยเจ้าอาวาส 1 รูป พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ มี 2 รูปแบบคือ 1) การท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ ด้านวัฒนธรรม ชมรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรม ศิลปะทางศาสนาหรือพุทธศิลป์ และทำบุญไหว้พระขอพร 2) การท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ ด้านนามธรรม คือส่งเสริมการปฏิบัติธรรม การแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงช่วยแนะนำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑาภรณ์ หินชุย และคณะ (2557) พบว่า ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัดเพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนาและเพื่อการปฏิบัติธรรม เข้าวัดถือศีลและปฏิบัติธรรมวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรบท ฤทธิ์เต็ม (2558) พบว่า วัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้การปฏิบัติธรรมตามหลักวิปัสสนากรรมฐาน ที่มีพระวิปัสสนาจารย์เป็นที่รู้จักในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง “รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธของวัดในจังหวัดเพชรบูรณ์” ผู้วิจัยได้สรุปเนื้อโดยดำเนินการตามกรอบแนวคิด เพื่อใช้เป็นหลักการในการดำเนินการวิจัย เริ่มต้นจากการศึกษารูปแบบของการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธ โดยมีวัดเป็นแหล่งข้อมูลในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 9 วัด พบว่า การท่องเที่ยวตามวิถีพุทธในปัจจุบันนี้ มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากเดิมมาก นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ให้ความสนใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในวัดมากขึ้น เพื่อชมความสวยงามของภูมิสถาปัตยกรรม ศิลปะทางศาสนาหรือพุทธศิลป์ และทำบุญไหว้พระขอพร ที่เป็นวัดพุทธธรรมลักษณะที่โดดเด่นภูมิสถาปัตยกรรม ถือได้ว่าเป็น Landmark ของวัด คือวัดมหาธาตุ มีพระเจดีย์ทรงดอกบัวตูม หรือทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ที่สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย วัดพระ

ธาตุผาซ่อนแก้ว มีเจดีย์พระธาตุผาซ่อนแก้ว มีรูปทรงวิจิตรงดงามด้วยการออกแบบ สีเส้นที่สดใสของเจดีย์ เกิดจากการนำกระเบื้องสี ถ้วยชามเบญจรงค์ มุก ลูกปัด แก้ว แหวน เงินทอง สิ่งมีค่าต่าง ๆ มหาวิหารพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ที่ตั้งโดดเด่นกลางหุบเขาใหญ่เขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นหุบเขารายล้อมไปด้วยยอดเขาสูง วัดป่าภูทับเบิก (ธรรมยุต) พระมหาธาตุเจดีย์โพธิปักขิยธรรม 37 ยอดเพชร ที่ตั้งอยู่บนยอดเขาภูทับเบิก และวัดธรรมยาน อุโบสถสีชาวนบิสสุทธิ์ ศิลปะล้านนา จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ สามารถสรุปรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพุทธของวัดในจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานหรือองค์กรด้านการวิจัยสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์เพื่อเป็นแนวทางการจัดการรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดให้มีประสิทธิภาพ
2. หน่วยงานหรือองค์กรด้านการวิจัยสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปพัฒนาและประยุกต์ใช้เพื่อการจัดการรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดให้มีประสิทธิภาพ
3. นักวิจัยและผู้สนใจด้านงานวิจัยสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ การวางแผนดำเนินการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรมีการพัฒนาส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ พัฒนาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ ส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมที่ โดยบูรณาการทุกฝ่าย ส่งเสริมและพัฒนารูปแบบของสื่อการเรียนรู้และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่มีความทันสมัย
2. ควรมีส่งเสริมการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวและการปฏิบัติธรรมของวัด ทั้งรูปแบบการเดินทางที่สะดวก เข้าได้ถึงหลากหลายช่องทาง พัฒนาความสะดวกของระบบให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของลานจอดรถ เหมาะสำหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการ มีป้ายบอกชัดเจน
3. ควรมีการส่งเสริมด้านการจัดการให้แหล่งเรียนรู้ประเภทวัดที่พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ที่มีกระบวนการจัดเก็บข้อมูลทางการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร กองโบราณคดี. (2531). *ทำเนียบโบราณสถานอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กรรณิกา คำดี. (2560). วัดและศาสนสถานในมิติของการท่องเที่ยว. วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม, *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 6(2), 175-191.
- ขวัญชนก สุวรรณพงษ์. (2564). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดภูเก็ตของนักท่องเที่ยวชาวไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 7(3), 113-128.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2543). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดเพชรบูรณ์*. กรุงเทพฯ: CURS ภาลาดพร้าว.
- จุฑาภรณ์ หินซุย และคณะ. (2557). แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 10(1), 50-58.
- พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา. (2554). *ตามสำรวจพุทธสถานในอินเดีย*. กรุงเทพฯ: บริษัท ธนาเพลส จำกัด.
- ภัทรบท ฤทธิ์เต็ม. (2558). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 11(1), 1-24.

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนา

Desirable Characteristics of Teachers in the Digital Age According to the Buddhist Ways

พระปลัดสามารถ จนทसार (สิงห์รักษ์)¹ วัฒนะ กัลยาณพัฒน์กุล² และวรกรฤต เกื่อนช้าง³

Phrapaladsamart Chandhasaro (Singruk), Watthana Kanlayapatthanakul
and Worrakrit Thuenchang

Received: January 22, 2022

Revised: March 30, 2022

Accepted: March 30, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.82

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะของครูตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล และ 3) นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูตามหลักพระพุทธศาสนา ต้องมีหลักธรรมธรรมเทศกธรรม 5 ประการ ได้แก่ (1) อนุบุพพิททา สอนให้มีขั้นต่อนูกลำดับ (2) ปริยายทัสสาวี จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผล (3) อนุหยตทา ตั้งจิตเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดี (4) อนามิสันตโร ไม่มีจิตเฟื่องเลี้ยงมุงเห็นแก่อาภิส และ (5) อนุปหัจจ วาจจิตตรงไม่กระทบตนและผู้อื่น 2) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล คือ ความมีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นสิ่งสำคัญในการจำแนกอาชีพว่าเป็นวิชาชีพ อาชีพที่เป็น “วิชาชีพ” นั้นกำหนดให้มีองค์กรรองรับและกำหนดมาตรฐานของความประพฤติของผู้อยู่ในวงการวิชาชีพซึ่งเรียกว่า “จรรยาบรรณ” และ 3) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำหลักเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี หลักกรุณา ความสงสาร ปรารถนาจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์และปัญหาอุปสรรคนานาประการ หลักมูทิตา ความพลอยยินดีด้วยการสนับสนุนและส่งเสริม การให้ความชื่นชมและการให้ของรางวัลในโอกาสที่ทำได้หรือ

¹ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์; Phetchabun Provincial Office of Buddhism

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: singruk@hotmail.com Tel. 089-4613012

ประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการนำหลักอุเบกขามาใช้ในการตัดสินใจที่ผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาและตัดสินใจด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม, คุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์, ยุคดิจิทัล

Abstract

The objectives of this research paper were 1) to study the characteristics of teachers in accordance with the Buddhist guidelines; 2) to study the desirable characteristics of teachers in the digital age; and 3) to propose guidelines for applying Buddhaddhamma to enhance the desirable characteristics of teachers in the digital age. This was a qualitative research by studying the information from Tipitaka, Buddhist academic papers and related research. The results of the research found that 1) desirable characteristics of teachers according to the Buddhist principles must have five principles of Dhammadesaka-dhamma, namely (1) Anupubbikatha: his instruction or exposition is regulated and gradually advanced; (2) Pariyadassavi: it has reasoning or refers to causality; (3) Anudayata: it is inspired by kindness; teaching out of kindness; (4) Anamisandara: it is not for worldly gain; and (5) Anupahacca: it does not hurt oneself or others; 2) in terms of desirable characteristics of teachers in the digital age, Code of Ethics of Teaching Profession is an important aspect of classifying occupations as professions. "Professional" occupations require organizations to support and set standards of behavior for those in the professional circle which is called "ethics"; and 3) guidelines for applying Buddhaddhamma to enhance teachers' desirable characteristics in the digital age were encouraging teachers to adopt the principle of Metta: love, goodwill, Karuna: compassion, and desire to help them out of suffering and obstacles Mudita: congratulations on supporting and promoting, giving appreciation and reward on the occasion of doing good or being successful, Upekkha is used to make judgments when students or followers had problems and to judge them with integrity.

Keywords: Application of Buddhaddhamma, Desirable Characteristics of Teachers, Digital Age

บทนำ

การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างก้าวกระโดดของโลกศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้แต่ละประเทศต้องเผชิญกับระบบเศรษฐกิจโลกที่มีการแข่งขันอย่างเสรีและไร้พรมแดนชนิดที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั่วโลกจึงทุ่มกำลังในการพัฒนาศักยภาพและการเพิ่มขีดความสามารถของประชากรทุกระดับด้วยการพัฒนาระบบการศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและยืนหยัดบนเวทีโลก สำหรับประเทศไทยการพัฒนาศักยภาพของคนทุกช่วงวัยถือว่าเป็นพันธกิจสำคัญที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกัน กระทรวงศึกษาธิการหน่วยงานสำคัญในการวางระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ได้กำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 ด้วยการวางยุทธศาสตร์มุ่งสร้างและพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถศึกษา เรียนรู้และพัฒนา ศักยภาพของตนจนถึงขีดสูงสุดตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ เพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขร่วมกับผู้อื่นในสังคม รวมทั้งปรับปรุงระบบการผลิตและพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาในทุกกระดับและประเภทการศึกษาเพื่อให้ได้ครุดี มีความรู้ ทักษะ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู เข้าสู่ระบบการศึกษาของประเทศในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดสูงสุดของศักยภาพของแต่ละบุคคลต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 ครูจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญในอาชีพและหน้าที่ของตน โดยครูต้องมีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงและเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรม พัฒนาตนเองทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียน เปลี่ยนโฉมบทบาทครูให้เป็นครูยุคใหม่ โดยปรับบทบาทจากครูผู้สอนเป็น Coach หรือผู้อำนวยการการเรียนรู้ ทำหน้าที่กระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ แนะนำวิธีเรียนรู้และวิธีจัดระเบียบการสร้างความรู้ ออกแบบกิจกรรมและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนและมีบทบาทเป็นนักวิจัย พัฒนาระบบการเรียนรู้เพื่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) นอกจากนี้ครูจะต้องเลือกใช้หรือสร้างสรรค์สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นเกาะป้องกันความเสี่ยงและภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากโลกออนไลน์ให้กับผู้เรียนได้ (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) นอกจากนี้สถาบันผลิตครูในประเทศไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาในการผลิตและพัฒนาครูให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) ซึ่งมีความสำคัญมากในปัจจุบัน ดังนั้นครูไทยยุคใหม่ต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนในยุคดิจิทัล (Digital Era) ได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและยกการศึกษาไทยให้มีคุณภาพ (รักจิต สุทธิพงษ์, 2560)

ในมุมมองทางพระพุทธศาสนา การเป็นครูที่ดีเป็นที่พึงประสงค์ของสังคมยุคดิจิทัลต้องเป็นผู้นำทางปัญญาที่สามารถปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผลฉลาดคิด และมีวิสัยทัศน์โดยอาศัยประสบการณ์และการแนะนำจากกัลยาณมิตร สามารถคิดแบบโยนิโสมนสิการ รอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษาและวิชาชีพครู สร้างบรรยากาศในการเรียนที่ดี มีจิตวิทยาในชั้นเรียนเพื่อกระตุ้นและจูงใจการเรียนรู้ เป็นผู้นำทางจิตใจ มีมโนธรรมสูง แสดงออกเชิงบวก มีความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางด้านจิตใจและความรู้สึกภายใน เป็นผู้นำทางวิชาการ แสวงหาความรู้ ยึดมั่นในหลักธรรม (พรรณอร อุชุกาพ, 2561) และเพื่อให้เกิดการซึมซับเลียนแบบลักษณะครูดีที่พึงประสงค์จำเป็นต้องมองหาต้นแบบ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นบรมครูต้นแบบชั้นยอด เพราะพระองค์ทรงมีคุณลักษณะแห่งความเป็นครูอย่างสมบูรณ์แบบ สามารถสอนให้คนเกิดความรู้ถึงขั้นวิชชญาณและสัมโพธิญาณได้ด้วยการพูดธรรมคาและสามารถให้ผู้ฟังรู้ถึงขั้นอริยสัจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงถึงขั้นจากปุถุชนเป็นอริยบุคคลได้ (บรรยวส์ถ์ ผางคำ, 2555)

จากความสำคัญและความเป็นมาดังกล่าวนี้ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพครูซึ่งเป็นบุคลากรสำคัญของประเทศ จึงมีความสนใจศึกษาถึงความสำคัญความจำเป็น และช่องว่างความรู้ที่ขาดหายไปจากการศึกษาปรากฏการณ์และวรรณกรรม เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงนำมาประมวลผลวิเคราะห์ในรูปแบบงานวิจัย นำหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูและย่อมมีประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้ในการวางแผนพัฒนาครูของสังคมไทยในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของครูตามแนวทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึง

ประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน (Documentary Research) ทั้งในส่วนที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการ มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คัมภีร์ปกรณ์วิเสส ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย
2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล

3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แล้วสรุปผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. คุณลักษณะของครูตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า ลักษณะครูที่ดีในทางพระพุทธศาสนานั้น นอกจากจะต้องรัก เห็นใจ และอุทิศตัวให้แก่การสอนแล้ว ต้องรู้จักเสริมจุดเด่นและแก้จุดด้อยให้กับศิษย์ได้ตระหนักในความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม ความสำนึกในหน้าที่ต้องให้ศิษย์มีแนวทางการปฏิบัติตนและหลักการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องของบวรธรรม ทั้งนี้ครูเองก็ต้องปรับปรุงตนเองอยู่ตลอดเวลาจนบรรลุถึงความเป็นเลิศทั้งวิชาการและทางการสอน โดยเฉพาะในด้านการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม ครูนั้นต้องดำรงตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์อย่างเคร่งครัดเพื่อศิษย์จะได้มีความเชื่อถือศรัทธาและถือปฏิบัติตามด้วยความรัก

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล พบว่า ครูต้องมีทักษะเพื่อศิษย์ไทยในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) นอกจากนี้ทักษะที่จำเป็นสำหรับครูในศตวรรษที่ 21 นั้นมีอยู่ 3 ด้านหลักคือ 1) ทักษะการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรม 2) ทักษะสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี และ 3) ทักษะชีวิตและอาชีพ ครูต้องพัฒนาทักษะเหล่านี้ให้กับผู้เรียนเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ครูอาจจะเกิดมาในยุคที่เทคโนโลยียังไม่หลากหลาย แต่งานของครูคือการเตรียมคนให้พร้อมสำหรับกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน จึงต้องมีการพัฒนาคุณสมบัติและศักยภาพความเป็นครูเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยในปัจจุบัน

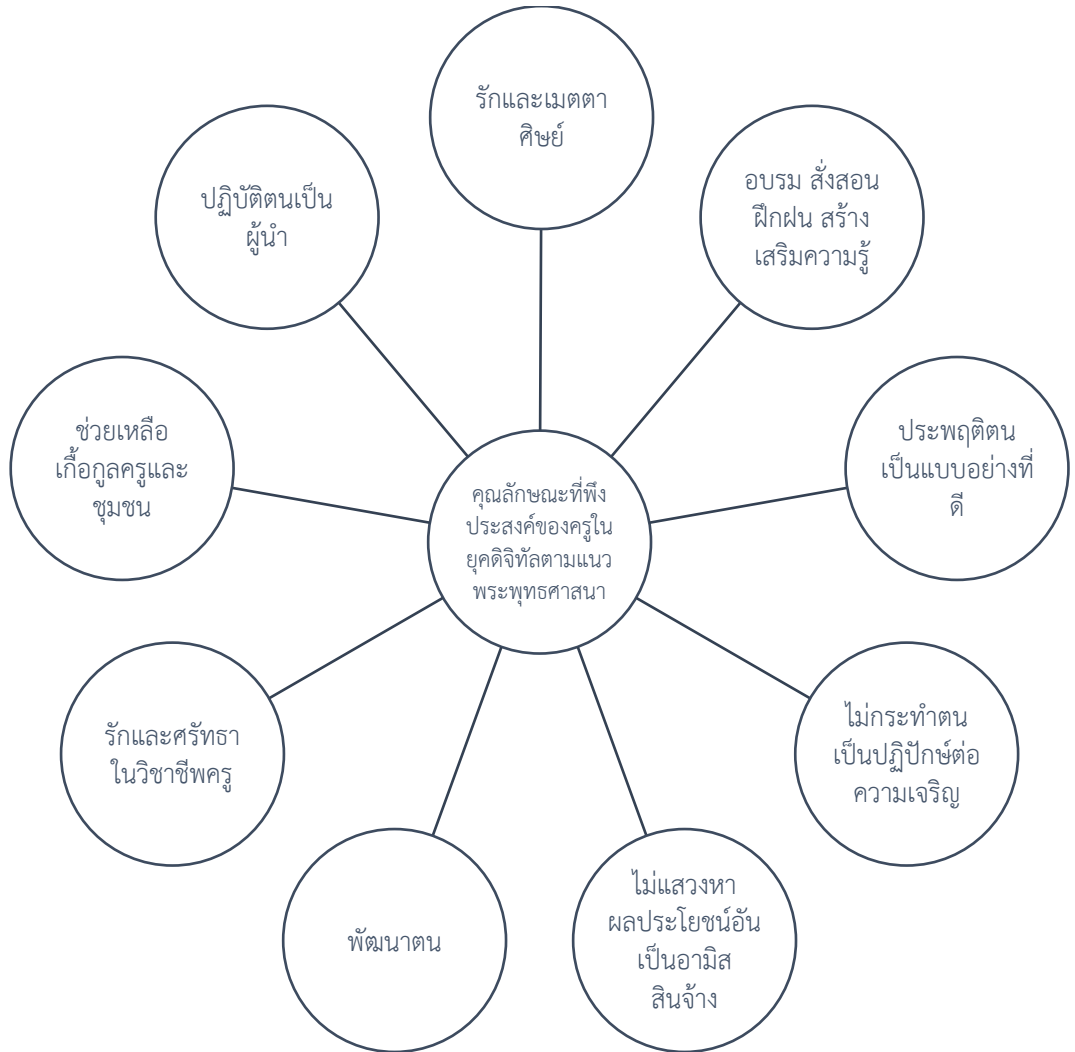
3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล พบว่า ครูต้องมีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะจำแนกอาชีพว่าเป็นวิชาชีพหรือไม่ อาชีพที่เป็น “วิชาชีพ” นั้นกำหนดให้มียุทธศาสตร์รองรับ และมีการกำหนดมาตรฐานของความประพฤติของผู้อยู่ในวงการวิชาชีพซึ่งเรียกว่า “จรรยาบรรณ” ส่วนลักษณะ “วิชาชีพ” ที่สำคัญ คือ เป็นอาชีพที่มีศาสตร์ชั้นสูงรองรับ มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาวิชาชีพมีการจัดการสอนศาสตร์ดังกล่าวในระดับอุดมศึกษาทั้งการสอนด้วยทฤษฎีและการปฏิบัติจนผู้เรียนเกิดความชำนาญ และมีประสบการณ์ในศาสตร์นั้นนอกจากนี้จะต้องมีองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพ ตลอดจนมี “จรรยาบรรณในวิชาชีพ” เพื่อให้สมาชิกในวิชาชีพดำเนินชีวิตตามหลักมาตรฐานดังกล่าวหลักที่กำหนดในจรรยาบรรณวิชาชีพทั่วไป คือ แนวความประพฤติปฏิบัติที่มีต่อวิชาชีพต่อผู้เรียน ต่อตนเองและต่อสังคมสังคม ผู้ที่เป็นครูด้วยใจรักเป็นครูด้วยจิตและวิญญานมีความเป็นครูทุกกลมหายใจตั้งแต่เกิดจนตาย ครูที่รักและห่วงหาพัน ห่วงใยต่อนักเรียน ต่อศิษย์ดุจลูกในไส้ของตน จะให้ศิษย์เป็นคนดีไม่ยินยอมให้ศิษย์เป็นคนไม่ดี และมีความสุขมากในการที่ได้เกิดมาเป็นครูรักเกียรติ เทิดทูนสถาบันครูอย่างภาคภูมิใจ ในขณะที่อาชีพครู คือ คนที่มายึดการเป็นครูอาชีพเพื่อให้ได้ค่าตอบแทน ขาดจิตวิญญานของความเป็นครู

อภิปรายผลการวิจัย

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาศักยภาพของครูให้ทันยุคทันสมัย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์นริศ นรินโท (แห่น้ำ) (2561) พบว่า ทักษะของครูในศตวรรษที่ 21 คือ การทำให้บุคคลที่มีความสามารถทางด้านการจัดการเรียนรู้ และนวัตกรรมด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ด้านชีวิต การเรียนรู้ เป็นทักษะที่ครูผู้ทำการสอนควรพัฒนาตนเอง การเรียนรู้ของนักเรียนต้องมีการเปลี่ยนแปลงเป็นการเรียนรู้จากการค้นคว้าของนักเรียน โดยครูคอยช่วยแนะนำ และช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของตนเองได้ อีกทั้ง อภิภา ปรัชญพฤทธิ (2561) พบว่า สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูในการศึกษายุค 4.0 ประกอบด้วย 1) สมรรถนะแกนกลางของการศึกษายุค 4.0 จำนวน 10 ด้าน ได้แก่ การคิดแบบมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม ความเป็นผู้ประกอบการ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้เทคโนโลยีสื่อสารและสารสนเทศ การมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การมีภาวะผู้นำและการมีจิตสาธารณะ และ 2) สมรรถนะวิชาชีพครู 6 ด้าน ได้แก่ ความเป็นครูและจรรยาบรรณวิชาชีพครู การพัฒนาหลักสูตร ความรู้ลึกในเนื้อหาวิชาและวิธีวิทยาการสอน การประเมินผลและการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียนและการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ส่วนทางด้านวิไลลักษณ์ ลังกา (2559) พบว่า ครูต้องมีหลักการดำเนินชีวิตบนฐานหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ “พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” บนเงื่อนไข “ความรู้” และ “คุณธรรม” โดยคุณลักษณะครูที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด 10 ปีข้างหน้า ในด้านการรู้คิด ครูจะต้องมีความรู้ รอบรู้ รู้ลึกมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเป็นพื้นฐานบวกกับการมีปัญญา มีการรู้เท่าทัน มีความสามารถในการคิดขั้นสูง และมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ในส่วนด้านจิตใจ นอกจากจะมีคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณความเป็นครู จิตวิญญาณความเป็นครูเป็นพื้นฐานแล้ว ครูจะมีจิตสาธารณะ จิตอาสา มีความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ชุมชน และสังคม ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการเป็นผู้ช่วยเหลือ และทักษะการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และสังคม

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนานั้นควรประกอบด้วยทั้งหมด 9 ด้าน ได้แก่

ภาพที่ 1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวพระพุทธศาสนา

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ คือ เอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์ ครูแสดงออกต่อศิษย์เป็นไปในทางสุภาพเอื้ออาทรส่งผลดีต่อศิษย์ เห็นอกเห็นใจต่อสิทธิพื้นฐานของศิษย์จนเป็นที่ไว้วางใจเชื่อถือและชื่นชมได้รวมทั้งเป็นผลไปสู่การพัฒนารอบด้าน

2. ครูต้องอบรม สั่งสอนฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ คือ อบรมสั่งสอนฝึกฝนสร้างเสริมความรู้ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตั้งแต่การเลือกกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งผลต่อการพัฒนาในตัวศิษย์อย่างแท้จริงการจัดให้ศิษย์มีความรับผิดชอบ และเป็นเจ้าของการเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินร่วมศิษย์ ในผลของการเรียนและการเพิ่มพูนการเรียนรู้ภายหลังบทเรียนต่าง ๆ ด้วยความปรารถนาที่จะให้ศิษย์ทุกคนพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ

3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ คือ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ศิษย์สังเกตเห็นได้เองและเป็นการแสดงที่เป็นไปตามมาตรฐานแห่งพฤติกรรมระดับสูงตามค่านิยมคุณธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม

4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญ คือ ไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติ ปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ การตอบสนองต่อศิษย์ในการลงโทษหรือให้รางวัลการกระทำอื่นใดที่นำไปสู่การลดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาการเพิ่มพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้าง คือ ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบจากการใช้ตำแหน่งหน้าที่ในวิชาชีพแสวงหาประโยชน์ตนโดยมิชอบยอมทำให้เกิดความลำเอียงในการปฏิบัติหน้าที่

6. ครูยอมพัฒนาตน คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลยอมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ หมายถึง การใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี สามารถพัฒนาบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์

7. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู คือ ครูย่อมรักและศรัทธาในอาชีพครูด้วยความเต็มใจความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู หมายถึง การแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครูด้วยตระหนักว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและภูมิใจปกป้องเกียรติภูมิของอาชีพครู

8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทางสร้างสรรค์ คือ ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ หมายถึง การให้ความร่วมมือ แนะนำปรึกษาช่วยเหลือแก่เพื่อนครูทั้งเรื่องส่วนตัว ครอบครัว และการงานตามโอกาสอย่างเหมาะสม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยการให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางวิธีการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

9. ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำ คือ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทยให้มีความเจริญรุ่งเรือง หลักการ หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของการศึกษาคือ การพัฒนาคนให้มีภูมิปัญญา และรู้จักเลือกและพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย การเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย หมายถึง การริเริ่มดำเนินกิจกรรม สนับสนุนส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยควรบรรจุวิชาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวพระพุทธศาสนาให้นักศึกษาที่เรียนครุศาสตร์ได้เรียนเป็นวิชาบังคับ
2. กระทรวงศึกษาธิการ ให้ครูในสังกัดมีการอบรมเกี่ยวกับการทำหน้าที่ครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนา
3. กระทรวงศึกษาธิการ จัดทำสื่อการเรียนรู้ให้ครูได้นำหลักพุทธธรรมไปใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพตามแนวทางพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำหน้าที่ครูให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป
2. ผู้อำนวยการสถานศึกษานส่งเสริมให้ครูทำหน้าที่ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนา
3. สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำโครงการส่งเสริมให้ครูปฏิบัติหน้าที่โดยมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการทำหน้าที่การสอน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: บริษัท พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด.
- บรรยวีสต์ ผางคำ. (2555). *พุทธวิถีการสอน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรรณอร อุชุกาพ. (2561). *การศึกษาและวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระสมุห์นริศ นรินโท (แชน้ำ). (2561). *การพัฒนาครูเพื่อคุณภาพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รักชิต สุทธิพงษ์. (2560). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(2), 344-355.
- วิไลลักษณ์ ลังกา. (2559). *โครงการอนาคตของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า*. (รายงานการวิจัย). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *ครูไทยยุคใหม่สนใจดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: บริษัท พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด.

อภิภา ปรัชญพฤทธิ. (2561). การพัฒนารูปแบบการผลิตครูเพื่อรองรับการศึกษายุค 4.0. (รายงานการวิจัย). คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่เทศบาล เมืองน่าน จังหวัดน่าน

Promoting Reconciliation between Government and People Sectors in Nan
Municipality Area, Nan Province

พระวชิรวิทย์ กองโกย¹ สมยศ ปัญญา² และพระครูโสภณปริยัติสุธี³
Wachirawit Kongkoy, Somyot Panyamak and Phrakhrusoponpariyatsutee

Received: February 27, 2022

Revised: March 01, 2022

Accepted: March 13, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.83

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน 2) เปรียบเทียบระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน และ 3) ประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมธรรมในการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน เป็นการวิจัยผลสำรวจได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จำนวน 14,344 คน ในจำนวน 25 ชุมชน คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาร์โร ยามาเน่ ได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 389 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งสิ้น 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย = 3.92 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย = 3.86 ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย = 3.95 และด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย = 3.94 2) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีผลต่อการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดน่าน; Nan Provincial Office of Buddhism

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา; Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus

Corresponding author, e-mail: cacom_com@hotmail.com, Tel. 061-7895307

พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพที่ต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้ง 4 ปัจจัย และ 3) การประยุกต์ใช้หลักสารานีธรรมในการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน ได้แก่ หลักสารานีธรรม ประกอบด้วย เมตตาทายกรรม เมตตาวิกรรม เมตตาโมกรรม สาธารณโภคิตา สีลสามัญญตา และทิวฐิสามัญญตา

คำสำคัญ: การส่งเสริม, ความปรองดองสมานฉันท์, ภาครัฐและประชาชน, หลักสารานีธรรม

Abstract

The objectives of this research paper were 1) to study the level of promotion of reconciliation between the government and people sectors in the area of Nan Municipality; 2) to compare the level of promotion of reconciliation between the government and people sectors in the area of Nan Municipality; and 3) to apply Saraniyadhamma to promote reconciliation between the government and people sectors in the area of Nan Municipality. It was a mixed methods research. For quantitative research, the research population was 14,344 people in Nan municipality in 25 communities. The sample size was calculated from Taro Yamane's formula. The sample population was 389 people and qualitative research was conducted with 10 key informants. The tools used were questionnaires and in-depth interviews. The results of the research showed that 1) the level of promotion of reconciliation between the government sectors and people in the area of Nan Municipality was at a high level ($\bar{X} = 3.92$). When considering each aspect, the management of the learning system was at a very satisfactory level ($\bar{X} = 3.86$). In the development of community leaders, the average was at a very satisfactory level ($\bar{X} = 3.95$) and in the activating aspect of representative aggregation, the average was at a very satisfactory level ($\bar{X} = 3.94$); 2) the results of the comparison of the opinion level of the sample population affecting the promotion of reconciliation between the government and people sectors in Nan municipality found that people, who had different sex, age, education and occupation, had no different levels of promotion of reconciliation between the government and people sectors in Nan municipality area. Therefore, it rejected the hypothesis set for all 4 factors; and 3) application of Saraniyadhamma in promoting reconciliation between the government and people sectors in the area

of Nan municipality was Saraniyadhamma consisting of Mettakayakamma, Mettavacikamma, Sadharamabhogita, Silasamanyata and Ditthisamanyata.

Keywords: Promotion, Reconciliation, Government and People Sectors, Saraniyadhamma

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์ที่โลกมีการแข่งขันทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องดิ้นรนเพื่อการดำรงชีพ และเพื่อความอยู่รอด ในขณะที่เดียวกันจำนวนประชากรก็เพิ่มขึ้นอีกทั้งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนา และรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ที่ดินหรือที่อยู่อาศัยที่มีอยู่อย่างจำกัดก็เริ่มกลายเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งซึ่งเกิดสถานการณ์ที่มีการเผชิญหน้ากันระหว่างรัฐกับประชาชน โดยความเป็นจริงประชาชนที่ยากจนจำเป็นต้องดิ้นรนมากกว่าคนอื่นในสังคม เพราะความยากจนทำให้เขาไม่มีทางเลือก ซึ่งแตกต่างจากคนรวยที่มีโอกาสที่มากกว่าจึงทำให้การแสวงหาที่อยู่อาศัยสะดวกสบาย ประเทศไทยเป็นประเทศภาคเกษตรกรรมซึ่งในชนบทซึ่งยังเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศที่ด้อยโอกาส และยังขาดการช่วยเหลือจากรัฐซึ่งมีอำนาจที่จะดูแล และจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งป่าไม้ ที่ดิน น้ำ แร่ธาตุต่าง ๆ ให้กับประชาชนที่อาศัยเลี้ยงชีพจากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ปัญหาที่สังเวชใจอย่างหนึ่งก็คือ รัฐจะช่วย และอำนวยความสะดวกแก่กลุ่มทุนที่มีฐานะที่ดีกว่า และเลือกที่จะอ้างหรือบังคับกฎหมายกฏระเบียบกับคนยากจน โดยมนุษยธรรมของความเป็นมนุษย์รัฐต้องปกป้อง และช่วยเหลือประชาชนที่ยากจนไว้ก่อน เช่น การรักษาพยาบาล การศึกษา ที่อยู่อาศัย เป็นต้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนชาวไทยทุกภาคส่วนจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาและปรับเปลี่ยนวิกฤตการณ์ครั้งยิ่งใหญ่นี้ ด้วยการร่วมสร้างสรรค์สังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความสมานฉันท์ ด้วยการเสริมสร้างแนวความคิดในการเคารพซึ่งความแตกต่างทางความคิด ความแตกต่างทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา ร่วมกันฟื้นฟูกระบวนการหล่อหลอมคุณธรรม จริยธรรม การเสียสละเพื่อส่วนรวม และจิตสำนึกต่อสาธารณะ ประกอบกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติวิธีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักคุณธรรมร่วมกันสร้างชุมชนเข้มแข็งที่มีความพร้อมและมีศักยภาพในการจัดการกับปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองได้เมื่อนั้นการปรองดองจึงจะเกิดขึ้นได้ (Murphy Colleen, 2010)

แนวทางสมานฉันท์ คือแนวทางของความปรองดองเห็นพ้องร่วมกัน นั่นคือ การรับฟังปัญหาเพื่อเข้าถึง การรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วน เพื่อแก้ไขให้หมดสิ้นในระยะยาว โดยไม่มุ่งเน้นการใช้ความรุนแรง แต่มุ่งสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจว่ารัฐจะอำนวยความสะดวก ยุติธรรม และความเท่าเทียมให้กับประชาชนซึ่งกับการบริหารประเทศไทยในขณะนี้ ที่เป็นไปในรูปแบบพิเศษ โดยคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่นำโดย พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผบ.ทบ. ในฐานะหัวหน้า คสช. ก็ให้ความสำคัญกับเรื่อง “ปรองดอง-สมานฉันท์” มาก โดยมีศูนย์

ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป (คปป.) เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการดำเนินการ ผ่านมา มุ่งหวังให้ประชาชนคนไทย “ปรองดอง” “สมานฉันท์” ไม่ขัดแย้ง ไม่แบ่งฝ่าย ไม่แตกแยก ไม่เกิดความเสียหายต่อประชาชนคนไทย-ต่อประเทศไทยโดยรวม (สุเทพ เอี่ยมคง, 2550) ในทางพุทธศาสนา หลักธรรมที่เหมาะสมแก่ชุมชนดังกล่าวสู่ภาคปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ หลักสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อการปรองดอง เมตตาต่อกันในทุกด้าน เพื่อเกิดความสามัคคี และเกิดการแบ่งปันกัน แต่ละชุมชนนั้นมีประเพณี วัฒนธรรมอันเก่าแก่ และดั้งเดิมซึ่งเปรียบเสมือน “ทุนทางวัฒนธรรม” ต้นทุนที่ทุกคนสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งโดยการใช้ความเชื่อ ประเพณี และผู้นำที่ชุมชนกำหนดขึ้น และสามารถจัดการความขัดแย้ง ลดความรุนแรงของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้สันติวิธีจึงเป็นทั้งทฤษฎี และแนวทางสำคัญที่ได้รับความสนใจจากสังคมโลกมากขึ้นโดยลำดับ ประเด็นที่สันติวิธีได้กลายเป็นทั้งแนวคิด และ ปฏิบัติการที่ทรงคุณค่า และมีความสำคัญนั้น ก็เพราะว่า หลักการสันติวิธีได้กลายเป็นชุดของความคิด และการปฏิบัติการที่เป็นประดุจเครื่องมือในการระงับ หรือแก้ไขความขัดแย้งที่ชักนำไปสู่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในทุก ๆ มิติของสังคม ดังจะเห็นได้จากการดำเนินงานของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

เทศบาลเมืองน่านนั้น มีบทบาทหน้าที่ดูแลประชาชนในพื้นที่ตามบทบาทบัญญัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรส่วนท้องถิ่นตามที่กำหนดไว้โดยเฉพาะการจัดการระบบสาธารณสุขปโภคและบริการประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบ มีความเป็นเมืองสูง (Urbanization) ผู้คนมีความแตกต่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นฐานะ ชาติพันธุ์ ศาสนา อาชีพ ความเป็นอยู่ ความเป็นพลวัตตามระบบสังคม (Social Dynamic) ย่อมมีความเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ และแบ่งฝักแบ่งฝ่ายขึ้นในชุมชนตลอดเวลา การส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความสุข มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชาติ อยู่บนพื้นฐานแห่งหลักสาราณียธรรม 6 ประการคือ เมตตา กายกรรม เมตตา วจีกรรม เมตตา โนกรรม สาธารณโภคิตา สีสามัญญตา ทิฏฐีสามัญญตา เป็นแนวทางในการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ เรื่องการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัยตามแหล่งของผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่าง ๆ โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน จำนวน 25 ชุมชน เป็นพื้นที่ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ขนาด ได้แก่

- 1) ชุมชนที่มีขนาดเล็ก ประกอบด้วย ชุมชนบ้านประตูป่อง ชุมชนบ้านสวนหอม ชุมชนบ้านไผ่เหลือง ชุมชนบ้านหัวข่วง ชุมชนบ้านมิ่งเมือง ชุมชนบ้านอภัย ชุมชนบ้านพวงพยอม
- 2) ชุมชนขนาดกลาง ประกอบด้วย ชุมชนบ้านช้างเผือก ชุมชนบ้านพระเกิด ชุมชนบ้านท่าช้าง ชุมชนบ้านเมืองเส้น ชุมชนบ้านมงคล ชุมชนบ้านมณฑียร ชุมชนบ้านช้างค้ำ ชุมชนบ้านพญา ชุมชนบ้านศรีพันต้น ชุมชนบ้านดอนสวรรค์ ชุมชนบ้านฟ้าใหม่
- 3) ชุมชนขนาดใหญ่ ประกอบด้วย ชุมชนบ้านดอนแก้ว ชุมชนบ้านอรัญญาวาส ชุมชนบ้านสวนตาล ชุมชนบ้านหัวเวียงใต้ ชุมชนบ้านดอนศรีเสริม ชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ชุมชนบ้านสวนหอม

ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป จำนวน 14,344 คน (เทศบาลเมืองน่าน, 2564)

กลุ่มตัวอย่าง (Samples)

1) การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นการกำหนดจากประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน จำนวน 25 ชุมชน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 14,344 คน ได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 372.58 คน คิดเป็นจำนวนเต็มได้ประชากรจำนวน จำนวน 389 คน โดยคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาร์ยามานะ ความคลาดเคลื่อนสัดส่วนประชากรที่ยอมให้เกิดขึ้นได้กำหนดไว้ที่ .05 (สุวิมล ติรกันันท์, 2549)

2) เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยสุ่มแบบชั้นภูมิ และสุ่มอย่างง่ายกับประชากร ให้กระจายไปตามจำนวนประชากร แต่ละชุมชน และหมู่บ้าน โดยวิธีการอย่างง่าย (Random Simple Sampling) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2561)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน ผู้บริหารสมาชิกเทศบาลเมืองน่าน จำนวน 3 คน และผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จำนวน 5 คน

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน พบว่า

1.1 ผลการวิเคราะห์ด้านปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 238 คน คิดเป็นร้อยละ 61.20 มีอายุระหว่าง 46-60 ปี จำนวน 142 คน คิด

เป็นร้อยละ 36.50 มีการศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตร (ปวช./ปวส.) จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 44.70 มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 34.70

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการส่งเสริมของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีผลต่อการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน พบว่า ผลรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.92$) โดยมีค่าเฉลี่ยรายด้าน ดังนี้

1) ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.86$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า การเสวนาเพื่อเรียนรู้นโยบายและร่วมกันแก้ปัญหา เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.96$)

2) ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.95$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า มีการจัดสรรกิจกรรมให้ประชาชนมีส่วนร่วม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เป็นลำดับแรก คือค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.97$)

3) ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.94$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า เทศบาลแก้ปัญหาความยากลำบาก ความเดือดร้อน ให้ประชาชนอย่างจริงจัง อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก เป็นลำดับแรก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.97$)

2. การเปรียบเทียบระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน พบว่า การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตามการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน แตกต่างกัน จากการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน แตกต่างกัน จากการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุที่แตกต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน แตกต่างกัน จากการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความ

ปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 4 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน แตกต่างกัน จากการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพที่แตกต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน พบว่า

3.1 ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม พบว่า ควรมีการพัฒนาการจัดการระบบการเรียนรู้เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของประชาชน เพื่อให้เข้าถึงง่ายและได้รับการแก้ไขทันต่อความต้องการของประชาชน โดยใช้หลักธรรมคือ ความเต็มใจ และการเข้าช่วยเหลือโดยไม่เห็นถึงความเหน็ดเหนื่อย โดยสามารถประยุกต์ใช้เข้ากับหลักกรรมมาภิบาลอันเป็นหลักในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

3.2 ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม พบว่า การพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณธรรมของผู้นำเกี่ยวกับการช่วยเหลือด้วยความเต็มใจนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการส่งเสริมความปรองดองในสังคม กล่าวคือ เมื่อผู้นำปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจและซื่อสัตย์ ผู้นำจะได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชนให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้แทนชุมชนในการพัฒนาแก้ไข และต่อยอดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนด้วยความชอบธรรม

3.3 ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม พบว่า ภายใต้อการปกครองในชุมชนนั้น จะต้องมีการรวมตัวของผู้แทนในหลากหลายด้าน หลากหลายมิติ เพื่อประสานร่วมมือกันในการทำกิจกรรมเพื่อร่วมแก้ไขและพัฒนาชุมชน

3.4 ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม พบว่า การใช้เวลาจากสภาพไพเราะ ไม่พูดจาหยาบคายต่อกันในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประชาชนในการชี้แจง แนะนำ และบอกกล่าวสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ จะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกดีต่อการรับข้อมูลนั้น ๆ

3.5 ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม พบว่า ผู้นำชุมชนต้องพูดจาไพเราะ อ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเอง และมีเหตุมีผลในการพูดคุย โดยคุณธรรมดังที่กล่าวมานี้ เป็นคุณธรรมหลักที่ผู้นำชุมชนควรกระทำต่อประชาชนและผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นำและประชาชนได้

3.6 ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม พบว่า การรวมตัวกันของผู้แทนที่มีความคิดและแนวทางการทำงานที่หลากหลาย ผู้แทนจากแต่ละฝ่ายควรใช้เวลาจากที่ไพเราะต่อกัน ใช้เหตุผลในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ย่อมส่งผลดีต่อการทำงานร่วมกันในสังคมให้เกิดความปรองดองได้

3.7 ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ด้วยหลักสารานิยธรรม เมตตามโนกรรม พบว่า การทำงานโครงการใด ๆ ของภาครัฐ จะต้องเป็นไปด้วยความสุจริต ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แท้จริงกับประชาชน โดยภาครัฐจะต้องปฏิบัติงานที่มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้

3.8 ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ด้วยหลักสารานิยธรรม เมตตามโนกรรม พบว่า ผู้นำชุมชนควรได้รับการส่งเสริมให้มีคุณธรรมในด้านความซื่อสัตย์สุจริต การคิดทำประโยชน์เพื่อประชาชนส่วนรวมเป็นอันดับแรก ผู้นำจะต้องปฏิบัติงานด้วยความเสียสละและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

3.9 ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ด้วยหลักสารานิยธรรม เมตตามโนกรรม พบว่า การทำงานร่วมกันจากหลายฝ่ายเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการผลักดันเป้าหมายให้ไปสู่ความสำเร็จได้โดยง่าย เพราะการทำงานไม่สามารถขับเคลื่อนด้วยการทำงานของคนเดียวคนเดียวได้

3.10 ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ด้วยหลักสารานิยธรรม สาธารณโภคิตา พบว่า การประสพภัยต่าง ๆ เป็นสิ่งทุกคนไม่ยากให้เกิดขึ้นกับตนเอง แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ประชาชนย่อมต้องการความช่วยเหลือจากประชาชนให้เร็วและแรงด่วนที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้น ภาครัฐต้องรีบให้การช่วยเหลือประชาชนอย่างเต็มที่ โดยจะต้องเข้าใจว่าประชาชนเดือดร้อนอย่างไร ต้องการสิ่งใดเป็นพิเศษ

3.11 ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ด้วยหลักสารานิยธรรม สาธารณโภคิตา พบว่า ผู้นำในฐานะที่เป็นหัวหน้าชุมชนซึ่งจะเป็นผู้บริหารจัดการความช่วยเหลือต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนจะต้องมีคุณธรรมในการบริหารจัดการความช่วยเหลือดังกล่าว และผู้นำควรจะต้องความรู้ในด้าน การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่ดี ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อเป็นที่พึ่งพาของประชาชนได้

3.12 ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ด้วยหลักสารานิยธรรม สาธารณโภคิตา พบว่า ศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจคนในชุมชนให้ปฏิบัติสิ่งที่ดีต่อกันและกัน ดังนั้นเมื่อเกิดความเสียหายแก่ประชาชน ก็มักจะเห็นการรวมตัวของประชาชนที่เห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือกันและกัน ผ่านการแบ่งปันและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งของ ททรัพย์สิน หรือความช่วยเหลือใด ๆ ที่สามารถร่วมทำได้

3.13 ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ด้วยหลักสารานิยธรรม สีสสามัญญาตา พบว่า การจัดการระบบการเรียนรู้ในด้านการเป็นพลเมืองที่ดี ควรได้รับการดำเนินการพัฒนาความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกตั้งแต่เด็กและเยาวชน เนื่องจากเป็นวัยที่ควรได้รับการส่งเสริมให้ทำในสิ่งที่ถูกต้องตามระเบียบสังคม ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยอย่างเดียวกัน ไม่ทำผิดกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคม การปลูกฝังคุณธรรมดังกล่าว นอกจากจะทำให้เด็กและเยาวชนเกิดจิตใต้สำนึกแล้ว ยังทำให้เด็กเข้าใจและดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง เติบโตมาเป็นประชาชนอย่างมีคุณภาพของสังคมต่อไป

3.14 ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ด้วยหลักสารานียธรรม สีสสามัญญาตา พบว่า ผู้นำชุมชนต้องมีความน่าเชื่อถือ ปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเคารพศรัทธาจากคนในชุมชน ดังนั้น ผู้นำชุมชนต้องประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดเสียก่อน จึงจะเป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนในชุมชน และมุ่งเน้นให้คนในชุมชนถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดได้

3.15 ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ด้วยหลักสารานียธรรม สีสสามัญญาตา พบว่า ผู้แทนควรปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของสังคมอย่างเคร่งครัด เคารพในสิทธิ เสรีภาพของบุคคล จะต้องไม่ก้าวก่ายหน้าทีกัน ไม่ใช่อำนาจของตนข่มเหงรังแกผู้อื่น และไม่ถืออภิสิทธิ์ใด ๆ การอยู่ร่วมกันในสังคมจะต้องมีความเคารพต่อกฎหมาย ระเบียบวินัยที่ใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม มีความเกรงอกเกรงใจและให้เกียรติต่อกัน ไม่ทำกระทำการใด ๆ ที่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น

3.16 ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ด้วยหลักสารานียธรรม ทิฏฐีสสามัญญาตา พบว่า ควรมีการจัดระบบการเรียนรู้ภายในชุมชน สำหรับการแลกเปลี่ยนประเด็นข้อถกเถียงต่าง ๆ ร่วมกัน ประชุมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ตรงกัน โดยภาครัฐต้องสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกัน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

3.17 ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ด้วยหลักสารานียธรรม ทิฏฐีสสามัญญาตา พบว่า ผู้นำชุมชนต้องมีความยุติธรรมและเป็นกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีความเป็นธรรมในการรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย และนำมาพิจารณาตัดสินด้วยความยุติธรรม อันจะนำไปสู่ข้อยุติของทุกฝ่าย โดยที่ยังมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เมื่อมีปัญหาควรปรึกษาพูดคุยกันด้วยเหตุผล เพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหาให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

3.18 ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ด้วยหลักสารานียธรรม ทิฏฐีสสามัญญาตา พบว่า สิ่งสำคัญในการทำงานร่วมกันของผู้แทนคือ จะต้องมีความเห็นชอบร่วมกัน โดยการดำเนินการสิ่งใดจะต้องมีความเห็นที่ตรงกันเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้ง หรือหากมีข้อคิดเห็นที่ไม่ตรงกันก็ควรมีการปรับข้อคิดเห็นให้ตรงกัน เพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุปได้อย่างเหมาะสมต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชน ในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นให้ถึงความเห็นในมุมมองของประชาชนที่มีผลต่อการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชน และหากมีการประยุกต์ใช้หลักสารานียธรรม อาจทำให้การส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเมื่อพิจารณาจากปัจจัยส่วนบุคคล มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ในเรื่องการเสวนาเพื่อเรียนรู้นโยบายและร่วมกันแก้ปัญหา ($\bar{X} = 3.96$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมเข้ามาเรียนรู้และร่วมกันแก้ปัญหา จะช่วยให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมด้วย ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นหลักสาราณียธรรมอย่างหนึ่ง โดยต้องมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของประชาชน เรียนรู้ความต้องการซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของจิรศักดิ์ โยมะบุตร (2557) พบว่า ในด้านกระบวนการสร้างความปรองดอง ได้มีการจัดตั้งศูนย์ปรองดองสมานฉันท์จังหวัดขอนแก่น อยู่ภายใต้การบริหารของกองทัพภาคที่ 2 และคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช). พร้อมทั้งแบ่งการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์ปรองดองสมานฉันท์ขึ้นทุกอำเภอ โดยทำความเข้าใจกับประชาชนให้มีความเข้าใจในเหตุผลของการเข้ามาบริหารงานของรัฐบาล คสช. และให้ดำเนินการคลายความขัดแย้งระหว่างแกนนำทางการเมืองในพื้นที่ รวมถึง การจัดเวทีเสวนาเพื่อนำไปสู่การสร้างความปรองดอง ดังนั้น ในการสร้างความปรองดองรัฐไม่ควรใช้กฎหมายในการบีบบังคับให้คู่ขัดแย้งทางการเมืองกลัว เพราะจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือในการสร้างความปรองดองอย่างแท้จริง

2. ความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ในเรื่องผู้นำชุมชนมีการจัดสรรกิจกรรมให้ประชาชนมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.97$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้นำต้องเป็นตัวแทนในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ควรมีการจัดสรรกิจกรรมให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประเพณีท้องถิ่น และด้านศาสนา โดยการส่งเสริมกิจกรรมดังกล่าวควรต้องอาศัยหลักสาราณียธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของนิมิต พลเยี่ยม (2561) พบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยบรรเทาความขัดแย้งและสร้างความปรองดอง คือสันติวิธีและหลักธรรม โดยผลของการใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาเพื่อบรรเทา หรือแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระไพศาล วิสาโล คือ เพื่อสร้างความปรองดอง ซึ่งเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การลดความเกลียดชังแตกแยก และสร้างความไว้วางใจ เพื่อฟื้นคืนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่เคยขัดแย้งรุนแรง

3. ความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ในเรื่องเทศบาลแก้ปัญหาความยากลำบาก ความเดือดร้อน ให้ประชาชนอย่างจริงจัง ($\bar{X} = 3.97$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เทศบาล ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ที่เกิดจากการกระจายอำนาจการปกครองและการบริหารกิจการบ้านเมืองของรัฐบาลให้ท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่นของตนเอง บริหารจัดการหรือปฏิบัติงานให้บริการประชาชน และตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้มีความสงบสุขและทั่วถึง ดังนั้นเทศบาลจะต้องมีความเข้าใจและเต็มใจในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนอย่างจริงจัง ซึ่งตรงกับหลักสาราณียธรรมในด้านการช่วยเหลือประชาชนด้วยความเต็มใจ ไม่เอาर्डเอา

เปรียบประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิบูลย์ธรรมสถิต ฐิตสุโข (ยังบุญส่ง) (2561) พบว่า การนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลร้อนพิบูลย์ อยู่ในระดับมาก โดยด้านทฤษฎีสัมมัญญตามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ควรมีใจกว้างและพร้อมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการปฏิบัติงาน และรองลงมาคือด้านเมตตาตามโนกรรม กล่าวคือ บุคลากรควรใช้หลักด้านเมตตาภายในการทำงานของเจ้าหน้าที่ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน ถูกต้องและรวดเร็ว เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานตามระเบียบอย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์เกรียงไกร มหาบุญโญ (2556) พบว่า ในด้านการวิเคราะห์ปัญหา ตามหลักธรรมทางพุทธศาสนานั้น ประชาชนมีความคิดเห็นว่าเป็น อต. ควรให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ตกทุกข์ได้ยากและที่ได้รับความเดือดร้อนได้ทันทั่วถึง มีความขยันหมั่นเพียร อดทนบากบั่นในการทำงาน เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ให้มากกว่านี้

4. ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ประชาชนไม่ว่าเป็นเพศใดก็ตามรับรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเอกมร ฐิตปญโญ (คงตางาม) (2553) พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของบวร วิเศษสุนทร (2550) พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการนำหลักธรรมมาภิบาลมาใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบล จำแนกตามเพศ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

5. ประชาชนที่มีอายุที่แตกต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันได้รับการรับรู้และการสนับสนุนในด้านการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่านอย่างเท่าเทียมกัน โดยให้ความสำคัญกับประชาชนทุกคนในทุกช่วงอายุอย่างเท่าเทียม สอดคล้องกับงานวิจัยของอาภรณ์รัตน์ เลิศไผ่รอด (2554) พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะตามหลักสาราณียธรรม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของอาจพล วงศ์บุษราคม (2553) พบว่า ข้าราชการกรมชลประทานที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานด้านกฎหมายและที่ดินของกรมชลประทานตามหลักธรรมมาภิบาลไม่ต่างกัน

6. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า การส่งเสริมการปกครองของบุคลากรเทศบาลเมืองน่านมีการบริหารงานโดยไม่เลือกปฏิบัติในความแตกต่างด้านระดับการศึกษา

โดยให้บริการประชาชนอย่างเสมอภาคและทั่วถึงโดยไม่มีการเปรียบเทียบระดับการศึกษาของประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูกัลยาณกิจจานุกิจ กลยาโณ (ปทุมมา) (2558) พบว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมไม่แตกต่างกัน

7. ประชาชนที่มีอาชีพที่แตกต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า บุคลากรภาครัฐในเขตเทศบาลเมืองน่าน มีการจัดการในด้านการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่านให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงและถ้วนหน้า ไม่ว่าจะประชาชนจะประกอบอาชีพใดก็ตาม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนนทวิวัฒน์ วิธมโธ (มีนุสรณ์) (2553) พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม 6 ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของประเวศ อินทองปาน (2559) พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามหลัก สาราณียธรรมของเทศบาลตำบลท่าขนอน อำเภอศีร์ษะรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยรวมไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน อันประกอบด้วย 1) ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม 2) ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม 3) ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม 4) ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม 5) ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม 6) ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม 7) ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม 8) ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม 9) ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ด้วยหลักสาราณียธรรม เมตตาทายกรรม 10) ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ด้วยหลักสาราณียธรรม สาธารณโภคิตา 11) ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ด้วยหลักสาราณียธรรม สาธารณโภคิตา 12) ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ด้วยหลักสาราณียธรรม สาธารณโภคิตา 13) ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ด้วยหลักสาราณียธรรม สีสสามัญญดา 14) ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ด้วยหลักสาราณียธรรม สีสสามัญญดา 15) ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ด้วยหลักสาราณียธรรม สีสสามัญญดา 16) ด้านการจัดการระบบการเรียนรู้ ด้วยหลักสาราณียธรรม ทิฏฐีสสามัญญดา 17) ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชน ด้วยหลักสาราณียธรรม ทิฏฐีสสามัญญดา 18) ด้านการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของผู้แทน ด้วยหลักสาราณียธรรม ทิฏฐีสสามัญญดา

ข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยเรื่อง การส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทางการวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อสร้างแนวทางแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยเทศบาลควรจัดเวทีเสวนาเพื่อเรียนรู้นโยบายและร่วมกัน แก้ปัญหาให้กับประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อส่งเสริมความ ปรองดองสมานฉันท์ของชุมชนมากขึ้น รวมถึงส่งเสริมให้บุคลากรในเทศบาลมีความตั้งใจจริงในการ แก้ปัญหาความยากลำบาก ความเดือดร้อน ให้ประชาชน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ตลอดจนเทศบาล ต้องสนับสนุนและส่งเสริมในการใช้หลักสาราณียธรรมมาบูรณาการในหน่วยงานต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐและ ประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ควรนำผลการศึกษานี้ไป เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาสำหรับการวางแผนการบริหารงานของเทศบาลเมืองน่านให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น รวมถึงนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษานี้มาปรับปรุง แก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการพัฒนาภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพสูงสุด อย่างเป็นรูปธรรมและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). *การใช้ SPSS for Window ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพฯ: สามลดา.
- จิรศักดิ์ โยมะบุตร. (2557). การสร้างปรองดองสมานฉันท์ หลังรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ใน พื้นที่จังหวัดขอนแก่น. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 9(1), 138-153.
- เทศบาลเมืองน่าน (2564). *ข้อมูลพื้นฐาน*. เข้าถึงได้จาก <http://www.nancity.go.th>
- นิमित พลเยี่ยม. (2561). *การใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อบรรเทาความขัดแย้งและเพื่อสร้าง ความปรองดองของพระไพศาล วิสาโล*. (ดุष्ฎิณีพนธ์ปรัชญาดุष्ฎิณีบัณฑิต สาขาวิชา การเมือง). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บวร วิเศษสุนทร. (2550). *ความคิดเห็นของประชาชนต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในองค์การ บริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ประเวศ อินทองปาน. (2559). *ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานตามหลักสาราณีย ธรรมของเทศบาลตำบลท่าขนอน อำเภอศีร์ษะรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 3(1), 108-118.

- พระครูกัลยาณกิจจานุกิจ กลยาโณ (ปทุมมา). (2558). การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 3(1), 120-135.
- พระครูนนทวิวัฒน์ วีระธมโม (มีนุสรณ์). (2553). *การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม 6 : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูพิบูลย์ธรรมสถิต ฐิตสุขโข (ยังบุญส่ง). (2561). *การนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลร้อนพิบูลย์ อำเภอร้อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาเอกมร ฐิตปถุญญ (คงตางาม). (2553). *ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์เกรียงไกร มหาปุญญ. (2556). *ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำแบบการปกครองประชาธิปไตย ตามทัศนะพระพุทธศาสนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอนาดใหญ่จังหวัดสงขลา*. (การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สุเทพ เอี่ยมคง. (2550). *แนวทางการสร้างความปรองดองตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่*. เข้าถึงได้จาก <https://www.parliament.go.th> > ewt > ewt_dl_link
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2549). *การเลือกใช้สถิติในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาจพล วงศ์บุษราคัม. (2553). *การบริหารงานของกรมชลประทานตามหลักธรรมาภิบาล*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อาภรณ์รัตน์ เลิศไผ่รอด. (2554). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการสาธารณะตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกรด จังหวัดนครสวรรค์*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Colleen, M. (2010). *A Moral Theory of Political Reconciliation*. England: Cambridge University Press.

การศึกษาสภาพการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเทศบาลตำบลจังหวัดพิษณุโลก

A Study of Administrative Conditions according to the Early Childhood Education Development Plan of Child Development Centers under Local Administrative Organizations in Subdistrict Municipality level, Phitsanulok Province

ธนรวิทย์ รอดปั่น¹ และนิคม นาคอ้าย²
Tanaravit rotpan and Nikom Nakai

Received: February 18, 2022

Revised: March 29, 2022

Accepted: March 30, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.84

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษา ระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเทศบาลตำบลจังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเทศบาลตำบลจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 24 แห่ง 120 คนน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษา ระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเทศบาลตำบล จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการนำแผนพัฒนาการศึกษาสู่การปฏิบัติ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านผลของแผนพัฒนาการศึกษา ทุกด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ 1) ด้านการนำแผนพัฒนาการศึกษาสู่การปฏิบัติ 2) ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา และ 3) ด้านผลของแผนพัฒนาการศึกษา

คำสำคัญ: แผนพัฒนาการศึกษา, การศึกษาระดับปฐมวัย, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม; Phibulsongkram Rajabhat University.

Corresponding author, e-mail: tanaravitrotpan@gmail.com, Tel. 097-1706555

Abstract

This research article aimed to study the administrative conditions according to the Early Childhood Education Development Plan of Child Development Centers under Local Administrative Organizations in subdistrict municipality level, Phitsanulok Province. It was a quantitative research by distributing the questionnaires to the sample groups that were 24 Child Development Centers under Local Administrative Organizations in subdistrict municipality level, Phitsanulok Province of 120 persons using a proportional stratification method. The statistics used in data analysis were mean and standard deviation. Descriptive content analysis techniques was used. The results of the research revealed that the administrative conditions according to the Early Childhood Education Development Plan of Child Development Centers under Local Administrative Organizations in subdistrict municipality level, Phitsanulok Province were at a high level. When considering each aspect, the aspect with the highest average was the implementation of the educational development plan into practice and the aspect with the lowest average was the outcome of the educational development plan. In all aspects, it was found that the average was at a high level in all aspects as follows: 1) the implementation of the educational development plan into practice; 2) the preparation of the educational development plan; and 3) in terms of the results of the educational development plan.

Keywords: Educational Development Plan, Early Childhood Education, Child Development Center

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย อีกทั้งต้องดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยวัยก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยการศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ พร้อมทั้งกำหนด แนวทางการปฏิรูปประเทศ ตามยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่มุ่งเน้นการยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ตามวิสัยทัศน์ของการพัฒนาที่กล่าวว่า ประเทศไทยมีความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น โดยจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ ซึ่งการจัดการศึกษาถือเป็นการบริการสาธารณะอย่างหนึ่ง อีกทั้งนโยบายการปฏิรูปประเทศไทย ได้มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยในยุคศตวรรษที่ 21 ให้มีความสมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม มีความสุขในยุคดิจิทัล เพื่อพร้อมเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) (กระทรวงมหาดไทย, 2562) ความเปลี่ยนแปลงของบริบท ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของไทย ให้เกิดความจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของไทย ให้สามารถผลิตผู้ที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมและจริยธรรม อีกทั้งรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณภาพ ปัญหาของสังคมประการหนึ่งที่มีผลกระทบอย่างยิ่งต่อเด็กปฐมวัย คือ ความอ่อนแอของสถาบันครอบครัวในการทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดู นอกจากนี้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลโดยตรง และโดยอ้อมต่อสุขภาพอนามัยและพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560)

กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์การจัดทำและประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การจัดทำและประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สามารถบูรณาการกับแผนพัฒนาจังหวัดกลุ่มจังหวัดและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งกำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์การจัดทำและประสานแผนพัฒนาการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่มีห้วงระยะของแผนพัฒนาการศึกษาเป็นไปตามระยะเวลาของแผนพัฒนาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เห็นสมควรให้การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ของระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยรายได้และการจ่ายเงินของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2562 กำหนดแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไว้คือ 1) ห้วงเวลาการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ให้สำนัก กอง ส่วนการศึกษาหรือหน่วยงานตามโครงสร้างที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่ผู้บริหารท้องถิ่นมอบหมายให้รับผิดชอบภารกิจด้านการบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ให้แล้วเสร็จ และจัดส่งให้หน่วยงานจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นนำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด ประสานแผนพัฒนาการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด เพื่อจัดทำเป็น แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด ให้แล้ว เสร็จทันส่งให้คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดนำไปเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ของจังหวัด สำหรับห้วงเวลาการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษาใน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้กำหนดให้สอดคล้องกับห้วงเวลาของการจัดทำแผนพัฒนา ท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นสังกัด 2) แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สำนัก กอง ส่วนการศึกษา หรือหน่วยงานตามโครงสร้างที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่ผู้บริหารท้องถิ่นมอบหมายให้ รับผิดชอบภารกิจด้านการบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำข้อมูลผลจาก แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2561-2565) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษา ในสังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาทบทวนและปรับใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566- 2570) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยพิจารณาให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนา ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ยุทธศาสตร์จังหวัด ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาภาค แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษา แห่งชาติ แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา แผนแม่บท ภายใต้อยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ให้ผู้บริหาร ท้องถิ่นเป็นผู้ประกาศใช้แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ให้สำนัก กอง ส่วนการศึกษา หรือหน่วยงานตามโครงสร้างที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่ผู้บริหารท้องถิ่นมอบหมายให้ รับผิดชอบภารกิจด้านการบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งแผนพัฒนา การศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้หน่วยงานจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) ขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษาในสังกัดองค์กร ปกครอง ส่วนท้องถิ่นให้สถานศึกษานำข้อมูลจากแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2561-2565) ของ สถานศึกษามาทบทวนและปรับใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของ สถานศึกษา โดยพิจารณาให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นยุทธศาสตร์จังหวัด ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาภาค แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนการปฏิรูป ประเทศด้านการศึกษา แผนแม่บทภายใต้อยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมายการ พัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) สถานศึกษาเสนอร่างแผนพัฒนา การศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษาให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/ คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพิจารณาให้ความเห็นชอบ หัวหน้าสถานศึกษาประกาศใช้ แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษาที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแล้ว สถานศึกษาประกาศใช้แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษาให้ประชาชนทราบในช่องทางที่เข้าถึงได้โดยทั่วกัน สถานศึกษาจัดส่งแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษาที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและประกาศใช้แล้ว ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สำนัก กอง ส่วนการศึกษา หรือหน่วยงานตามโครงสร้างที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่ผู้บริหารท้องถิ่นมอบหมายให้รับผิดชอบภารกิจด้านการบริหารจัดการศึกษา) ทั้งนี้ สถานศึกษาสามารถจัดทำ เพิ่มเติม หรือเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษาได้ โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และหัวหน้าสถานศึกษาประกาศใช้ เมื่อสถานศึกษาประกาศใช้แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษาที่จัดทำ เพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงแล้ว ให้สถานศึกษาจัดส่งแผนดังกล่าวให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกครั้งที่มีการจัดทำ เพิ่มเติม หรือเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ ให้สำนัก กอง ส่วนการศึกษา หรือหน่วยงานตามโครงสร้างที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่ผู้บริหารท้องถิ่นมอบหมายให้รับผิดชอบ ภารกิจด้านการบริหารจัดการศึกษา เก็บรวบรวมแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษา ไว้สำหรับการตรวจสอบ และการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล ตามลำดับขั้นตอนสุดท้าย ต่อไป 3) การนำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ไปสู่การปฏิบัติ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำมาเป็นข้อมูลแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปฏิบัติตามแผนพัฒนาการศึกษา เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ สั่งการ แนวทาง นวัตกรรมที่มีความทันสมัย บริบทพื้นที่ และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และมีการติดตามประเมินผล ตามตัวชี้วัด (กระทรวงมหาดไทย, 2564)

จะเห็นได้ว่าในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ.2566-2570) เป็นการกำหนดรูปแบบการพัฒนาให้สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถตอบสนองต่อกฎหมาย ระเบียบ สั่งการ แนวทาง นวัตกรรมที่มีความทันสมัย บริบทพื้นที่ และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยนำเอาความสำเร็จและล้มเหลวของการบริหารแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2561-2565) มาเป็นข้อมูลสารสนเทศ ทำให้การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ.2566-2570) ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถนำไปใช้และเกิดการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษา ระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเทศบาล ตำบล จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้นำไปประกอบการพัฒนาการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ.2566-2570) ของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเทศบาลตำบล จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเทศบาลตำบลจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 25 แห่ง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเทศบาลตำบลจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 24 แห่ง ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางประมาณค่าของเครจซี่และมอร์แกน โดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในแต่ละอำเภอ ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 120 คน แบ่งเป็น อำเภอเมือง จำนวน 5 แห่ง อำเภอบางระกำ จำนวน 3 แห่ง อำเภอวังทอง จำนวน 1 แห่ง อำเภอวัดโบสถ์ จำนวน 1 แห่ง อำเภอบางกระพุ่ม จำนวน 5 แห่ง อำเภอพรหมพิราม จำนวน 2 แห่ง อำเภอเนินมะปราง จำนวน 4 แห่ง อำเภอนครไทย จำนวน 2 แห่ง และอำเภอชาติตระการกาล จำนวน 1 แห่ง และกำหนดให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล จำนวน 24 คน ปลัดเทศบาล จำนวน 24 คน ผู้อำนวยการ กองการศึกษาหรือนักวิชาการศึกษา จำนวน 24 คน หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 24 คน ครูผู้ดูแลเด็ก 24 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 120 คน วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษา ระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเทศบาลตำบล จังหวัดพิษณุโลก วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รายงานกำหนดการแปลผลช่วงคะแนนเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) และสรุปผลการวิจัยนำเสนอโดยพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

สภาพการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเทศบาลตำบล จังหวัดพิษณุโลก สามารถสรุปได้ว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = .47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด 3 ลำดับแรก โดยลำดับแรก คือ การนำแผนพัฒนาการศึกษาสู่การปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = .45) รองลงมา คือ การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = .44) และผลของแผนพัฒนาการศึกษา ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = .65) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1. ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = .41) โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด 3 ลำดับแรก โดยลำดับแรก คือ ข้อ 4 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกำหนดการจัดการศึกษาตรงตามความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = .50) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ข้อ 6 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกำหนดระยะเวลาการดำเนินการของ

แผนพัฒนาการศึกษาอย่างชัดเจน ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = .64) และข้อ 8 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกำหนดตัวชี้วัดแผนพัฒนาการศึกษา ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = .53) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกำหนดให้มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแผนพัฒนาการศึกษาที่ประชาชนเข้าถึงได้ ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = .68) อยู่ในระดับมาก

2. ด้านการนำแผนพัฒนาการศึกษาสู่การปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = .44) โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด 3 ลำดับแรก โดยลำดับแรก คือ ข้อ 15 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดให้มีวัสดุครุภัณฑ์การศึกษาตรงตามแผนพัฒนาการศึกษา ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = .55) รองลงมา คือ ข้อ 11 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกำหนดการจัดการเรียนรู้ตรงตามแผนพัฒนาการศึกษา $\bar{X} = 4.43$, S.D. = .50) และข้อ 14 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดให้มีสถานที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้ตรงตามแผนพัฒนาการศึกษา ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = .66) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดทำหลักสูตรเฉพาะด้านสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = .50) อยู่ในระดับมาก

3. ด้านแผนพัฒนาการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = .65) โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด 3 ลำดับแรก โดยลำดับแรก คือ ข้อ 23 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับติดตามตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมในการปรับปรุงพัฒนาการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษา ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = .76) รองลงมา คือ ข้อ 17 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดำเนินกิจกรรมสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดตามแผนพัฒนาการศึกษา ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = .58) และข้อ 22 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนำผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมเป็นข้อมูลพัฒนาแผนการศึกษาในอนาคต ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = .72) อยู่ในระดับมากตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสะท้อนข้อควรปรับปรุงพัฒนาการดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษา ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = .88) อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเทศบาลตำบล จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาด้านที่มากที่สุด ได้แก่ ด้านการนำแผนพัฒนาการศึกษาสู่การปฏิบัติ พบว่า สภาพการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเทศบาลตำบล จังหวัดพิษณุโลก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้เนื่องจากการนำแผนพัฒนาการศึกษาสู่การปฏิบัติ เป็นการนำแผนพัฒนาการศึกษาที่จัดทำขึ้นไปปฏิบัติตามที่กำหนด ใช้ในการบริหารงานหลัก ได้แก่ บริหารงานวิชาการ บริหารงานงบประมาณ บริหารงานบุคคล บริหารงานทั่วไป เช่น แผนการใช้จ่ายงบประมาณประจำปี แผนปฏิบัติการประจำปี โครงการ กิจกรรม การจัดทำหลักสูตร รูปแบบการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การจัดสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีวัสดุครุภัณฑ์ทางการศึกษา พัฒนาคู่มือบุคลากรทางการศึกษาให้พร้อมต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และเข้ากับยุคสมัย และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ มีการ

บันทึกข้อมูลการนำไปใช้อย่างชัดเจน มีเอกสารและผลการใช้เชิงประจักษ์สามารถติดตามตรวจสอบได้ตามตัวชี้วัดโดยทุกขั้นตอนมีการประกาศให้ประชาชนทราบ ซึ่งสอดคล้องกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2564) ได้ระบุการนำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ไปสู่การปฏิบัติเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี งบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม หรือการใช้จ่ายเงินสะสมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษาเป็นข้อมูล แนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณของสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นกรอบในการใช้จ่ายจากเงินรายได้และ/หรือเงินรายได้สะสมของสถานศึกษา ทั้งนี้ให้สถานศึกษานำโครงการที่อยู่ในแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษาของปีงบประมาณใด ไปจัดทำเป็นโครงการในแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณของสถานศึกษาของปีงบประมาณนั้น กล่าวคือ โครงการอยู่ในปีงบประมาณใดของแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษา ต้องนำไปตั้งเป็นงบประมาณรายจ่ายของปีงบประมาณนั้น ๆ เท่านั้น จะนำไปตั้งเป็นงบประมาณรายจ่ายของปีงบประมาณอื่นไม่ได้ หากสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความจำเป็น ต้องนำโครงการของปีงบประมาณอื่นมาจัดทำเป็นโครงการในแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณของสถานศึกษาให้ดำเนินการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษาก่อน อนึ่ง การเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษาจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานหรือคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแล้วแต่กรณี และต้องทำการประกาศให้ประชาชนทราบโดยทั่วกัน พร้อมทั้งจัดส่งแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) ของสถานศึกษาที่เพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทราบ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2555) ได้ระบุถึงการบริหารแผนสู่การปฏิบัติในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมาย และกรอบการดำเนินงาน/มาตรการของแผนการศึกษาแห่งชาติ นอกจากนี้ควรคำนึงการภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมาภิบาลที่มีความโปร่งใส เป็นธรรม มีความรับผิดชอบ และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อให้บังเกิดผลอันพึงประสงค์ต่อการพัฒนาการศึกษาของชาติอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ควรจะต้องสร้างให้เกิดเครือข่ายเชื่อมโยงในการพัฒนาการศึกษา ระหว่างหน่วยงาน องค์กร สถาบันอย่างกว้างขวางทั้งในระดับส่วนกลาง ท้องถิ่น และชุมชน เพื่อการนำแผนสู่การปฏิบัติ รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมองค์กรและสถาบันให้เอื้อต่อการดำเนินการตามแผนฯ แก่ไข ปรับปรุง กฎระเบียบที่เป็นอุปสรรค เพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินงานตามกรอบการดำเนินงานและมาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้แต่ละหน่วยงานต่าง ๆ จะต้องสร้างกลไกกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนฯ ที่มีประสิทธิภาพ ควบคู่กับกลไกการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมาย และกรอบการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในแผนฯ ในการนำแผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติ ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทุกหน่วยงานรับทราบ และสร้างความเข้าใจในสาระของแผนฯ อย่างถูกต้องชัดเจนตรงกัน รวมทั้งจัดกิจกรรมเพื่อรับฟังความคิดเห็นตามนโยบาย กรอบการดำเนินงาน และ

มาตรการต่าง ๆ ดังที่ได้กำหนดไว้ในแผน ในการบริหารแผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติ จึงควรมีหน่วยงานเฉพาะดำเนินการเพื่อให้การบริหารแผน ประสบผลสำเร็จจลุล่วงตามเป้าหมายภายในระยะเวลาที่กำหนด และมีการจัดเตรียมทำแผนฯ ระยะเวลาต่อไป เมื่อแผนนี้ได้ใช้จนถึงเวลาสิ้นสุดของแผน ซึ่งสอดคล้องกับบัณฑิต จันทร์สว่าง (2560) ได้ทำการศึกษาการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุค 4.0 ได้วิเคราะห์การปฏิบัติตามแผนเป็นขั้นตอนการลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้เป็นขั้นตอนในการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารและการออกแบบโครงสร้างองค์กรตามขั้นตอนและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ กรณีที่ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงปัจจัยสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกจะต้องมีการปรับแผนในระหว่างดำเนินการเพื่อให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ได้กระทบต่อโครงสร้างและการบริหาร ทั้งยังเป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างสำเร็จ โดยต้องปฏิบัติตามแผนที่เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ซึ่งการปฏิบัติตามแผนมีขั้นตอนในการดำเนินการประกอบด้วย ซึ่งสอดคล้องกับกฤษณะ ทัพบำรุง (2558) พบว่าสภาพการปฏิบัติการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ในภาพรวมพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย พบว่า การบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษา ระดับปฐมวัยของ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับเทศบาลตำบล จังหวัดพิษณุโลกโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด 3 ลำดับแรก โดยลำดับแรก คือ การนำแผนพัฒนาการศึกษาสู่การปฏิบัติ รองลงมา คือ การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา และผลของแผนพัฒนาการศึกษา ตามลำดับดังนี้

1. การนำแผนพัฒนาการศึกษาสู่การปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก มีการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษา ระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นลำดับที่ 1 เนื่องจากมีการใช้แผนพัฒนาการศึกษามากำหนดเป็น แผนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรเฉพาะด้านที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนภายในท้องถิ่น จัดให้มี สถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ และพัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษาให้มีประสบการณ์ความรู้ เป็นไปตามแผนพัฒนาการศึกษากำหนด

2. การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาอยู่ในระดับมาก มีการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษา ระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นลำดับที่ 2 เนื่องจาก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจเป้าประสงค์ มีมาตรฐานที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น ประยุกต์ความทันสมัย ตรงตามความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ระยะเวลาการดำเนินการของแผนพัฒนาการศึกษาอย่างชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการศึกษาของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีตัวชี้วัดแผนพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจนสามารถนำ

ผลการประเมินตามแผนพัฒนาการศึกษาที่ผ่านมาสู่การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน โดยทุกขั้นตอนให้มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแผนพัฒนาการศึกษาที่ประชาชนเข้าถึงได้

3. ผลของแผนพัฒนาการศึกษาอยู่ในระดับมาก มีการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษา ระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นลำดับที่ 3 เนื่องจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดำเนินกิจกรรมสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดตามแผนพัฒนาการศึกษา มีการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานกิจกรรมตามแผนพัฒนาการศึกษาอย่างเนื่องนำผลของแผนพัฒนาการศึกษาที่ได้แก้ไขปรับปรุงพัฒนาข้อบกพร่อง สะท้อนความสำเร็จและความล้มเหลวเป็นข้อมูลพัฒนาแผนการศึกษาในอนาคต ควบคุมโดยคณะกรรมการกำกับติดตามตรวจสอบพัฒนาการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ควรมีการจัดรูปแบบการประชาสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีการเข้าถึงได้สะดวกยิ่งขึ้น มีการใช้แนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น และเข้ากับยุคสมัย
2. การนำแผนพัฒนาการศึกษาสู่การปฏิบัติ ควรมีการจัดทำหลักสูตรเฉพาะด้านที่ไปในทิศทางเดียวกันกับแผนพัฒนาการศึกษาและปฏิบัติได้จริง พัฒนาครูบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ประสบการณ์ ให้ตรงกับสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามแผนพัฒนาการศึกษา
3. ผลของแผนพัฒนาการศึกษา ควรมีการยึดเอาหลักความสำเร็จนำมาต่อยอดลดความล้มเหลวหรือข้อบกพร่อง มาปรับปรุงพัฒนาในแผนต่อไปอย่างเป็นรูปธรรมและตรงตามความเป็นจริง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรมีการกำหนด การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่มีคุณภาพถูกต้องตามขั้นตอน และปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบไปด้วย โครงการ กิจกรรม องค์ประกอบของแผนพัฒนาการศึกษาที่ทันต่อยุคสมัย เหมาะสมสะท้อนถึงความต้องการของผู้เรียน และประชาชนในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2560). *การนำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 สู่การปฏิบัติตามภารกิจของหน่วยงาน*. เข้าถึงได้จาก http://www.dla.go.th/upload/document/type2/2017/9/18800_1_1506394965284.pdf?time=1506401751089.

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2564). *แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ.2566-2570) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. เข้าถึงได้จาก https://www.cpmlocal.org/dnm_file/govdoc_stj/68991643_center.pdf.
- กระทรวงมหาดไทย. (2562). *คู่มือการประเมินแผนพัฒนาการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. เข้าถึงได้จาก http://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2020/10/2298_6153.
- กระทรวงมหาดไทย. (2564). *แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ.2566-2570) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. เข้าถึงได้จาก https://www.pitloklocal.org/govdoc_detail.php?id=12478.
- กฤษณะ ทัพบำรุง. (2558). *การศึกษาการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- บัณฑิต จันทร์สว่าง. (2560). การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุค 4.0. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 2(2), 98-108.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579*. เข้าถึงได้จาก <https://www.moe.go.th/ข้อมูลกฎหมายและกฎเกณฑ์>.

การบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนมที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดชัยภูมิ

Appropriate Management of Dairy Farm Members for Dairy Farmers
According to the Philosophy of Sufficiency Economy Chaiyaphum Province

กิติพร เศรษฐภูมิภักดี¹ พัทธ์พงษ์ กางการ² และณัฐดนัย แก้วโพนงาม³
Kitiporn Sretthaphumphakdi, Pitakpong Kangkan and Natdanai Kaewphon-Ngam

Received: February 27, 2022

Revised: March 27, 2022

Accepted: March 30, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.85

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนม 2) ศึกษาปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) หาแนวทางการบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนมที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้วิธีวิจัยระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากสมาชิกฟาร์มโคนม จำนวน 145 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบ Check List สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารจัดการโดยภาพรวมปฏิบัติองค์ประกอบมาตรฐานฟาร์มอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X}=4.30$, S.D.=0.31) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านคือ ด้านอาหารโคนมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=5.05$, S.D.=0.45) รองลงมาคือด้านการจัดการฟาร์มอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.28) ด้านการผลิตน้ำนมและการบันทึกข้อมูลฟาร์มอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.28) ด้านสุขภาพสัตว์และสิ่งแวดล้อมฟาร์มอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.09$, S.D.=0.23) และด้านทำเลที่ตั้งฟาร์มโคนม แหล่งน้ำและสวัสดิภาพสัตว์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.09$, S.D.=0.23) มีค่าน้อยเฉลี่ยที่ต่ำตามลำดับ 2) ปัญหาอุปสรรค คือ 2.1) ด้านนโยบาย ภาครัฐขาดงบประมาณ ขาดการบูรณาการ มาตรฐานฟาร์มไม่เอื้อ 2.2) ด้านองค์ประกอบมาตรฐานฟาร์ม ด้านสุขภาพ การบันทึกข้อมูล และด้านทำเลที่ตั้งฟาร์มโคนม แหล่งน้ำและสวัสดิภาพสัตว์ยังปฏิบัติน้อย และ 3) แนวทางการบริหารจัดการ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ; Chaiyaphum Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: srekitiporn95@gmail.com, Tel. 061-3954936

คือ ปรับขนาดของฟาร์มให้เหมาะสม ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐาน และพัฒนาความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สมาชิกฟาร์มโคนม

Abstract

The objectives of this research paper were 1) to study the management of dairy farm members; 2) to study the problems and obstacles in the management of dairy farm members for dairy farmers according to the Sufficiency Economy Philosophy; and 3) to find an appropriate approach to the management of dairy farm members for dairy farmers according to the Sufficiency Economy Philosophy. It was a mixed methods research. A sample group was collected from 145 members of a dairy farm as well as an in-depth interview with 10 executives from related agencies. The research instrument was a checklist questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage, mean, and standard deviation. The results of the research found that 1) in overall management, the farm standard components were at a high level in all aspects ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.31). When considering each aspect, dairy cattle feed was at the highest level ($\bar{X} = 5.05$, S.D.=0.45), followed by farm management at a high level ($\bar{X} = 4.17$, S.D.=0.28), milk production and farm data recording at a high level ($\bar{X} = 4.15$, S.D.=0.28), animal health and farm environment at a high level ($\bar{X} = 4.09$, S.D.=0.23) and location of the dairy farm, water resources and animal welfare at a high level ($\bar{X} = 4.09$, S.D.=0.23) with the lowest average, respectively; 2) problems and obstacles were 2.1) in terms of policies, the government sector had a lack of budget, integration, and farm standards, 2.2) on the elements of farm standards, health, data recording and the location of the dairy farm, water resources and animal welfare were still inadequate; and 3) management approaches were to optimize the size of farm, comply with benchmarks and develop knowledge according to the Sufficiency Economy Philosophy.

Keywords: Management, Sufficiency Economy Philosophy, Dairy Farm Members

บทนำ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้คนไทยมาตั้งแต่ปี 2517 เพื่อเป็นหลักคิดชี้แนะแนวทางการปฏิบัติ เพื่อใช้เป็นหลักยึดในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การปฏิบัติงาน นับเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับชีวิตของคนไทยในยุคเศรษฐกิจใหม่เพื่อสร้างพื้นฐาน คือความพอประมาณ ความพอมีพอกิน พอใช้ ดังพระบรมราโชวาทพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่พฤหัสบดี ที่ 18 กรกฎาคม 2517 มีใจความตอนหนึ่งว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐานความพอมีพอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขั้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2547)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมีนโยบายในการส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรมีความอยู่ดีกินดี โดยยึดหลักตลาดนำการผลิต ผลผลิตมีคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาด ทำให้ราคาสินค้ามีความแน่นอน สามารถแข่งขันกับการเปิดเสรีทางการค้าได้ ทำให้อาชีพการเลี้ยงปศุสัตว์มีความมั่นคง สร้างรายได้มั่นคงและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) การพัฒนาประเทศ ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” การบรรลุวิสัยทัศน์ระยะยาว “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ดังนั้นรัฐบาลต้องริบดำเนินการหาทางช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอย่างเร่งด่วนเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการเลี้ยงโคนมและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและประเทศชาติ การเลี้ยงโคนมในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำน้ำนมมาบริโภค เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2505 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 9 ได้ทรงสถาปนาศูนย์ฝึกอบรมการเลี้ยงโคนมไทย-เดนมาร์กขึ้นที่อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี ร่วมกับพระเจ้าเฟรเดริกที่ 9 (King Frederick IX) แห่งประเทศเดนมาร์ก จึงถือเอา วันที่ 17 มกราคม ของทุกปีเป็นวันโคนมแห่งชาติ จึงทรงได้รับการน้อมเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญาว่า “พระบิดาแห่งการโคนมไทย” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

ปัจจุบันสมาชิกผู้เลี้ยงโคนมจังหวัดชัยภูมิ มีการรวมกลุ่มในรูปของสหกรณ์ 2 กลุ่ม ได้แก่ สหกรณ์โคนมจังหวัดชัยภูมิ จำกัด (2564) เลขที่ 96 หมู่ 6 ถนนชัยภูมิ-ชุมแพ ตำบลห้วยไร่ อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ และสหกรณ์โคนมเทพสถิต จำกัด เลขที่ 12/1 หมู่ 1 ตำบลวะตะแบก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ มีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 227 คน จากการวิเคราะห์แผนการดำเนินธุรกิจย้อนหลัง 3 ปี (ปี 2562-2564) ของแต่ละสหกรณ์จะเห็นว่าปริมาณการผลิตน้ำนมดิบมีแนวโน้มที่ลดลง ดังนี้

ตารางที่ 1 สหกรณ์โคนมจังหวัดชัยภูมิ จำกัด คู่ค้า; บริษัท ภูมิโกลด์ จำกัดและบริษัท แมรี่แอนแดรี่โปรดักส์ จำกัด

ปี บัญชี	ผลการรวบรวมนมดิบจากสมาชิก			ผลการจำหน่ายนมดิบ	
	ปริมาณ (ตัน)	สมาชิก (ราย)	มูลค่า (บาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (บาท)
2562	1,395.79	22	23,781,835.97	1,381.48	26,714,662.45
2563	1,262.37	22	21,338,575.54	1,252.57	24,061,837.00
2564	744	20	12,675,332.38	749	14,313,096.00

ที่มา: สหกรณ์โคนมจังหวัดชัยภูมิ จำกัด ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2564

ตารางที่ 2 สหกรณ์โคนมเทพสถิต จำกัด คู่ค้า;บริษัทเอฟแอนด์เอ็นแดรี่ส์ประเทศไทย จำกัด

ปี บัญชี	ผลการรวบรวมนมดิบจากสมาชิก			ผลการจำหน่ายนมดิบ	
	ปริมาณ (ตัน)	สมาชิก (ราย)	มูลค่า (บาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (บาท)
2562	11,597.88	157	202,962,847.00	11,597.88	219,984,375.00
2563	12,102.51	155	211,793,930.00	12,102.51	228,780,140.00
2564	9,824,875	172	205,389,440.00	9,796,787	212,387,060.00

ที่มา: สหกรณ์โคนมเทพสถิต จำกัด ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2564

จากแผนการดำเนินธุรกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมจังหวัดชัยภูมิ ปริมาณการผลิตนมดิบมีแนวโน้มที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจทำวิจัยเรื่องการบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนมที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดชัยภูมิ มีแนวทางการบริหารจัดการอย่างไร เพื่อช่วยให้สมาชิกบริหารจัดการตามศาสตร์พระราชามีประสิทธิภาพ มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนมที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการบริหารจัดการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีเริ่มจากการวิจัยเชิงคุณภาพตามด้วยเชิงปริมาณ ประชากรมีสมาชิกฟาร์มโคนมจังหวัดชัยภูมิทั้งหมด 227 คนได้กลุ่มตัวอย่าง

สมาชิกฟาร์มโคนม จำนวน 145 คน การวิจัยเชิงคุณภาพมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) 2 กลุ่ม คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องที่ดูแลเกษตรกร จำนวน 10 คน และการสนทนากลุ่ม 20 คน โดยเริ่มดำเนินการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2564 จนถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2564

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างเครื่องมือวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เครื่องมือเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม เป็นแบบ Check List โดยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentages) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (น้อยที่สุด=1, น้อย=2, ปานกลาง=3, มาก=4, มากที่สุด=5)

ขั้นตอนที่ 2 ทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถามแต่ละข้อ (Item-Objective Congruency Index: IOC) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 และนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับสมาชิกฟาร์มโคนมที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .840 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย 2 ส่วน คือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยวิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แจกแบบสอบถามโดยวิธีสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ทั้งหมด 145 ฉบับ เก็บด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลตามแบบสอบถาม (Review Data) มากำหนดกลุ่มเพื่อประมวลผลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนมที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 51-60 ปี การศึกษาพบมากที่สุดคือระดับมัธยมศึกษา ที่ดินใช้เลี้ยงโคนมเป็นของตนเองมีต่ำกว่า 5 ไร่ ประเภทแรงงานในครัวเรือน ส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติผ่านเกณฑ์มาตรฐานเป็นฟาร์มขนาดกลางมีโคนมจำนวน 21-50 ตัว เป็นพันธุ์โฮลสโตนฟรีเซียน มีปริมาณน้ำนมส่งมากกว่า 400 กก./วัน ประสบการณ์เลี้ยงโคนม 5-7 ปีมีรายได้ 20,001-40,000 บาทต่อเดือน การปฏิบัติด้านองค์ประกอบการพัฒนาฟาร์มตามลำดับดังนี้

ด้านปัจจัยองค์ประกอบมาตรฐานฟาร์มโคนมของสมาชิกฟาร์มโคนมจังหวัดชัยภูมิ ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.30, S.D. = 0.31) โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย

จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านอาหารโคนมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 5.05$, $S.D.=0.45$) รองลงมา คือด้านการจัดการฟาร์มโคนมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.17$, $S.D.=0.28$) ด้านการผลิตน้ำนมและการบันทึกข้อมูลฟาร์มโคนมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.15$, $S.D.=0.28$) ด้านสุขภาพสัตว์และสิ่งแวดล้อมฟาร์มโคนมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.09$, $S.D.=0.23$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือด้านทำเลที่ตั้งฟาร์มโคนม แหล่งน้ำและสวัสดิภาพสัตว์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.05$, $S.D.=0.31$) ตามลำดับ

ด้านองค์ประกอบมาตรฐานฟาร์มโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน สมาชิกมีนำหลักแนวคิดและวิธีการปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างจริงจังในการบริหารจัดการ บนทางสายกลางตามแนวคิดทางพุทธศาสนาร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ทรัพยากรที่จำกัดที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าเพื่อลดต้นทุนการผลิต ลดความเสี่ยง และเพื่อความมั่นคงยั่งยืน พิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับ ดังนี้

ด้านอาหารโคนมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากเกษตรกรรวมกลุ่มปลูกหญ้าแปลงใหญ่จำหน่ายให้ผู้เลี้ยงโคแบบฟังกัน การมีแปลงหญ้าคุณภาพส่วนตัวให้เพียงพอ ปลูกข้าวโพดแบ่งเพื่อเป็นอาหารหยาบคุณภาพสูงเพื่อทดแทนอาหารชั้นที่มีราคาแพง การใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเพื่อลดต้นทุน โดยการฟังกันเองเป็นหลักและให้ปลูกพืชผักสวนครัวไว้ข้าง ๆ แปลงหญ้าสำหรับปรุงอาหารกินเองเพื่อลดต้นทุนและเป็นการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

ด้านการจัดการฟาร์มโคนมอยู่ในระดับมาก ส่วนมากเป็นฟาร์มขนาดกลาง ประเภทแรงงานในครอบครัว ใช้นุ้ส่วนตัวไม่ก่อนหน้านี้เพิ่ม ส่วนมากการบันทึกข้อมูลฟาร์มยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งมีผลต่อการปรับปรุงพัฒนาสายพันธุ์

ด้านการผลิตน้ำนมดิบและการบันทึกข้อมูลฟาร์มอยู่ในระดับมาก เป็นฟาร์มขนาดเล็กถึงกลาง ทำให้ได้ปริมาณน้ำนมต่ำจุดคุ้มทุนควรเป็นฟาร์มขนาดกลางมีแม่โคนมจำนวน 21-50 ตัว การแก้ปัญหาคือต้องซื้อแม่โคเข้าฟาร์มเพิ่มแต่ไม่มีเงินทุน ในการเตรียมแม่โคนมก่อนรีด ทำความสะอาดเต้านมด้วยน้ำยาคลอรีนทุกครั้งและรีดนมเพื่อทดสอบ 2-3 ครั้งทุกเต้า ก่อนรีดลงถังรวม ด้านการบันทึกข้อมูลฟาร์มยังไม่สมบูรณ์ ไม่มีใบประวัติ ไม่มีบันทึกปริมาณน้ำนมรายตัว การส่งเสริมควรอบรมให้ความรู้ชี้ให้เห็นความสำคัญของข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

ด้านสุขภาพสัตว์และสิ่งแวดล้อมฟาร์มโคนมอยู่ในระดับมาก มีระบบฟันทาลายเชื้อด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้า-ออกฟาร์ม การทำสมุดบันทึกบุคคลและยานพาหนะเข้า-ออกฟาร์มทุกครั้งสามารถตรวจสอบได้ เพื่อเป็นการป้องกันโรคเข้าสู่ฟาร์ม ด้านสิ่งแวดล้อมในฟาร์มนั้น มีการคัดแยกขยะติดเชื้อเพื่อแยกเก็บทำลาย ด้านการป้องกันควบคุมโรคในฟาร์มยังไม่ครบถ้วน ไม่มีระบบการบำบัดน้ำเสีย มีการระบาดของโรคลัมปีสกินซึ่งมีผลกระทบต่อการผลิตน้ำนม ควรส่งเสริมให้ทำบ่อแก๊สชีวภาพเพื่อใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์ เป็นการลดต้นทุน

ด้านทำเลที่ตั้งฟาร์มโคนม แหล่งน้ำและสวัสดิภาพสัตว์อยู่ในระดับมาก การจัดระบบฟาร์มตามเกณฑ์กำหนดมีการปฏิบัติน้อยที่สุดเนื่องจากพื้นที่โรงเรียนมีน้ำท่วมขัง การปฏิบัติงานได้ไม่สะดวก และฟาร์มมีระยะห่างจากโรงงานอุตสาหกรรมแหล่งปนเปื้อน และโรงฆ่า

สัตว์ ตลาคัดน้ำค้ำสัตว์อย่างน้อย 5 กิโลเมตร ยังปฏิบัติน้อยกว่าทุกด้าน ต้องกำหนดแผนการอบรมสมาชิกใหม่ก่อนเริ่มสร้างฟาร์มเพื่อการพัฒนาสู่เกณฑ์มาตรฐานฟาร์มโคนมต่อไป

ด้านองค์ความรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิธีที่ลึกลับซึ่ง สมาชิกจะต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้ เพราะจะต้องนำมาผนวกกับองค์ความรู้อื่น ๆ และการเข้าถึงข้อมูลเพื่อนำมาปรับประยุกต์ใช้ ภาครัฐควรเน้นส่งเสริมสมาชิกรายย่อยให้เกิดผลสำเร็จเป็นฟาร์มตัวอย่าง เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง

2. ปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนม ประกอบด้วย 1) ด้านนโยบายเกณฑ์มาตรฐานฟาร์มไม่เอื้อต่อการปฏิบัติ การส่งเสริมขาดการบูรณาการ ขาดการต่อเนื่อง ขาดแหล่งทุน ขาดความรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 2) ด้านองค์ประกอบมาตรฐานฟาร์มในด้านสุขภาพโคนม เต้านมอักเสบ การผสมติดยาก การบันทึกข้อมูลฟาร์ม การระบาดของโรคล้มปัสสิกัน และโรค COVID-19 และด้านทำเลที่ตั้งฟาร์มโคนม แหล่งน้ำและสวัสดิภาพสัตว์ยังมีการปฏิบัติน้อยกว่าทุกด้าน ตามลำดับ

3. แนวทางการบริหารจัดการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรต้องปรับโครงสร้างขนาดของฟาร์มให้เหมาะสมกับต้นทุนในการผลิตพร้อมปฏิบัติตามกฎระเบียบของหน่วยงานภาครัฐ กรมปศุสัตว์และสหกรณ์โคนมให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งการพัฒนาองค์ความรู้เทคนิคในการจัดการฟาร์มตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อภิปรายผลการวิจัย

1.การบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนมที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดชัยภูมิ ด้านปัจจัยองค์ประกอบมาตรฐานฟาร์มโคนมของสมาชิกฟาร์มโคนมจังหวัดชัยภูมิ ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.30, S.D.=0.31) โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านอาหารโคนมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 5.05, S.D.=0.45) รองลงมา คือ ด้านการจัดการฟาร์มโคนมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.17, S.D.=0.28) ด้านการผลิตน้ำนมและการบันทึกข้อมูลฟาร์มโคนมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.15, S.D.=0.28) ด้านสุขภาพสัตว์และสิ่งแวดล้อมฟาร์มโคนมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.09, S.D.=0.23) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือด้านทำเลที่ตั้งฟาร์มโคนม แหล่งน้ำและสวัสดิภาพสัตว์อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.05, S.D.=0.31) ตามลำดับ

การบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนมที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรูปนีย์ ธารทองทิพย์ (2559) พบว่า คณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 51-60 ปี สมรสแล้ว การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.และปริญญาตรี นับถือศาสนาพุทธ รายได้ต่อเดือนสูงกว่า 25,000 บาท และเป็นสมาชิกของสหกรณ์มากกว่า 20 ปี ผู้จัดการและพนักงานส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุ 31-40 ปี สมรสแล้ว การศึกษาระดับปริญญาตรี นับถือศาสนาพุทธ รายได้ต่อเดือน 10,001-15,000 บาทและเป็นสมาชิกของสหกรณ์ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี สำหรับสมาชิกส่วนใหญ่

เป็นเพศชายอายุอยู่ระหว่าง 41-50 ปีสมรสแล้ว การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 5-7 นับถือศาสนาพุทธ รายได้ต่อเดือนสูงกว่า 25,000 บาท และเป็นสมาชิกของสหกรณ์มากกว่า 20 ปี คณะกรรมการผู้จัดการ พนักงาน และสมาชิกมีความคิดเห็นว่า สหกรณ์มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับสหกรณ์ ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับของการปฏิบัติต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในองค์กรสหกรณ์นั้น พบว่า คณะกรรมการผู้จัดการและพนักงานอยู่ในระดับมากแต่สมาชิกอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเกษตรกรนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ เรียนรู้จนเกิดทักษะ ด้านการจัดการฟาร์มค่อนข้างมีประสิทธิภาพ

ด้านทำเลที่ตั้งฟาร์มโคนม แหล่งน้ำและสวัสดิภาพสัตว์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรวัดณ์ แพงแสน (2560) พบว่า 1) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ในระบบการเลี้ยงทั่วไป ส่วนใหญ่มีอายุ 31-50 ปีจบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด และประสบการณ์การเลี้ยงเฉลี่ย 11.7 ปี ส่วนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี จบการศึกษาระดับอนุปริญญามากที่สุด ประสบการณ์การเลี้ยงเฉลี่ย 11.6 ปี 2) การจัดการการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในระบบการเลี้ยงทั่วไป และระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ มีความคล้ายคลึงกัน ยกเว้นขนาดพื้นที่ฟาร์มโดยเกษตรกรในระบบการเลี้ยงทั่วไปมีพื้นที่ฟาร์มเฉลี่ย 2.64 ไร่ (1 ไร่ เท่ากับ 1,600 m²) และเกษตรกรในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์มีพื้นที่ฟาร์ม เฉลี่ย 11 ไร่ 3) การจัดการฟาร์มโคนมตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ พบว่า การจัดการด้านแหล่งที่มาของสัตว์ และการจัดการฟาร์มมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด และ 4) ปัญหาการจัดการฟาร์มโคนมของเกษตรกรในระบบการเลี้ยงทั่วไป ได้แก่ อาหารสัตว์ พันธุ์สัตว์ สุขภาพสัตว์ การบริหารจัดการ และราคาน้ำนมดิบ ข้อเสนอแนะได้แก่ การลดต้นทุนค่าอาหาร การตรวจสุขภาพสัตว์อย่างสม่ำเสมอ และการสร้างโรงเรือนแยกสัตว์ป่วย ส่วนเกษตรกรในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ พบปัญหาการจัดการอาหารสัตว์จากระบบเกษตรอินทรีย์ ข้อเสนอแนะคือ การเก็บพืชอาหารสัตว์ให้เพียงพอในฤดูแล้งและการรวมกลุ่มซื้ออาหารสัตว์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากทำเลที่ตั้งมีความเหมาะสมนับเป็นสิ่งสำคัญมาก โรงเรือนโปร่งมีสภาพแวดล้อมดี อากาศถ่ายเทสะดวกส่งผลต่อการปรับปรุงพันธุ์ การผลิตน้ำนมในฟาร์ม โคนมไม่เครียด เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นของตนเองที่พอเหมาะกับขนาดจำนวนโค โดยได้รับการส่งเสริมจากปศุสัตว์จังหวัด ด้านการฝึกอบรม กลุ่มเครือข่ายเรียนรู้และพัฒนาทักษะประสบการณ์ นำมาพัฒนาฟาร์มโคนมของตนเองให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้านอาหารโคนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ รุ่งแก้ว (2557) พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่มากที่สุด ใช้วิธีการศึกษาทั่วไปของเกษตรกร ข้อมูลฟาร์มโคนม ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการฟาร์มมาตรฐานร่วมกับภาวะสหสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ในเชิงสเกลและศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการเพื่อให้ใช้พัฒนาฟาร์มมาตรฐานต่อไป ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปและการจัดการฟาร์ม พบว่า เกษตรกรดำเนินกิจการและใช้แรงงานภายในครอบครัว โดยส่วนใหญ่เป็นฟาร์มขนาดกลางที่มีโค 10-20 ตัว มีรายได้เดือน

น้อยกว่า 10,000-20,000 บาท มีที่ดินเป็นของตนเองน้อยกว่า 5 ไร่ และมีประสบการณ์การเลี้ยงโคนมมาแล้วมากกว่า 10 ปี ข้อมูลฟาร์มโคนมของเกษตรกรแสดงว่าองค์ประกอบฟาร์มส่วนใหญ่อยู่ในมาตรฐาน โดยมีค่าเฉลี่ยฟาร์มที่มีองค์ประกอบฟาร์มครบทุกเกณฑ์ 92.4% เกษตรกรมีการจัดการด้านอาหารตามมาตรฐาน ค่าเฉลี่ยฟาร์มที่จัดการด้านอาหารครบทุกเกณฑ์ 83.6% แหล่งน้ำที่ใช้ในฟาร์มเป็นแหล่งน้ำสะอาดและมีปริมาณพอเพียง ค่าเฉลี่ยฟาร์มที่องค์ประกอบด้านแหล่งน้ำครบทุกเกณฑ์ 81.0% การศึกษายังพบว่า เกษตรกรมีการจัดการฟาร์มได้ดีมีค่าเฉลี่ยฟาร์มปฏิบัติครบทุกเกณฑ์ด้านจัดการฟาร์ม 86.2% แต่มีฟาร์มที่จัดการด้านสุขภาพสัตว์ตามมาตรฐานฟาร์มครบทุกเกณฑ์ เพียง 66.5% โดยเฉพาะไม่มีระบบการป้องกันการเข้าออกฟาร์มในส่วนการจัดการเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ฟาร์มเกษตรกรเฉลี่ย 89.2% มีการจัดการครบถ้วนทุกเกณฑ์ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมพบว่า มีฟาร์มที่จัดการตามมาตรฐานฟาร์มครบทุกเกณฑ์เพียง 69.0% โดยเฉพาะการไม่มีเตาเผาขยะอันตราย หรือติดเชื้อ หรือกำจัดกลิ่น ในด้านการผลิตน้ำนมมีฟาร์มปฏิบัติครบทุกเกณฑ์เป็นส่วนมากคือ 86.9% แต่ไม่ค่อยมีการบันทึกปริมาณน้ำนมเป็นรายตัว ในด้านการบันทึกข้อมูล มีฟาร์มที่จัดการตามมาตรฐานครบทุกเกณฑ์เพียง 54.9% โดยเฉพาะไม่มีระบบบันทึกน้ำนมของโคนมซึ่งมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเกษตรกรได้มีการบริหารจัดการด้านการจัดการฟาร์ม ด้านอาหารโคนมของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้รับการอบรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการติดตามประเมินผลด้านมาตรฐานฟาร์มให้ได้ครบทุกด้านและได้ผ่านเกณฑ์การประเมินของปศุสัตว์จังหวัดชัยภูมิ ตามเกณฑ์มาตรฐานกำหนดได้เป็นอย่างดี

ด้านการจัดการฟาร์ม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ รุ่งแก้ว (2557) พบว่า เกษตรกรดำเนินกิจการและใช้แรงงานภายในครอบครัว โดยส่วนใหญ่เป็นฟาร์มขนาดกลางที่มีโค 10-20 ตัว มีรายได้เดือนน้อยกว่า 10,000-20,000 บาท มีที่ดินเป็นของตนเองน้อยกว่า 5 ไร่ และมีประสบการณ์การเลี้ยงโคนมมาแล้วมากกว่า 10 ปี ข้อมูลฟาร์มโคนมของเกษตรกรแสดงว่า องค์ประกอบฟาร์มส่วนใหญ่อยู่ในมาตรฐาน โดยมีค่าเฉลี่ยฟาร์มที่มีองค์ประกอบฟาร์มครบทุกเกณฑ์ 92.4% เกษตรกรมีการจัดการด้านอาหารตามมาตรฐาน ค่าเฉลี่ยฟาร์มที่จัดการด้านอาหารครบทุกเกณฑ์ 83.6% แหล่งน้ำที่ใช้ในฟาร์มเป็นแหล่งน้ำสะอาดและมีปริมาณพอเพียง ค่าเฉลี่ยฟาร์มที่องค์ประกอบด้านแหล่งน้ำครบทุกเกณฑ์ 81.0% การศึกษายังพบว่า เกษตรกรมีการจัดการฟาร์มได้ดีมีค่าเฉลี่ยฟาร์มปฏิบัติครบทุกเกณฑ์ด้านจัดการฟาร์ม 86.2% แต่มีฟาร์มที่จัดการด้านสุขภาพสัตว์ตามมาตรฐานฟาร์มครบทุกเกณฑ์ เพียง 66.5% โดยเฉพาะไม่มีระบบการป้องกันการเข้าออกฟาร์ม ในส่วนการจัดการเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ฟาร์มเกษตรกรเฉลี่ย 89.2% มีการจัดการครบถ้วนทุกเกณฑ์การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมพบว่า มีฟาร์มที่จัดการตามมาตรฐานฟาร์มครบทุกเกณฑ์เพียง 69.0% โดยเฉพาะการไม่มีเตาเผาขยะอันตราย หรือติดเชื้อ หรือกำจัดกลิ่น ในด้านการผลิตน้ำนมมีฟาร์มปฏิบัติครบทุกเกณฑ์เป็นส่วนมาก คือ 86.9% แต่ไม่ค่อยมีการบันทึกปริมาณน้ำนมเป็นรายตัวในด้านการบันทึกข้อมูล มีฟาร์มที่จัดการตามมาตรฐานครบทุกเกณฑ์เพียง 54.9% โดยเฉพาะไม่มีระบบบันทึกน้ำนมของโคนมซึ่งมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเกษตรกรที่เป็นเจ้าของฟาร์มแต่ละฟาร์มมีเป้าหมายการจัดการฟาร์มที่

แตกต่างกันออกไป ฟาร์มที่ต้องการทำกำไรที่เป็นตัวเงินจากการทำฟาร์มให้ได้เกณฑ์มาตรฐานกำหนด จึงต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข การจัดการฟาร์มอย่างเหมาะสม สามารถวางแผนการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

ด้านสุขภาพสัตว์และสิ่งแวดล้อมฟาร์มโคนมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุธิดา เซษฐ์สิงห์ (2558) พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเกษตรกรได้ทำการตรวจสุขภาพโคนมประจำปี โครีดนมทุกตัวจะต้องรับการตรวจวินิจฉัยโรคและโรค布鲁เซลโลซิส (ແຫ້ງติดต่อก)ทุกปี เพราะทั้งสองโรคนี้อาจติดต่อถึงคนได้โดยการบริโภคน้ำนม ถ้าผลการตรวจชี้ชัดว่าโคเป็นโรค布鲁เซลโลซิสหรือวัณโรคแล้วจะต้องคัดทิ้งทันทีเพราะเป็นอันตรายต่อการติดต่อโรคไปยังโคตัวอื่น ๆ ในฝูงและผู้เป็นเจ้าของเองด้วย ในการตรวจวินิจฉัยโรคโคจะถูกฉีดทูเบอร์คิวลิน (น้ำยาที่ใช้ตรวจ) ที่ใต้โคนหาง เกษตรกรควรเห็นความสำคัญและผลดีของการตรวจโรค การคัดสัตว์ป่วยออกเป็นการกำจัดโรคเสียแต่ต้นไม่ให้โรคแพร่กระจาย โดยปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่และสัตวแพทย์ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมฟาร์มที่เหมาะสมจะทำให้โคนมมีสุขภาพดีซึ่งเป็นผลดีต่อเกษตรกรเอง

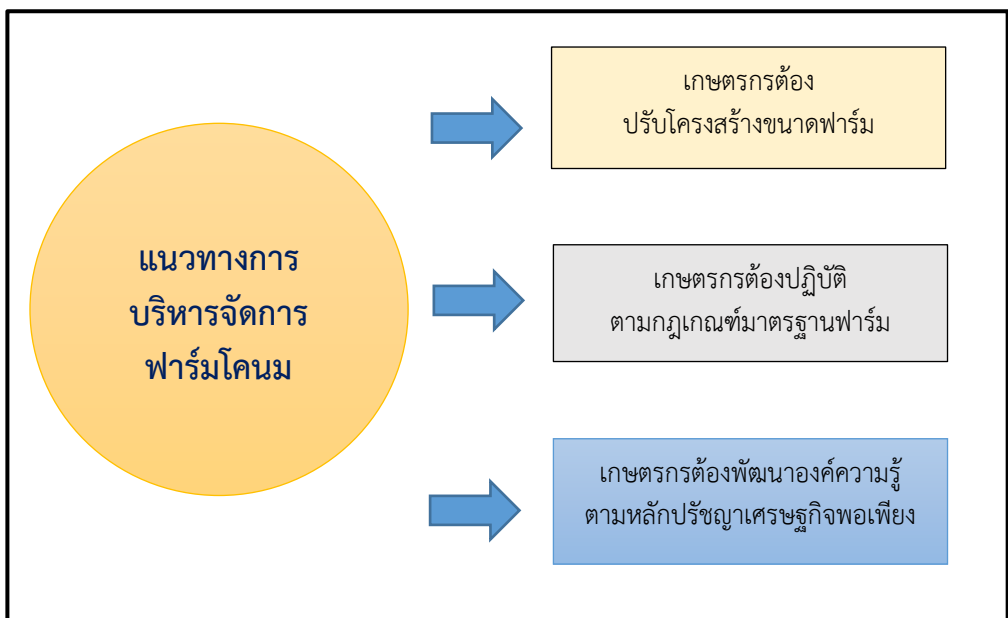
ด้านการผลิตน้ำนมและการบันทึกข้อมูลฟาร์มโคนมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรวัดน์ แพงแสน (2560) พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเกษตรกรได้ศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ทำให้มีขั้นตอนวิธีการรีดนมเพื่อให้ได้น้ำนมที่สะอาดซึ่งรวมถึงผู้ที่ทำการรีดอย่างถูกหลักการ ก่อนลงมือรีดควรตรวจสอบความผิดปกติของน้ำนมทุกครั้งก่อนรีดลงถังรวม จากการเรียนรู้จนเกิดประสบการณ์เกิดทักษะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีชีวิตดีขึ้น

2. ปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนม ประกอบด้วย 1) ด้านนโยบายมาตรฐานฟาร์มไม่เอื้อต่อการปฏิบัติ ภาครัฐขาดการบูรณาการ ขาดงบประมาณสนับสนุนที่ต่อเนื่อง ขาดแหล่งทุน ด้านการจัดหาแหล่งทุน พบว่า ต้องการให้ภาครัฐจัดหาแหล่งทุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ มีระยะเวลาปลอดดอกเบี้ย เพื่อให้เกิดสภาพคล่องต่อการปรับปรุงพัฒนาสู่เกณฑ์มาตรฐานฟาร์ม ขาดความรู้ความเข้าใจในแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การระบาดของโรคลัมปีสกิน และโรค COVID-19 และ 2) ด้านองค์ประกอบมาตรฐานฟาร์ม ในด้านสุขภาพโคนม เต้านมอักเสบ การผสมติดยาก การบันทึกข้อมูลฟาร์ม และด้านทำเลที่ตั้งฟาร์มโคนม แหล่งน้ำและสวัสดิภาพสัตว์ยังมีการปฏิบัติน้อยกว่าทุกด้านตามลำดับ ทั้งนี้ด้านนโยบายการส่งเสริม ต้องเน้นการส่งเสริมด้านองค์ความรู้ และทักษะการบริหารจัดการแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสม เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งจะต้องผนวกองค์ความรู้ทักษะต่าง ๆ ทุกภาคส่วนต้องบูรณาการเพื่อสนับสนุนความรู้ให้สมาชิกฟาร์มนำมาปรับใช้ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนามาตรฐานฟาร์ม (GAP) โดยเน้นการพึ่งตนเองใช้ทุนส่วนตัวเป็นหลักและเน้นการออม มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีความรู้และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และสร้างจิตสำนึกปลูกฝังอาชีพการเลี้ยงโคนม ซึ่งเป็นอาชีพพระราชทานให้บุตรหลานสืบทอดต่อไป

3. แนวทางการบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนมที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดชัยภูมิ จำแนกได้ 3 แนวทาง ดังนี้ แนวทางที่ 1 เกษตรกรต้องปรับโครงสร้างขนาดของฟาร์มให้เหมาะสมกับต้นทุนในการผลิต แนวทางที่ 2 เกษตรกรต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของหน่วยงานภาครัฐ กรมปศุสัตว์และสหกรณ์โคนมให้ได้มาตรฐาน แนวทางที่ 3 เกษตรกรต้องพัฒนาองค์ความรู้เทคนิคในการจัดการฟาร์ม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอแนะองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดชัยภูมิที่กำหนดนโยบายส่งเสริม ต้องเน้นด้านความรู้ทักษะภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง องค์ความรู้และเทคนิคใหม่ ๆ ให้เกษตรกรเข้าถึงข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการ ควรเน้นการใช้ทุนส่วนตัวเป็นหลัก ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ใช้แรงงานครอบครัว จ้างแรงงานในชุมชนเพื่อลดต้นทุนการผลิต เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก

2. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดชัยภูมิและหน่วยงานส่งเสริมที่เกี่ยวข้อง ควรเน้นการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการโดยนำแนวคิดหลักปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสม

ด้านการมีความรู้ ความมีเหตุผล การมีคุณธรรม การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีความพอประมาณ ให้สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมเพื่อการพัฒนาสู่ฟาร์มมาตรฐาน เกษตรกรนำความรู้ที่ทักษะเชิงปฏิบัติการไปปรับใช้ในฟาร์มโคนมได้เป็นอย่างดี เป็นอาชีพหลักเพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคง ยั่งยืน และพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง

3. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดชัยภูมิและหน่วยงานส่งเสริมที่เกี่ยวข้องต้องบูรณาการร่วมกับสหกรณ์โคนม ภาคเอกชน หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ร่วมวิเคราะห์วางแผนการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม เพื่อให้ธุรกิจการเลี้ยงโคนมเดินหน้าต่อไปได้ ทั้งด้านการจัดการฟาร์ม อาหารสัตว์ พันธุ์โค แรงงาน การเงิน การใช้วัตถุดิบอย่างคุ้มค่า เพื่อลดต้นทุน และให้ได้ผลผลิตสูง ให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคง ทำงานอย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานปศุสัตว์จังหวัดชัยภูมิ หน่วยงานส่งเสริมที่เกี่ยวข้องที่สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องนำความรู้การบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนมที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปรับประยุกต์ใช้สู่การปฏิบัติในฟาร์มอื่น ๆ ไปในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิด้วย

2. หน่วยงานปศุสัตว์จังหวัดชัยภูมิที่มีหน้าที่ส่งเสริมต้องคำนึงถึงองค์ประกอบฟาร์ม การวิเคราะห์ การยอมรับและปฏิบัติสู่เกณฑ์มาตรฐานฟาร์มตามแนวทางการบริหารจัดการสมาชิกฟาร์มโคนมที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรมุ่งเน้นเชิงปฏิบัติการส่งเสริมรายย่อยให้ประสบความสำเร็จเกิดฟาร์มตัวอย่างเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ

3. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดชัยภูมิและหน่วยงานส่งเสริมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ต้องบูรณาการร่วมเพื่อพัฒนาความรู้ทักษะให้เกษตรกรภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเชื่อมโยงเครือข่ายอื่น ๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และเทคนิคใหม่ ๆ มาปรับใช้ในการบริหารจัดการภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จิรวัดน์ แพงแสน. (2560). *การจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปและระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ในอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี*. (วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ฐปนีย์ ธารทองทิพย์. (2559). สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด (ในพระบรมราชูปถัมภ์) จังหวัดราชบุรี กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารเศรษฐศาสตร์รามคำแหง*, 2(1), 121-147.

- สมศักดิ์ รุ่งแก้ว. (2557). *การบริหารจัดการมาตรฐานฟาร์มที่เหมาะสมของเกษตรกรสมาชิกสหกรณ์โคนมแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่*. (รายงานการค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารองค์ภาครัฐและเอกชน). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สหกรณ์โคนมจังหวัดชัยภูมิ จำกัด. (2564). *การวิเคราะห์แผนการดำเนินงานธุรกิจย้อนหลัง 3 ปี (ปริมาณการผลิตน้ำนมปี 2562-2564)*. รายงานบัญชีประจำปี ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2564. (อัดสำเนา)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.), (2547) *เศรษฐกิจพอเพียง พระราชดำรัส (18 กรกฎาคม 2517)*. บางพลัด เข้าถึงได้จาก <http://km.rdpb.go.th/Knowledge/View/74>
- สุธิดา เชษฐสิงห์. (2558). การศึกษาระบบการผลิตโคนมและการพึ่งตนเองของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม: กรณีศึกษา ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 12: ตามรอยพระยุคลบาท เกษตรศาสตร์กำแพงแสน*. (น. 35-50). นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

การพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษา พัฒนาการ

School Development towards Learning Organization of Affiliated Schools
of Triam Udom Suksa Pattanakarn

ศุภวัฒน์ มาศรี¹ และศิริพงษ์ เสภาภยาน²

Suphawat Marsee and Siripong Saophayana

Received: December 27, 2021

Revised: March 22, 2022

Accepted: March 28, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.86

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จำนวน 297 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบัน ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อยู่ในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการจัดการความรู้ ด้านรูปแบบความคิด ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ด้านการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ และด้านการปรับเปลี่ยนองค์กร ตามลำดับ และ 2) แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ พบว่ามี 7 ด้าน ได้แก่ 2.1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศกระตุ้นให้บุคลากรเกิดการพัฒนาวิสัยทัศน์ของตนเองให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน 2.2) ด้านการปรับเปลี่ยนองค์กร ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ในองค์กร 2.3) ด้านรูปแบบความคิด ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่หลากหลาย และรับฟังแนวความคิดใหม่ ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรต่อไป 2.4) ด้านการจัดการความรู้ องค์กรต้องมีการจัดการข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ 2.5) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการสนทนาและอภิปรายในเชิงสร้างสรรค์ นำไปสู่การหาข้อสรุปเพื่อนำไปเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน 2.6) ด้านการ

¹⁻² มหาวิทยาลัยรามคำแหง; Ramkhamhaeng University

Corresponding author, e-mail: 6312470020@rumail.ru.ac.th, Tel. 064-2523484

แก้ปัญหาอย่างมีระบบ องค์กรจะต้องมีการจัดระบบการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อติดตามงานที่มีประสิทธิภาพ และ 2.7) ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี องค์กรจะต้องมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และผู้บริหารมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอ

คำสำคัญ: การพัฒนาสถานศึกษา, โรงเรียนในเครือ, องค์กรแห่งการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research paper were 1) to study the current conditions, a learning organization; 2) to study the guidelines for developing a learning organization of affiliated schools of Triam Udom Suksa Pattanakarn. The sample group used in this research consisted of 297 administrators, teachers and staff of affiliated schools of Triam Udom Suksa Pattanakarn. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The results of the research found that 1) in the current conditions, the learning organization of affiliated schools of Triam Udom Suksa Pattanakarn was at a high level. Classified by aspects, it was found that the technology application had the highest average followed by knowledge management, conceptual style, having a common vision, learning together as a team, systematic problem solving and organization change, respectively; and 2) guidelines for developing learning organization of affiliated schools of Triam Udom Suksa Pattanakarn found that there were 7 aspects as follows: 2.1) in terms of having a common vision, the administrators should create an atmosphere that encouraged personnel to develop their own vision in accordance with the vision of the school; 2.2) in the aspect of organizational change, all personnel should be encouraged to participate in formulating strategy changes in the organization; 2.3) in terms of thinking styles, the administrators should encourage the exchange of knowledge in a variety of ways as well as listen to new ideas that were beneficial to the further development of the organization;.2.4) in terms of knowledge management, organizations must manage information in a systematic manner; 2.5) in learning together as a team, the administrators should encourage all personnel to participate in constructive conversations and discussions leading to a conclusion to be used as a common practice; 2.6) in terms of systematic problem solving, there should be an internal and external communication system for effective follow-up; and 2.7) in the aspect of technology application, there should be modern information

technology systems and keeping up with changing situations. And administrators should have effective and sufficient application of technology in their work and learning exchanges.

Keywords: Development of Schools, Affiliated Schools, Learning Organizations

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ส่งผลให้บุคคล หรือองค์กร ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการก้าวกระโดดของเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบัน ส่งผลกระทบกับการดำเนินงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร ตลอดจนแนวคิดในการบริหารจัดการยุคใหม่ทั้งการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) การจัดการคุณภาพ (Quality Management) และการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ทำให้องค์กรและหน่วยงานทั้งหลายต้องปรับเปลี่ยนและจัดการอย่างเป็นระบบ ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ให้ความรู้ทั้งหลายนั้นกลายเป็นความรู้ที่เกิดประโยชน์สำหรับคนทั้งองค์กร และก้าวเข้าสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) จากจุดเน้นของรัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจำเป็นต้องดำเนินการเน้นการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกปัจจุบัน โดยการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ให้มีคุณภาพและมีความสามารถที่หลากหลาย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 หมวด 1 มาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้ (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งได้อ้างถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ได้กำหนดหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไว้บางส่วน คือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นองค์กรที่ช่วยให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างบุคลากร ควบคู่ไปกับการรับรู้จากภายนอก โดยมีเป้าหมายสำคัญคือเพื่อให้โอกาสได้ใช้ความรู้เป็นฐานในการพัฒนาต่อไป ในองค์กรทางการศึกษา ผู้บริหารต้องเชื่อมั่นในคุณค่าการบริหารในรูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ เชื่อมั่นในศักยภาพและความมีจรรยาบรรณของบุคลากร ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้ครบทุกด้าน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ถึงระดับการสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือพัฒนาต่อยอดจากองค์ความรู้เดิม โดยอาศัยทั้งการเรียนรู้จากบุคคล การวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างเครือข่ายและชุมชนแห่งการเรียนรู้

ร่วมกัน (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558) สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนและผลิตกำลังคนให้มีศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันด้านเศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยีกับนานาประเทศได้ เพราะเป็นหน่วยงานที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวคิดในการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน กลุ่มโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการเป็นองค์กรที่มีพันธกิจในการจัดการศึกษา ซึ่งปัจจุบันองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพันธกิจ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดนวัตกรรม ที่หลากหลาย ดังนั้น บุคลากรภายในองค์กรจึงจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ การแบ่งปันความรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมถึงการร่วมมือร่วมใจกันทำงานเป็นทีมเพื่อให้ การดำเนินพันธกิจเป็นไปด้วยความราบรื่น คล่องตัวและบรรลุผล เพราะยิ่งองค์กรมีพันธกิจหลายด้านและมีขนาดใหญ่ขึ้นเท่าใดก็ย่อมมีบุคลากรระดับต่าง ๆ และเมื่อพิจารณาจากผลการดำเนินงานของสถานศึกษาของโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการพบว่า นักเรียนยังขาดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มีผลสัมฤทธิ์จากการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐานระดับชาติอยู่ในระดับที่ต่ำในหลายวิชา (โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ, 2562) และสอดคล้องกับผลการสำรวจติดตามการปฏิรูปการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งพบว่ายังมีสถานศึกษาหลายแห่งดำเนินการสร้างการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้และสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ไม่สอดคล้องตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการนอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดของนักวิชาการหลายท่านเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ เช่น แนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ของ Peter M. Senge (1990) ซึ่งเป็นแนวทางในการนำองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ด้วยหลักวินัย 5 ประการที่เรียกว่า “The Fifth Discipline” แนวคิดของ Michael J Marquardt (2002) ได้เสนอตัวแบบขององค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงระบบ (Systems Learning Organization Model) และแนวคิดของ David A. Gavin (2002) จะเห็นได้ว่าแนวทางในการนำองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้นั้นมีคุณลักษณะเพื่อจะนำไปสู่การปฏิบัติหรือปรับปรุงองค์กรและส่วนประกอบอื่นให้ดีขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดขององค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นประโยชน์และสามารถนำมาปรับใช้ในองค์กร ที่มีลักษณะการให้บริการสาธารณะประเภทสถานศึกษาเป็นอย่างมาก แนวคิดการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ของ Peter M. Senge, Michael J Marquardt และ David A. Gavin มีความเหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาองค์กรในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จึงได้นำเสนอมาสังเคราะห์เป็นกรอบดำเนินการวิจัยเป็นแนวทางของการพัฒนาองค์กรของโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จำนวน 7 ด้าน ดังนี้ 1) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) การปรับเปลี่ยนองค์กร 3) รูปแบบความคิด 4) การจัดการความรู้ 5) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม 6) การแก้ปัญหาอย่างมีระบบ และ 7) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษานอกจากเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาแล้วยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพยากรณ์ความสำเร็จทางการศึกษาในอนาคต และศักยภาพในการแข่งขันในระดับภูมิภาคและระดับประเทศอีกด้วย

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ของโรงเรียนในเครือข่าย
อุดมศึกษาพัฒนาการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล
ยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือข่าย
อุดมศึกษาพัฒนาการ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือ
เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยนี้เป็นการวิจัยโดยใช้กระบวนการด้านการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey
Research) ประกอบด้วย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียน
ในเครือข่ายอุดมศึกษาพัฒนาการ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรโดยกำหนด
ขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางของ Krejcie & Morgan (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิและคณะ, 2559) ได้
จำนวนทั้งสิ้น 297 คน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ
ง่าย (Simple Random Sampling) เนื่องจากประชากรในการศึกษามีขนาดโรงเรียนที่แตกต่างกัน
มีจำนวนสมาชิกในโรงเรียนที่แตกต่างกันอย่างมาก ผู้วิจัยถือว่าประชากรมีโอกาสจะถูกเลือกเท่า ๆ
กัน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม มีรายละเอียด ดังนี้
ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check
List) ในประเด็นต่อไปนี้ 1) ตำแหน่ง 2) ระดับการศึกษา 3) ขนาดสถานศึกษา ตอนที่ 2
แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ของโรงเรียนในเครือข่าย
อุดมศึกษาพัฒนาการ ตามแนวคิด 7 ด้าน ของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นแบบสอบถามชนิด
มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแบบของลิเคอร์ท ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ
เกี่ยวกับการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ของโรงเรียนในเครือข่ายอุดมศึกษา
พัฒนาการ และนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อขอความ
อนุเคราะห์ในการตรวจสอบหาความตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item of
Objective Congruence: IOC) ซึ่งได้ค่าเท่ากับ 0.50 ถึง 1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try Out)
กับกลุ่มทดลองที่เป็นผู้บริหาร ครูและบุคลากร ที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความ
เชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ
ครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .93 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ
แจกแบบสอบถามเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและครูและบุคลากรในโรงเรียนในเครือข่าย
พัฒนาการ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย จำนวน 297 คน ในระหว่างเดือนสิงหาคม-เดือนธันวาคม

พ.ศ. 2564 และผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบสอบถาม เพื่อนำมาพิจารณาดำเนินการในขั้นการเตรียมข้อมูลต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ พบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 297 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตำแหน่งครูและบุคลากร จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 87.88 และตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12 มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 61.95 และระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 38.05 ส่วนใหญ่เป็นครูในสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 49.50 ขนาดใหญ่ จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 30.30 และขนาดกลาง จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 20.20 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, $SD = 0.72$) ด้านการปรับเปลี่ยนองค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, $SD = 0.73$) ด้านรูปแบบความคิด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, $SD = 0.71$) ด้านการจัดการความรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, $SD = 0.68$) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, $SD = 0.73$) ด้านการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, $SD = 0.73$) ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, $SD = 0.73$)

2. แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ พบว่าพบว่ามี 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ในสถานศึกษาจะมีการสร้างบรรยากาศกระตุ้นให้เกิดการสร้างวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล และบุคลากรทุกคนต้องได้รับการพัฒนาวิสัยทัศน์ของตนเองให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน 2) ด้านการปรับเปลี่ยนองค์กร ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ในองค์กร 3) ด้านรูปแบบความคิด ส่งเสริมให้บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านช่องทางที่หลากหลาย เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา และรับฟังแนวความคิดใหม่ๆ ของสมาชิกภายในองค์กร อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรต่อไป 4) ด้านการจัดการความรู้ องค์กรต้องมีการจัดการข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มงาน และระหว่างสถานศึกษา 5) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการสนทนาและอภิปรายในเชิงสร้างสรรค์ และลดการโต้แย้ง นำไปสู่การหาข้อสรุปเพื่อนำไปเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน 6) ด้านการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ องค์กรจะต้องมีการจัดระบบการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กรเพื่อติดตามงานที่มีประสิทธิภาพ 7) ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี องค์กร

จะต้องมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และผู้บริหารมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอ

อภิปรายผลการวิจัย

เสนอเป็นความเรียงและให้เชื่อมโยงกับผลการวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

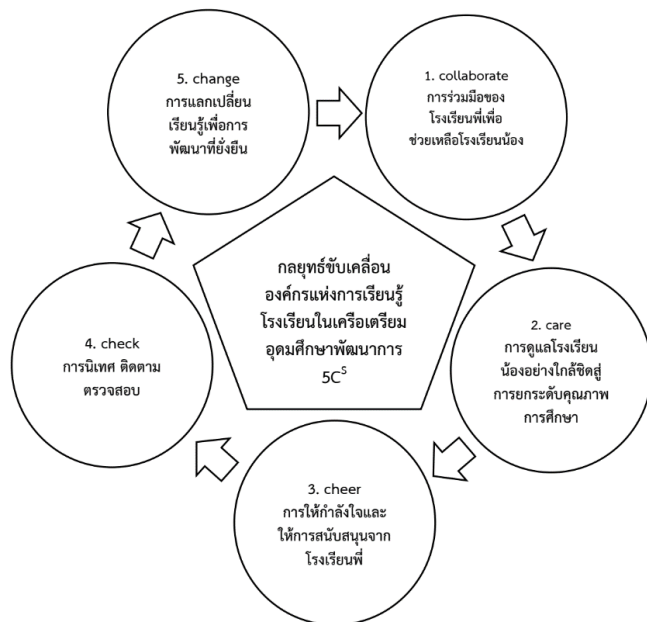
1. สภาพปัจจุบัน ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือข่ายมอดมศึกษาพัฒนาการ พบว่า องค์กรประกอบมีความเหมาะสมเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งผู้บริหาร ครูและบุคลากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือข่ายมอดมศึกษาพัฒนาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะโรงเรียนในเครือข่ายมอดมศึกษาพัฒนาการ มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอ องค์กรมีการสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาทักษะ ในการใช้เทคโนโลยีของบุคลากรในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารมีการสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมจากการปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร และองค์กรนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานและสื่อสารกันในองค์กร ตลอดจนมีการจัดการความรู้ เน้นการทำงานเป็นทีม ตลอดจนจัดให้มีการรวบรวมองค์ความรู้ที่เกิดจากผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศในแต่ละสถานศึกษา ซึ่งกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบ เช่น โครงการพัฒนาข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือโครงการปันน้ำใจ สานสายใยเครือข่ายเตรียมพัฒน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปริพนธ์ จำเริญพัฒน์ (2560) พบว่า ภาวะผู้นำองค์กร เครือข่ายองค์กร นวัตกรรม และการใช้เทคโนโลยี บุคคลมีความเป็นเลิศ การจูงใจ และการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ส่งผลต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของโสภณ งามสวย (2559) พบว่า จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาการพัฒนาแนวทางการพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ได้ดังนี้ สภาพปัจจุบันความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ 2) ด้านความรู้แห่งตน 3) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม 4) ด้านการเรียนรู้ของทีม และ 5) ด้านการมีแบบแผนความคิดอ่าน โดยสรุปองค์ประกอบและตัวชี้วัด ทั้ง 5 องค์ประกอบ สามารถนำมาใช้เป็นการพัฒนาแนวทางการพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยรวม มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งข้อสนเทศนี้สามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้ และเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

2. แนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ พบว่ามี 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้บริหารควรมีการสร้างบรรยากาศกระตุ้นให้เกิดการสร้างวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล บุคลากรทุกคนได้รับการพัฒนาวิสัยทัศน์ของตนเองให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน เปิดกว้าง ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผ่านการประชุมวางแผนเพื่อมองอนาคต พิจารณาโรงเรียนทั้งระบบตามแนวคิดการบริหารทั้งจุดเด่น จุดด้อย โอกาส อุปสรรค และกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ โดยตระหนักอยู่เสมอว่าการเรียนรู้อาจเกินขึ้นก่อนหรือหลังการกำหนดวิสัยทัศน์ และผู้บริหารเต็มใจที่จะพิจารณายอมรับฟังความคิดเห็นของบุคลากรต่อวิสัยทัศน์ของโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Peter M. Senge (1990) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันว่า การสร้างทัศนคติร่วมกันของคนในองค์กรให้สามารถมองเห็นภาพและมีความต้องการที่จะมุ่งไปในทิศทางเดียวกันองค์กรที่เรียนรู้จะต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) ด้านการปรับเปลี่ยนองค์กร ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ในองค์กร บุคลากรมีความพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ และค่านิยมส่วนบุคคลให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาโดยไม่มียึดติดกับความเชื่อแบบเดิม ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ David Casey (1996) ที่กล่าวว่า “องค์กรแห่งการเรียนรู้” คือ หนทางของการสร้างสิ่งที่ดีขึ้นแก่องค์กร ต่อเติมการพัฒนาและบรรยากาศการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้แน่ใจว่าองค์กรและสมาชิกในองค์กรกำลังดำเนินการพัฒนาตนให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องโดยกระบวนการจัดการความรู้ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ องค์กร 3) ด้านรูปแบบความคิด ผู้บริหารควรให้การสนับสนุน และรับฟังแนวความคิดใหม่ๆ ของสมาชิกภายในองค์กร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านช่องทางที่หลากหลาย เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Peter M. Senge (1990) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบความคิด (Mental Model) คือ แนวคิดหรือแบบแผนทางความคิด 4) ด้านการจัดการความรู้ ผู้บริหารควรส่งเสริมการบริหารหลักสูตรการเรียน การบริหารจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โรงเรียนที่ต้อดูแลโรงเรียนน้อง มีการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อยกระดับการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ Michael J Marquardt (2002) กล่าวว่า การจัดการความรู้ คือ กระบวนการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การวิเคราะห์และการทำเหมืองความรู้ การถ่ายโอนและการเผยแพร่ความรู้ และการนำไปประยุกต์ใช้และการทำให้ข้อมูลถูกต้องเที่ยงตรง 5) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการสนทนาและอภิปรายในเชิงสร้างสรรค์ และขจัดข้อโต้แย้ง นำไปสู่การหาข้อสรุปเพื่อนำไปเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน ส่งเสริมให้เกิดการทำงานแบบร่วมแรงร่วมใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฐวิมา ถนิมกาญจน์ พรทิพย์ รอดพัน และสุกานดา กลิ่นขจร (2563) 6) ด้านการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ องค์กรควรส่งเสริมให้บุคลากรมีวิธีคิดและสามารถเข้าใจในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้วยการเชื่อมโยงเป็นระบบ มองเห็นความสัมพันธ์ของเหตุและผลที่สืบเนื่องกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ David A. Gavin (2002) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ ว่าวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบนั้น อาศัยแนวคิดรูปแบบการคิดอย่างมีเหตุผล เป็นกระบวนการคิดเชิง

วิทยาศาสตร์ 7) ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการนำเอาวิทยาการคอมพิวเตอร์เข้ามีส่วนสนับสนุนการปฏิบัติงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สอดคล้องกับแนวคิดของ Michael J Marquardt (2002) กล่าวว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี คือ การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้งานเพื่อบริหารจัดการ และช่วยอำนวยความสะดวกและง่ายต่อการจัดการความรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้ในองค์กรให้เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนในเครือข่ายเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการได้มีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ครอบคลุมทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) ด้านการปรับเปลี่ยนองค์กร 3) ด้านรูปแบบความคิด 4) ด้านการจัดการความรู้ 5) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม 6) ด้านการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และ 7) ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ผู้วิจัยเห็นว่าการที่จะรักษาคุณภาพขององค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือข่ายเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการให้ยั่งยืน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อน จึงได้เสนอยุทธศาสตร์ 5C⁵ ซึ่งประกอบด้วย 1) Collaborate การร่วมมือของโรงเรียนพี่เพื่อช่วยเหลือโรงเรียนน้อง 2) Care การดูแลโรงเรียนน้องอย่างใกล้ชิดสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา 3) Cheer การให้กำลังใจและให้การสนับสนุนจากโรงเรียนพี่ 4) Check การนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ 5) Change การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภาพที่ 1 กลยุทธ์ขับเคลื่อนองค์กรแห่งการเรียนรู้โรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ 5C⁵

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย สามารถนำแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ของโรงเรียนในเครือข่ายอุดมศึกษาพัฒนาการ ในส่วนของการพัฒนา ความรู้ ความสามารถให้กับบุคลากรจนเกิดความชำนาญเพื่อสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง ปรับทัศนคติและพฤติกรรมการทำงาน เน้นสร้างแนวคิดใหม่ เพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ตลอดจนเพิ่มพูนความรู้ในเรื่องการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้กับบุคลากรทุกหน่วยงานของโรงเรียนในเครือข่ายอุดมศึกษาพัฒนาการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเห็นประโยชน์ของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้บริหารควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่วิสัยทัศน์เพื่อให้บุคลากรนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนการมุ่งเน้นส่งเสริมให้บุคลากรมีการตัดสินใจร่วมกันมองภาพรวมขององค์กร เพื่อเป็นการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันและส่งผลทำให้องค์กรประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน
2. ด้านปรับเปลี่ยนองค์กร ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการจัดบรรยากาศที่ช่วยสนับสนุนและให้ความสำคัญให้เกิดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ สร้างความตระหนักให้บุคลากรทุกฝ่ายงานคำนึงถึงเป้าหมายการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มากกว่าการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน
3. ด้านรูปแบบความคิด ผู้บริหารควรส่งเสริมบุคลากรทุกคนให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์ ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ตลอดจนสร้างกระบวนการในการพัฒนา เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
4. ด้านการจัดการความรู้ ผู้บริหารควรสร้างจิตสำนึกให้กับบุคลากรทุกฝ่ายในการจำแนกแยกแยะความถูกต้องในการมองสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม บุคลากรควรได้รับการพัฒนาศักยภาพ และฝึกทักษะ จนเกิดองค์ความรู้ใหม่
5. ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารควรสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนสามารถเรียนรู้ และทำงานร่วมกันเป็นทีม ให้ความสำคัญ ยอมรับ และสนับสนุนกับการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ตลอดจนแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลและประสบการณ์ของสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ
6. ด้านการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการทบทวนผลการปฏิบัติงาน และนำมาใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับในการพัฒนางานอย่างสม่ำเสมอ จัดให้มีรายงานผลการดำเนินงานและสร้างระบบการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กรเพื่อติดตามงานที่มีประสิทธิภาพ
7. ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอ พร้อมทั้งสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีของบุคลากรในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อนำมากำหนดแนวทางการปฏิบัติเพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
2. ควรมีการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อให้ได้ข้อมูลมาพัฒนาสถานศึกษา
3. ควรนำแนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการ

เอกสารอ้างอิง

- โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ. (2562). *รายงานสรุปผลประเมินคุณภาพการศึกษาโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ*. (อัตรสำเนา).
- โสภณ งามสวย. (2559). *การพัฒนาแนวทางการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปฎิมา ถนิมกาญจน์, พรทิพย์ รอดพัน และสุกานดา กลิ่นขจร. (2563). *องค์การแห่งการเรียนรู้ บรรยากาศองค์กร ส่งผลต่อพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ภาคอุตสาหกรรมธุรกิจบริการของแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
- ปริพนธ์ จำเริญพัฒน์. (2560). *แนวทางการพัฒนาสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 751-766.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิและคณะ. (2559). *การศึกษาวิษระ Independent Studies*. กรุงเทพฯ: มิตรภาพการพิมพ์และสตูดิโอ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)*. เข้าถึงได้จาก <https://kbphpp.nationalhealth.or.th/bitstream/handle/123456789/7704/Economic%20Development%20Plan.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิตยสภา*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเจ็ยฮั่ว.
- Casey, D. (1996). *Managing Learning Organizations*. Buckingham: Open University Press.
- David A. G. (2002). *General Management: Processes and Action Text and Case*. London: McGraw-Hill.

Marquardt, M. J. (2002). *Building the learning organization: mastering the 5 elements for corporate learning*. Palo Alto, C.A.: Davies-Black.

Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. London: Century Press.

แนวทางการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

Academic Administrative Guidelines in the New Normal Era of Private
Schools in Nakhon Sawan Province under Office of the Private Education
Commission

ขจรจิตร อ่อนเฉย¹ ฐิตินันท์ ดั่งสุวรรณ² และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน³
Kachornchit Onchoei, Titinan Duangsuwan and Teeppipat Suntawan

Received: January 23, 2022

Revised: March 22, 2022

Accepted: March 24, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.87

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานวิชาการ สร้างแนวทางและประเมินแนวทางการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ จากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครู จำนวน 306 คน เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามสภาพการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท ซึ่งมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.99 จัดประชุมสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน เครื่องมือเป็นร่างแนวทางและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินแนวทางเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$, S.D.=0.10) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยของสภาพการดำเนินงานสูงสุด คือ ด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.31$, S.D.=0.19) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยของสภาพการดำเนินงานต่ำสุด คือ ด้านการนิเทศเพื่อการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.37$, S.D.=0.26) 2) แนวทางการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนทั้ง 6 ด้าน คือ ผู้อำนวยการกำหนดนโยบายและสร้างความตระหนักให้แก่คณะครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดทำเครื่องมือการวัดและประเมินผล

¹ โรงเรียนธนศรี; Tanasri School

²⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์; Nakhon Sawan Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: kachornchit.o@gmail.com Tel. 081-7079553

ทางการศึกษาในช่วงการจัดการเรียนการสอนยุคปกติวิถีใหม่ จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการสร้างและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ 3) การประเมินแนวทางการดำเนินงานงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.27$, S.D.=0.07) ผลการประเมินด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.21) ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.37$, S.D.=0.07) ด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$, S.D.=0.05) และด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.42$, S.D.=0.07)

คำสำคัญ: แนวทางการดำเนินงานงานวิชาการ, ยุคปกติวิถีใหม่, โรงเรียนเอกชน

Abstract

This research article aimed to study the state of academic administration, to create guidelines and to assess for academic administrative guidelines in the new normal era of private schools in Nakhon Sawan Province. The sample group was the school directors, head of academic affairs and teachers, totaling 306 people. This was a descriptive research by using a simple random sampling. The tool used was a questionnaire on the condition of academic administration in the new normal era of private schools. It was an approximation scale of 5 levels of Likert which had a reliability of 0.99. A discussion group was organized with 7 experts. The tool was a guideline draft and a group discussion recording form and the guideline assessment with a 5-level estimation scale of Likert. The statistics used to analyze the data were mean and standard deviation. The results of the research showed that 1) the condition of academic administration in the new normal era of private schools, overall, was at a high level ($\bar{X}=3.83$, S.D.=0.10). The aspect with the highest mean of administrative conditions was the educational measurement and evaluation at a high level ($\bar{X}=4.31$, S.D.=0.19) and the aspect with the lowest mean of administrative conditions was supervision for education at a moderate level ($\bar{X}=3.37$, S.D.=0.26); 2) academic administrative guidelines in the new normal era of private schools in all 6 areas were: the directors should make policy and raise awareness among teachers about online teaching and learning management that focused on learners, prepare educational measurement and evaluation tools during the new normal era of teaching and learning, and organize a training course on the creation and development of technological media to be used in new teaching and learning management; and 3) assessment of guidelines for academic administration in the normal era of private schools, overall, was at a high level ($\bar{X}=4.27$, S.D.=0.07), on

accuracy assessment results at a high level (\bar{X} =4.15, S.D.=0.21), on suitability at a high level (\bar{X} =4.37, S.D.=0.07), on the possibility at a high level (\bar{X} =4.12, S.D.=0.05) and in terms of usefulness at a high level (\bar{X} =4.42, S.D.=0.07).

Keywords: Academic Administrative Guidelines, New Normal Era, Private Schools

บทนำ

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันมีการนำความรู้ทางเทคโนโลยีมาพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านรูปแบบและวิถีคิดของยุคความรู้มาสร้างสรรค์นวัตกรรมอย่างต่อเนื่องและหลากหลายรวมถึงระบบการศึกษาที่ต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับชั้น การจัดกิจกรรมเสริมทักษะและประสบการณ์ให้กับผู้เรียนที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันซึ่งต้องอาศัยเทคโนโลยี โดยที่โรงเรียนต้องจัดให้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อให้ความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาด้านดิจิทัลทำให้มนุษย์ใช้ประโยชน์จากสองสถานะ สถานะกายภาพ กับสถานะโลกไซเบอร์ สถานะกายภาพ คือ แบบเชิงวัตถุ เกินซึ่งกัน (Face to Face) เป็นสังคมที่อยู่รวมกัน แต่เมื่อมีเทคโนโลยีดิจิทัลก็สร้างนิเวศดิจิทัลใหม่ เปลี่ยนวัตถุกายภาพให้กลายเป็นวัตถุดิจิทัล เปลี่ยนจากของที่มีตัวตนไปเป็นการใช้ในไซเบอร์ด้วยวัตถุดิจิทัล เด็กรุ่นใหม่จึงมีความคุ้นชินกับการเขียนอ่านดิจิทัล มีทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (Open Education Resource) เป็นแหล่งเรียนรู้บนคลาวด์ เช่น คลิปยูทูป รูปภาพบนเว็บไซต์ บทความจากวิกิพีเดีย ค้นหาข้อมูลจากกูเกิล นำบทเรียนการศึกษาแบบเปิดมาเรียนรู้ได้มากมาย เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา (ยีน ภูววรรณ, 2563)

การเปลี่ยนผ่านซึ่งการเรียนรู้จากการเรียนที่โรงเรียนโดยตรง ครุ่นงันที่จะแบ่งปันความรู้ของตนเองออกมาให้ผู้เรียนได้รับความรู้และบันทึกลงสมุด มีการค้นคว้าหาข้อมูลจากหนังสือเพื่อรายงานและเตรียมตัวสอบอย่างเดียว แต่การศึกษายุควิถีใหม่นี้มีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาไปไกลกว่านั้น มีการคิดทบทวนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนใหม่ทั้งหมดผ่านระบบอินเทอร์เน็ตควบคู่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียน การทำงาน และการดำเนินชีวิต อันนำไปสู่รูปแบบการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ พร้อมรองรับสภาพสังคมในยุคปกติวิถีใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถของมนุษย์ต้องเรียนรู้ตลอดเวลามากขึ้น วางแผน พัฒนา วิจัยและนำไปใช้ได้จริง มีการร่วมกันจัดการศึกษาจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อสร้างแนวทางการศึกษาขึ้นมาใหม่ที่ไม่ใช่เรียนที่บ้านหรือโรงเรียนอีกต่อไป มีการจัดสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาแบบสมัยใหม่ จัดแหล่งความรู้ด้วยข้อมูลจำนวนมากเพื่อการค้นคว้าด้วยตนเอง มีระบบอินเทอร์เน็ตให้ใช้งานได้ทุกคนและการนำเทคโนโลยีมาเปลี่ยนหลักการ

พื้นฐานในการเรียนการสอนในห้องเรียน โรงเรียนควรเน้นให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แบ่งปัน มุมมอง ความรู้ คุณค่า และประสบการณ์เพื่อให้การปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง บทบาทของ ครูถูกเปลี่ยนเป็นผู้ช่วยคอยชี้แนะ เป็นผู้นำทางและสนับสนุนให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้เกิดแรงปรารถนาในการเรียนรู้ โรงเรียนจัดทำห้องสมุดออนไลน์ ระบบการศึกษายุควิถีใหม่ต้องเชื่อมต่อเข้ากับทางด่วนสารสนเทศอย่างเต็มรูปแบบ เชื่อมโยงระบบคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนเข้าด้วยกัน พัฒนา เว็บไซต์ของโรงเรียนให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบ สร้างเครือข่ายร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมสนับสนุนการใช้สื่อเทคโนโลยีในกระบวนการจัดการศึกษา การวางโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา จัดเนื้อหาความรู้ทักษะชีวิต ศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ผ่านระบบเครือข่ายส่งต่อไปยังฐานข้อมูลภายนอกได้ การวัดผลและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทในการประเมินเพื่อพัฒนามากกว่าประเมินเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ (อดิพร เกิดเรือง, 2550)

โรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์ที่อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์ มีการบริหารจัดการศึกษาตามที่มุ่งส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาทุกระดับ และทุกประเภทให้มีคุณภาพ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พัฒนาคุณภาพชีวิต โดยยึดหลักธรรมาภิบาลบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์, 2564) มีการปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในลักษณะทางไกลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ผ่านการจัดการเรียนการสอนทางไกล DLTV ผ่านการมอบใบงานหรือชิ้นงานให้นักเรียนได้ทำและมาหาความรู้เพิ่มเติมที่โรงเรียนเป็นรายสัปดาห์ เป็นต้น รวมถึงการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่แต่เดิมจะเน้นการพัฒนาทักษะของผู้เรียนเป็นสำคัญ เมื่อเผชิญกับเหตุการณ์เช่นนี้จึงต้องมีการปรับรูปแบบการจัดการกิจกรรมให้เป็นลักษณะผ่านอินเทอร์เน็ตทั้งหมด หรืออาจปรับรูปแบบให้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ ละครเวทีหรือในห้องเรียนของตน ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการ และครูจึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาของโรงเรียนและผู้เรียน กำหนดนโยบายและร่วมกันวางแผนแนวทางการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการของโรงเรียนให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตวิถีใหม่โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเข้ามามีช่วยเหลือและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีการพัฒนาทักษะมากที่สุด หาแนวทางหรือวิธีการให้ผู้เรียนมีสิทธิ์เข้าถึงระบบการเรียน สามารถทำกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง ผู้อำนวยการ และคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาต้องมีการปรับแนวคิด มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะการใช้ชีวิตที่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีในการดำรงชีวิตมากขึ้น อีกทั้งยังต้องปรับรูปแบบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา เช่น การกำหนดนโยบาย การวางแผนพัฒนาประจำปี การจัดประชุม อบรม การจัดการเรียนการสอน รวมถึงแนวทางในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนที่อยู่ภายใต้การดำเนินชีวิตวิถีใหม่

การดำเนินงานวิถีใหม่ทำให้ผู้อำนวยการโรงเรียนต้องปรับแนวคิดเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานทั้งทุกด้านอันได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานวิชาการจำเป็นต้องมีการจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอน และ

รูปแบบการพัฒนากิจกรรมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง และเข้าถึงได้สะดวกทุกที่ ไม่จำเป็นต้องเรียนที่โรงเรียนก็สามารถค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ได้ เห็นได้ว่าการบริหารงานภายใต้สภาวะวิกฤติเหล่านี้ ล้วนเป็นต้นแบบของการดำเนินชีวิตในอนาคตได้อย่างรวดเร็ว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อหาแนวทางการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้ผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนสามารถนำแนวทางการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ไปพัฒนาระบบการบริหารงานวิชาการภายในโรงเรียนตามบริบทของตนเองให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
2. เพื่อสร้างแนวทางการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
3. เพื่อประเมินแนวทางการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา มีแบบสอบถาม ร่างแนวทาง และแบบประเมินแนวทางเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชากรเป้าหมายประกอบด้วยผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 306 คนจากประชากรทั้งสิ้น 1,460 คน ผ่านการสุ่มอย่างง่ายจากตารางคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครย์ซีและมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Eayle W. Morgan) จากนั้นทำการเทียบสัดส่วนเพื่อกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละอำเภอ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ร่างแนวทาง และแบบประเมินแนวทางซึ่งมี 3 ขั้นตอน

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 เกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อและ

ใช้สื่อเพื่อการศึกษา และด้านการนิเทศเพื่อการศึกษา ตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามรูปแบบของ Likert's Scale

2. ร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน

3. แบบประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน และตอนที่ 2 แบบประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ ตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามรูปแบบของ Likert's Scale

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alfa-Coefficient) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ปัญหาการบริหารงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน พบว่า ระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$, S.D.= 0.10) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ปัญหาที่พบสูงสุดคือ ด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D.= 0.19) รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.18) และปัญหาที่พบต่ำสุดคือ ด้านการนิเทศเพื่อการศึกษา ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.26)

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน คือ ผู้อำนวยการกำหนดนโยบายและวางแผนทางการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ตามบริบทของโรงเรียนให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม ฝ่ายวิชาการและครูร่วมวิเคราะห์หลักสูตรและศึกษาตัวชี้วัดต้องรู้เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในรายวิชาหรือเนื้อหาของตน มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละช่วงวัย โดยใช้เทคนิควิธีการสอนอย่างหลากหลายเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ตลอดจนมีการกำกับดูแล นิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ทั้งออนไลน์และออฟไลน์

2.2 ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ คือ ผู้อำนวยการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิชาการภายในโรงเรียนให้สอดคล้องกับวิถีใหม่ จัดอบรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์สำหรับการเรียนการสอนออนไลน์ให้ครูทุกคน

ส่งเสริมให้ครูนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน จัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สภาพปัญหาที่พบเจอในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ระหว่างคณะครู ผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อหาแนวทางพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน คณะกรรมการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของครู และรายงานผลการประเมินให้ครูได้ทราบเพื่อนำไปพัฒนาต่อไป

2.3 ด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา คือ ผู้อำนวยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานวัดและประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนเพื่อกำหนดนโยบายและวางแผนแนวทางการดำเนินงานวิชาการให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้วิถีใหม่ตามบริบทของโรงเรียน ส่งเสริมให้คณะกรรมการและครูทุกคนศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษาอย่างหลากหลาย เช่น Google Form, แบบสังเกตพฤติกรรม, Application อื่น ๆ เป็นต้น รมรณครให้ครูเลือกใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและประเมินผลทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของธรรมชาติเนื้อหาและตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ คณะกรรมการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผลทางการเรียนของครูอย่างต่อเนื่อง

2.4 ด้านวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา คือ ผู้อำนวยการกำหนดนโยบายและแนวทางการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ให้แก่ครูทุกคนทราบและตระหนักถึงความสำคัญ ฝ่ายวิชาการและครูร่วมศึกษาประเด็นปัญหาที่พบเจอเพื่อนำมาสู่กระบวนการวิจัย ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ไขปัญหาผู้เรียนรายบุคคล ผู้อำนวยการมีการนิเทศ ติดตามการดำเนินการวิจัยเป็นระยะ เป็นผู้ให้คำปรึกษาในเรื่องการดำเนินงานวิจัยที่ดี

2.5 ด้านการพัฒนาสื่อและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา คือ ผู้อำนวยการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาภายในโรงเรียนและจัดประชุมวางแผนการจัดทำคู่มือการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ มีการสำรวจความพร้อมของสื่อและอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ของนักเรียนและครู โรงเรียนเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำสื่อออนไลน์มาอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดทำและพัฒนาสื่อออนไลน์เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ให้ครูอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูนำสื่อออนไลน์ที่จัดทำขึ้นเองไปใช้ในกระบวนการจัดกิจกรรมในรายวิชาที่ตนเองสอน ผู้อำนวยการและฝ่ายวิชาการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์อย่างทั่วถึง

2.6 ด้านการนิเทศเพื่อการศึกษา คือ ผู้อำนวยการแต่งตั้งผู้นิเทศ ผู้เข้ารับการนิเทศทุกระดับชั้น ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และกำหนดปฏิทินการนิเทศไว้อย่างชัดเจน ชี้แจงหลักเกณฑ์และมอบนโยบายการนิเทศการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ให้ครูทุกคนทราบ สร้างความตระหนักเรื่องของการเข้านิเทศการจัดการเรียนการสอนยุคปกติวิถีใหม่เพื่อนำผลการนิเทศไปปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษา ดำเนินการนิเทศการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ตาม

ปฏิทินการนิเทศ คณะกรรมการสรุปผลการนิเทศ และรายงานผลการนิเทศให้ผู้อำนวยการและต้นสังกัดได้รับทราบ จัดทำระบบรายงานผลการนิเทศการศึกษาการจัดการเรียนการสอนผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ให้เป็นปัจจุบันเพื่อสืบค้นข้อมูลได้ง่าย

3. ระดับการประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน พบว่ามีความถูกต้องอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D.= 0.21) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D.=0.07) ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D.=0.05) และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D.=0.07)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาการดำเนินงานวิชาการ แนวทางการประเมินแนวทางการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ จากผลการศึกษาผู้วิจัยขอแนะนำประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายเพิ่มเติม ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ปัญหาการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป จึงพบปัญหาในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนที่ต้องอาศัยสื่อเทคโนโลยีออนไลน์เข้ามามีส่วนช่วยให้กระบวนการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเข้าใจง่ายมากขึ้น แต่เนื่องด้วยความไม่คุ้นชินกับการจัดการเรียนการสอนรูปแบบ Online หรือ On Demand จึงอาจทำให้เกิดปัญหาไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการสอน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัญหาการดำเนินงานวิชาการที่พบสูงที่สุด คือ ด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่จำเป็นต้องอาศัยการทำงานผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและใช้แอปพลิเคชันอย่างหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเข้ามามีส่วนช่วยในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัฒนา โรจน์เจริญชัย (2553) พบว่า การบริหารงานวิชาการด้านการประเมินผลการศึกษามีปัญหาการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ปัญหาที่พบ คือ ครูขาดความรู้ในเรื่องการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการศึกษา 1.1) ด้านการจัดการเรียนการสอน จากปัญหาที่พบสูงที่สุดคือ ครูไม่สามารถจัดการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและแอปพลิเคชันโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูยังไม่มี ความชำนาญในเรื่องของการเตรียมเนื้อหา เตรียมสื่อการเรียน และแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่เหมาะสมกับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการวิจัยของวิทยา วาโย (2563) พบว่า การแพร่ระบาดนี้ทำให้เกิดการปรับตัวเป็นวิถีชีวิตแบบใหม่ (New Normal) โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบออนไลน์ เพื่อให้การเรียนรู้เกิดความต่อเนื่อง ซึ่งต้องมีการเตรียมองค์ประกอบหลายด้าน ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา สื่อการเรียนและแหล่งการเรียนรู้กระบวนการจัดการเรียนรู้ ระบบการติดต่อสื่อสาร ระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น ซึ่งการพิจารณา

องค์ประกอบและรูปแบบที่สอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะวิชา และบริบทของผู้เรียนจะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ 1.2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จากปัญหาที่พบต่ำสุดคือ ครูขาดการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับการเรียนผ่านระบบอินเทอร์เน็ตหรือผ่านแอปพลิเคชัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการปรับโครงสร้างเวลาเรียนรู้และความหลากหลายของรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ยังไม่มีที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนที่มีการเรียนรู้แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิชาการของ สุวิมล มธุรส (2564) พบว่า การปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียนรู้ ความหลากหลายของรูปแบบการเรียนรู้ ออกแบบหน่วยการเรียนรู้และสอนอย่างมีแผนที่เหมาะสม รวมถึงการยกระดับการประเมินเพื่อการพัฒนาเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเสียโอกาสพัฒนาความรู้และทักษะ โดยเฉพาะความรู้ด้านภาษาและการคำนวณ 1.3) ด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา จากปัญหาที่พบสูงสุด คือ โรงเรียนไม่สามารถวัดผลและประเมินผลการเรียนในทุกระดับชั้นโดยใช้เทคโนโลยีอย่างหลากหลายผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและแอปพลิเคชัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูยังไม่สามารถเลือกใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมแก่เนื้อหาหรือบทเรียนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิชาการของศศิธร บัวทอง (2560) พบว่า การวัดและประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นการวัดและประเมินผลเชิงคุณภาพ เน้นการปฏิบัติจริง บูรณาการวิธีการประเมินและใช้เครื่องมือวัดที่หลากหลาย สร้างและพัฒนาระบบแฟ้มสะสมงานของผู้เรียน นำเทคโนโลยีมาใช้ในการวัดและประเมินผล และนำประโยชน์ของผลสะท้อนจากการปฏิบัติของผู้เรียนมาปรับปรุงแก้ไขงาน 1.4) ด้านวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา จากปัญหาที่พบสูงสุดคือ ครูไม่นำผลการวิจัยไปใช้และเผยแพร่ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องกระบวนการทำวิจัยเพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ของผู้เรียนและเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลงานวิชาการของพิชิต ฤทธิจรูญ (2560) พบว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาควรเริ่มต้นด้วยการมองสถานการณ์ทางการศึกษาอย่างพินิจ คิดอย่างไตร่ตรองและต้องลงมือปฏิบัติ โดยการคิดวิเคราะห์ปัญหาคุณภาพการศึกษา แล้วพิจารณาตั้งประเด็นคำถามการวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบ เมื่อได้ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัยแล้วครูต้องนำผลการวิจัยไปใช้ในการตัดสินใจเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามขอบข่ายหน้าที่ ภารกิจที่ตนเองรับผิดชอบ โดยอาจมีการพัฒนานโยบายทางการศึกษา การปรับปรุงพัฒนาการบริหาร การศึกษา การบริหารงานวิชาการ เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาทั้งคุณภาพของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาตามลำดับ 1.5) ด้านการพัฒนาสื่อและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จากปัญหาที่พบสูงสุด คือ ครูขาดการฝึกอบรมปฏิบัติการการใช้โปรแกรมหรือแอปพลิเคชันสำหรับการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนขาดผู้เชี่ยวชาญในการให้ความรู้เรื่องการออกแบบการจัดการเรียนการสอนลักษณะออนไลน์ให้กับครูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิชาการของฐิติวิวัสส์ สุขป้อม (2563) พบว่า ครูต้องเป็นผู้สร้างและผู้ผลิต ต้องแสดงให้เห็นแนว

ทางการพัฒนาทักษะความเป็นครู ต้องผ่านทักษะกระบวนการฝึกอบรมและเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อีกทั้งต้องตระหนักในตนเอง เป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้และความสามารถเกี่ยวกับเทคโนโลยีประยุกต์เข้ากับเนื้อหาการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนและทักษะทางสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน รองรับนวัตกรรม รวมถึงสามารถถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียนในรูปแบบใหม่เพื่อการดำเนินชีวิตและการใช้ทักษะทางเทคโนโลยี 1.6) ด้านการนิเทศเพื่อการศึกษา จากปัญหาที่พบสูงสุดคือ ครูไม่ได้เข้าร่วมการนิเทศผ่านทางห้องเรียนออนไลน์ของครูท่านอื่นพร้อมกับผู้บริหารหรือหัวหน้าฝ่ายวิชาการ เพื่อนำผลการนิเทศไปปรับปรุงการจัดการจัดการเรียนรู้อันผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินการนิเทศยังไม่เป็นระบบ ไม่ตรงตามปฏิทินการนิเทศ หรือครูขาดความเข้าใจและการเตรียมความพร้อมเพื่อรับการนิเทศ และครูไม่ตระหนักถึงถึงกระบวนการการนิเทศ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพุทธชาติ แสนอุบล (2561) พบปัญหาสูงสุดคือ ปัญหาสำคัญของการดำเนินการนิเทศภายใน ได้แก่ ครูไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการนิเทศภายใน โรงเรียนไม่มีคู่มือการนิเทศให้ครูปฏิบัติ ครูขาดความรู้เรื่องกระบวนการนิเทศ การนิเทศไม่เป็นไปตามปฏิทินปฏิบัติงาน และครูไม่นำผลการนิเทศไปปรับปรุงและพัฒนางานด้านการจัดการเรียนการสอน

2. แนวทางการดำเนินงานงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ ด้านการจัดการเรียนการสอน 2.1) ด้านการจัดการเรียนการสอน คือ ผู้อำนวยการกำหนดนโยบายการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ที่มุ่งเน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ฝ่ายวิชาการและครูร่วมกันศึกษาโครงสร้างหลักสูตรเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้วิถีใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน มุ่งมั่นพัฒนากิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเกิดทักษะอย่างหลากหลาย ส่งเสริมให้ครูนำแผนการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไปใช้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ และผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการและคณะครูร่วมติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสารินทร์ เอี่ยมครอง (2561) พบว่าสถานศึกษาควรจัดทำเอกสารคู่มือเกี่ยวกับเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผู้เรียน ครูควรศึกษาโครงสร้างหลักสูตรเพื่อจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของตน 2.2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ คือ ผู้อำนวยการแต่งตั้งคณะกรรมการดูแลและพัฒนางานวิชาการให้สอดคล้องกับการทำงานวิถีใหม่ มีการจัดอบรมการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ให้แก่ครูทุกคน ครูนำความรู้ไปใช้ในการจัดทำแผนการสอน คณะกรรมการดูแลและพัฒนางานวิชาการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ และรายงานผลการประเมินให้ครูได้ทราบเพื่อนำไปพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของแก่นนคร พูนกลาง (2559) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้โดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริงและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญสามารถปฏิบัติได้จริง และได้มีการส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน 2.3) ด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา คือ ผู้อำนวยการแต่งตั้งคณะกรรมการวัดและประเมินผลทางการศึกษาและร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน

คณะกรรมการให้ความรู้การใช้เทคโนโลยีอย่างหลากหลาย เช่น Google Form, แบบสังเกตพฤติกรรม, Application อื่น ๆ เป็นต้น ในการวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียนแต่ละระดับชั้นให้ครูทุกคนทราบ ครูกำหนดรูปแบบและวิธีการวัดผลและประเมินผลผ่านการใช้เทคโนโลยีไว้อย่างเหมาะสมกับธรรมชาติและระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียน และคณะกรรมการนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผลทางการเรียนของครูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของศุภวรรณ สุธัมมา (2564) พบว่า สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือที่มีรูปแบบที่หลากหลาย พร้อมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือในการวัดผลประเมินผลตรงตามสภาพจริง โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายจากกระบวนการปฏิบัติและผลงานให้เหมาะสมและต่อเนื่อง และส่งเสริมให้ครูแจ้งผลการวัดและประเมินผลให้นักเรียนทราบทุกครั้งเพื่อให้นักเรียนพัฒนาตัวเอง 2.4) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา คือ ผู้อำนวยการกำหนดนโยบายและแนวทางการวิจัยในชั้นเรียนระหว่างการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ให้แก่ฝ่ายวิชาการและครูทุกคนทราบ ครูดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อศึกษาปัญหาในการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ในรายวิชาของตนเอง ฝ่ายวิชาการและคณะครูร่วมแลกเปลี่ยนผลการวิจัยในชั้นเรียน และร่วมหาแนวทางแก้ไขของการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียน และครูนำผลจากการแลกเปลี่ยนไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของแก่นนคร พูนกลาง (2559) พบว่า สถานศึกษาได้ส่งเสริมให้ครูทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการศึกษา วิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ วางแผนแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูทำการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาที่นำไปสู่คุณภาพการเรียนรู้ ด้วยการศึกษาวិเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ ออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ ทดลองใช้นวัตกรรมการเรียนรู้และวิเคราะห์ผลการใช้วัตกรรมนั้น ๆ และส่งเสริมให้ครูนำกระบวนการวิจัยมาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ 2.5) ด้านการพัฒนาสื่อและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา คือ ผู้อำนวยการเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำสื่อออนไลน์อบรมให้ความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อออนไลน์เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์แก่คณะครู คณะครูร่วมกันสร้างสื่อออนไลน์ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาที่ตนเองสอน โดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ ผู้อำนวยการและฝ่ายวิชาการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์อย่างต่อเนื่อง และครูปรับปรุงและพัฒนาสื่อออนไลน์ให้มีความเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของแก่นนคร พูนกลาง (2559) พบว่า สถานศึกษามีการส่งเสริมให้ครูได้ผลิตสื่อ พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยจัดให้ครูศึกษา วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนรู้ สถานศึกษามีการส่งเสริมให้มีการใช้สื่อวัตกรรมการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามสาระการเรียนรู้ และมีการจัดเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสื่อวัตกรรมการต่าง ๆ ปรับปรุงและพัฒนา รวมทั้งจัดให้มีการประเมินผลการใช้สื่อวัตกรรมการและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 2.6) ด้านการนิเทศเพื่อการศึกษา คือ ผู้อำนวยการแต่งตั้งผู้นิเทศ ผู้เข้ารับการนิเทศทุก

ระดับชั้น ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และกำหนดปฏิทินการนิเทศไว้อย่างชัดเจน ชี้แจงหลักเกณฑ์นิเทศ การจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ และรูปแบบการนิเทศในลักษณะออนไลน์ให้ครูทุกคน ทราบ ผู้อำนวยการและคณะครูดำเนินการนิเทศตามกำหนดการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ และ ผู้อำนวยการและครูประชุมรายงานผลการนิเทศการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ และสรุป รายงานผลให้ต้นสังกัดได้รับทราบ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของแก่นนคร พูนกลาง (2559) พบว่า โรงเรียนจัดให้มีการดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและ เหมาะสมกับสถานศึกษา โดยจัดให้มีระบบ เกณฑ์การนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอน ภายในสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูมีการประชุมวางแผนร่วมกันในการกำหนดทิศทางการนิเทศภายใน และผู้บริหารโรงเรียนทำหน้าที่ในการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง

3. ผลการประเมินแนวทางการดำเนินงานงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ของโรงเรียน เอกชนจังหวัดนครสวรรค์ จากผลการประเมินทั้ง 4 ด้าน พบว่าด้านความถูกต้องที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.21, S.D.=0.25$) ทั้งนี้เป็นเพราะว่าโรงเรียนกำลัง ประสบปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสภาวะวิกฤติ และกำลังค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเหล่านี้เพื่อที่จะได้พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพต่อไป ด้านความเหมาะสมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาสื่อและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{X} = 4.43, S.D.=0.17$) ทั้งนี้เป็นเพราะ รูปแบบการจัดการศึกษาของทุกโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์ เน้นใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จำพวกสื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือและสนับสนุนกระบวนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายใน ห้องเรียนออนไลน์มากขึ้น ด้านความเป็นไปได้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวัดและประเมินผล ทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.35, S.D.=0.14$) ทั้งนี้เป็นเพราะโรงเรียนสนับสนุนครูให้มีการเลือกใช้ เครื่องมือในการวัดผลและประเมินผลอย่างหลากหลาย ทั้งในรูปแบบออนไลน์ หรือออฟไลน์โดยให้ เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน และสอดคล้องตามบริบทของเนื้อหาที่จัดการเรียนการสอน ด้าน ความเป็นประโยชน์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.69, S.D.=0.13$) ทั้งนี้ เป็นเพราะจุดมุ่งหมายของการศึกษาคือการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่าง ต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถมาเรียนที่โรงเรียนได้ แต่ยังมีโอกาสในการพัฒนาความรู้ของตนเอง เมื่อทางโรงเรียนได้ปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เป็นลักษณะออนไลน์ หรือการมอบหมาย ชิ้นงานให้นักเรียนกลับไปฝึกฝนเมื่ออยู่บ้าน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. โรงเรียนควรกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต วิถีใหม่ โดยอาศัยการเรียนการสอนผ่านนวัตกรรม ระบบอินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มากขึ้น รวมถึงการสร้างความตระหนักให้ครูได้พัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นทักษะ

กระบวนการคิด วิเคราะห์ เติมเต็มความรู้รอบด้านให้กับผู้เรียนในรูปแบบใหม่ผ่านการเรียนรู้ทางระบบอินเทอร์เน็ต

2. ผู้อำนวยการควรแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลและพัฒนางานวิชาการให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ จัดระบบการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของครูผ่านระบบออนไลน์อย่างต่อเนื่อง และรายงานผลการประเมินให้เป็นปัจจุบันเพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาคุณภาพกระบวนการจัดการศึกษาทั้งห้องเรียนปกติและห้องเรียนออนไลน์

3. ฝ่ายวิชาการควรติดตามและศึกษาการปรับโครงสร้างของหลักสูตรแกนกลางอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาวิเคราะห์และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความเป็นปัจจุบันมากขึ้น วิเคราะห์และพัฒนาเครื่องมือสำหรับการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษาให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนและกลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างหลากหลายทั้งออฟไลน์และออนไลน์

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้อำนวยการ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำแนวทางการดำเนินงานงานวิชาการยุคปกติวิถีใหม่ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และด้านการนิเทศเพื่อการศึกษา ไปปรับใช้ในการดำเนินงานงานวิชาการภายในโรงเรียนของตนให้สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่

เอกสารอ้างอิง

- แก่นนคร พูนกลาง. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานงานวิชาการกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการดำเนินงานการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จิตติวิสัย สุขป้อม. (2563). ครูกับเทคโนโลยีการสอนในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 15(2), 1-17.
- พิชิต ฤทธิจรูญ. (2557). หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: เฮาส์ออฟ เคอร์ มีสท์.
- พุทธชาติ แสนอุบล. (2561). สภาพปัญหาและแนวทางการปรับปรุงการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ยีน ภูววรรณ. (2563). *ชีวิตวิถีใหม่และความฉลาดทางดิจิทัล*. เข้าถึงได้จาก <https://learningdc-dc.ku.ac.th>.

- วัฒนา โจรจน์เจริญชัย. (2553). การบริหารงานวิชาการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาเบญจมิตร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิทยา วาโย และคณะ. (2563). การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 : แนวคิดและการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนการสอน. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9: วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม*, 14(34), 97-106.
- ศศิธร บัวทอง. (2560). การวัดและประเมินผลทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2), 1,856-1,867.
- ศุภวรรณ สุธัมมา. (2564). แนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สารินทร์ เอี่ยมครอง. (2561). แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดชัยนาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์. (2564). *แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2563-2565) จังหวัดนครสวรรค์ ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564*. เข้าถึงได้จาก <http://www.nswpeo.go.th>.
- สุวิมล มธูรส. (2564). การจัดการศึกษาในระบบออนไลน์ในยุค New Normal Covid-19. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(40), 35-36.
- อติพร เกิดเรือง. (2550). การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัล. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 6(1), 173-183.

คุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี

The Characteristics of Chinese teacher based on the Opinions of Students
of Large Schools A in Nonthaburi Province

หน้า หยาง¹ และวัลลภา เฉลิมวงศาเวช²
NA YANG and Wallapa Chalermvongsavej

Received: February 03, 2022

Revised: March 19, 2022

Accepted: March 24, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.88

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี และ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ที่ได้รับการเรียนวิชาภาษาจีนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี จำนวน 114 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ One-Way ANOVA และ Multiple Regression Analysis ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) และ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และปัจจัยด้านมาตรฐานของครูสอนภาษาจีน ประกอบด้วย ด้านการเรียนการสอนภาษาจีนขั้นพื้นฐาน ด้านวิธีการสอนภาษาจีน ด้านการจัดการเรียนการสอนและการจัดการชั้นเรียน ด้านวัฒนธรรมจีน และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและการพัฒนาวิชาชีพมีผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 73.40 ($R^2 = 0.734$)

¹⁻² วิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต; Suryadhep Teacher College, Rangsit University

Corresponding author, e-mail: wallapa.c@rsu.ac.th, Tel: 081-8166442

คำสำคัญ: คุณลักษณะของครู, ครูสอนภาษาจีน, ความคิดเห็นของนักเรียน

Abstract

The objectives of this research paper were 1) to study the characteristics of Chinese teachers based on the opinions of students of large schools A in Nonthaburi Province; and 2) to study the factors affecting the characteristics of Chinese teachers based on the opinions of students of large schools A in Nonthaburi Province. This was a quantitative research with a sample of 114 students in grades 4-6 who took Chinese language courses of large schools A in Nonthaburi Province by using a questionnaire as a data collection tool. The statistics used in the analysis were One-Way ANOVA and Multiple Regression Analysis. The results showed that 1) the characteristics of Chinese teachers according to the opinions of students of large schools A, Nonthaburi Province as a whole were at a high level ($\bar{X} = 4.15$); and 2) factors affecting the characteristics of Chinese teachers according to the opinions of students of large schools A in Nonthaburi Province consisted of personal factors in gender and different levels of education affecting the characteristics of Chinese teachers in a level of statistical significance at 0.05. And the standard factors of Chinese teachers consisted of the aspect of teaching basic Chinese language, teaching method of Chinese language, teaching and learning management, classroom management, Chinese culture, cross-cultural communication, professional ethics and professional development that affected the characteristics of Chinese teachers according to the opinions of students of large schools A in Nonthaburi Province at the 0.05 level with a predictive power of 73.40 percent ($R^2 = 0.734$).

Keywords: Characteristics of Teachers, Chinese Teachers, Opinions of Students

บทนำ

ในสังคมโลกปัจจุบันภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เพราะนอกจากเราจะใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารกันแล้ว ภาษายังเปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ทั้งในด้านของเทคโนโลยี วัฒนธรรม การทูต การติดต่อการค้า และด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ภาษายังมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม และนำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือระหว่างประเทศ และหากต้องการจะเรียนภาษาให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนภาษา จะต้องเรียนเพื่อให้เกิดทักษะการสื่อสาร ทั้งฟัง พูด อ่าน และเขียน เพื่อช่วยสร้างความเข้าใจในวิถีและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ซึ่งภาษาที่มีความสำคัญ

ในการสื่อสารภาษาหนึ่ง คือ ภาษาจีนซึ่งเป็นภาษาที่มีการใช้มากเป็นอันดับที่ 2 รองจากภาษาอังกฤษ (นภาลักษณ์ ตั้งอรุณศิลป์, 2559) ในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทยจึงมีการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาที่สองถือเป็นเรื่องยากที่จะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้ด้วยระยะเวลาอันรวดเร็ว ทั้งในเรื่องของวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันระหว่างภาษาไทยและภาษาจีน ทั้งในเรื่องของตัวอักษร การออกเสียงและไวยากรณ์ รวมถึงทั้งในเรื่องของการฟัง พูด อ่าน และเขียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่าภาษาจีนเรียนรู้อย่างยากจนอาจเกิดความท้อแท้และเบื่อหน่าย ซึ่งตัวแปรข้อนี้นับว่าสำคัญยิ่ง จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะต้องคิดหารูปแบบวิธีการในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกสนใจใฝ่เรียนใคร่รู้ให้ได้ โดยใช้รูปแบบหรือวิธีการต่าง ๆ รวมถึงปัจจัยด้านมาตรฐานของครูสอนภาษาจีน ที่ต้องมีองค์ประกอบเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาจีนขั้นพื้นฐานโดยครูต้องมีความสามารถในการสื่อสารภาษาจีน ทั้งในภาษาพูด และภาษาเขียน โดยครูจะต้องคำนึงถึงในการจัดการเรียนการสอน รูปแบบกิจกรรมและแบบฝึกหัดให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริงในห้องเรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกคิดหาคำตอบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนนทบุรีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาจีนเป็นรายวิชาเพิ่มเติม พบว่ายังไม่มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจนมากนัก จึงอาจจะส่งผลกระทบต่อทัศนคติการเรียนภาษาจีนและยากต่อการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนให้แก่ผู้เรียน ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนภาษาจีนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากผู้สอนไม่มีประสบการณ์การสอน ครูผู้สอนยังขาดทักษะในการใช้สื่อและผลิตสื่อการเรียนการสอนการวัดและประเมินผลยังไม่หลากหลายและไม่เป็นระบบเท่าที่ควร ทำให้ผลการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนไม่ดีเท่าที่ควร (จารุกร จรตล และคณะ, 2558) อีกทั้งยังพบว่าคุณลักษณะของครูผู้สอนส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักเรียน ครูจึงเป็นผู้มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของนักเรียนทั้งในปัจจุบันรวมทั้งอนาคตด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าครูเป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งเป็นผู้ให้ความรู้แก่เยาวชน เป็นบุคคลที่มีทั้งความรู้ความสามารถมีคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสม เป็นผู้ที่สามารถเป็นต้นแบบกระตุ้นให้เยาวชนเกิดการแสวงหาความรู้ ครูเป็นผู้ที่ควรได้รับการสนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสมรรถภาพในการทำงาน ดังนั้นคุณลักษณะที่ดีของครูจึงเป็นสิ่งสำคัญ ในการมีบุคลิกภาพ คุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ และมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน สู่ผลการเรียนของนักเรียนที่แท้จริง แต่ถ้าครูมีความสามารถต่ำก็เป็นเพียงผู้ที่บอกความรู้แก่ นักเรียนไม่สามารถพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เป็นที่ตามที่ต้องการได้ (จันทร์เพ็ญ ทองดี และคณะ, 2564)

จากปัญหาดังกล่าวการพัฒนาการเรียนรู้อันภาษาจีน จึงจำเป็นต้องเน้นการพัฒนาคุณลักษณะครูสอนภาษาจีน ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานวิชาชีพ ประกอบด้วย การมีความรู้ความเข้าใจในการใช้ภาษาจีนขั้นพื้นฐาน การมีวิธีการสอนภาษาจีนที่หลากหลาย การมีทักษะการจัดการเรียนรู้ การสอนวัฒนธรรมไทยและจีนรวมทั้งมีจรรยาบรรณวิชาชีพและการพัฒนาวิชาชีพโดยมุ่งเน้นให้ครูผู้สอนให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้อาตคทฤษฎีควบคู่กับการนำความรู้ด้านภาษาจีนที่ได้ไปปฏิบัติจริง (Work Based Learning) และพบว่า คุณลักษณะที่ดีของครูสอน

ภาษาจีนยุคใหม่ ครูควรทำหน้าที่เป็นผู้วางแผน ออกแบบ สร้าง ดำเนินการ จัดทำหลักสูตร โครงสร้างรายวิชา จัดกิจกรรม สื่อ วัสดุการเรียนการสอนที่หลากหลาย และจัดเตรียมแหล่งการเรียนรู้ให้เพียงพอ เหมาะสมกับความต้องการอย่างแท้จริงของผู้เรียน รวมทั้งจัดการทดสอบและประเมินผลอย่างชัดเจนได้มาตรฐาน และครูควรนำเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการสื่อสารมาใช้ในการ ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางรู้เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ครูไม่ควรยึดติดกับรูปแบบการสอนภาษาจีนแบบดั้งเดิมอีกต่อไป (นำโชค บุตร น้ำเพชร, 2562)

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่าการศึกษาคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตาม ความคิดของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี เป็นเรื่องสำคัญและมีส่วนช่วยในการ พัฒนาคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนให้เหมาะสมกับนักเรียนในโรงเรียน อันจะนำไปสู่การจัดการ เรียนการสอนภาษาจีนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียน ขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของ นักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) ซึ่ง ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและนำเสนอรายงานในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ที่ได้รับการเรียนภาษาจีน ในจังหวัดนนทบุรี รวมจำนวน 156 ราย (สำนักงานจังหวัดนนทบุรี, 2561) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ที่ได้รับการเรียนภาษาจีน ในจังหวัดนนทบุรี ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 114 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะการสอบถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check-List) มีคำถาม 4 ข้อในด้าน อายุ เพศ ระดับการศึกษา ระยะเวลาเรียนภาษาจีน ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรฐานของครูสอนภาษาจีน ประกอบด้วย ด้านการเรียน การสอนภาษาจีนขั้นพื้นฐาน ด้านวิธีการสอนภาษาจีน ด้านการจัดการเรียนการสอนและการจัดการ ชั้นเรียน ด้านวัฒนธรรมจีนและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและการพัฒนา วิชาชีพ จำนวน 58 ข้อ ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นแบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับคุณลักษณะของครูจีนที่สอนภาษาจีน มีลักษณะแบบสอบถามเป็น Rating Scale

ประกอบด้วย 4 ด้าน จำนวน 20 ข้อ ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพของครูสอนภาษาจีน ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ภาษาจีน และด้านความสามารถการจัดการเรียนการสอน ซึ่งแบบสอบถาม ตอนที่ 2 และ 3 จะใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับตามแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale) โดยมีเกณฑ์ การให้คะแนนใช้เกณฑ์ในการแปลค่าของคะแนนค่าเฉลี่ย ตามแนวทางของเบส (John W. Best, 1986)

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้ดำเนินการได้โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ข้อมูลในส่วนนี้ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างโดยตรง โดยผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อขออนุญาตและชี้แจงวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยประสานขอความร่วมมือจากโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรีเข้าดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้ศึกษาขอความร่วมมือกับโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี ระหว่างวันที่ 30 เดือนกันยายน-วันที่ 6 เดือนตุลาคม 2564 ในการตอบแบบสอบถาม โดยใช้ google แบบฟอร์มสร้างแบบสอบถามตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา โดยตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนของข้อมูล แล้วนำมากำหนดรหัสคำตอบเพื่อทำการวิเคราะห์ประมวลผลต่อไป และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการหาข้อมูลด้วยการค้นคว้าจากเอกสารและบทความที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่ใช้เป็นแนวทางในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์และอธิบายโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ซึ่งประกอบด้วย ความถี่ (Frequency), ร้อยละ (%), ค่าเฉลี่ย (\bar{X}), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.), t-test ANOVA และ Multiple Regression Analysis โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ซึ่งประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติ ความถี่ (Frequency), ร้อยละ (%) ส่วนที่ 2 ปัจจัยด้านมาตรฐานของครูสอนภาษาจีน ใช้สถิติ ความถี่ (f), ร้อยละ (%) ส่วนที่ 3 คุณลักษณะของครูจีนที่สอนภาษาจีน ใช้สถิติ ความถี่ (Frequency), ร้อยละ (%) และส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

2. การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไปใช้สถิติ One Way ANOVA ที่นัยสำคัญ $\leq .05$ ถ้าความแตกต่างจึงมีการทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามสถิติ เชฟเฟ (Sheffe's Method) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี

3. การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี

สรุปผลการวิจัย

1. คุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี พบว่า จำแนกออกเป็นด้านบุคลิกภาพของครูสอนภาษาจีน ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ภาษาจีน และด้านความสามารถการจัดการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) สามารถสรุปผลการศึกษาจำแนกเป็นรายด้านดังนี้

1.1 ด้านบุคลิกภาพของครูสอนภาษาจีน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ครูสอนภาษาจีนมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ และมีความริเริ่มสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 รองลงมา ครูสอนภาษาจีนตรงต่อเวลาทั้งการสอนและการทำงาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 และครูสอนภาษาจีนยิ้มแย้มแจ่มใสแต่งกายสุภาพเรียบร้อย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25

1.2 ด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ครูสอนภาษาจีนรู้จักและเข้าใจคุณค่าของวิชาชีพ สร้างและปกป้องรักษาเกียรติของวิชาชีพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 รองลงมา ครูสอนภาษาจีนให้ความยุติธรรมแก่ผู้เรียน มีการวัดผลและประเมินผลที่โปร่งใส อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 และครูสอนภาษาจีนมีทัศนคติเชิงบวกในการสอนภาษาจีนโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23

1.3 ด้านความรู้ภาษาจีน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ครูสอนภาษาจีนเข้าใจพื้นฐานวัฒนธรรมจีน ลักษณะ คุณค่าและความหมายที่แท้จริงของวัฒนธรรมในการให้ความรู้แก่นักเรียน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 รองลงมาครูสอนภาษาจีนเข้าใจพื้นฐานความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประเทศจีน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 และครูสอนภาษาจีนสามารถอธิบายคุณค่าแนวคิด วิถีคิด เจเนอซอการสื่อสาร พฤติกรรม ผ่านทางวัตถุและจารีตประเพณีทางวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30

1.4 ด้านความสามารถการจัดการเรียนการสอน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ครูสอนภาษาจีนสามารถเลือกปรับใช้หนังสือแบบเรียนภาษาจีนได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 รองลงมา ครูสอนภาษาจีนมีความคุ้นชินกับประมวลรายวิชา และมาตรฐานการเรียนการสอนภาษาจีน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 และครูสอนภาษาจีนสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามข้อกำหนดของหลักสูตรอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22

2. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี ได้แก่

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ที่ต่างกัน มีผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกันสามารถสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีเพศและระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบค่าความแปรปรวน ของนักเรียนจำแนกตามเพศ

(n=114)

คุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของ นักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี		t	df	Sig.
เพศ	ชาย	-9.909	112	.000*
	หญิง	-9.838	103.824	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบค่าความแปรปรวนของนักเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา

(n=114)

คุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของ นักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี	SS	Df	MS	f	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	1.755	2	.877	3.545	.032*
ภายในกลุ่ม	27.466	111	.247		
รวม	29.221	113			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 ปัจจัยด้านมาตรฐานของครูสอนภาษาจีนที่ต่างกัน มีผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านมาตรฐานของครูสอนภาษาจีนที่ต่างกัน มีผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน ด้านวิธีการสอนภาษาจีน ด้านวัฒนธรรมจีนและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ และการพัฒนาวิชาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อศึกษา ปัจจัยด้านมาตรฐานของครูสอนภาษาจีนกับคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี

(n=114)

คุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียน ในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี	B	SE	t	Sig.
ค่าคงที่ (constant)	.714	.233	3.063	.003
ด้านการเรียนการสอนภาษาจีนขั้นพื้นฐาน (X ₁)	.132	.114	1.166	.246
ด้านวิธีการสอนภาษาจีน (X ₂)	.264	.131	2.015	.046*
ด้านการจัดการเรียนการสอนและการจัดการชั้นเรียน (X ₃)	-.256	.133	-1.935	.056
ด้านวัฒนธรรมจีนและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (X ₄)	.353	.141	2.500	.014*
ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและการพัฒนาวิชาชีพ (X ₅)	.358	.097	3.677	.000*

R square = 0.734 F = 59.745 Sig = 0.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านมาตรฐานของครูสอนภาษาจีนที่ต่างกัน มีผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน ได้ร้อยละ 73.40 (R square = 0.734) และสามารถเขียนสมการถดถอยได้ดังนี้

$$Y \text{ คุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี} = .714 + .132 (X_1) + .264 (X_2) - .256 (X_3) + .353 (X_4) + .358 (X_5)$$

อภิปรายผลการวิจัย

1. คุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี พบว่า ภาพรวมคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก สามารถการอภิปรายผลการศึกษานี้จำแนกเป็นรายด้านดังนี้

1.1 ด้านบุคลิกภาพของครูสอนภาษาจีน พบว่า ครูสอนภาษาจีนมีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ และมีความริเริ่มสร้างสรรค์ ครูสอนภาษาจีนตรงต่อเวลาทั้งการสอนและการทำงาน และครูสอนภาษาจีนยิ้มแย้มแจ่มใสแต่งกายสุภาพเรียบร้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่ครูจีนได้รับการอบรมสั่งสอนมาจากสถาบันที่ครูจีนได้เรียน และมีความเข้าใจปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของคนไทยได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเยาวลักษณ์ วิสุทธิ์สิริ (2564) พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูภาษาจีน มีความครอบคลุมทั้งสิ้น 4 ด้าน ได้แก่ ความสามารถในการสอน ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ และด้านการวัดและประเมินผล

1.2 ด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ครูสอนภาษาจีนรู้จัก และเข้าใจคุณค่าของวิชาชีพ สร้างและปกป้องรักษาเกียรติของวิชาชีพ โดยครูสอนภาษาจีนให้ความยุติธรรมแก่ผู้เรียน มีการวัดผลและประเมินผลที่โปร่งใส และครูสอนภาษาจีนมีทัศนคติเชิงบวกในการสอนภาษาจีน โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูจีนได้รับการปลูกฝังที่ดีมาจากสถาบันการศึกษา และจากวัฒนธรรมของครูจีนที่เข้ามาสอนทำให้ครูจีนนำมาปรับใช้ในการสอนภาษาจีนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Li Zhen (2560) พบว่า ด้านคุณธรรมจริยธรรม มีการพัฒนาครูสอนภาษาจีนให้เป็นคนตรงต่อเวลาอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงาม เพื่อสร้างปกป้องรักษาเกียรติของวิชาชีพของครูสอนภาษาจีน

1.3 ด้านความรู้ภาษาจีน พบว่า ครูสอนภาษาจีนเข้าใจพื้นฐานวัฒนธรรมจีน ลักษณะ คุณค่าและความหมายที่แท้จริงของวัฒนธรรมในการให้ความรู้แก่นักเรียน ซึ่งครูสอนภาษาจีนเข้าใจพื้นฐานความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประเทศจีน และครูสอนภาษาจีนสามารถอธิบายคุณค่า แนวคิด วิถีคิด เงื่อนไขการสื่อสาร พฤติกรรม ผ่านทางวัตถุและจารีตประเพณีทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก ภาษาจีนเป็นสิ่งที่ครูจีนต้องใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน และมีการได้รับการเรียนรู้วัฒนธรรมที่ดีมาจากสถาบันที่สอนจึงทำให้เมื่อนำภาษาจีนมาสอนนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวรรณ เลียงศิริธฤถาวร (2556) พบว่า ความรู้ภาษาจีนของครูจีนที่มี

พื้นฐานที่ดีจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้การสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักเรียนดีขึ้นจากการที่ครูจีนได้นำเอาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประเทศจีนมาช่วยในการสอน

1.4 ด้านความสามารถการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูสอนภาษาจีนสามารถเลือกปรับใช้หนังสือแบบเรียนภาษาจีนได้อย่างเหมาะสมครูสอนภาษาจีนมีความคุ้นชินกับประมวลรายวิชา และมาตรฐานการเรียนการสอนภาษาจีน และครูสอนภาษาจีนสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามข้อกำหนดของหลักสูตร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนถือเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ นักเรียนสามารถเรียนรู้ภาษาจีนได้เข้าใจมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของหวางเหิง และฟางฟาง (2561) พบว่า เนื้อหาสาระรายวิชา อาจารย์ผู้สอน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนช่วยให้นักศึกษาสามารถเข้าใจภาษาจีนได้มากขึ้น และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จากการที่อาจารย์มีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

2. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัจจัยด้านมาตรฐานของครูสอนภาษาจีน จำแนกออกเป็น ด้านการเรียนการสอนภาษาจีนขั้นพื้นฐาน ด้านวิธีการสอนภาษาจีน ด้านการจัดการเรียนการสอนและการจัดการชั้นเรียน ด้านวัฒนธรรมจีนและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและการพัฒนาวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สามารถการอภิปรายผลการศึกษาจำแนกเป็นรายด้านดังนี้

2.1 ด้านการเรียนการสอนภาษาจีนขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูสอนภาษาจีนมีความสามารถในการวิเคราะห์ คำศัพท์ ไวยากรณ์และอักษรจีนพื้นฐาน ครูสอนภาษาจีนเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลหลักในการเรียนรู้ภาษาจีน และครูสอนภาษาจีนมีองค์ความรู้พื้นฐานทางภาษาจีน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากจากคำศัพท์ถือว่าเป็นสิ่งพื้นฐานของการเริ่มต้นเรียนรู้ภาษาจีน จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนำโชค บุตรน้ำเพชร (2562) พบว่า พื้นฐานทางภาษาจีนและทักษะการสอนภาษาจีน เป็นเป้าหมายหลักที่ช่วยให้พัฒนาคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของผู้เรียน

2.2 ด้านวิธีการสอนภาษาจีน พบว่า ครูสอนภาษาจีนสามารถจัดการเรียนการสอนที่สนองความแตกต่าง ระหว่างบุคคลและตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และครูสอนภาษาจีนสามารถนำเอาเทคโนโลยีทางการศึกษามาจัดการเรียนการสอนภาษาจีน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูสอนภาษาจีนมีความเข้าใจในกฎเกณฑ์พื้นฐานของการเรียนการสอนภาษาจีน ถึงวิธีการนำไปใช้ในปฏิบัติการสอนได้ เพื่อเป็นเป้าหมายของการเรียนการสอน โดยการนำเทคโนโลยีทางการศึกษาสมัยใหม่มาปรับใช้กับการเรียนการสอนภาษาจีนครูสอนภาษาจีนมีความเข้าใจพื้นฐานของภาษาจีน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนวพร ศรีสุข และยุวารี ยันปรีชาเศรษฐ (2563) พบว่า เทคนิคและวิธีการสอน เป็นสิ่งที่ช่วยชีวิตการพัฒนาสมรรถนะครูภาษาจีนมีสมรรถนะในการสอนให้นักเรียนไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ที่ตั้งไว้

2.3 ด้านการจัดการเรียนการสอนและการจัดการชั้นเรียน พบว่า ครูสอนภาษาจีนสามารถนำทรัพยากรการเรียนการสอนต่าง ๆ มาประยุกต์เพิ่มเติมในหนังสือแบบเรียน ตาม

ข้อกำหนดของหลักสูตร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูสอนภาษาจีนคุ้นชินกับประมวลรายวิชา และมาตรฐานการเรียนการสอนภาษาจีน และครูสอนภาษาจีนมีการจัดการ เข้าใจ และปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมของประเทศ และพื้นที่ที่ต่างกันในห้องเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Huang Rui (2561) พบว่า ครูสอนภาษาจีนที่มีการนำการเรียนที่ได้จากการประยุกต์จากหนังสือเรียนทำให้ครูผู้สอนมีสิทธิอำนาจในการตัดสินใจในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

2.4 ด้านวัฒนธรรมจีนและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม พบว่า ครูสอนภาษาจีนเข้าใจพื้นฐานวัฒนธรรมจีน ลักษณะ คุณค่าและความหมายที่แท้จริงของวัฒนธรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูสอนภาษาจีนเคารพในวัฒนธรรมที่ต่างกันของแต่ละประเทศ มีการปรับความรู้ที่หลากหลายทางวัฒนธรรมมาปรับใช้ในการสอนภาษาจีน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนำโชค บุตรน้ำเพชร (2562) พบว่า องค์ความรู้ด้านการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ภาษาจีน เข้าใจถึงลักษณะ คุณค่าและความหมายที่แท้จริงของวัฒนธรรม

2.5 ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและการพัฒนาวิชาชีพ พบว่า ครูสอนภาษาจีนมีความสามารถยอมรับเปิดใจที่ดี และปรับเปลี่ยนตนเอง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูสอนภาษาจีนรู้จักและเข้าใจคุณค่าของวิชาชีพ สร้างและปกป้องรักษาเกียรติของวิชาชีพ และครูสอนภาษาจีนสามารถทำงานวิจัยทางการศึกษา สามารถสะท้อนให้เห็นผลการเรียนการสอนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนพพร ศรีสุข และยวารี ยันปรีชาเศรษฐ (2563) พบว่า ครูที่มีความศรัทธาในวิชาชีพความใฝ่รู้ความเอาใจใส่ และการปรับตัว สามารถสะท้อนให้เห็นผลการเรียนของนักเรียนได้

องค์ความรู้ใหม่

ความรู้ที่เกิดขึ้นจากลักษณะของครูจีน ด้านบุคลิกภาพของครูสอนภาษาจีน ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ภาษาจีน และด้านความสามารถการจัดการเรียนการสอน สามารถนำไปพัฒนาคุณลักษณะให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาจัดการเรียนการสอนภาษาจีนอันนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ก จังหวัดนนทบุรีนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ตลอดจนข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการควรจัดตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการบริหารและการจัดการเกี่ยวกับระบบการเรียนการสอนภาษาจีนในทุกระดับชั้น เพื่อจัดทำแบบการเรียนการสอนภาษาจีนของประเทศไทย กำหนดคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

2. กระทรวงศึกษาธิการควรพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาจีน ตามหลักสูตรภาษาจีนแกนกลางที่สามารถใช้ร่วมกันทั้งประเทศ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาด้านครูผู้สอนภาษาจีน กล่าวคือการผลิตครูสอนภาษาจีนที่เป็นชาวไทยที่มีคุณภาพให้มากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะสามารถรองรับการพัฒนาและการขยายตัวของการเรียนภาษาจีนในปัจจุบัน

3. โรงเรียนควรบริหารจัดการการเรียนวิชาภาษาจีนและจัดหาครูสอนภาษาจีนที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสม เนื่องจากประเทศไทยดำเนินการสอนภาษาจีนในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีการใช้ภาษาจีนในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนภาษาจีนจึงไม่มีโอกาสฝึกทักษะด้านการฟังและการพูดจากการดำเนินชีวิตประจำวันหรือจากสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปใช้กับโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้ โดยไม่เฉพาะเจาะจงเพียงแค่ภาษาจีนเท่านั้น เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนโรงเรียนสามารถประโยชน์ในการนำไปต่อยอดในอนาคต

2. โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนควรนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปบริหารจัดการการเรียนการสอนภาษาจีน โดยคำนึงถึงคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีนให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน อันนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ในการสอนภาษาจีนให้แก่ชาวต่างชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

จารุกร จรดล, ภารดี อนันต์นาวิ และเจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม. (2558). สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนนทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 16(3), 95-104.

นภาลักษณ์ ตั้งอรุณศิลป์. (2559). การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาภาษาจีนขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาการจำอักษรจีนโดยใช้เทคนิคมอร์ฟฟิงร่วมกับการเรียนแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.

นวพร ศรีสุข และยุวารี ยันปรีชาเศรษฐ. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะครูสอนภาษาจีนระดับมัธยมศึกษา. *Silpakom Educational Research Journal*, 12(2), 360-375.

- จันทร์เพ็ญ ทองดี, กมลทิพย์ ศรีหาเศษ และสุวิมล ติรกันันท์. (2564). การวิเคราะห์ห้องค้ประกอบ
คุณลักษณะของครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 12(1), 1-12.
- นำโชค บุตรน้ำเพชร. (2562). การพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนในประเทศไทยตามกรอบมาตรฐาน
ครูสอนภาษาจีนระดับสากลของฮั่นป๋น. *Walailak Journal of Social Sciences*,
12(2), 298-320.
- เยาวลักษณ์ วิสุทธิ์สิริ. (2564). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูภาษาจีนในมุมมองของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์ และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 12(1), 200-211.
- สำนักงานจังหวัดนนทบุรี. (2561). *ข้อมูลการจัดการศึกษา*. นนทบุรี: สำนักงานจังหวัดนนทบุรีกลุ่ม
งานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- สุวรรณ เลียงหิรัญถาวร. (2556). *การจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
ของโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ : รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้*. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- หวางเหิง และฟางฟาง. (2561). ความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ชั้นปีที่ 3 คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามที่มีต่อการจัดการเรียน
การสอน ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 14(1),
117-132.
- Best, J.W. (1986). *Research in Education*. (5thed.). New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Rui, H. (2561). *การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของครูผู้สอนภาษาจีนในห้องเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียน
แถบปริมณฑล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- Zhen, L. (2560). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสอนภาษาจีนตามความคิดเห็นของผู้บริหารและ
ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์

A Study of Administrative Skills of School Administrators under Office of
the Vocational Education Commission Phetchabun

เมชูด้า พุ่มมาลา¹ และนางลักษณ์ ใจฉลาด²
Meychuda Pummala and Nongluck Jaichalad

Received: March 04, 2022

Revised: March 24, 2022

Accepted: March 24, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.89

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหาร และครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 25 คน และครู จำนวน 83 คน รวมจำนวน 108 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .985 มีลักษณะมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ย สูงสุด คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ทักษะด้านเทคนิควิธี

คำสำคัญ: ทักษะการบริหาร, ผู้บริหารสถานศึกษา, อาชีวศึกษา

Abstract

This research article aimed to study administrative skills of school administrators under the Office of Vocational Education Commission Phetchabun. The samples used in this research were administrators and teachers under the Office

¹เมชูด้า พุ่มมาลา ติดต่อ! ไม่ได้กำหนดบุ๊กร่าง มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม; Phibulsongkram Rajabhat University.

of Vocational Education Commission Phetchabun. The informants consisted of 25 school administrators and 83 teachers, totaling 108 people. The questionnaire had a confidence value of .985 with a 5-level estimation scale. The statistics used in the research were mean and standard deviation. The results of the research revealed that the administrative skills of school administrators under the Office of Vocational Education Commission Phetchabun, overall, were at the highest level. When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest mean was interpersonal skills and the aspect with the lowest mean was technical skills.

Keywords: Administrative Skills, School Administrators, Vocational Education

บทนำ

ในสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมประเทศไทยเป็นยุคที่มีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ทันสมัย เข้ามามีบทบาทพร้อมกันกับวัฒนธรรมของชาติตะวันตก ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งการศึกษาถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และเป็นการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ตลอดเวลา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความเจริญองงามทั้งทางด้านสติปัญญา ความรู้ คุณธรรมความดีงามในจิตใจ มีความสามารถที่จะทำงาน และคิดวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง สามารถเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ตลอดจนใช้ความรู้สร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้ให้ความสำคัญด้านการศึกษา โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคน และยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถพัฒนาคนได้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ ซึ่งเป็นช่วงที่มุ่งเน้นการพัฒนาบนฐานภูมิปัญญาที่เกิดจากการใช้ความรู้ ทักษะ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมมาใช้ในทุกด้านของการพัฒนา รวมทั้งเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) เช่นเดียวกับการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาที่ได้รับการปฏิรูปเป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพ ให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไป มีนโยบายพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพื่อตอบสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรมต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นองค์กรที่ผลิตและพัฒนากำลังคนอย่างมีคุณภาพเพื่อตอบสนองความต้องการกำลังคนของประเทศและภาคเอกชน แต่สภาพการขาดแคลนกำลังคนในภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และบริการ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตยังคงทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เลือกเรียนสายอาชีวศึกษามีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อภาคการผลิตที่ขยายตัวและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งต้องการ

กำลังคนที่มีทักษะฝีมือจำนวนมากร่วมงานด้วย ประกอบกับนักศึกษาที่เข้าเรียนสายอาชีวศึกษา ในช่วงปีแรกหรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เป็นช่วงของวัยที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ขาดความยับยั้งชั่งใจ และมีระดับการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์สูง จึงมีปัญหาการก่อความรุนแรงในสังคม มีอัตราการออกกลางคัน หรือเรียนจบไม่สูง จนเกิดเป็นภาพลักษณ์เชิงลบของการเรียนสายอาชีวศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2561) ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีภารกิจหลักที่จะต้องผลิตและพัฒนากำลังคนตอบสนองความต้องการเร่งด่วนและการพัฒนาประเทศ ตามกรอบทิศทางการผลิตและพัฒนาคนให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในการส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมเป้าหมายในซูเปอร์คลัสเตอร์ Super Cluster และคลัสเตอร์ที่เป็นความต้องการเร่งด่วนของประเทศทั้งในปัจจุบันและรองรับความต้องการในอนาคตและเพื่อการพัฒนาประเทศรองรับการแข่งขันในศตวรรษที่ 21 และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 โดยร่วมมือผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษาตอบสนองภาคการผลิตและบริการในสาขาจำเป็นและขยายโอกาสทางการศึกษาและยกระดับแรงงานไทยร่วมกับสถานประกอบการ พัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน เพื่อส่งเสริมความเป็นมืออาชีพ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งระบบ อาคาร สถานที่ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ และเครื่องมืออุปกรณ์ รวมทั้งบุคลากร งบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพสถานศึกษาอาชีวศึกษาไปสู่คุณภาพและมาตรฐานสากล (สำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา, 2562) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความเข้าใจในการจัดการอาชีวศึกษา ตลอดจนวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความสามารถตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และส่งเสริมให้ครูนำความรู้มาประยุกต์ใช้ได้จริงในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ

ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของชาติ ในฐานะเป็นผู้ที่มี และเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารสูงสุดในสถานศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน เช่น การจัดองค์กร การบริหารองค์กร การบริหารทรัพยากรบุคคล การติดต่อสื่อสาร การควบคุม การบริหาร งบประมาณ การติดตามและรายงานผล เป็นต้น ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเปรียบเหมือนตัวจักรสำคัญที่จะควบคุมให้การดำเนินงานในทุกฝ่ายในสถานศึกษาเป็นไปอย่างราบรื่นและสอดคล้องกัน (อัจฉรา พยัคฆ์เกษม, 2559) โดยผู้บริหารอาชีวศึกษา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนรับผิดชอบอย่างยิ่งต่อการจัดการอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งในการบริหารทั่วทั้งองค์กรให้สัมฤทธิ์ผลไม่ได้มีเพียงฝ่ายวิชาการเพียงฝ่ายเดียวที่จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์ที่ยอดเยี่ยม ยังต้องประกอบด้วยฝ่ายอื่น ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ ฝ่ายบริหารทรัพยากร ฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา และฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ ทั้งนี้อาชีวศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนนักเรียนมากเป็นอันดับต้นของอาชีวศึกษาภาคเหนือ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องมีทักษะ ความสามารถ คุณลักษณะ หรือสมรรถนะที่สำคัญที่จะสามารถบริหารงานในทุกฝ่ายให้ประสบความสำเร็จ และส่งเสริมให้องค์กรมีการพัฒนาคุณภาพให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

จากความสำคัญของปัญหาข้างต้น การที่โรงเรียนจะผลิตและพัฒนากำลังคนอย่างมีคุณภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศได้นั้น ผู้บริหารจะต้องมีทักษะในการบริหารจัดการแบบมืออาชีพ มีการคำนึงถึงคุณภาพ คุณลักษณะ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับอาชีพ ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการบริหารที่สามารถรองรับการขับเคลื่อนสถานศึกษาเข้าสู่กระแสโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยใช้ทักษะการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู เพื่อให้ทราบถึงทักษะการบริหารงานด้านต่าง ๆ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวจะทำให้ได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลตามความมุ่งหวังของกระทรวงศึกษาธิการ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 155 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างครุตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie & Daryle W. Morgan, 1986) แบ่งชั้นภูมิตามจำนวนสถานศึกษาเพื่อเทียบสัดส่วนครู จำนวน 83 คน และเลือกแบบเจาะจงผู้บริหาร จำนวน 25 คน รวมทั้งสิ้น 108 คน จากนั้นดำเนินการสุ่มโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้แล้วไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าเท่ากับ .985 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย สถิติพรรณนาที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสรุปผลการวิจัยนำเสนอโดยพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ย

มากไปน้อยได้แก่ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด และทักษะด้านเทคนิควิธี
ตั้งรายละเอียดตามด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า การปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นโดยส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นโดยใช้วิธีการสื่อสารที่มีความน่าเชื่อถืออยู่ในระดับมากที่สุด และการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นโดยใช้วิธีจัดกิจกรรมที่มีการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ภายในหมู่คณะ อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ทักษะด้านความคิดรวบยอดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า การตัดสินใจแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างสมเหตุสมผลอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การควบคุมทิศทางการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ อยู่ในระดับมากที่สุด และการวางแผนยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาได้สอดคล้องกับแนวการปฏิรูปการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ทักษะด้านเทคนิควิธีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า การวางแผนระบบงานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่วอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด และการระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการบริหารงานในแต่ละฝ่ายได้อย่างชำนาญอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการวางแผนระบบงานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่ว มีความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างสมเหตุสมผล รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข สอดคล้องกับแนวคิดของสุนทร โคตรบรรเทา (2554) ที่กล่าวว่า ทักษะการบริหาร เป็นความชำนาญ ความชำนาญของความสามารถ ว่องไวความสามารถ ความฉลาดมีไหวพริบในการบริหารงานได้อย่างมีคุณภาพซึ่งปัจจุบันเป็นกระบวนการดำเนินงานที่ประกอบด้วย การวางแผนการจัดรูปแบบงาน และระบบกำลังคนการจูงใจ และการควบคุมการดำเนินงานของบุคลากรในหน่วยงาน เพื่อให้การดำเนินงานนั้นบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับแคทซ์ (Robert Katz, 1995) กล่าวว่า ทักษะการบริหาร เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพความสำคัญของทักษะเหล่านี้มีต่อผู้บริหารทุกคน ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จได้นั้นมีวิธีการที่เรียกว่า สามทักษะ (Three Skills Method) พบว่า ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการบริหาร 3 ด้าน คือ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้าน

ความคิดรวบยอด ในส่วนทักษะด้านเทคนิค หมายถึง ความสามารถในการใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสมในการบริหารงานให้บรรลุผลทักษะด้านเทคนิควิธีเป็นทักษะที่ผู้บริหารพัฒนาตนเองได้ไม่ยาก ส่วนมากจะบรรจุไว้ในวิชาต่าง ๆ ทางการบริหาร ทักษะด้านนี้ผู้บริหารจะต้องประกอบด้วย มีความสามารถ และทักษะด้านการวางแผน (Planning Skills) มีความสามารถในทักษะด้านกระบวนการกลุ่ม และการติดต่อสื่อความหมาย (Group Process and Communication Skills) มีความสามารถทักษะด้านการจัดการ (Management and Organization Skills) ในด้านทักษะมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ผู้บริหารในการทำงานในฐานะสมาชิกของกลุ่ม และความสามารถในการเสริมสร้างพลังความร่วมมือระหว่างสมาชิกของหน่วยงานทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานกับคนซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุด ผู้บริหารจะต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะทางด้านนี้ ที่สำคัญต้องรู้จักตนเอง มีความมั่นใจและมั่นคงในอารมณ์ พยายามเข้าใจผู้อื่นมีใจกว้างและรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน ต้องยึดหลัก “รู้จักตน เข้าใจคน เพื่อผลงาน” และสุดท้ายทักษะด้านความคิดรวบยอด หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการเข้าใจหน่วยงานในทุกลักษณะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานรวมทั้งความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นเป็นทักษะที่ผู้บริหารระดับหน่วยงานจะขาดไม่ได้ ทักษะนี้ผู้บริหารจะต้องประกอบด้วย การตัดสินใจ (Making Decisions) และการขจัดความขัดแย้ง (Managing Conflict) ผลการวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับคาวี เจริญจิตต์ (2557) พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรี คะ (2557) พบว่า ระดับทักษะทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสเขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับวรศิรา บุญธรรม (2560) พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านมนุษยสัมพันธ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นจะต้องมีทักษะการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข มีวิธีการสื่อสารที่มีความน่าเชื่อถือ รวมทั้งมีวิธีการจัดกิจกรรมที่มีการส่งเสริมความสามัคคีภายในหมู่คณะ ซึ่งสอดคล้องกับสัมมา ธนินิธย์ (2553) กล่าวว่า ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นความสามารถในการทำงานเข้ากับคนได้อย่างดี ทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงานกับคนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ คนที่มีทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์นี้จะต้องรู้จักตนเองอย่างดีเป็นประการแรก และมีความเข้าใจความรู้สึกของคนอื่นอย่างแท้จริงเป็นประการที่สอง มิฉะนั้นจะก่อให้เกิดความไว้วางใจในการร่วมงานกับคนอื่นไม่ได้เลย ทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์มีความสำคัญต่อผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง ระดับต้น และผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพนั้นสอดคล้องกับปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) กล่าวว่า ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือการทำงาน การสร้างแรงจูงใจ การพัฒนางานและการยอมรับความ

เปลี่ยนแปลง ลักษณะของผู้บริหาร ได้แก่ มีความเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ มีอารมณ์ขัน มองโลกในแง่ดี มีความยุติธรรม มีคุณธรรม จริยธรรมและไม่เอาเปรียบผู้อื่นวางตัวเป็นกลาง มีเหตุผลในการแก้ปัญหา มีความยุติธรรม เสมอภาค ยกย่องชมเชย ให้เกียรติผู้ร่วมงาน สอดคล้องกับแนวคิดของพิสมัย สิมสีพิมพ์ (2552) กล่าวว่า ความสามารถของผู้บริหารที่ต้องใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดกับผู้ร่วมงาน โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุนเพื่อให้เป็นที่ยอมรับนับถือในการทำงานร่วมกับคน ซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการโน้มน้าวหรือจูงใจ การสร้างขวัญและกำลังใจ การประสานงาน การสร้างทีมงาน การสื่อสาร การปรับตัวให้เข้ากับผู้ร่วมงาน การบริหารความขัดแย้ง การควบคุม มีความยุติธรรม เสมอภาค การรู้จักสังเกต สัมภาษณ์ การแสดงภาวะผู้นำ เข้าใจการทำงานของกลุ่มคนด้วยการสร้างพลังความร่วมมือของทีมเพื่อบรรลุเป้าหมายองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวริศรา บุญธรรม (2560) พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของควี เจริญจิตต์ (2557) พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอน ในด้านมนุษยสัมพันธ์ พบว่าอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรี คะ (2557) พบว่า ระดับทักษะทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสเขต 1 ในด้านมนุษยสัมพันธ์ พบว่า อยู่ในระดับมาก

การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านความคิดรวบยอดโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นจะต้องมีทักษะการตัดสินใจแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีการควบคุมทิศทางการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีการวางแผนยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาได้สอดคล้องกับแนวการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งทักษะความคิดรวบยอดเป็นความสามารถของผู้บริหารที่เข้าใจความสลับซับซ้อนขององค์การทั้งหมด ความสามารถในการมองเห็นองค์การในภาพรวม มีความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงภายนอกที่กระทบต่อองค์การ มีความสามารถในการประสานงานต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการบริหารให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการมองเห็นภาพและเข้าใจหน่วยงานในทุกลักษณะ โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างงานและกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้อง กับแนวคิดของจรูณี เก้าเอี้ยน (2557) กล่าวว่า ทักษะด้านความคิดรวบยอด เป็นความสามารถของผู้บริหารที่บริหาร และรักษาไว้ซึ่งความร่วมมือของบุคคลในการทำงาน การสร้างความก้าวหน้าและพัฒนาสถานศึกษา เพื่อผลิตผลและความสัมพันธ์ผลตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา ทักษะด้านการจัดการได้แก่ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการวางแผน การตัดสินใจ การสั่งการ การควบคุมงาน การประสานงานการจัดองค์การ การบริหารทรัพยากร รวมทั้ง การประเมินผลและการติดตามผลการทำงานสอดคล้องกับงานวิจัยของเพชรศิรินทร คำพิลา (2558) พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 3 ในด้านความคิดรวบยอดอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับธีรี คะ (2557) พบว่า ระดับทักษะทักษะการบริหารงานของผู้บริหาร

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาสเขต 1 ในด้านความคิดรวบยอด อยู่ในระดับมาก

ทักษะด้านเทคนิควิธีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะการวางแผนระบบงานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่ว มีการส่งเสริมให้จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน รวมทั้งมีความสามารถในการระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการบริหารงานในแต่ละฝ่ายได้อย่างชำนาญ สอดคล้องกับแนวคิดของสุภาพ รัตน์น้อย (2552) กล่าวว่า ทักษะทางด้านเทคนิควิธี คือ ความรู้ ความสามารถในการจัดระบบข้อมูลข่าวสารในการวางแผน การพัฒนางาน การประสานงาน การกำกับติดตาม การควบคุม การปฏิบัติงาน การจัดทำงบประมาณ การเงินบัญชีและพัสดุ การจัดซื้อจัดจ้าง การประชาสัมพันธ์โรงเรียน งานสารบรรณ การประเมินผลงาน และการรายงานสรุปผล เพื่อการบริหารโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมและสามารถเลือกใช้เครื่องมืออุปกรณ์ เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน การตรวจสอบ ควบคุมดูแล การปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้ และเกิดประสิทธิผล ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร เจริญภักดี (2556) พบว่า ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ในด้านเทคนิควิธีอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับควาวิ เจริญจิตต์ (2557) พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอน ในด้านเทคนิควิธี อยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้แก่ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด และทักษะด้านเทคนิควิธี ตามลำดับดังนี้

1. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาควรมีมุขยสัมพันธ์ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกันและสามารถบริหารบุคลากรในองค์กรให้เป็นไปอย่างราบรื่น และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด
2. ทักษะด้านความคิดรวบยอดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ และมีความสามารถในการมองเห็นภาพรวม เพื่วางแผนสำหรับการทำงาน ให้เป็นไปอย่างมีแบบแผนและนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายภารกิจที่วางไว้
3. ทักษะด้านเทคนิควิธีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกลยุทธ์ในการปฏิบัติงาน ความชำนาญในการบริหารงานทุกด้าน เมื่อเกิดปัญหาสามารถใช้ความรู้ประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรทุกคนปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษา
2. ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องส่งเสริม สนับสนุนบุคลากรให้ใช้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
3. ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีวิธี ในการติดตามการดำเนินโครงการต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายภายในเวลาที่กำหนด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาเรื่องทักษะด้านเทคนิควิธีของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อจะได้รู้ทิศทางในการใช้เทคนิควิธีในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คารวี เจริญจิตต์. (2557). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหาร วิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา วิทยาเขต 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- จรุณี แก้วเอี่ยม (2557). เทคนิคการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา กลยุทธ์และแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้บริหารมืออาชีพ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สงขลา: ชานเมืองการพิมพ์.
- ธีระ คะ. (2557). ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเขาชะเมา จังหวัดนราธิวาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พิสมัย สิมสีพิมพ์. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- เพชรศิรินทร คำพิลา. (2558). ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

- วริศรา บุญธรรม. (2560). การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ศิริพร เจริญศักดิ์. (2556). การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สัมมา ธนินิธย์. (2553). *หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2561). *แนวทางการขับเคลื่อนปีแห่งการพัฒนาคุณภาพและความเข้มแข็งของอาชีวศึกษา พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา. (2562). *รายงานประจำปี 2562 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2554). *หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- สุภาพร รัตน์น้อย. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานกับการบริหารโดยใช้เป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทพรปราการ เขต 2*. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อัจฉรา พยัคฆ์เกษม. (2559). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอคลองขลุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- Katz, R. L. (1995). Skill of Effective Administrator. *Harvard Business Review*, 33(1), 31-42.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พิจิตร

The Relationship between Leadership in 21st Century and Total Quality Management of School Administration under The Secondary Educational Service Area Office Phichit

กัมปนาท คำอ่อน¹ และนิคม นาคอ้าย²
Kampanat Kham-on and Nikom Nakai

Received: February 15, 2022

Revised: March 15, 2022

Accepted: March 17, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.90

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร 2) ศึกษาการบริหารคุณภาพองค์กรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารคุณภาพองค์กรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้รูปแบบการศึกษาเชิงสหสัมพันธ์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร จำนวน 30 แห่ง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 56 คน จากการสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (r) ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.47) 2) การบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D = 0.61) และ 3) ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษามี

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม; Phibulsongkram Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: kampanat.k@psru.ac.th, Tel. 082-4145419

ความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับการบริหารคุณภาพองค์กรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ .873 ($r = .873$)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21, การบริหารคุณภาพองค์กร, ศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of this research paper were 1) to study the leadership in the 21st century of school administrators under the Secondary Education Service Area Office Phichit; 2) to study Total Quality Management of schools under the Secondary Education Service Area Office Phichit; and 3) to study the relationship between the 21st century leadership of school administrators and Total Quality Management of the schools under the Secondary Educational Service Area Office Phichit. This research was a quantitative research. A correlational study model was used. The population used in this research was 30 schools under the Secondary Educational Service Area Office Phichit. The sample group used in this research were 56 school administrators and teachers. The research instrument was a 5-level estimation scale questionnaire. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient (r). The results of the research were as follows: 1) 21st century leadership of school administrators under the Secondary Education Service Area Office Phichit was at a high level ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.47); 2) Total Quality Management (TQM) of the schools under Secondary Education Service Area Office Phichit was at a high level ($\bar{X} = 4.41$, S.D = 0.61); and 3) 21st century leadership of school administrators had a high positive correlation with Total Quality Management of schools under The Secondary Educational Service Area Office Phichit. It was statistically significant at the .01 level with a Pearson correlation coefficient of .873 ($r = .873$).

Keywords: 21st Century Leadership, Total Quality Management, 21st Century

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เป็นไปอย่างต่อเนื่องส่งผลกระทบต่อทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลกมีการส่งฐานข้อมูลและเชื่อมต่อกันอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันส่งผลกระทบต่อการวางแผนและการกำหนดแนวทางในการพัฒนาประเทศเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันการสร้าง ความมั่นคงและการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้นจึงต้องมีการเตรียม

ความพร้อม มีการวางแผนการพัฒนากำลังคนที่เหมาะสมและจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557) การเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน การให้การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องเปลี่ยนแปลงทักษะจากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิมไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ที่ให้โลกของนักเรียนและโลกของความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่าย ๆ ไปสู่การเน้นพัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์การ ทัศนคติเชิงบวก ความเคารพตนเอง นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะและค่านิยมทางเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นตนเอง ความยืดหยุ่น การจูงใจตนเองและความตระหนักในสภาพแวดล้อม (เจริญ ภูวิจิตร, 2559)

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษา ประสิทธิภาพของการบริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษานักวิชาการหลายท่านมีความเห็นตรงกันว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารส่วนหนึ่ง ดังนั้นผู้บริหารจึงเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัย เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก (ชัยยนต์ เพาพาน, 2560) การบริหารองค์การสมัยใหม่มุ่งเน้นเรื่องคุณภาพ ผู้บริหารจึงมีความจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการสมัยใหม่ เพื่อนำมาปรับใช้ในการบริหารองค์การการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและมีผลสัมฤทธิ์ในระดับที่สูง มีความสามารถในการแข่งขันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต (สมบัติ ผ่องอำไพ, 2556) ซึ่งคุณภาพเป็นตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนระหว่างความเป็นเลิศกับความไร้ประสิทธิภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางการศึกษาคุณภาพเป็นตัวชี้วัดระหว่างความสำเร็จและความล้มเหลว

องค์กรด้านการศึกษานำแนวคิดการบริหารคุณภาพองค์กรเข้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างระบบการทำงานที่มุ่งให้ทุกคนเกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ ร่วมรับผิดชอบและมุ่งสู่เป้าหมายที่มีคุณภาพ ซึ่งแนวคิดการบริหารคุณภาพสมัยใหม่มีทั้งการจัดการคุณภาพเลยถึงมาตรฐานและการจัดการคุณภาพองค์กรที่เป็นทั้งกลยุทธ์ เทคนิค ระบบการจัดการ รวมถึงปรัชญาและเครื่องมือในการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานให้ลูกบรรลุเป้าหมายที่มุ่งผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักการบริหารคุณภาพมีหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การวางแผนคุณภาพ 2) การควบคุมคุณภาพ และ 3) การปรับปรุงคุณภาพ หลักการทั้ง 3 ประการดังกล่าว จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องในองค์กรซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่พึงปรารถนา โดยเป็นรูปธรรมได้นั้น ต้องอาศัยระบบปฏิบัติการที่คอยขับเคลื่อนภายในองค์กรคือ การมุ่งเน้นลูกค้าหรือผู้รับบริการให้มีความพึงพอใจในการให้บริการ ให้สมาชิกทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การเสนอแนวทางการให้ความคิดเห็น อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจและปฏิบัติหน้าที่ในทิศทางเดียวกัน การปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ปรับปรุงคุณภาพของงานอยู่เสมอ จนการปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด (ณิรดา เวชญาลักษณ์, 2563) การบริหารคุณภาพองค์กร

จะประสบผลสำเร็จต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีคุณภาพ เนื่องจากผู้บริหารถือเป็นบุคคลในการขับเคลื่อนกลไกการทำงานที่มีความสำคัญอันดับแรกขององค์กร ดังที่ วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2550) ได้กล่าวไว้ว่าผู้บริหารต้องเป็นผู้เริ่มเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติการ TQM ใช้ภาษาแห่งคุณภาพ ใช้เทคนิคหรือเครื่องมือต่าง ๆ ถ้าใส่ข้อมูลตัวเลขเพื่อการตัดสินใจ ยึดมั่นต่อแนวทางการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องด้วยความมุ่งมั่นต่อผลลัพธ์ระยะยาวของการพัฒนาบุคลากร รวมทั้งการสร้างผลลัพธ์ด้านต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่าในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างมากที่จะริเริ่ม ส่งเสริม พัฒนาให้สถานศึกษาเข้าสู่องค์กรแห่งคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การพัฒนาจะสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำย่อมบริหารจัดการให้สถานศึกษามีคุณภาพ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาและการบริการคุณภาพของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร
2. เพื่อศึกษาการบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้รูปแบบการศึกษาเชิงสหสัมพันธ์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร จำนวน 30 แห่ง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Daryle W. Morgan, 1970) โดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของสถานศึกษาในแต่ละสหวิทยาเขต แบ่งเป็น สหวิทยาเขตพิจิตร จำนวน 7 แห่ง สหวิทยาเขตสามง่าม จำนวน 7 แห่ง สหวิทยาเขตตะพานหิน จำนวน 7 แห่ง และ สหวิทยาเขตบางมูลนาก จำนวน 7 แห่ง และกำหนดให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28 คน และครูผู้สอน จำนวน 28 คน ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 56 คน นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้แล้วไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's

Alpha Coefficient) มีค่าเท่ากับ .993 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย สถิติพรรณนาที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product – Moment Correlation Coefficient) และสรุปผลการวิจัยนำเสนอโดยพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร พบว่า ระดับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด 3 ลำดับแรก โดยลำดับแรก คือ การบริหารความก้าวหน้าส่วนบุคคลหรือในวิชาชีพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ ความสามารถในการสื่อสารอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.49) และการทำงานเป็นทีมและความร่วมมืออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.54) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.55)

2. การบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร พบว่า ระดับการบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด โดยลำดับแรก คือ การควบคุมคุณภาพ ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.62) รองลงมา คือ การปรับปรุงคุณภาพ ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.61) และการวางแผนคุณภาพ ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.64) ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวก โดยส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร

ภาวะผู้นำการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	การบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของ สถานศึกษา			การบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษา
	การวางแผน คุณภาพ	การควบคุม คุณภาพ	การปรับปรุง คุณภาพ	
การบริหารความหน้าส่วนบุคคลหรือ ในวิชาชีพ	.814**	.790**	.807**	
ความสามารถในการสื่อสาร	.758**	.689**	.749**	
การทำงานเป็นทีมและความร่วมมือ	.735**	.742**	.762**	
ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม	.835**	.816**	.830**	
ด้านวิสัยทัศน์	.820**	.831**	.856**	
ภาวะผู้นำการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา				

จากตาราง 1 พบว่า

3.1 การบริหารความก้าวหน้าส่วนบุคคลหรือในวิชาชีพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษา เรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดไปต่ำสุด คือ การวางแผนคุณภาพ การปรับปรุงคุณภาพ และการควบคุมคุณภาพ ตามลำดับ โดยคู่อันดับสองลำดับแรกมีความสัมพันธ์ในระดับสูง ส่วนคู่อันดับในลำดับที่สามมีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 ความสามารถในการสื่อสาร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษา เรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดไปต่ำสุด คือ การวางแผนคุณภาพ การปรับปรุงคุณภาพ และการควบคุมคุณภาพ ตามลำดับ โดยทุกคู่อันดับมีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.3 การทำงานเป็นทีมและความร่วมมือ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษา เรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดไปต่ำสุด คือ การปรับปรุงคุณภาพ การควบคุมคุณภาพ และการวางแผนคุณภาพ โดยทุกคู่อันดับมีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.4 ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ (TQM) ของสถานศึกษา เรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดไปต่ำสุด คือ การวางแผนคุณภาพ การปรับปรุงคุณภาพ และการควบคุมคุณภาพ โดยทุกคู่อันดับมีความสัมพันธ์ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.5 ด้านวิสัยทัศน์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษา เรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดไปต่ำสุด คือ การปรับปรุงคุณภาพ การ

ควบคุมคุณภาพ และการวางแผนคุณภาพ โดยทุกคู่อันดับมีความสัมพันธ์ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร พบว่า ระดับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด 3 ลำดับแรก คือ การบริหารความก้าวหน้าส่วนบุคคลหรือในวิชาชีพอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ความสามารถในการสื่อสารอยู่ในระดับมากที่สุด และการทำงานเป็นทีมและความร่วมมืออยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารความพร้อมการปฏิบัติงานของตนเองเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติและเป็นพี่ปรึกษา สนับสนุนและพัฒนาผู้ตามให้มีศักยภาพสูงเปิดโอกาสให้ได้ใช้ความสามารถพิเศษอย่างเต็มที่ ทำให้สัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาดีขึ้น ได้รับความร่วมมือมากขึ้น ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้เพื่อให้บรรลุผลการจัดการองค์กรแผนงานสามารถดำเนินการไปได้ด้วยดี สอดคล้องกับแมนซ์และซิมส์ (Charles Manz and Henry Sims, 2001, อ้างถึงในดาวรรุวรรณ ถวิลการ, 2558) กล่าวไว้ว่า การที่ผู้นำหรือผู้บริหารมีพฤติกรรม การบริหารที่จะแนะนำ ส่งเสริมให้บุคลากรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงออกให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถเป็นผู้นำตนเอง โดยสังเกตด้วยตนเองเกี่ยวพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี ทำให้ค้นพบ และสามารถนำไปเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรบริหารของตนเองเพื่อเป็นการแนะนำ กระตุ้น และส่งเสริมให้บุคลากรนำข้อมูลที่เกิดขึ้นได้ไปปฏิบัติและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมสำหรับตนเองได้ กล่าวคือ ผู้นำควรมีพฤติกรรมกรบริหารโดยแนะนำและส่งเสริมบุคลากรให้มีการแบ่งงานกันทำอย่างเป็นระบบและมีสัดส่วนที่แน่นอน จัดให้แต่ละบุคคลได้ทำงานและมีความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ บุคลากรเป็นผู้ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในงานที่มีความท้าทายโดยเพิ่มความรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้บุคลากรได้ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน สามารถควบคุมตนเอง กล่าวที่จะตัดสินใจ สามารถกำหนดนโยบายและมาตรฐานปฏิบัติงานของตนเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวัฒน์ โดยดี (2554) พบว่า สภาพการดำเนินงานตามแนวคิดการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยรวมและรายด้านทุกด้านมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ด้านกลยุทธ์และการวางแผนปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ด้านกลุ่มวิชาการและทีมงานโรงเรียน ด้านผลการดำเนินงานของโรงเรียน ด้านกระบวนการบริหารจัดการและด้านสารสนเทศและการวิเคราะห์ ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของชัยยนต์ เพาพาน (2559) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้

มีคุณภาพและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดจากการบริหาร ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีคุณลักษณะโดดเด่นเหมาะสมมีความรู้เชิงทฤษฎีทักษะ บทบาทหน้าที่ คุณธรรมและประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษายุคใหม่ เพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ สามารถสนองต่อการแข่งขัน และทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งสอดคล้องกับบณกุล จิตรเอื้อ, เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิณ และนลินณัฐ ดีสวัสดิ์ (2560) กล่าวว่า บทบาทของผู้นำเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ซึ่งผู้นำจะต้องเป็นทั้งผู้สอน ผู้ฝึกสอน และพี่เลี้ยงแก่บุคลากร และพี่เลี้ยงแก่บุคลากร รวมทั้งเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ ผู้นำต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและเป้าหมายให้ชัดเจน สร้างค่านิยม เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมหรือเป็นทีม ปลุกฝังวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างบรรยากาศแห่งความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ด้วยการสื่อสารกับบุคลากรแบบสองทาง มีการรับฟังความคิดเห็นบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานเชิงนวัตกรรมได้ ซึ่งภาวะผู้นำองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีความมุ่งมั่นจะสามารถแสดงบทบาทได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังจะเห็นได้จากแนวคิดของพันธัยศ เจนห์ตฤ์คุณ (2565) กล่าวถึงผู้นำที่เป็นที่ต้องการในศตวรรษที่ 21 ว่า ผู้นำที่เป็นที่ต้องการในศตวรรษที่ 21 ต้องมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกและบริหารจัดการเพื่อให้คนในองค์กรและนอกองค์กรสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง ผู้นำจะต้องคอยส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้เกิดองค์กรจัดการตัวเอง (Self-Organization) ซึ่งเชื่อมโยงไปวิถีของคนในศตวรรษที่ 21 อย่างชัดเจน

2. การบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร พบว่า ระดับการบริหารคุณภาพองค์กร (TQM) ของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด คือ การควบคุมคุณภาพ รองลงมา คือ การปรับปรุงคุณภาพ และการวางแผนคุณภาพ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาเห็นความสำคัญในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐาน มีการควบคุมประสิทธิภาพทั้งก่อนปฏิบัติงาน ระหว่างปฏิบัติงาน และหลังปฏิบัติงาน รวมถึงมีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่พบเพื่อรักษาให้สถานศึกษาดำเนินไปในทิศทางสู่เป้าหมายอย่างถูกต้อง ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐชนันท์ ชวนดี (2556) พบว่า ระดับการบริหารคุณภาพทั้งทั้งองค์กรของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 ในภาพรวมและรายด้าน พบว่า ระดับการบริหารคุณภาพทั้งทั้งองค์กรภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับสูงทั้ง 3 ด้าน เรียงจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพ รองลงมาคือด้านกระบวนการวางแผนคุณภาพ และด้านกระบวนการควบคุมคุณภาพ ตามลำดับ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปัทมาวรรณ ยิ่งอำนาจชัย (2559) พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการคุณภาพโดยรวม 5 ด้าน คือ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ด้านการเน้นลูกค้าเป็นสำคัญ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำงาน และด้านการจัดสภาพการเรียนรู้ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของอรพินท์ วาณิชย์เจริญ (2552) พบว่า การบริหารคุณภาพทั่วทั้ง

องค์กรของหัวหน้าหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เขต 6 และ 7 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยของการบริหารทั่วทั้งองค์กรของหัวหน้าผู้ป่วยทุกด้านอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านการวางแผนคุณภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านกระบวนการควบคุมคุณภาพ และด้านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพ ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของจารุกิตติ์ คงลี (2563) พบว่า สภาพการบริหารจัดการคุณภาพโดยรวมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านวัตถุประสงค์ที่มั่นคง รองลงมาคือ ด้านตั้งเป้าหมาย และด้านความคิดสร้างสรรค์ ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา ยนต์ศิริ (2562) พบว่า ระดับการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของบุคลากร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนุชจรี สีนทอง (2564) พบว่า การพัฒนาการบริหารคุณภาพโดยรวม (TQM) ของกองบริการศูนย์ทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ โดยรวมมีการพัฒนาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีการพัฒนาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านการให้ความสำคัญกับบุคลากรภายในและภายนอก ด้านการบริหารองค์การ ด้านการวัดและประเมินผลปฏิบัติงาน ด้านการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากร ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของโสภา อำนวยรัตน์, เจิดหล้า สุนทรวิภาต, สุนทร คล้ายอ่ำ และไพโรจน์ ต้วนนคร (2555) พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารคุณภาพของวิทยาลัยการอาชีวศึกษาในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการดำเนินการวางแผน รองลงมา คือ ด้านการตรวจสอบประเมินผล ลำดับต่อมาคือ ด้านการดำเนินการตามแผน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุง ดังที่กรรณิการ์ มีทรัพย์ และนิตยา สีนเฮวี่ (2564) พบว่า ระดับการพัฒนาการบริหารคุณภาพทั้งทั้งองค์กรในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเทิงเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมและรายด้านมีการพัฒนาอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ การทำงานเป็นทีม การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ และการจัดการกระบวนการ ซึ่งอดิพล เปียทอง (2559) เสนอว่า กระบวนการของการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรเป็นหลักการที่สำคัญที่ผู้บริหารสามารถนำมาเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้บริหารจัดการภายในสถานศึกษาของตนเอง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับบุคลากรทั่วทั้งสถานศึกษา ตั้งแต่ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายงาน จนถึงผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งต้องมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกันและกันในทุกขั้นตอน รวมถึงระบบการบริหารจัดการที่ผู้บริหาร เป็นกำลังสำคัญในการผลักดันกระบวนการดังกล่าว โดยมีเป้าหมายหลักคือ การสร้างความพอใจต่อผู้ปกครองและผู้รับบริการ การสร้างหรือพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณภาพ ตลอดจนความสามารถในการปรับปรุงกระบวนการภายในอันส่งผลสำเร็จต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (TQM) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พิจิตร ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวก และส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์กับการปรับปรุงคุณภาพ รองลงมาคือ ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมกับการวางแผนคุณภาพ และความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมกับการปรับปรุงคุณภาพ โดยทุกคู่อันดับ 3 ลำดับแรก มีความสัมพันธ์ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำที่มีความสอดคล้องกับสภาพการปัจจุบันในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญและส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการบริหารคุณภาพของสถานศึกษาทั่วทั้งองค์กรอันจะยังผลให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ เกิดผลที่ดีกับนักเรียน ครู และบุคลากรทาง ครูและผู้บริหารร่วมมือกันจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น เกิดทัศนคติทางบวก สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ตรงจุด และปรับตัวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในในศตวรรษที่ 21 ได้ ดังจะเห็นได้จากแนวคิดของวิซูร์ย ลิมะโชคดี (2550) ที่เสนอไว้ว่า ปัจจัยสนับสนุนให้การจัดการทั่วทั้งองค์กร (TQM) ประสบความสำเร็จในด้านภาวะผู้นำว่า ผู้บริหารระดับสูงต้องเป็นผู้เริ่มเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติการ TQM ใช้ภาษาแห่งคุณภาพ ใช้เทคนิคหรือเครื่องมือต่าง ๆ อาศัยข้อมูลตัวเลขเพื่อการตัดสินใจ ผู้บริหารต้องผู้พัน ยึดมั่นต่อแนวทางการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องด้วยความมุ่งมั่นต่อผลลัพธ์ระยะยาวของการสร้างคน (พัฒนาบุคลากร) รวมทั้งการสร้างผลสัมฤทธิ์ด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับผลการวิจัยของเทนเนอร์ และ ดีโทโร (Arthur R Tenner; Irving J DeToro, 2001 อ้างถึงใน นิรดา เวชญาลักษณ์, 2563) ได้ ทำการศึกษาเรื่องการนำ TQM ไปปฏิบัติและพบว่าการทำ TQM มีปัจจัยสนับสนุน คือ ภาวะผู้นำ ซึ่งจะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร สอดคล้องกับผลการวิจัยของลิลตานันท์ จิระพิชชานันท์ (2557) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของผู้บริหารโรงเรียนสองภาษาเอกชน เขต กรุงเทพมหานคร ในภาพรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของภาวดี วิจิตรจันทร์ (2559) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้บริหารที่มุ่งคุณภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยี และระบบและเทคนิคกับการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การ (TQM) ของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การ (TQM) ของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ความรู้ใหม่

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรของสถานศึกษา ($r = 0.873$) กล่าวคือ เมื่อผู้บริหารมีภาวะผู้นำระดับมากจะส่งผลให้การบริหารคุณภาพของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์เป็นรายคู่แล้ว

พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลเชิงบวก สูงสุด 2 ลำดับแรก ดังนี้

1. ด้านวิสัยทัศน์กับการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (TQM) ของสถานศึกษามีความสัมพันธ์ในระดับสูง เป็นลำดับที่ 1 เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ ย่อมสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลได้อย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 นี้ สามารถนำมาปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้จริงและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาสามารถดำเนินงานไปตามทิศทางเดียวกันกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษามีกระบวนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาและบุคลากรได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้สู่การปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่ชัดเจนจากวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษา มีการติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาและใช้วิสัยทัศน์เป็นตัวกำหนดนโยบายและโครงการต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดทำขึ้น ทั้งผู้บริหารยังสามารถเผยแพร่ อธิบาย และทำความเข้าใจกับบุคลากรในสถานศึกษาให้รับรู้ และแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์เพื่อเป็นแบบอย่างให้บุคลากรในสถานศึกษาได้ปฏิบัติตาม ซึ่งเป็น การแสดงถึงความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาได้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์

2. ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมกับการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (TQM) ของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ในระดับสูง เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถในการใช้กระบวนการใหม่ ๆ ใช้ความรู้ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้หลากหลาย มุมมอง ยืดหยุ่น สามารถเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ได้ดี และมักคิดริเริ่มสิ่งแปลกใหม่อย่างสร้างสรรค์เพื่อ การแก้ไขสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์หรือปรับปรุงสิ่งที่ทำอยู่เดิมให้มีประสิทธิผล รวมทั้งกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งแนะนำให้ครูหาจุดเด่น จุดด้อยของสถานศึกษาเพื่อ พัฒนางานและสนับสนุนให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีและตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาและใช้กระบวนการคิดริเริ่มและคิดนวัตกรรมเพื่อ หาแนวทางการแก้ปัญหาอันจะนำไปสู่การเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ควรมีการส่งเสริม สนับสนุน ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เพื่อความพร้อมในการปฏิบัติงานและพัฒนาตนเอง อันจะส่งผลให้การบริหารงานในสถานศึกษามีประสิทธิภาพและคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

2. ผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ควรมีการจัดการ ส่งเสริมการวางแผนคุณภาพในการปฏิบัติงานและการพัฒนาตนเอง มีระบบสามารถตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาเพื่อรักษาให้สถานศึกษาดำเนินไปในทิศทางสู่ เป้าหมายอย่างถูกต้อง เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างอื่นเพิ่มเติม เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา จะทำให้เห็นพฤติกรรมการมีภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ได้หลากหลายมิติมากขึ้น
2. ควรศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นรายกรณี เช่น ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการสถานศึกษา และได้รับรางวัลดีเด่นด้านต่าง ๆ หรือผู้บริหารสถานศึกษารางวัลพระราชทานดีเด่น เป็นต้น
3. ควรศึกษาการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรของสถานศึกษาในเชิงคุณภาพเพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ มีทรัพย์. (2564). การพัฒนาการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี. *Lawarath Social E-Journal*, 3(1), 31.
- จารุกิตต์ คงลี. (2563). *สภาพและแนวทางการจัดการคุณภาพโดยรวมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- จินตนา ยนต์ศิริ. (2562). *การทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์.
- เจริญ ภูวิจิตร. (2559). *คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในอาเซียน*. เข้าถึงได้จาก: www.nidtep.go.th/webnidtep2015/files/080359_1.pdf.
- ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครุศาสตร์ ครั้งที่ 1 หัวข้อ "ทิศทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21"*. (น. 7). กอฬสินธุ์: มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.
- ณัฐนันท์ ชวนดี. (2556). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรกับประสิทธิผลการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2563). *การประยุกต์ใช้ TQM ในการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์.

- ดาวรรุวรรณ ถวิลการ. (2558). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำแบบภาวะผู้นำแห่งศตวรรษที่ 21. *วารสารบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 11(2), 25-26.
- นฤมล จิตรเอื้อ, เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาริน และนลินณัฐ ดีสวัสดิ์. (2560). บทบาทภาวะผู้นำในการ พัฒนาองค์การสู่องค์การแห่งการเรียนรู้. *Veridian E-Journal ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2), 1752.
- นุชจรี สีนทอง. (2564). การพัฒนาการบริหารคุณภาพโดยรวม ของกองบริการศูนย์การทหารราบ ค่ายฉะนรินทร์. *วารสารวิทยาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม*, 8(1), 195.
- ปัทมาวรรณ ยิ่งอำนาจชัย. (2559). การศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารจัดการคุณภาพโดยรวมของ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พันธ์ยศ เจนหัตถ์คุณ. (2565). บทบาทและความสำคัญของภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21. *วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 6(1), 140.
- ภาวดี วิจิตรจันทร์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การ (TQM) ของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3. (วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- ลลิตานันท์ จิระพิชชานันท์. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหาร คุณภาพทั่วทั้งองค์การของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสองภาษา เขตกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (2550). *TQM คู่มือพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.
- สมบัติ ผ่องอำไพ. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะผู้บริหารกับการบริหารคุณภาพโรงเรียน มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย ราชภัฏธนบุรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความ พร้อมสู่ศตวรรษที่ 21*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุวัฒน์ ไรยดี. (2554). *สภาพการดำเนินงานตามแนวคิดการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรในโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี*. (สารนิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

- โสภา อำนวยรัตน์, เจิตหล้า สุนทรวิภาต, สุนทร คล้ายอ่ำ และไพโรจน์ ด้วงนคร (2555). การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพของวิทยาลัยการอาชีพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 14(3), 22.
- อดิพล เปี้ยทอง. (2559). TQM กับการบริหารสถานศึกษาเอกชน. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(1), 250.
- อรพินท์ วาณิชย์เจริญ. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรของหัวหน้าผู้ป่วยกับประสิทธิผลของทีมพยาบาล โรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เขต 6 และ 7. (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

พฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อสังคมในการ ป้องกันโรคโควิด-19 ของประชาชน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

Information Perception Behavior: Participation and Social Responsibility in
Preventing COVID-19 disease of people in Mueang District, Nakhon Sawan
Province

สิทธิพร เขาอุ่น¹ รวงทอง ฤาพันธ์² และนันทิกา บุญอาจ³
Sittiporn Kao-un, Rongthong Thahpan and Nuntika Boonarj

Received: December 13, 2021

Revised: March 08, 2022

Accepted: March 13, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.91

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการป้องกันโรคโควิด-19 ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ และ 2) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อสังคมในการป้องกันโรคโควิด-19 ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ของประชาชนในอำเภอเมืองนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยในเทศบาลนครสวรรค์ เทศบาลตำบลหนองเบน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกรด และองค์การบริหารส่วนตำบลวัดไทรย์ จำนวน 350 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับมีค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง .60-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .897 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) พฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในการป้องกันโรคโควิด-19 ทั้งหมด 6 ด้าน ส่วนใหญ่มี ดังนี้ 1.1) ด้านการรับรู้ สื่อสังคมออนไลน์ ร้อยละ 35.44, 1.2) ด้านเหตุผลที่เลือก ความสะดวกรวดเร็ว ร้อยละ 24.17, 1.3) ด้านความถี่ รับข้อมูลข่าวสารผ่าน Facebook ทุกวัน ร้อยละ 38.25, 1.4) ด้านเนื้อหา แหล่งกำเนิดของโรคมาจากมณฑลอุษัณ ประเทศจีน ร้อยละ 22.37, 1.5) ด้านการป้องกัน ใส่หน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่ออยู่นอกบ้าน ร้อยละ 22.89 และ 1.6) ด้านแหล่งข้อมูล ติดตามสถานการณ์จากศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 ร้อยละ 29.11, และ 2) ด้านระดับพฤติกรรมการมี

¹⁻³ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา; Chaopraya University

Corresponding Author, e-mail: Sittiporn.k@cpu.ac.th. Tel. 081-8038112

ส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันโรคโควิด-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 4.24

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, โควิด-19, ความรับผิดชอบต่อสังคม, พฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the information perception behavior in the preventing COVID-19 of people in Mueang District, Nakhon Sawan Province; and 2) to study the level of participation and social responsibility in preventing COVID-19 of people in Muang District, Nakhon Sawan Province. This was a survey research. The sample group was people living in Nakhon Sawan Municipality, Nongben Subdistrict Municipality, Nongkrod Subdistrict Administrative Organization and Watsai Subdistrict Administrative Organization of 350 people. The research instrument was a questionnaire with a checklist and a 5-level estimation scale with content validity between .60-1.00 and confidence value of .897. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean and standard deviation. The results of the research found that 1) information perception behaviors of the people in preventing COVID-19 consisted of 6 aspects, namely 1.1) the aspect of social media perception : 35.44 %; 1.2) the aspect of reasons for choosing, convenience: 24.17%; 1.3) in terms of frequency, receiving news through Facebook every day: 38.25%; 1.4) the aspect of content, origin of the disease from Wuhan, China: 22.37%, 1.5) in terms of preventing, wearing a mask every time when outside the house: 22.89%; and 1.6) in terms of source of information, situation monitoring from the Covid-19 Situation Administration Center, 29.11%; and 2) the level of people's participation behavior in preventing COVID-19 in Mueang District, Nakhon Sawan Province, overall was at a high level with an average of 4.24.

Keywords: Public Participation, COVID-19, Social Responsibility, Information Perception Behavior

บทนำ

การระบาดของโรคโควิด-19 ที่เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2562 เป็นเหตุการณ์ที่องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ประกาศเป็นการระบาดใหญ่ (Pandemic) และเป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ ที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

ต้องให้ความร่วมมือในการป้องกันและควบคุมอย่างยั่งยืน โดยสถานการณ์เมื่อ 19 เมษายน 2563 พบผู้ติดเชื้อทั่วโลกจำนวน 2,331,892 คน ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกา พบมากที่สุด 738,913 ราย สเปน 194,416 ราย และอิตาลี 175,925 ราย มีผู้เสียชีวิตจากโรคโควิด-19 ทั่วโลกกว่า 1.6 แสนราย (ไทยพีบีเอส, 2563) สำหรับประเทศไทยพบผู้ติดเชื้อรายแรกเป็นคนขับรถแท็กซี่ติดเชื้อจากผู้โดยสารชาวจีนเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2563 และกระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศให้โรคโควิด 19 เป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 เพื่อการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าว รัฐบาลได้จัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) ขึ้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2563 โดยการแพร่ระบาดได้กระจายตัวอย่างต่อเนื่อง ณ วันที่ 18 เมษายน 2563 มียอดสะสมผู้ป่วยที่ 2,733 ราย ยอดสะสมผู้เสียชีวิตทั่วประเทศ 47 ราย (บีบีซีไทย, 2563) เพื่อจำกัดการแพร่ระบาดของโรค คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้เลื่อนการเปิดภาคเรียนภาคเรียนที่ 1/2563 จากวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 เป็นวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 กรุงเทพมหานคร ประกาศปิดห้างสรรพสินค้าและพื้นที่เสี่ยงทั่วกรุงเทพฯ กระทรวงวัฒนธรรมออกประกาศห้ามจัดงานสงกรานต์ทุกระดับ มีการเพิ่มมาตรการห้ามจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตลอด 24 ชั่วโมง และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดเพิ่มมาตรการลาดตระเวนและตรวจสอบพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรค พร้อมเพิ่มความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายห้ามชุมนุมตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2563)

จังหวัดนครสวรรค์โดยศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉินด้านการแพทย์และสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์ รายงาน วันที่ 20 เมษายน 2563 มีจำนวน 9 ราย ดังนี้ รายที่ 1 อำเภอเมืองนครสวรรค์ รายที่ 2 อำเภอบรรพตพิสัย รายที่ 3 อำเภอลาดยาว รายที่ 4-6 อำเภอพยุหะคีรี และรายที่ 7-9 อำเภอชุมแสง ซึ่งผู้ป่วยทั้ง 9 ราย เมื่อจำแนกตามช่วงการแพร่ระบาดจนถึงวันที่ 12 พฤษภาคม 2564 ดังนี้ ระลอกที่ 1 มีผู้ป่วยยืนยันโรคโควิด-19 จำนวน 9 ราย ผู้เสียชีวิต 0 ราย ระลอกที่ 2 มีผู้ป่วยยืนยันโรคโควิด-19 จำนวน 6 ราย เสียชีวิต 0 ราย ระลอกที่ 3 จำนวนสะสม 444 ราย รักษาตัวที่โรงพยาบาล 151 ราย หายป่วยแล้ว 287 ราย ผู้ป่วยเสียชีวิต 6 ราย โดยมีการตรวจหาเชื้อทั้งหมด 12,922 ราย (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์, 2564) ซึ่งคลัสเตอร์โรคโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบอย่างต่อเนื่องในจังหวัดนครสวรรค์ ส่วนใหญ่เชื่อมโยงสถานบันเทิง โดยแบ่งออกเป็น 5 คลัสเตอร์ คือ คลัสเตอร์จากไดโอไนซุสผับ สถานบันเทิงในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่เกินครึ่งจากผู้ติดเชื้อระลอกใหม่ทั้งหมด คลัสเตอร์กลุ่มประวัติสัมผัสผับที่กรุงเทพมหานคร คลัสเตอร์กลุ่มเที่ยวสถานบันเทิง จังหวัดเชียงใหม่ และคลัสเตอร์กลุ่มลิเก (ไทยรัฐออนไลน์, 2564) ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงกลุ่มผู้ติดเชื้อในระลอกที่ 3 มีการแพร่ระบาดจากกลุ่มวัยทำงานไปเที่ยวในสถานบันเทิง ซึ่งจากการวิเคราะห์รูปแบบของการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกใหม่ การแพร่ระบาดของเชื้อมีความรวดเร็ว และความรุนแรง เริ่มเปลี่ยนแปลงจากการระบาดเป็นกลุ่มก้อน มาเป็นการติดเชื้อภายในครัวเรือนหรือผู้สัมผัสใกล้ชิด ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการสัมผัสผู้ติดเชื้อที่ไม่มีอาการ (กรมควบคุมโรค, 2564) ดังนั้น ภาครัฐทั้งในระดับส่วนกลางและองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการป้องกันและควบคุมโควิด-19 ที่เป็นปัจจุบันและถูกต้องในหลากหลายช่องทาง เพื่อเพิ่มความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคม และให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคในกลุ่มก้อนใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำกัดการแพร่ระบาดให้อยู่ในวงแคบที่สุด

การวิจัย “พฤติกรรมกรรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อสังคมในการป้องกันโรคโควิด-19 ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์” จะเป็นแนวทางในการบูรณาการการจัดการข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคีเครือข่ายชุมชนทุกภาคส่วน แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมืองนครสวรรค์ ได้นำไปใช้ในการสร้าง “ภูมิคุ้มกันหมู่” ทั้งการป้องกันการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 และการกระจายข่าวปลอม ข่าวเท็จ โดยการลงทะเบียนในแอปพลิเคชัน “ไทยชนะ” หรือ “หมอพร้อม” ในการป้องกัน และควบคุมการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สร้างผลกระทบแก่ชุมชน สังคม และประเทศน้อยที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการป้องกันโรคโควิด-19 ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อสังคมในการป้องกันโรคโควิด-19 ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

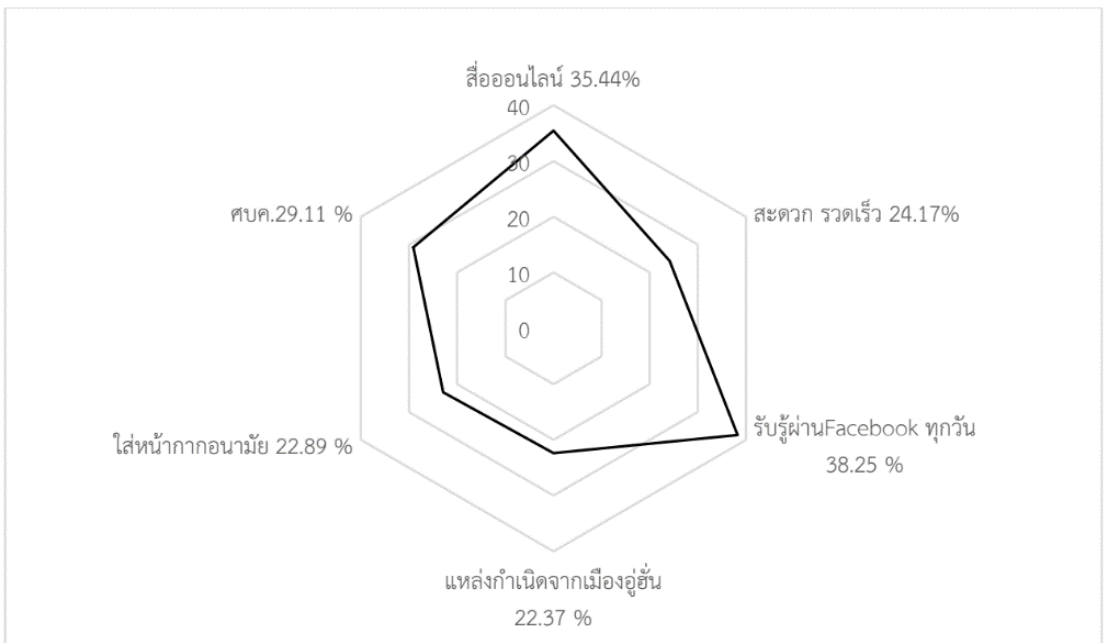
การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 4 พื้นที่ ได้แก่ เทศบาลนครนครสวรรค์, เทศบาลตำบลหนองเบน, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกรด และองค์การบริหารส่วนตำบลวัดไทร กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางการสุ่มของ Robert V. Krejcie and Daryle W. Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 350 คน และใช้วิธีการเลือกสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีค่าคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นตามแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) เท่ากับ .897 สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพื้นฐานประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอข้อมูลด้วยด้วยกราฟและตาราง ประกอบการบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการป้องกันโรคโควิด-19 ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

1.1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 350 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66.57 เพศชาย ร้อยละ 33.43 มีอายุ 36 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 36.86 ระดับการศึกษา ปวส. ร้อยละ 36.57 อาชีพส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ของรัฐ ร้อยละ 29.43 และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขต อบต. ร้อยละ 41.71 และเทศบาลตำบล ร้อยละ 22.00

1.2 ด้านพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในการป้องกันโรคโควิด-19 ส่วนใหญ่มี ดังนี้ 1) ด้านการรับรู้ สื่อสังคมออนไลน์ ร้อยละ 35.44, 2) ด้านเหตุผลที่เลือก ความสะดวกรวดเร็ว ร้อยละ 24.17, 3) ด้านความถี่ รับข้อมูลข่าวสารผ่าน Facebook ทุกวัน ร้อยละ 38.25, 4) ด้านเนื้อหา แหล่งกำเนิดของโรคมมาจากมณฑลอุษัณ ประเทศจีน ร้อยละ 22.37, 5) ด้านการป้องกัน ใส่หน้ากากอนามัยทุกครั้งที่อยู่นอกบ้าน ร้อยละ 22.89 และ 6) ด้านแหล่งข้อมูล ติดตามสถานการณ์จาก ศบค. ร้อยละ 29.11, ปรากฏดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 พฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนจำแนกเป็นรายด้าน

2. ระดับการมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อสังคมในการป้องกันโรคโควิด-19 ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

2.1 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันโรคโควิด-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 4.24 โดยมีด้านการปฏิบัติการมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.43 และด้านการวางแผนดำเนินการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดที่ 4.11

ตารางที่ 1 ภาพรวมค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการป้องกันโรคโควิด-19 ของประชาชน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

การมีส่วนร่วมของประชาชน	\bar{X}	SD	แปลผล
ด้านการตัดสินใจ	4.32	0.58	มาก
ด้านการวางแผนดำเนินการ	4.11	0.65	มาก
ด้านการปฏิบัติการ	4.43	0.58	มาก
ด้านการปรับปรุงแก้ไข	4.25	0.60	มาก
ด้านการติดตามประเมินผล	4.15	0.68	มาก
รวม	4.25	0.52	มาก

2.2 ความรับผิดชอบต่อสังคมในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการให้ความสำคัญกับการเว้นระยะห่างทางสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ด้านการตอบแทนคืนสู่สังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความรับผิดชอบทางสังคมในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวม

ความรับผิดชอบทางสังคม	\bar{X}	SD	แปลผล
ด้านการให้ความสำคัญกับการเว้นระยะห่างทางสังคม	4.44	0.55	มาก
ด้านการตอบแทนคืนสู่สังคม	3.86	0.85	มาก
ด้านการให้ความสำคัญกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม	4.36	0.60	มาก
รวม	4.22	0.53	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในการป้องกัน โรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากเป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว ผ่านช่องทาง Facebook เป็นประจำ สอดคล้องกับงานวิจัยของจากรุวรรณ กิตตินราภรณ์ (2564) พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เปิดรับข้อมูล

ข่าวสารการป้องกันตนเองจากสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด โดยติดตามจากศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) เช่นเดียวกันกับการวิจัยของธานี กล่อมใจ, จรรยา แก้วใจบุญ และทักษิภา ชัชวรัตน์ (2563) ประชาชนส่วนใหญ่รู้ว่าเชื่อสามารถติดต่อจากคนสู่คน และสามารถแพร่เชื้อได้ทันทีแม้ไม่มีอาการ ด้านช่วงวัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้น จากงานวิจัยของ ประภกิจ อาษา และคณะ (2563) พบว่า ผู้รับสารช่วง Gen Y และ Gen Z ให้ความสำคัญกับความเคลื่อนไหวบนสื่อสังคมออนไลน์มากกว่ากลุ่มอื่น คอยติดตามข้อมูลข่าวสารทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึงการแบ่งปันข่าวสารต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับข่าวลวงข่าวเท็จนั้น การศึกษาการเปิดเผยข้อมูลเท็จ ความเชื่อ ความรู้เกี่ยวกับโควิด-19 และพฤติกรรมการป้องกันในประเทศจีน ของ Jung Jae Lee, et al. (2020) พบว่า กลุ่มตัวอย่างจะรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ 67.78 % และการส่งข้อความโต้ตอบแบบทันที มีความสัมพันธ์ทางลบกับความรู้โรคโควิด-19 คือ เกิดความทุกข์ทางจิตใจและมีพฤติกรรมการป้องกันที่น้อยลง เช่นเดียวกันกับการศึกษา ความรู้และการรับรู้โควิด-19 ของประชาชนในสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร ของ Pascal Geldsetzer (2020) พบว่า การเชื่อข่าวเท็จที่เผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์ ส่งผลทางลบในการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มบุคคลที่มีเชื้อชาติเอเชียตะวันออก เพราะกลัวว่าจะเกิดโรคโควิด-19 สำหรับการจัดการกับข่าวลวงข่าวเท็จ นั้น พรพรรณวิ ชัยกิจ และสุนนทิพย์ จิตสว่าง (2564) กล่าวว่า การแพร่กระจายของข่าวปลอมเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อ 5 มิติสำคัญ ได้แก่ ผลกระทบต่อสุขภาพ จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงและความน่าเชื่อถือของประเทศ ซึ่งมาตรการป้องกันข่าวปลอมที่มีประสิทธิภาพจะต้องดำเนินการบูรณาการอย่างรอบด้านในรูปแบบผสมผสาน โดยใช้เทคโนโลยีแก้ไขปัญญา และความร่วมมือจากภาคประชาชนมากขึ้น รวมทั้งไม่มุ่งจัดการจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวหรือมุ่งดำเนินการด้วยวิธีการทางกฎหมายอย่างเดียวในปัจจุบัน ซึ่งมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดของ Jung Jae Lee, et al. (2020) ที่ว่าด้วยศักยภาพของข้อมูลที่เป็นเท็จ จะบ่อนทำลายความพยายามทั่วโลกในการควบคุมโรคโควิด-19 จึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ด้านสาธารณสุขที่ทันสมัยเพื่อต่อต้านการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จของการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันโรคโควิด-19 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ด้านการปฏิบัติการ คือการที่ประชาชนให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ/ที่ทำงานในการสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งปฏิบัติงาน และอยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ เพื่อลดโอกาสได้รับและแพร่เชื้อโรคโควิด-19 2) ด้านการตัดสินใจ คือการประชาชนมีการหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคโควิด-19 เพื่อการเรียนรู้และการตัดสินใจในการป้องกันตนเองและสมาชิกในครอบครัว 3) ด้านการปรับปรุงแก้ไข คือการที่ประชาชนมีการพูดคุยทำความเข้าใจมาตรการการป้องกันและควบคุมโรคโควิด-19 ของรัฐบาลกับสมาชิกในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ 4) ด้านการติดตามประเมินผล คือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสังเกต และแจ้งข้อมูลความผิดปกติที่อาจเสี่ยงต่อการเกิดโรคโควิด-19 แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ/เจ้าหน้าที่สาธารณสุข/อสม.และ 5) ด้านการวางแผนดำเนินการ คือ การที่ประชาชนมีการเข้าร่วมประชุมกับ รพ.สต. เทศบาล และ อบต.ในการ

กำหนดแนวทางการป้องกันโรคโควิด-19 ในชุมชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่อยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของวรยุทธ นาคอ้าย, กมลนันทน์ ม่วงยิ้ม และเดชา วรณพาทูล (2563) กระบวนการมีส่วนร่วมในการป้องกันโรคโควิด-19 กรณีศึกษา ผู้สูงอายุพหุติพหลังชุมชนหนองตะโก ที่พบว่า ผู้สูงอายุมิมีส่วนร่วมทุกกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติ ขั้นตอนการตรวจสอบ และขั้นตอนการปรับปรุงการดำเนินการ จึงมีการระดมความคิดเห็น และการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมผู้สูงอายุ ตั้งแต่การออกแบบและการวางแผนกิจกรรม การจัดทำหน้ากากอนามัยแบบผ้า และการสื่อสารเกี่ยวกับโควิด-19 ผ่านช่องทาง สื่อออนไลน์ด้วยข้อความรูปภาพ Clip VDO สั้น ๆ ที่เข้าใจง่าย ขณะที่ งานวิจัยของจันทิมา นวะมะวัฒน์ และคณะ (2564) พบว่าการป้องกันและเฝ้าระวังโรคโควิด 19 ได้แก่ กระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของ อสม. ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์แอปพลิเคชันชื่อ “EpiScanCovid19” 2 แอปพลิเคชันย่อย คือ มิณี แอปพลิเคชัน สำหรับ อสม. และเว็บแอปพลิเคชัน สำหรับเจ้าหน้าที่ รพ.สต./พชต. ในการให้คำแนะนำการปฏิบัติตนแก่ประชาชน ส่งข้อมูลความเสี่ยงไปยัง รพ.สต. ได้อย่างรวดเร็ว และ รพ.สต. ติดตามการทำงานของ อสม. ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้าน Yi Yang et al. (2020) พบว่า 1) การจัดการกับข่าวลือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการรับมือในระยะการแพร่ระบาด โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควรเปิดเผยข้อมูลที่แท้จริงของวิกฤต เพื่อหยุดการแพร่กระจายของข่าวลือ 2) ความสามารถของสื่อมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชน 3) การโพสต์ข้อความที่มีความชัดเจนเพิ่มมากขึ้น จะสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มากกว่าโพสต์ข้อความที่สั้นกะทัดรัด และ 4) การโพสต์ข้อความต้นฉบับ จะสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนมากกว่าโพสต์ข้อความจากแหล่งข้อมูลอ้างอิงอื่น ๆ

ด้านความรับผิดชอบทางสังคมในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีด้านการให้ความสำคัญกับการเว้นระยะห่างทางสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยมีด้านการให้ความสำคัญกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในประเด็นนี้ ควรพิจารณา แนวทางปฏิบัติเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาการตีตราทางสังคมที่องค์การอนามัยโลกได้ร่วมรณรงค์กับองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (Unicef) และ CIFRC ซึ่งผลการวิจัยบ่งชี้อย่างชัดเจนว่า การตีตราทางสังคมและความกลัวโรคติดต่อเป็นอุปสรรคต่อการป้องกันและควบคุมโรค มาตรการที่มีประสิทธิผลประกอบด้วย การสร้างความเชื่อมั่นในการบริการสุขภาพ และคำแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพที่เชื่อถือได้ การแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้ได้รับผลกระทบ การเข้าใจโรค และการดำเนินมาตรการที่มีประสิทธิผลและปฏิบัติได้จริง เพื่อให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองและคนใกล้ชิดให้ปลอดภัย (WHO, 2020) ซึ่งจากงานวิจัยของสานิตย์ หนูนิล (2564) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ประกอบด้วย ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยด้านการสร้างความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และปัจจัยด้านนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคม สำหรับการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 นั้น งานวิจัยของสุพัตรา รุ่งรัตน์, ชูลีฟีกอร์ มาโซ และยุทธนา กาเต็ม (2563) พบว่า

ประชาชนมีการปรับตัวด้วยการสวมหน้ากากอนามัย ล้างมือด้วยสบู่ ก่อนและหลังปรุงอาหาร พกแอลกอฮอล์เจลบางครั้ง การเว้นระยะห่างทางสังคม ลดระยะเวลาการอยู่ในพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งการดูแลสุขภาพ ลดการพบปะในสถานที่สาธารณะ และทุกคนในสังคมต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน ขณะที่ Xiaodong Teng, et al (2020) พบว่า โรงแรมมีการปรับประยุกต์เป็นที่กักตัวชั่วคราว เพื่อช่วยลดการเกาะของของภาครัฐและช่วยเหลือประชาชนในช่วงระบาดของโรคโควิด-19 ได้ ทั้งนี้โรงพยาบาลและโรงแรมต่างมีลักษณะใกล้เคียงกัน จึงเป็นทางออกที่เหมาะสมสำหรับการกักตัวชั่วคราวสำหรับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อไวรัสโควิด-19 และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อการบรรเทาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชน ดังนั้นความรับผิดชอบทางสังคมของผู้ประกอบการที่พักและโรงแรม ย่อมเป็นแนวปฏิบัติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในเชิงบวก ที่จะสร้างประโยชน์ต่อองค์การ ทั้งด้านภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และกลยุทธ์ทางการตลาดในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

ท่ามกลางการแพร่ระบาดทั่วประเทศ มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคโควิด-19 ที่เผยแพร่บนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นข่าวปลอมจำนวนมาก ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโรคโควิด-19 ของประชาชนเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยการเปิดรับข้อมูลที่เป็นเท็จมีความเกี่ยวข้องกับความจริง และความเชื่อในข้อมูลที่เป็นเท็จนั้น จะสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด-19 ที่น้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเสี่ยง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ที่เป็นโรคเรื้อรัง จะมีการติดเชื้อที่รวดเร็ว และมีความรุนแรงสูง ดังนั้น นอกเหนือจากการจัดการรับมือกับวิกฤตของโรคโควิด-19 แล้ว รัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังเผชิญกับความท้าทายของข้อมูลข่าวสารบนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งทำให้ประชาชนประสบปัญหาในการหาแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และเชื่อถือได้ยากมากขึ้น ดังนั้น แนวทางในการจัดการข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพ ภาครัฐต้องมีระบบการกลั่นกรองข้อมูลที่ถูกต้องก่อนเผยแพร่สู่สาธารณะ เพื่อตอบโต้กับข้อมูลที่เท็จที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วและเผยแพร่ได้ไกลขึ้น เนื่องจากไม่จำเป็นต้องมีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ การเปิดเผยข้อมูลที่แท้จริงของภาครัฐ การเสริมพลังอำนาจของประชาชน (Empowerment) จะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนความรับผิดชอบต่อสังคมของประชาชน ทั้งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ให้สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติปกติใหม่ (New Normal) อย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จังหวัดนครสวรรค์ ควรกำหนดแนวนโยบายการสร้างพลังอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินกิจกรรมการป้องกันและควบคุมโรคโควิด-19 อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการถ่ายโอนภารกิจสถานอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 19 ตุลาคม 2564

2. จังหวัดนครสวรรค์ ควรนำแนวนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมของสำนักงาน ปลัดกระทรวงมหาดไทย มาถ่ายทอดแก่ข้าราชการและบุคลากร เพื่อนำไปปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี แก่ประชาชน ในการร่วมแรง ร่วมใจ ด้านภัยโรคโควิด-19 ที่มีประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จังหวัดนครสวรรค์ และสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์ ควรนำผลการศึกษาไปส่งเสริม สนับสนุนการเสริมพลังอำนาจของประชาชน ในความร่วมมือกับทุกภาคส่วนต่อความรับผิดชอบต่อทาง สังคม ในการเลือกรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคโควิด-19 จากสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีคุณภาพและ สร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2564). *รวมแนวทางการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สำหรับบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข*. เข้าถึงได้จาก <https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1150920210610033910.pdf>.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). *อภิตตสถานการณ์ “โควิด” หรือไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 วันที่ 18 เมษายน 2563 ได้ตลอดทั้งวัน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/876720>
- จันทิมา นวมะวัฒน์, และคณะ. (2564). *การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขและชุมชนในการป้องกันและเฝ้าระวังโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 โดยใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์*. (รายงานการวิจัย). สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.): วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสวรรค์ประชารักษ์.
- จารุวรรณ กิตตินราภรณ์. (2564). *การใช้สื่อกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมปกติใหม่ด้านสุขภาพในช่วงการระบาดของไวรัสโคโรนา (Covid-19): กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี*. *วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์*, 25(1), 15-34.
- ไทยพีบีเอส. (2563). *สรุปแถลงการณ์ขององค์การอนามัยโลก (WHO) ทำไมต้องประกาศให้ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019-nCoV เป็นภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ?*. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/ThaiPBSFan/posts/10163327197920085/>.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2564). *นครสวรรค์ เล็งตั้ง รพ.สนาม 400 เตียงรับมือ หลังเจอติดเชื้อโควิดเพิ่ม 3 ราย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/central/2067884>
- ธานี กล่อมใจ, จรรยา แก้วใจบุญ และ ทักษิภา ชัชวรัตน์. (2563). *ความรู้และพฤติกรรมของประชาชนเรื่องการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา สายพันธุ์ใหม่ 2019*. *วารสารการพยาบาล การสาธารณสุขและการศึกษา*, 21(2), 29-38.
- บีบีซีไทย. (2563). *โควิด-19: สธ. ประกาศการระบาดระลอกใหม่ในไทย ผู้ติดเชื้อจากกรณีสมุทรสาครเกือบ 700 รายใน 3 วัน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-55383363>.

- ประกิจ อาษา และคณะ. (2563). ระดับการรับรู้ข่าวสารและพฤติกรรมการแบ่งปันข่าวสารบนสื่อออนไลน์เกี่ยวเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ของผู้รับสาร 4 ช่วงวัย. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 19(2), 126-143.
- พรรณวดี ชัยกิจ และสุนนทิพย์ จิตสว่าง. (2564). การแพร่กระจายของข่าวปลอมเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโควิด-19 และมาตรการป้องกันของไทย. *วารสารรัชต์ภาคย์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 15(40), 15-32.
- วรุฑธ นาคอ้าย, กมลนัธ ม่วงอิม และเดชา วรณพาทูล. (2563). กระบวนการมีส่วนร่วมในการป้องกันโรคโควิด19 กรณีศึกษาผู้สูงอายุพหุพลังชุมชนหนองตะโก. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 14(3), 20-30.
- สานิตย์ หนูนิล. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019: กรณีศึกษาขององค์กรภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารวิทยาการจั้ดการ*, 8(1), 17-38.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์. (2563). *ตัวเลขผู้ติดเชื้อ COVID-19/27/8/63 นครสวรรค์*. เข้าถึงได้จาก https://www.nsn.moph.go.th/news/news_all.php.
- สุพัตรา รุ่งรัตน์, ชูลพีภีร์ มาโซ และยุทธนา กาเด็ม. (2563). *การศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- Geldsetzer, P. (2020). Knowledge and Perceptions of COVID-19 Among the General Public in the United States and the United Kingdom: A Cross-sectional Online Survey. *Annals of internal medicine*, 173(2), 157-160.
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Lee J.J., et al. (2020). Associations between COVID-19 Misinformation Exposure and Belief with COVID-19 Knowledge and Preventive Behaviors: Cross-Sectional Online Study. *Journal Medical International Research*, 22(11), e22205.
- Teng et al. (2020). Corporate Social Responsibility in Public Health During the COVID-19 Pandemic: Quarantine Hotel in China. *Frontiers in Public Health*, (9), 620930.
- WHO. (2020). *Social Stigma associated with COVID-19*. Retrieved from <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/covid19-stigma-guide.pdf>.

Yang, Y. et al. (2020). Promoting Public Engagement during the COVID-19 Crisis: How Effective Is the Wuhan Local Government's Information Release? *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2021, 18(1), 118.

ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ จังหวัดเลยตามหลักอภิธานิยธรรม

The Relationship of People's Participatory Political Culture in Loei
Province According to Aparihaniyadhamma

ธงชัย สิงอุดม¹ จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์² และสุรพล สุขะพรหม³

Thongchai Singudom, Chamnong Adivadhanasit and Surapon Suyaprom

Received: September 04, 2021

Revised: October 20, 2021

Accepted: October 22, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.92

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักอภิธานิยธรรม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการวิเคราะห์ สัจเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 เรื่อง เพื่อพัฒนารอบแนวคิดในการวิจัย และการแจกแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น .978 กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 คน จากประชากรทั้งสิ้น 619,872 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยการเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและการตีความ ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($r = .871^{**}$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า หลักอภิธานิยธรรมกับด้านการออกเสียงเลือกตั้ง ด้านการสื่อสารทางการเมือง ด้านจิตสำนึกทางการเมือง และด้านการเป็นตัวแทนกลุ่มหรือพรรคการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ในขณะที่หลักอภิธานิยธรรมกับด้านการเป็นอาสาสมัครทางการเมือง ด้านการเป็นกลุ่มสังเกตการณ์ทางการเมือง และด้านการเคลื่อนไหวทางการเมืองกลับมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง

Keywords: วัฒนธรรมทางการเมือง, การมีส่วนร่วมของประชาชน, หลักอภิธานิยธรรม

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: thongchai_mculoei@gmail.com, Tel. 085-7409681

Abstract

The objective of this research article was to study the relationship of people's participatory political culture in Loei Province according to Aparihaniyadhamma. It was a quantitative research by using analysis and synthesis of 15 concepts, theories and related research to develop research conceptual frameworks. A questionnaire with a confidence value of .978 was distributed to a sample of 450 people from a total population of 619,872 people. The sample was randomly selected by purposive sampling. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient. Content analysis and interpretation techniques were used. The results showed that overall, there was a very high positive correlation ($r = .871^{**}$), with a statistical significance at the .01 level. When considering a pair, it was found that Aparihaniyadhamma with sides of voting, political communication, political consciousness and representing groups or political parties had a very high level of positive correlation. At the same time, Aparihaniyadhamma with sides of political volunteering, political observer group, and political movement had a high level of positive correlation.

Keywords: Political Culture, People's Participation, Aparihaniyadhamma

บทนำ

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นปัจจุบันได้เกิดการซึมลึกไปสู่สมาชิกในสังคมการเมือง จนเกิดการพัฒนามาวัฒนธรรมประชาธิปไตยในจิตสำนึกของสมาชิกของสังคมการเมือง และในขณะเดียวกันการพัฒนาการเมืองคือการสร้างสถาบันเพื่อสร้างการกลมกลืนทางสังคมและการเมืองให้สมาชิกในสังคมมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยแล้ว ซึ่งในภาวะความทันสมัยทางการเมือง (Political Modernization) จะสัมพันธ์กับการตื่นตัวและมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือความต้องการที่จะแสดงออกถึงวัฒนธรรมการเมืองของสมาชิกในสังคมเมืองมีสูง สังคมการเมืองก็ต้องเตรียมพร้อมยอมรับ เพราะหากมิเช่นนั้นสังคมการเมืองจะกลายเป็นผู้บิเบียนสมาชิกในสังคมการเมืองจนเกิด “การตื่นตัว” และ “การมีส่วนร่วม” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่สำคัญในระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ แนวความคิดวัฒนธรรมการเมืองที่ Grabrel A. Almond ได้เอาแนวความคิดนี้มาเป็นแก่นกลางหรือใช้เป็นแนวคิดที่ชัดเจนในการวิเคราะห์ ซึ่งที่จริงแล้วนักรัฐศาสตร์ในหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ อีกจำนวนไม่น้อยก็ได้ใช้แนวความคิดทางวัฒนธรรมมาในการวิเคราะห์การเมืองเช่นกัน (นิติธร กล้าคุ้ม, 2561)

จังหวัดเลยปัจจุบันแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ 90 ตำบล 840 หมู่บ้าน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 2 เทศบาลเมือง 27 เทศบาลตำบล และ 71 องค์การบริหารส่วนตำบล ในส่วนของกลุ่มเชื้อชาติประชากรนั้นส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทยเลยซึ่งเป็นชื่อเรียกคนเมืองเลย สำหรับวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดเลย จากการศึกษาตัวเลขเชิงประจักษ์จากการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งใน 4 ครั้งที่ผ่านมา กล่าวคือ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นทางการทั่วไปเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550 เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 และครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2562 ที่ผ่านมา (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562) พบว่า มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งเกินกว่า ร้อยละ 70 ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้จะนำไปสู่การพัฒนา แนวทางหรือรูปแบบการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเลย เพื่อเป็นพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและมั่นคง บนพื้นฐานของการมีความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกหรือศีลธรรมอันดีงามของความเป็นประชาธิปไตยที่มาจากเชื้อสายหรือเชื้อชาติพี่น้องไทยเลยหรือชนชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในจังหวัดแห่งนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักอภิธานิยธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักอภิธานิยธรรม”เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วยวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสารโดยการการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Systematic Reviews) จำนวน 15 เรื่อง เพื่อพัฒนารอบแนวคิดในการวิจัย

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากแนวคิด ผลงานวิจัยในบริบทวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม

ที่	ผู้วิจัย / นักคิด	การสังเคราะห์ตัวแปร						
		A	B	C	D	E	F	G
1	อำนาจ สุขชี (2558)		✓	✓	✓	✓		
2	ศิริชัย เพชรรัช (2555)		✓	✓				
3	ชรินทร์ ประสมสุขและธีระ กุลสวัสดิ์ (2561)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4	พิชิต รัชตพิบูลภพ (2559)	✓		✓	✓	✓		✓
5	บุศรา โพธิสุข (2559)		✓			✓		
6	วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ (2561)		✓				✓	✓
7	ภูสิทธิ์ ชันติกุล (2553)	✓		✓	✓			✓
8	ชาญชัย ฮวดศรี (2558)	✓			✓	✓		✓

ที่	ผู้วิจัย / นักคิด	การสังเคราะห์ตัวแปร						
		A	B	C	D	E	F	G
9	เปรมศักดิ์ แก้วมรกฏ (2561)	✓	✓					
10	พรอัมรินทร์ พรหมเกิด (2557)		✓					
11	พีระพงศ์ สุจริตพันธ์และคณะ (2561)		✓					
12	สากล พรหมสถิตย์และนพพล ชีระวงศ์ภิญโญ (2561)	✓	✓					
13	กัมลาศ เยาวะนิจ (2558)			✓				
14	โพธิ์คิน ชาวอุ้นหล้าและปัทมา จรูญโรจน์ ณ อยุธยา (2563)	✓		✓	✓			✓
15	เพ็ญญา เว็บบ์ (2561)	✓		✓	✓			✓
		8	9	8	7	5	2	7

หมายเหตุ: การอธิบายคุณลักษณะของตัวแปร

- A การใช้สิทธิเลือกตั้ง, การทำประชามติ, การเลือกตั้ง, การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง, การออกเสียงเลือกตั้ง, ใช้สิทธิการลงคะแนน, ตรวจสอบรายชื่อของตนเองและครอบครัว, ไม่ทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง เช่น ไม่ซื้อสิทธิ-ขายเสียง
- B การตัดสินใจในทางการเมือง, การพัฒนาทางการเมือง, การมีจิตสาธารณะ, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การยึดหลักสันติวิธีและการประนีประนอม, การรับรู้สิทธิหน้าที่, การรู้จักใช้สิทธิของตนเองและรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของคนอื่น, ความขัดแย้งทางการเมือง, ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง, จิตสำนึกทางการเมือง, พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง, อุดมการณ์ทางการเมือง, ความยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น, ความไว้วางใจและยอมรับความสามารถของผู้อื่น, คุณค่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง, ความเคารพในกฎกติกาของสังคม
- C การติดตามข่าวสารทางการเมือง, การเปิดรับข่าวสาร, การพุดจาปรึกษาเรื่องการเมือง, การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง, การสนทนาเรื่องการเมือง, สนใจ แสวงหา ติดตามข่าวการเลือกตั้ง, สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจเรื่องการเมือง, การสื่อสารทางการเมือง, ความสนใจทางการเมือง
- D การกำหนดนโยบายของผู้นำชุมชน, การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ, การติดต่อกับทางราชการ, การติดต่อกับนักการเมือง, การติดต่อเป็นการเฉพาะ, การติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่การเมือง, การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง, การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม, ตรวจสอบการหาเสียงของผู้สมัคร, รวมกลุ่มผู้สนใจมีส่วนร่วมการเลือกตั้ง, สนับสนุนช่วยเหลือในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความเดือดร้อนให้ผู้อื่น, สมัครเป็นอาสาสมัครประชาธิปไตย, สมัครเป็นอาสาสมัครการเลือกตั้ง
- E การดำเนินการเลือกตั้ง, การรณรงค์หาเสียง, การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง, การร่วมรณรงค์การเมืองท้องถิ่น, การสร้างความรู้ความเข้าใจหรือจิตสำนึกประชาธิปไตย, การสร้างสำนักแห่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง, การสร้างสำนักแห่งการรักษากฎหมายและเคารพกฎกติกาของสังคม, กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง, กิจกรรมของชุมชน, เข้าร่วมเป็นกรรมการต่าง ๆ ตามที่ได้รับการร้องขอ, ชักชวนให้ประชาชนไปเลือกตั้ง, เป็นกรรมการประจำหน่วย, รณรงค์เผยแพร่ให้พ่อแม่ ญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้าน ให้มีความรู้ และเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง, สมัครเป็นอาสาสมัคร หรือสมาชิกพรรคการเมือง, สมัครเป็นอาสาสมัครขององค์การเอกชนที่ตรวจสอบการเลือกตั้ง
- F ติดตามการจัดตั้งคณะทำงาน, ติดตามการนับคะแนน, ติดตามการหาเสียงของผู้สมัคร, ติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้แทน, ติดตามผลการเลือกตั้ง, สังเกตการณ์ว่ามีการทุจริตเลือกตั้งหรือไม่, ความสนใจและการติดตามกิจกรรมทางการเมือง

6 การเข้าร่วมชุมนุมประท้วง, การเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมือง, การเป็นผู้ประท้วง, การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง, การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์, แสดงพลังกลุ่มกดดันผู้แทนที่พบว่า มีพฤติกรรมที่กระทำผิดศีลธรรม และกฎหมาย, อภิปรายการทำงานของคนกรรมาการต่าง ๆ, การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง, การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ การสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม โดยมีการให้นำหนักในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเรียงตามลำดับความถี่ ดังนี้

ตารางที่ ๒.3 การสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม

รายละเอียดตัวแปร				
ที่	รหัส	รายละเอียด	ความถี่	ชื่อตัวแปรใหม่
1	B	การตัดสินใจในทางการเมือง, การพัฒนาทางการเมือง, การมีจิตสาธารณะ การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การยึดหลักสันติวิธีและการประนีประนอม, การรับรู้สิทธิหน้าที่, การรู้จักใช้สิทธิของตนและรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของคนอื่น, ความขัดแย้งทางการเมือง, ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง, จิตสำนึกทางการเมือง, พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง, อุดมการณ์ทางการเมือง, ความยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น, ความไว้วางใจและยอมรับความสามารถของผู้อื่น, คุณค่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง, ความเคารพในกฎกติกาของสังคม	9	จิตสำนึกทางการเมือง
2	A	การใช้สิทธิเลือกตั้ง, การทำประชามติ, การเลือกตั้ง, การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง, การออกเสียงเลือกตั้ง, ใช้สิทธิการลงคะแนน, ตรวจสอบรายชื่อของตนเองและครอบครัว, ไม่ทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง เช่น ไม่ซื้อสิทธิ-ขายเสียง	7	การออกเสียงเลือกตั้ง
	C	การชุมนุมทางการเมือง, การติดตามข่าวสารทางการเมือง, การเปิดรับข่าวสาร, การพูดจาปรึกษาเรื่องการเมือง, การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง, การสนทนาเรื่องการเมือง, สนใจแสวงหา ติดตามข่าวการเลือกตั้ง, สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองเลือกตั้ง, การสื่อสารทางการเมือง, ความสนใจทางการเมือง	7	การสื่อสารทางการเมือง
3	D	การกำหนดนโยบายของผู้นำชุมชน, การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ, การติดต่อกับทางราชการ, การติดต่อกับนักการเมือง, การติดต่อเป็นการเฉพาะ, การติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่การเมือง, การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง, การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม, ตรวจสอบการหา	7	การเป็นตัวแทนกลุ่ม/พรรคการเมือง

รายละเอียดตัวแปร		ความถี่	ชื่อตัวแปรใหม่
ที่	รหัส รายละเอียด		
	เสียงของผู้สมัคร, รวมกลุ่มผู้สนใจมีส่วนร่วมการเลือกตั้ง, สนับสนุนช่วยเหลือในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความเดือดร้อนให้ผู้แทน		
	G การเข้าร่วมชุมนุมประท้วง, การเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมือง, การเป็นผู้ประท้วง, การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง, การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์, แสดงพลังกลุ่มกดดันผู้แทนที่พบว่า มีพฤติกรรมที่กระทำผิดศีลธรรมและกฎหมาย, อภิปรายการทำงานของคณะกรรมการต่าง ๆ, การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง, การกดดันผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	7	การเคลื่อนไหวทางการเมือง
4	E การดำเนินการเลือกตั้ง, การรณรงค์หาเสียง, การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง, การร่วมรณรงค์การเมืองท้องถิ่น, การสร้างความรู้ความเข้าใจหรือจิตสำนึกประชาธิปไตย, การสร้างสำนึกแห่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง, การสร้างสำนึกแห่งการรักษากฎหมายและเคารพกฎกติกาของสังคม, กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง, กิจกรรมของชุมชน, เข้าร่วมเป็นกรรมการต่าง ๆ ตามที่ได้รับกรร้องขอ, ชักชวนให้ประชาชนไปเลือกตั้ง, เป็นกรรมการประจำหน่วย, รณรงค์เผยแพร่ให้พ่อแม่ ญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้าน ให้มีความรู้ และเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง, สมัครเป็นอาสาสมัคร หรือสมาชิกพรรคการเมือง, สมัครเป็นอาสาสมัครขององค์การเอกชนที่ตรวจสอบการเลือกตั้ง	5	การเป็นอาสาสมัครทางการเมือง
5	F ติดตามการจัดตั้งคณะทำงาน, ติดตามการนับคะแนน, ติดตามการหาเสียงของผู้สมัคร, ติดตามตรวจสอบการทำงานของของผู้แทน, ติดตามผลการเลือกตั้ง, สังเกตการณ์ว่ามี การทุจริตเลือกตั้งหรือไม่, ความสนใจและการติดตามกิจกรรมทางการเมือง	2	การเป็นกลุ่มสังเกตการณ์ทางการเมือง

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการแจกแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น .978 กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 450 คน จากประชากรทั้งสิ้น 619,872 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยการเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

สรุปผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักอภิธานิยธรรม ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดเลย ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 2 ด้านและเพื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประชาชนในจังหวัดเลยถึงแม้จะมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายและมีการรับรู้ข่าวสารอยู่ในวงจำกัด แต่ประชาชนในพื้นที่ต่างก็มีความสัมพันธ์ในระดับเครือญาติที่รักใคร่กลมเกลียวกัน ผูกพันระหว่างกันและกัน เชื่อถือไว้วางใจกันและกันค่อนข้างสูง และเมื่อถึงเวลาที่จะต้องออกไปแสดงสิทธิของตนเองหรือการมีส่วนร่วมในทางการเมืองหรือการเลือกตั้ง จะเห็นได้ว่าประชาชนชาวไทเลยซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างกลับไปออกไปแสดงพลังในการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งอยู่ในอัตราส่วนและร้อยละที่สูงในระดับต้น ๆ ของประเทศและมีประชาชนผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง ออกมาใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าร้อยละ 70 ในทุกครั้งที่มีการจัดการเลือกตั้ง

2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน แสดงความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักอภิธานิยธรรมพบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($r = .871^{**}$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย และเมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า หลักอภิธานิยธรรมกับด้านการออกเสียงเลือกตั้ง ด้านการสื่อสารทางการเมือง ด้านจิตสำนึกทางการเมือง และด้านการเป็นตัวแทนกลุ่มหรือพรรคการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ในขณะที่เดียวกันหลักอภิธานิยธรรมกับด้านการเป็นอาสาสมัครทางการเมือง ด้านการเป็นกลุ่มสังเกตการณ์ทางการเมือง และด้านการเคลื่อนไหวทางการเมืองกลับมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ดังนั้นเมื่อเรียงความสัมพันธ์ พบว่า

1) หลักอภิธานิยธรรมกับด้านการออกเสียงเลือกตั้ง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($r = .819^{**}$)

2) หลักอภิธานิยธรรมกับด้านการสื่อสารทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($r = .796^{**}$)

3) หลักอภิธานิยธรรมกับด้านจิตสำนึกทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($r = .777^{**}$)

4) หลักอภิธานิยธรรมกับด้านการเป็นตัวแทนกลุ่มหรือพรรคการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($r = .773^{**}$)

5) หลักอภิธานิยธรรมกับด้านการเป็นอาสาสมัครทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = .755^{**}$)

6) หลักอภิธานิยธรรมกับด้านการเป็นกลุ่มสังเกตการณ์ทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = .753^{**}$)

7) หลักอภิปธานิยธรรมกับด้านการเคลื่อนไหวทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = .739^{**}$)

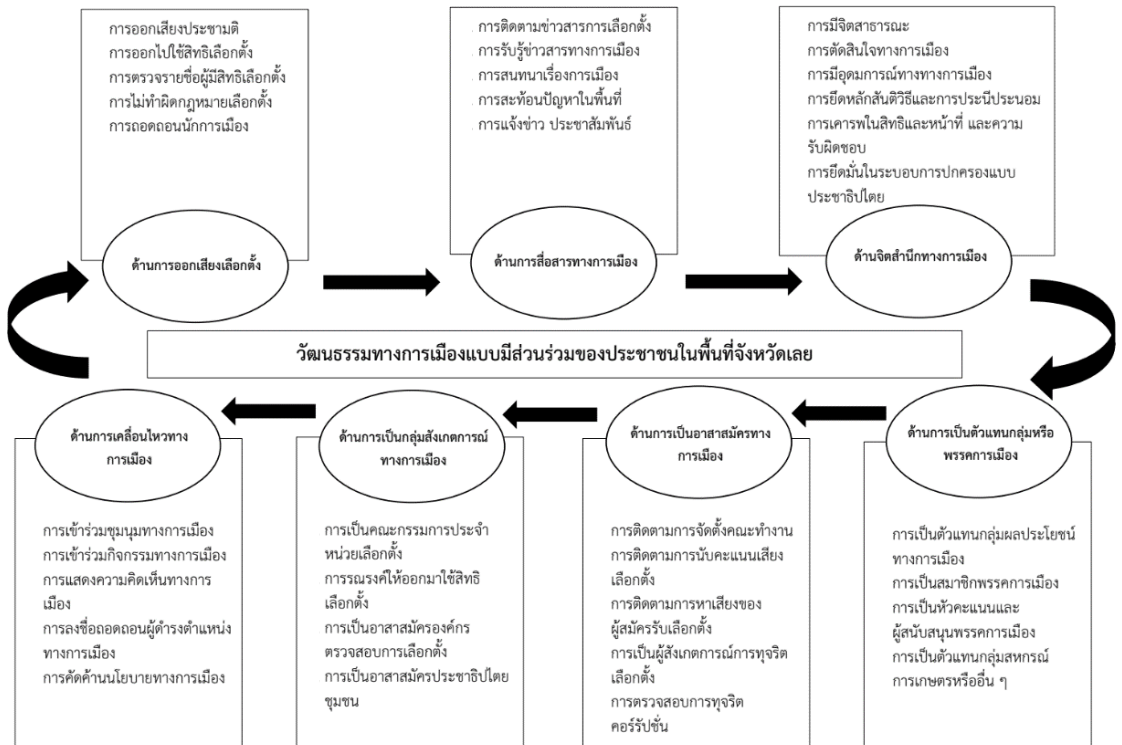
กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักอภิปธานิยธรรมที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเลย พบว่ากิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมทางการเมือง คือ การออกเสียงเลือกตั้ง การสื่อสารทางการเมือง การมีจิตสำนึกทางการเมือง การเป็นตัวแทนกลุ่มหรือพรรคการเมือง การเป็นอาสาสมัครทางการเมือง การเป็นกลุ่มสังเกตการณ์ทางการเมือง และการเคลื่อนไหวทางการเมือง

อภิปรายผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักอภิปธานิยธรรม ผลการวิจัย พบว่า สภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดเลย ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 2 ด้านและเพื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประชาชนในจังหวัดเลยถึงแม้จะมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายและมีการรับรู้ข่าวสารอยู่ในวงจำกัด แต่ประชาชนในพื้นที่ต่างก็มีความสัมพันธ์ในระดับเครือข่ายที่รักใคร่กลมเกลียวกัน ผูกพันระหว่างกันและกัน เชื่อถือไว้วางใจกันและกันค่อนข้างสูง ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักอภิปธานิยธรรม พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($r = .871^{**}$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย และเมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า หลักอภิปธานิยธรรมกับด้านการออกเสียงเลือกตั้ง ด้านการสื่อสารทางการเมือง ด้านจิตสำนึกทางการเมือง และด้านการเป็นตัวแทนกลุ่มหรือพรรคการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ในขณะที่เดียวกันหลักอภิปธานิยธรรมกับการเป็นอาสาสมัครทางการเมือง ด้านการเป็นกลุ่มสังเกตการณ์ทางการเมือง และด้านการเคลื่อนไหวทางการเมืองกลับมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของพงษ์เมธิไชยศรีหา (2561) พบว่า ความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างสถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา และสถาบันทางการเมือง ที่จะร่วมกันอบรมกล่อมเกล่าทางการเมืองให้กับคนรุ่นใหม่ในชุมชนให้รับรู้และเข้าใจถึงหลักการประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัวเอาใจใส่ดูแลอบรมบุตรหลานของตนให้มีอุปนิสัยเอื้อต่อการเป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพรอัมรินทร์ พรหมเกิด (2557) พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย คือ วัฒนธรรมแบบพลเมือง วัฒนธรรมแบบพลเมืองที่จำเป็นต้องสร้างขึ้นเพื่อเอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตยมี 6 ประการสำคัญ คือ สำนักแห่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง สำนักแห่งการรักษากฎหมายและเคารพกฎกติกาของสังคมอย่างเคร่งครัดการมีจิตสาธารณะ การยึดหลักสันติวิธีและการประนีประนอม การรู้จักใช้สิทธิของตนเองและรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพผู้อื่น และการมองโลกในแง่ดี

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัย สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักอภิธานิธรรมที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเลยโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะ ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐควรพิจารณาทบทวนระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนให้มีความยืดหยุ่นสามารถนำไปบังคับใช้กับการจัดการเลือกตั้งตามกฎหมายการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จังหวัดควรจัดประชุม อบรม สัมมนาให้ความรู้ทางการเมืองการปกครอง การเข้าไปเป็นคณะกรรมการในการเลือกตั้ง และการเข้าร่วมรับฟังการประชุมสภาเป็นต้น เพื่อให้ประชาชน

เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งทางด้านการเมืองการเลือกตั้ง การวางแผนพัฒนา และการติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน โดยดำเนินมาตรการเชิงรุกเข้าถึงประชาชนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

เอกสารอ้างอิง

- กัมลาศ เยาวะนิจ. (2558). วัฒนธรรมไทยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 10(2), 26-30.
- ชรินทร์ ประสมสุขและธีระ กุลสวัสดิ์. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 10(3), 319-334.
- ชาญชัย ฮวดศรี. (2558). รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น. (รายงานการวิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- นิติธร กล้าคุ้ม. (2561). วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 11(1), 125-130.
- บุศรา โพธิสุข. (2559). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *พจนานุกรมวารสาร*, 12(1), 151-164.
- เปรมศักดิ์ แก้วมรกต. (2561). วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษา อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 12(ฉบับพิเศษ), 217-225.
- พงษ์เมธี ไชยศรีหา. (2561). แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 5(2), 105-118.
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2557). วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตยในเขตชนบทอีสาน : กรณีศึกษาประชาชนในเขตหมู่บ้านคำบง และหมู่บ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 31(3), 63.
- พิชิต รัชตพิบูลภพ. (2559). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหาร. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 14(1), 100-120.
- พีระพงศ์ สุจริตพันธ์และคณะ. (2561). วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในอำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 12(1), 219-220.
- เพ็ญภา เวิร์บ. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก. *วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 14(3), 91-107.

- โพธิ์คิน ขวาคุ่นหล้าและปัทมา จรุงโอรจน์ ณ อยุธยา. (2563). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดบึงกาฬ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 12(2), 354-367.
- ภูสิทธิ์ ชันติกุล. (2553). รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. (รายงานการวิจัย). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2561). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารการบริหารปกครอง*, 7(1), 501-521.
- ศิริชัย เพชรรักษ์. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในประเทศไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 2(2), 108-117.
- สากล พรหมสถิตย์และนพดล อีระวงศ์ภิญโญ. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง”, งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 7/2561 “รัฐประศาสนศาสตร์ไทย 4.0: ประชากร รัฐ นวัตกรรม และความท้าทาย”. เข้าถึงได้จาก [http://blog.bru.ac.th > uploads > bp-attachments](http://blog.bru.ac.th/uploads/bp-attachments)
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2562). ข้อมูลสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- อำนวยการ สุขชี. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนบนวิกฤตความขัดแย้งทางการเมืองประเทศไทย ระหว่างปี พ. ศ. 2549-2557. (ดุขนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุขนิพนธ์บัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยปทุมธานี.

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้นตามหลักไตรสิกขา ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

Guidelines for Developing the Operation of Junior High School Student
Support System based on Trisikkha in Opportunity Expansion Schools
under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1

นุจรี เมฆพิทักษ์¹ วินัย ทองมัน² และพระมหาอุดร อุตฺโตโร³
Nujaree Makephithuk, Winai Thongman and Phramaha Udorn Uttaro

Received: January 23, 2022

Revised: March 07, 2022

Accepted: March 07, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.93

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และครูประจำชั้น รวมทั้งสิ้น 162 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test, F-test และสังเคราะห์เนื้อหา งานวิจัย พบว่า 1) ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล รองลงมา คือ ด้านการคัดกรอง และต่ำสุด คือ ด้านการส่งต่อ 2) ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารและครูที่

¹ โรงเรียนวัดท่าซุด (เจริญศิลป์); Watthasud School

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: pnujaree123@gmail.com, Tel. 097- 9832585

มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่แตกต่างกัน และ 3) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 พบว่า ผู้บริหารควรแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเกณฑ์การคัดกรองให้ชัดเจน มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยความเป็นมิตร ส่งเสริมให้มีการสำรวจความต้องการของนักเรียนทุกคน และควรประชุมครูและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการส่งต่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

คำสำคัญ: ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, โรงเรียนขยายโอกาส, หลักไตรสิกขา

Abstract

This research article aimed to study and compare the operating conditions of the student support system and find a way to develop the operation of the junior high school student support system based on Trisikkha in opportunity expansion schools under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1. This was a mixed methods research. The sample group was school administrators, heads (teachers) of student support systems and class teachers, a total of 162 people and 9 key informants. The instruments used were the estimation scale questionnaire and the semi-structured interview form. Data were analyzed using frequency, mean, percentage and standard deviation, t-test, F-test and content synthesis. The results found that 1) the overall level of opinion towards the operating condition of the student support system was at a high level ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.54). When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest mean was to know the students individually, followed by screening, and the forwarding aspect was the lowest; 2) in terms of the opinion level towards the operation of the student support system classified by position, it was found that administrators and teachers with different positions had different opinions on the operation of the student support system. When classified by work experience, it was found that administrators and teachers with different working experiences had no different opinions on the operation of the junior high school student support system; and 3) guidelines for developing the operation of the junior high school student support system according to Trisikkha in opportunity expansion schools under the Nakhon Sawan Primary

Educational Service Area Office 1 found that administrators should appoint a committee to consider the screening criteria clearly, be able to communicate with relevant departments in various ways with friendliness, encourage exploration of the needs of all students and should have a meeting of teachers and related persons to jointly formulate rules and guidelines for referrals to be the same standard.

Keywords: Student Support System, Opportunity Expansion Schools, Trisikkha

บทนำ

จากสถานการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้สภาพสังคมไทยในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เกิดปัญหาเพิ่มขึ้นอย่างมากมายทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีผลกระทบต่อครอบครัวที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ทำให้สถาบันครอบครัวมีความห่างเหินกัน เกิดแรงกดดันบีบคั้นต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อทางจิตใจ จึงเป็นเหตุของปัญหาการหย่าร้างซึ่งเป็นปัญหาที่จะทำให้กระทบกระเทือนต่อสภาวะจิตใจของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มาจากครอบครัวที่หย่าร้าง จะมีสภาพป่วยทางจิตใจเกิดปัญหาต่าง ๆ ในทางสังคมพบว่า เด็กจำนวนไม่น้อยมีปัญหาด้านครอบครัว ขาดการเลี้ยงดู ถูกทอดทิ้ง ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์และจิตใจอย่างเหมาะสม เป็นเหตุให้เกิดปัญหาการปรับตัวและการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560) ตระหนักว่าการพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในระยะยาวได้นั้น ประเทศต้องเร่งพัฒนาคนในภาพรวมให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ในทุกช่วงวัยที่ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 6 ได้กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) และจากข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา (EMIS) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนขยายโอกาสส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ และพบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแต่ละขั้นตอนยังขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ขาดการประสานงานกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้แต่ละโรงเรียนยังประสบปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านต่าง ๆ และยังพบปัญหานักเรียนที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือเป็นจำนวนมาก (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1, 2563)

ไตรสิกขา เป็นหลักและกระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนามนุษย์ทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ศีล เป็นการพัฒนากาย 2) สมาธิ เป็นการอบรมพัฒนาจิต และ 3)

ปัญญา เป็นการฝึกอบรมพัฒนาปัญญา และระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลและช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังไว้ (สุมานพ ศิวรัตน์, 2561) ดังนั้นถ้าคณะครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน โดยยึดหลักไตรสิกขาเป็นที่ตั้ง ก็จะช่วยทำให้สามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม และมีคุณค่าของสังคมต่อไป

จากสภาพปัญหาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น จึงควรทำการศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักไตรสิกขา ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 เพื่อให้ทราบถึงสภาพและเปรียบเทียบผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตลอดทั้งได้ทราบแนวทางในการพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักไตรสิกขา ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 พร้อมทั้งสามารถนำผลของการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักไตรสิกขา ของผู้บริหารในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักไตรสิกขา ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพและเปรียบเทียบผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การป้องกันและแก้ไขปัญหา 4) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน 5) การส่งต่อประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 36 คน ครูหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 31 คน และครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น จำนวน

141 คน จากโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 รวมทั้งสิ้น 208 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางเจซีและมอร์แกน แล้วทำการเทียบสัดส่วนและใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 36 คน ครูหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 31 คน และครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น จำนวน 95 คน รวมทั้งสิ้น 162 คน จากโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 ทั้งหมด 16 โรงเรียน โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบค่าเอฟ (F-test) แบบ one way ANOVA

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักไตรสิกขา ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 ใน 3 ด้าน ดังนี้ 1) ศील 2) สมานิ และ 3) ปัญญา ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งคัดเลือกโดยการเจาะจง มีรายละเอียดดังนี้ ผู้มีความรู้ทางด้านหลักพุทธธรรม เปรียญธรรม 6 ประโยคขึ้นไป จำนวน 3 รูป/คน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 3 คน ครูหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน/ครูที่ปรึกษา ที่มีประสบการณ์การทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์เนื้อหา

สรุปงานวิจัย

1. สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.52) รองลงมา คือ ด้านการคัดกรอง ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.55) และต่ำสุด คือ ด้านการส่งต่อ ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.57)

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแตกต่างกัน (Sig = .00) จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่แตกต่างกัน (Sig = .56) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักไตรสิกขา ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 มีดังนี้

3.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลตามหลักไตรสิกขา ผู้บริหารควรประชุม คณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคน เพื่อชี้แจงและสร้างความเข้าใจในการจัดทำข้อมูลนักเรียน เป็นรายบุคคลอย่างถูกต้อง ชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเปิดโอกาสให้คณะครูและบุคลากร ที่เข้าร่วมประชุมทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง โดยใช้คำพูดที่ไพเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ ความเป็นกันเอง และผู้บริหารควรให้ความสำคัญ สนับสนุนส่งเสริมให้ครูจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็น รายบุคคลให้เป็นปัจจุบันอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง โดยให้มีข้อมูลครบทุกด้าน ทั้งด้านความสามารถ ในการเรียนรู้ ด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ ด้านพฤติกรรมที่แสดงออก และด้านครอบครัว ส่งเสริม ให้ครูใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ส่งเสริมให้มีการจัดเก็บข้อมูล นักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็นระบบ สนับสนุนและส่งเสริมในเรื่องงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ ในการจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล พูดคุยให้กำลังใจครูด้วยคำพูดที่ไพเราะ ให้คำแนะนำและ ช่วยเหลือด้วยความเป็นกันเอง มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และพูดคุยให้กำลังใจครูด้วยความจริงใจ ให้ คำปรึกษาด้วยความรู้ความเข้าใจ และคำนึงถึงประโยชน์ของการนำข้อมูลไปใช้ในโอกาสต่อไป

3.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน ผู้บริหารควรแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเกณฑ์ การคัดกรองนักเรียนที่เหมาะสมและเป็นปัจจุบัน ควรแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดกรอง นักเรียนด้วยความเป็นธรรม จัดประชุมครูและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงแนวทางและทำความเข้าใจให้ ความรู้ในการใช้เกณฑ์การคัดกรองนักเรียนที่ถูกต้องและเหมาะสม ด้วยคำพูดที่ไพเราะ ยิ้มแย้ม แจ่มใส ให้ความเป็นกันเอง และดำเนินการด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูทำการ วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการคัดกรองนักเรียนออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา กำหนดครบทุกคน พร้อมทั้งแจ้งข้อมูลนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงให้ผู้ปกครองทราบและให้คำแนะนำ ช่วยเหลือด้วยความรู้ความเข้าใจ มีคุณธรรมจริยธรรมและคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และ ผู้บริหารควรสนับสนุนส่งเสริมให้สถานศึกษานำผลที่ได้จากการคัดกรองนักเรียนมาจัดทำสารสนเทศ ระดับสถานศึกษาและนำไปใช้ในการแก้ปัญหา/ส่งเสริมพัฒนานักเรียนต่อไป

3.3 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้บริหารควรติดต่อสื่อสารกับบุคลากรหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยความเป็นมิตร ผู้บริหารควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครูเข้ารับ การอบรมพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการให้คำแนะนำ/การให้คำปรึกษาตาม หลักจิตวิทยาเบื้องต้น และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียนด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ มีความพยายามและอดทน และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ รวมทั้งคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3.4 ด้านการส่งเสริมและพัฒนา ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการสำรวจความสนใจ ความถนัด และความต้องการของนักเรียนทุกคน และจัดกิจกรรมที่ตรงตามความสนใจของนักเรียน อย่างสร้างสรรค์และหลากหลาย พร้อมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้ครูเข้ารับการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบการบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดทั้งส่งเสริมให้มี การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา นักเรียนเป็นรายกิจกรรม ด้วยความรู้ความ เข้าใจและคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดกับนักเรียนในโอกาสต่อไป ซึ่งผู้บริหารควรกระทำตนให้เป็น

แบบอย่างที่ดี พุดจริงทำจริง อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความมุ่งมั่นและตั้งใจจริง มีความเมตตาปรารถนาดีต่อนักเรียนทุกคน และเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม

3.5 ด้านการส่งต่อ ผู้บริหารควรประชุมครูและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางในการส่งต่อนักเรียนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีการประสานงาน นัดวันเวลา และสถานที่กับครูหรือหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือนักเรียนให้ทราบล่วงหน้า พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการติดตาม ประเมิน และสรุปผลหลังจากทำการส่งต่อ ตลอดทั้งมีการจัดเก็บข้อมูลด้านการส่งต่อนักเรียนอย่างเป็นระบบ ด้วยความรู้ความเข้าใจ และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการส่งต่อทุกครั้ง และผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษาชี้แจงให้นักเรียนทราบและเข้าใจเหตุผลของการส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญทุกครั้ง ด้วยการพูดความจริง หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความเป็นกันเอง มีความเมตตาและปรารถนาดีต่อนักเรียนทุกคน

อภิปรายงานวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรอง ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และด้านการส่งต่อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษามีความตระหนัก และได้ปฏิบัติตามแนวทางในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกแห่งต้องนำไปปฏิบัติ โดยครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการ ประกอบกับการปฏิบัติตามบทบาทของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาที่กล่าวมานั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ เพราะมีการปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอและได้ดำเนินการมาแล้วตั้งแต่อดีตจนได้รับการยกย่องให้เป็นปูชนียบุคคล แต่เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย จึงมีการปรับปรุงการทำงานอย่างมีระบบที่มีกระบวนการทำงานมีหลักฐานการปฏิบัติงาน มีเทคนิควิธีการหรือการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกิดความสำเร็จอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ ผลดีย่อมเกิดขึ้นกับทุกคนทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนหรือสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัทสร สุริยะ (2562) ที่พบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมพร เล็กจินดา (2561) ที่พบว่า ระดับการจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยการจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน การส่งเสริมนักเรียนและพัฒนานักเรียนอยู่ในลำดับสูงสุด รองลงมาคือ การคัด

กรองนักเรียน การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่ออยู่ในลำดับสุดท้าย

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์การทำงาน

2.1 เมื่อจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารและครูมีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูผู้สอนต่างต้องยึดนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียน โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้บริหารจัดการให้มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานและบุคคลภายนอก ดูแลกำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผล สนับสนุนและให้ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน ส่วนครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาจะมีบทบาทหน้าที่ในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คัดกรองนักเรียน จำแนกกลุ่มนักเรียน จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนานักเรียน จัดกิจกรรมป้องกันแก้ไขและช่วยเหลือนักเรียน ตลอดจนการส่งต่อนักเรียน โดยที่ครูประจำวิชา ครูทุกคนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนและให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรา สอนโว (2560) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.1 เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงานโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูและบุคลากรในโรงเรียนล้วนต้องทำหน้าที่จัดการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนด เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะความสามารถ มีสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคนเก่ง คนดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นปกติสุข ตามเจตนารมณ์และเป้าประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กอปรกับครูและบุคลากรในโรงเรียนทุกคนต่างก็ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองโดยยึดหลักจรรยาบรรณวิชาชีพและมีอุดมการณ์เดียวกัน คือ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และพัฒนาลูกศิษย์ทุกคนให้เป็นคนเก่ง คนดี และสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นับเป็นกลไกในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในทางส่งเสริมพัฒนา การป้องกันแก้ไข และให้ความช่วยเหลืออย่างสอดประสาน เชื่อมโยงผสมกลมกลืนไปกับการจัดการเรียนรู้ตามธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละช่วงวัย มีกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย

จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังไว้ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานร่วมกัน ดังนั้น ประสบการณ์การทำงานที่ต่างกันจึงไม่ส่งผลต่อการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลวรรณ หยวกทอง (2560) ที่พบว่า ผลการเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของครูโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของคมสันต์ ทะลายรัมย์ (2560) ที่พบว่า ผลการเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเขาคิชฌกูฏ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของนุชรีย์ ผึ้งคุ้ม (2560) ที่พบว่า การเปรียบเทียบปัญหาาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสอยดาววิทยา จังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 จำแนกตามตำแหน่งของครูโดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิสร่า สิมพรัักษ์ (2560) ที่พบว่า การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระยอง จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านการส่งเสริมนักเรียนมีความแตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักไตรสิกขา ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1

3.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลตามหลักไตรสิกขา ผู้บริหารควรประชุม คณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคน เพื่อชี้แจงและสร้างความเข้าใจในการจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างถูกต้อง ชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเปิดโอกาสให้คณะครูและบุคลากรที่เข้าร่วมประชุมทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง โดยใช้คำพูดที่ไพเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความเป็นกันเอง และผู้บริหารควรให้ความสำคัญ สนับสนุนส่งเสริมให้ครูจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลให้เป็นปัจจุบันอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล สนับสนุนในเรื่องงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล พุดคุยให้กำลังใจครูด้วยคำพูดที่ไพเราะ ให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้วยความเป็นกันเอง มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และพุดคุยให้กำลังใจครูด้วยความจริงใจ ให้คำปรึกษาด้วยความรู้ความเข้าใจ และคำนึงถึงประโยชน์ของการนำข้อมูลไปใช้ในโอกาสต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐรัตน์ รุ่งกลิ่นขจรกุล (2559) ที่พบว่า ควรประชุมคณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล และควรส่งเสริมให้มีการจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลที่เป็นปัจจุบัน

3.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน ผู้บริหารควรแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเกณฑ์ การคัดกรองที่เหมาะสม แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดกรองนักเรียนด้วยความเป็นธรรม ประชุม ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงและสร้างความเข้าใจในการใช้เกณฑ์การคัดกรองนักเรียน ด้วย ความเป็นมิตรและมีความตั้งใจจริง ส่งเสริมให้ครูทำการวิเคราะห์และสรุปผลการคัดกรองนักเรียน ออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดครบทุกคน พร้อมทั้งแจ้งข้อมูลนักเรียนกลุ่มเสี่ยงให้ ผู้ปกครองทราบ และให้คำแนะนำด้วยความเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉราภรณ์ ปรางโฑ (2560) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดประชุมร่วมกับคณะครูเพื่อวางแผน และ พิจารณาตัวชี้วัดที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มนักเรียนเพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรอง นักเรียน

3.3 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้บริหารควรติดต่อสื่อสารกับบุคลากรหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยความเป็นมิตร ผู้บริหารควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครูเข้ารับ การอบรมพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการให้คำแนะนำ/การให้คำปรึกษาตาม หลักจิตวิทยาเบื้องต้น และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียนด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ มีความพยายามและอดทน และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ รวมทั้งคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพรรณ แสงน้ำผึ้ง (2562) ที่ พบว่า ควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการให้คำปรึกษา แก่ครูที่ปรึกษา ผู้บริหารประชุมชี้แจงให้ผู้ปกครองรับทราบ นโยบายในการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียนร่วมกันกับคณะครูในโรงเรียนและร่วมกันปรึกษาหารือ หาวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหา

3.4 ด้านการส่งเสริมและพัฒนา ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการสำรวจความสนใจ ความถนัด และความต้องการของนักเรียนทุกคน และจัดกิจกรรมที่ตรงตามความสนใจของนักเรียน อย่างสร้างสรรค์และหลากหลาย พร้อมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้ครูเข้ารับการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบการบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดทั้งส่งเสริมให้มี การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเป็นรายกิจกรรม ด้วยความรู้ความ เข้าใจและคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดกับนักเรียนในอนาคตต่อไป ซึ่งผู้บริหารควรกระทำตนให้เป็น แบบอย่างที่ดี พุดจริงทำจริง อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความมุ่งมั่นและตั้งใจจริง มีความเมตตา ปรารถนาดีต่อนักเรียนทุกคน และเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรา ภรณ์ ปรางโฑ (2560) ที่พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูได้วางแผนร่วมกันกำหนดนโยบาย สถานศึกษาและแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม มีแผนงานหรือโครงการ รองรับการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายและเหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งเปิด โอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน จัดการเรียนรู้ในเชิงพหุ ปัญญา เน้นการทำงานร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนได้ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ และช่วยกันแก้ปัญหา

3.5 ด้านการส่งต่อ ผู้บริหารควรประชุมครูและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนด หลักเกณฑ์และแนวทางการส่งต่อ มีการติดต่อประสานกับหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือนักเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการติดตาม ประเมิน และสรุปผลหลังจากทำการส่งต่อ และผู้บริหารควร

ส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษาชี้แจงให้นักเรียนทราบและเข้าใจเหตุผลของการส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญทุกครั้ง ด้วยการพูดความจริง มีความเมตตาและปรารถนาดีต่อนักเรียนทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉราภรณ์ ปรางโก้ (2560) ที่พบว่าสถานศึกษากำหนดแนวทางการดำเนินงานการส่งต่อนักเรียนอย่างชัดเจน ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นสื่อสารกับนักเรียน และผู้ปกครองให้เข้าใจถึงเหตุผลการส่งต่อ โดยครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นติดตามผลอย่างต่อเนื่องขณะนักเรียนอยู่กับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

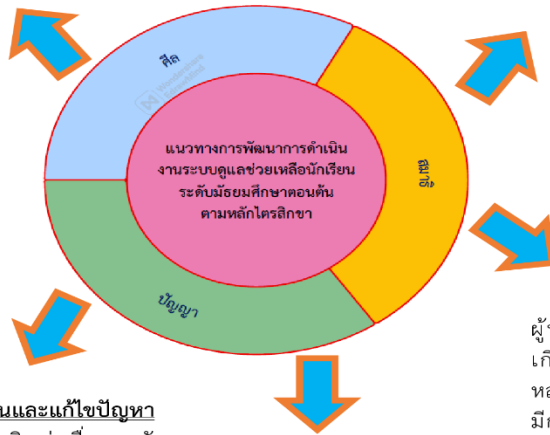
องค์ความรู้ใหม่

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ผู้บริหารควรจัดประชุมคณะครูด้วยความ เป็นมิตร สนับสนุนให้ครูจัดทำข้อมูล นักเรียนเป็นรายบุคคลด้วยความเข้าใจ ใช้ เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บรวบรวม ข้อมูลนักเรียน และสนับสนุนในเรื่อง งบประมาณ ให้คำปรึกษา และช่วย แก้ปัญหาได้

2. การคัดกรองนักเรียน

ผู้บริหารควรแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณา เกณฑ์การคัดกรอง แต่งตั้งคณะกรรมการคัด กรองนักเรียน และประชุมคณะครูทุกคนด้วย ความเป็นมิตรและมีความตั้งใจจริง ส่งเสริมให้ ครูทำการวิเคราะห์และสรุปผลการคัดกรอง นักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ พร้อมทั้งแจ้งข้อมูล นักเรียนกลุ่มเสี่ยงให้ผู้ปกครองทราบ และให้ คำแนะนำด้วยความเข้าใจ

3. การป้องกันและแก้ไขปัญหา

ผู้บริหารควรติดต่อสื่อสารกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการ ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ในรูปแบบต่างๆ ด้วยความเป็น มิตร และสนับสนุนให้ครูเข้ารับ การอบรมด้วยความตั้งใจ มีความ อดทนสามารถควบคุมอารมณ์ และแก้ปัญหาของนักเรียนได้

4. การส่งเสริมและพัฒนา

ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการสำรวจ ความสนใจ ความถนัด และความ ต้องการของนักเรียนทุกคน และจัด กิจกรรมที่ตรงตามความสนใจของ นักเรียนอย่างหลากหลาย ส่งเสริม ให้ครูเข้ารับการอบรม โดยผู้บริหาร ควรทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความ ตั้งใจ และให้ความเป็นกันเอง

5. การส่งต่อ

ผู้บริหารควรประชุมครูและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนด หลักเกณฑ์และแนวทางการส่งต่อ มีการประสานกับหน่วยงานที่ให้ การช่วยเหลือนักเรียน ส่งเสริมให้ ครูชี้แจงให้นักเรียนทราบถึง เหตุผลของการส่งต่อด้วยความ เข้าใจ และส่งเสริมให้มีการติดตาม สรุปผลหลังการส่งต่อ ด้วยการพูด ความจริง และปรารถนาดีต่อ นักเรียนทุกคน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจัดประชุมครูและบุคลากรทุกคนเพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ด้าน ตลอดจนวางแผนการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

2. ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น และบุคลากรทุกคน ควรดูแลช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่นักเรียนด้วยความรัก ความจริงใจ เป็นกันเองกับนักเรียน เปิดใจกว้าง ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล มองโลกในแง่ดี มีความอดทน และเชื่อว่าทุกปัญหาย่อมมีทางแก้ไขได้

ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารควรพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านการส่งต่อนักเรียนตามหลักไตรสิกขาให้มีการปฏิบัติเพิ่มขึ้น โดยผู้บริหารควรประชุมครูและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางในการส่งต่อนักเรียนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีการประสานงาน นัดวันเวลา และสถานที่กับครูหรือหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือนักเรียนให้ทราบล่วงหน้า พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการติดตาม ประเมิน และสรุปผลหลังจากทำการส่งต่อ ตลอดจนมีการจัดเก็บข้อมูลด้านการส่งต่อนักเรียนอย่างเป็นระบบ ด้วยความรู้ความเข้าใจ และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการส่งต่อทุกครั้ง และผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษาชี้แจงให้นักเรียนทราบและเข้าใจเหตุผลของการส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญทุกครั้ง ด้วยการพูดความจริง หน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความเป็นกันเอง มีความเมตตาและปรารถนาดีต่อนักเรียนทุกคน

2. ผู้บริหารควรพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งเสริมและพัฒนา และการส่งต่อ ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ ให้ความเป็นกันเองกับคณะครูและบุคลากรทุกคน เป็นที่ปรึกษาที่ดี สามารถให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ได้ มีอัธยาศัยดี มีความเมตตา และปรารถนาดีต่อนักเรียน ทุกคน

3. ในการแต่งตั้งครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาของนักเรียนแต่ละชั้น ผู้บริหารสามารถแต่งตั้งได้ตามความเหมาะสมโดยไม่จำเป็นต้องดูที่ประสบการณ์การทำงาน เพราะการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานอย่างมีขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังไว้ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานร่วมกัน ดังนั้น ประสบการณ์การทำงานที่ต่างกันจึงไม่ส่งผลต่อการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ หยวทอง. (2560). ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1. (งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คมสันต์ ทะลายรัมย์. (2560). ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเขาคิชฌกูฏ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. (งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐธัญย์ รุ่งกลิ่นขจรกุล. (2549). แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอด่านช้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ณัฐพรรณ แสงน้ำผึ้ง. (2562). แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- นิสรา สิมพรัักษ์. (2560). สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระยอง. (งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นุชรีย์ ผึ้งคุ้ม. (2560). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสอยดาววิทยา จังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. (งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมพร เล็กจินดา. (2561). การจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1. (2563) ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน สังกัด สพป.นครสวรรค์ เขต1. เข้าถึงได้จาก https://data.bopp-obec.info/emis/school.php?Area_CODE=6001

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2560) *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สุภัทสร สุริยะ. (2562). *การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัด กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม.
- สุมานพ ศิวรัตน์. (2561). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา*. เข้าถึงได้จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/ndsijournal/article/view/78848>
- อัจฉรา สอนโว. (2560). *ประสิทธิผลการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อัจฉราภรณ์ ปรางโฑ. (2561). *แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

องค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหนือในชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

The Composition and Process of the “Ruea Nuea” Ritual in the Khiri Wong Community, Lan Saka District, Nakhon Si Thammarat Province

เดโช แขน้ำแก้ว¹ และเชษฐา มุหะหมัด²

Daycho Khaenamkhaew and Chettha Muhamad

Received: February 06, 2022

Revised: March 01, 2022

Accepted: March 07, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.94

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหนือในชุมชนคีรีวง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพกับกลุ่มเรือเหนือคีรีวง ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างและการเปิดเวทีชุมชน โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดกระบวนการสนทนากลุ่มผู้นำในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำศาสนา คัดเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้นจำนวน 38 คน เพื่อนำมาข้อมูลมาวิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็น สังเคราะห์เรียบเรียงและนำเสนอผลเชิงเรื่องเล่าของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมมีประธานของพิธีคือ ตาซ้อง ชำนะ มีผู้ประกอบพิธีและผู้ร่วมพิธี ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนใช้สถานที่ของวัดคีรีวง และคลองท่าดีเพื่อประกอบพิธีกรรมในวันพระใหญ่ หลังพิธีทางสงฆ์และการกวนข้าวทิพย์เสร็จ นำอุปกรณ์ภายใน พิษผักผลไม้และเครื่องครัวใส่ในเรือเหนือ ประธานในพิธี ผู้ประกอบพิธีและผู้ร่วมพิธีร่วมกันผูกสายสัญญาณและผ้าสามสีที่หัวเรือเหนือเพื่อสักการะแม่ย่านาง ประธานในพิธีนำน้ำในลำคลองมาขลิบให้หัวเรือเหนือ นำเรือเหนือลงในคลองและล่องไปตามสายน้ำและรับประทานอาหารร่วมกัน เมื่อเสร็จสิ้นนำเรือเหนือเก็บรักษาไว้ในวัดคีรีวงตามเดิม

คำสำคัญ: พิธีกรรม, เรือเหนือ, ชุมชนคีรีวง

¹⁻² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช; Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: Daycho_kha@nstru.ac.th, Tel. 084-9323736

Abstract

This research article aimed to study the composition and process of the Ruea Nuea ritual in Khiri Wong community. This is a qualitative research with the Ruea Nuea group. Data was obtained from structured interviews and open community forums by participant observation, organizing a discussion process for community leaders, government officials and religious leaders. The sample was randomly selected by purposive sampling from a total population of 38 people to bring the data to analyze and connect the issues, synthesize, compile and present the narrative results of the community. The results showed that the compositions and processes of the ceremony were presided over by Mr. Song Chamna (TaSong Chamna). The ceremony was performed and the participants were local scholars, community leaders, representatives from the government, private and public sectors by using the places of Wat Khiri Wong and Khlong Tha Dee to perform rituals on the Buddhist Holy Days (15th day of the waxing moon or 15th day of the waning moon). After the monk ceremony and stirring Khao Thip, equipment, vegetables, fruit and kitchen utensils were put in Ruea Nuea. The ceremony's chairman, the officiant and the participants joined in tying the holy thread and tricolor cloth at the bow of Ruea Nuea to pay homage to Mae Yanang (boat nymph). The chairman of the ceremony brought water in the canal to anoint around Ruea Nuea. Then, Ruea Nuea was brought into the canal and rowed along the canal and dining together. When ceremony was finished, Ruea Nuea was kept in Wat Khiri Wong as before.

Keywords: Ritual, Ruea Nuea, Khiri Wong Community

บทนำ

ชุมชนคีรีวงมีทรัพยากรทางวัฒนธรรม ที่สำคัญ คือ “เรือเหนือ” เป็นเรือโบราณในชุมชนคีรีวง ใช้เป็นพาหนะในการเดินทางผ่านแม่น้ำลำคลองเพื่อทำการซื้อขายสินค้าระหว่างชุมชนคีรีวงกับชุมชนภายนอกคีรีวง จนกระทั่งเกิดภัยธรรมชาติที่ทำให้น้ำท่วม ดินโคลนถล่มและแม่น้ำลำคลองเกิดความตื้นเขิน ส่งผลให้การเดินทางสัญจรผ่านแม่น้ำลำคลองไม่ได้ ประกอบกับมีการสร้างถนนเข้าสู่ชุมชนคีรีวง มีความทันสมัยขึ้น สะดวกรวดเร็วขึ้น ทำให้คนในชุมชนคีรีวงขายเรือเหนือให้กับคนนอกชุมชนและทำให้ปริมาณการเดินทางและการขนส่งผ่านแม่น้ำลำคลองค่อย ๆ ลดลง หรือเปลี่ยนจากเรือเหนือที่เป็นเรือโบราณในชุมชนคีรีวง หรือการเดินทางโดยเรือเหนือได้สิ้นสุดลง เหลือเพียงการถ่ายทอดพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือเหนือในชุมชนคีรีวงในงานประจำปีของชุมชนคีรีวงในทุก ๆ ปี (เดโซ แชน้ำแก้ว และเชษฐา มุหะหมัด, 2564)

ทั้งนี้หากมองในประเด็นของพิธีกรรมคือ แบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา เพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมในชุมชนนั้น ๆ ที่เน้นเรื่องความรู้สึกนึกคิดของคนในชุมชนถึงสิ่งที่ได้กระทำและผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น หรือเป็นตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรมของคนในด้านจิตใต้สำนึก และความรู้สึกผิดชอบชั่วดี วัฒนธรรมชุมชนจึงสามารถเชื่อมโยงและประสานความสัมพันธ์ได้ แม้จะแปรเปลี่ยนไปบ้างตามกาลเวลา (กาญจนา แก้วเทพ, 2533) เรือเหนือมีแนวทางของการทำพิธีกรรมประกอบด้วย ประธานของพิธี ประกอบพิธีกรรมได้ซ้หลัง และศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งเป็นผู้สืบทอดวิชาจากบรรพบุรุษ ผู้ประกอบพิธี ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยประธานในพิธี และต่างเป็นลูกศิษย์ที่ได้รับการไว้วางใจจากผู้ประกอบพิธี ผู้ร่วมพิธี ซึ่งผู้ร่วมพิธีเป็นคนทั่วไป ลูกหลานในชุมชน หรือผู้ที่สนใจได้ทั้งหมดสถานที่ประกอบพิธี วันเวลาประกอบพิธี การประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้ง ต้องเตรียมตัวล่วงหน้าเป็นเวลานาน เพื่อป้องกันความผิดพลาด และตามตำราโบราณ อุปกรณ์ในการทำพิธี มีหลายชนิดทั้งแบบเป็นวัตถุ เป็นวัตถุดิบ และขั้นตอนในการประกอบพิธี ตามรูปแบบของพิธีกรรมนั้น ๆ (ประณิตา หมิ่นรักษ์, 2563) บ่งชี้ถึงอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ดังนั้นภาครัฐควรส่งเสริมให้อัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นมาเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความหลากหลาย (สุพัตรา คงขำ, เครือวัลย์ คงขำ, สุภาภรณ์ ยอตระบาศ และอรุณวรรณ ชูสังกิจ, 2564)

วัฒนธรรมเรือเหนือซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สร้างความรักสามัคคี และขวัญกำลังใจสู่ภัยธรรมชาติ กำลังจะสูญหาย ดังนั้นจึงศึกษาเรื่อง องค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหนือในชุมชนศิรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้เพื่อทราบถึงองค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหนือในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร พร้อมทั้งทำความเข้าใจในแบบแผนต่าง ๆ อันทรงคุณค่าที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาของชุมชนศิรีวังและเป็นต้นแบบชุมชนอื่น ๆ

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหนือในชุมชนศิรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพกับกลุ่มเรือเหนือศิรีวังที่มุ่งอธิบายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างและการเปิดเวทีชุมชน โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดกระบวนการสนทนากลุ่มผู้นำในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำศาสนา คัดเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้นจำนวน 38 คน เพื่อนำมาข้อมูลมาวิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็น สังเคราะห์เรียบเรียงและนำเสนอผลเชิงเรื่องเล่าของชุมชน สำหรับพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนศิรีวัง ประกอบด้วย บ้านศิรีวัง บ้านศิรีทอง บ้านขุนศิริ และบ้านศิรีตาราม อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มี จำนวน 38 คน ดังนี้

2.1 กลุ่มเรือเหินือคีรีวง จำนวน 16 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกคือ คัดเลือกแบบเจาะจงได้แก่ ผู้สูงอายุ และปราชญ์ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาไม่น้อยกว่า 30 ปี เพราะเป็นกลุ่มที่มีความรู้เรือเหินือเป็นอย่างดี และยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย

2.2 กลุ่มผู้นำในชุมชน จำนวน 12 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกคือ คัดเลือกแบบเจาะจงผู้นำชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ทำงานร่วมกับผู้สูงอายุ และปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับเรือเหินือมาไม่น้อยกว่า 10 ปี จนมีความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินือและยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย

2.3 กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 5 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกคือ คัดเลือกแบบเจาะจงเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินืออย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 10 ปี และยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย

2.4 กลุ่มผู้นำศาสนา จำนวน 5 รูป/คน เกณฑ์การคัดเลือกคือ คัดเลือกแบบเจาะจงผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินือ และยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยกลุ่มเรือเหินือคีรีวง จำนวน 16 คน กลุ่มผู้นำในชุมชน จำนวน 12 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 5 คน และกลุ่มผู้นำศาสนา จำนวน 5 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 38 คน โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกขึ้นเพื่อสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล 2) องค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหินือในชุมชนคีรีวง ได้แก่ ประธานของพิธี ผู้ประกอบพิธี ผู้ร่วมพิธี สถานที่ประกอบพิธี วันเวลาประกอบพิธี อุปกรณ์ในการทำพิธี และขั้นตอนการทำพิธี

4. วิธีดำเนินการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล มีวิธีดำเนินการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหินือในชุมชนคีรีวง ได้แก่ 1) โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการค้นคว้าโดยผู้วิจัยศึกษาพร้อมทั้งรวบรวมข้อมูล และประมวลข้อมูลพื้นฐาน 2) ประเด็นองค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรม ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในกลุ่มเรือเหินือคีรีวง กลุ่มผู้นำในชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และกลุ่มผู้นำศาสนา รวมทั้งสิ้น 38 คน ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นองค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหินือ ทั้ง 7 ประเด็นคือ ประธานของพิธี ผู้ประกอบพิธี ผู้ร่วมพิธี สถานที่ประกอบพิธี วันเวลาประกอบพิธี อุปกรณ์ในการทำพิธี และขั้นตอนการทำพิธี

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มครั้งสุดท้ายเพื่อเสนอข้อมูลในแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มภาคประชาชนในพื้นที่ ภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อให้ได้ข้อมูลในแต่ละกลุ่มเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลในแต่ละด้าน

4.3 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมทั้งหมดมาวิเคราะห์ พร้อมการนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป้าหมายเพื่อนำไปสู่การรวบรวม

เป็นองค์ความรู้ท้องถิ่น ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมเป็นหมวดหมู่ และทำการวิเคราะห์ และเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์พร้อมนำเสนอต่อสาธารณชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างและการเปิดเวทีชุมชน โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดกระบวนการสนทนากลุ่มผู้นำในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำศาสนา คัดเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้นจำนวน 38 คน เพื่อนำมาข้อมูลมาวิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็นสังเคราะห์เรียบเรียงและนำเสนอผลเชิงเรื่องเล่าของชุมชน แล้วนำเข้าสู่กระบวนการสัมมนาหรือวิพากษ์ทางวิชาการ คณะผู้วิจัย ชาวบ้านในชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ และหลังจากเสร็จสิ้นการศึกษาแล้วจะมีเวที การนำเสนอผลการศึกษาต่อชุมชนและสาธารณชนต่อไป

สรุปผลการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง องค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหนือในชุมชนศิรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อศึกษาในส่วนขององค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหนือในชุมชนศิรีวัง ดังนี้

1. ประธานของพิธี พบว่า พิธีกรรมเรือที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของชุมชนศิรีวังเกิดขึ้นจากปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ โดยประธานในพิธีส่วนใหญ่คือ ตาซ้อง ช่านะ ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้าน และผู้สูงอายุในชุมชนที่คนในชุมชนให้การเคารพนับถือ และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรมเรือเหนือ ทั้งยังเป็นผู้ริเริ่มในพิธีกรรมการลอยเรือเหนือเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีให้กับคนในชุมชน และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่อยู่สืบคู่กับคนในชุมชนศิรีวัง ดังการสะท้อนของผู้ให้ข้อมูล

“...หลัก ๆ ก็เป็นผู้สูงอายุในชุมชน แต่โดยส่วนใหญ่ คือ ตาซ้อง เพราะว่าแกมีความรู้เรื่องเรือเหนือ แกเคยล่องเรือเหนือในอดีต...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P3, สัมภาษณ์เมื่อ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

จากการสะท้อนพบว่า มีการเผยแพร่การลอยเรือเหนือให้กับคนนอกชุมชนได้เห็นและต้องการมีส่วนร่วมร่วมกันในการอนุรักษ์เรือเหนือหลังจากนำเรือเหนือมาใกล้ริมคลองประธานในพิธีจะนำน้ำในลำคลองมาตบ (ภาษาถิ่น หมายถึง ชโลม ลูบ) ที่หัวเรือเหนือ และสามารถนำเรือเหนือลงในคลองหน้าวัดศิรีวังได้ และยังมีการสะท้อน พบว่า

“...ม่ายมีไทรมาก แคเอาเรือเหนือมาแค ๆ ในคลองข้างวัดศิรีวัง แล้วลูบน้ำ แล้วลอยในคลองได้เลย ...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P9, สัมภาษณ์เมื่อ 16 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

2. ผู้ประกอบพิธี พบว่า ในการทำพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือเหนือในปัจจุบัน นอกเหนือจากประธานในพิธีหรือ ตาซ้องช่านะ ที่เป็นผู้ริเริ่มและส่งเสริมพิธีกรรมส่วนนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมให้อยู่คู่กับชุมชนศิรีวัง ทั้งนี้ยังมีผู้ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือ

เหนือ ได้แก่ ประชาชนชาวบ้านในชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุที่มีความรู้ รวมถึงตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนที่สนใจหรือร่วมเป็นส่วนหนึ่งเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและเป็นสิริมงคลในการดำรงชีพแบบบรรพบุรุษในอดีต ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่

“...ก็เป็นตาซ้องที่แกทำอยู่ทุก ๆ ปี แต่ช่วงโควิดนี้แหละที่ไม่ได้ทำต่อเนื่องกัน...”
(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P12, สัมภาษณ์เมื่อ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

ผู้ประกอบการได้ร่วมกันผูกสายสิญจน์หรือผ้าสามสีไปที่หัวเรือของเรือเหนือเพื่อสักการะแม่ย่านางของเรือเหนือ และเพื่อเตรียมนำเรือเหนือลงในแม่น้ำลำคลองให้เห็นถึงวิถีชีวิตและการดำรงชีวิตของคนในชุมชนศิวิรงในสมัยก่อนผ่านกิจกรรมการลอยเรือเหนือในปัจจุบันเพื่อความสิริมงคลในการทำมาหากิน และสะท้อนพิธีกรรมอีกว่

“...หลายคนเอาเชือกขาว (สายสิญจน์) บางทีก็ผ้าสามสี มาผูกหัวเรือเพื่อสิริมงคล...”
(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P1, สัมภาษณ์เมื่อ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2564)

“...กาดท่วมหัว (ขอพร) แล้วเอาผ้าผูกเรือ ให้ขยัน ทำมาหากินเจริญรุ่งเรือง...” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P9, สัมภาษณ์เมื่อ 16 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

3. ผู้ร่วมพิธี พบว่ หลังจากเสร็จกิจกรรมในวัดศิวิรง ประธานในพิธีและผู้ประกอบการพิธีก็จะนำเรือเหนือมาเตรียมความพร้อมบริเวณคลองข้างวัดศิวิรง ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุที่มีความรู้ รวมถึงตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน หรือทั้ง “ผู้คนใน-นอก ชุมชนศิวิรง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P1, สัมภาษณ์เมื่อ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2564) เพื่อมาร่วมในพิธีกรรมการลอยเรือเหนือที่แสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรม จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งพบว่

“...ถ้าถามว่ใครมาร่วมมั้ง จำนวน (จำนวนมากมาย) พอเริ่มเอาเรือเหนือมาลอย คนก็มาร่วม ทั้งตนแก่ เด็ก ๆ และทีมงานผู้ใหญ่ เจ้าหน้าที่ อบต. คนที่ขายของในชุมชน และคนในศิวิรง...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P17, สัมภาษณ์เมื่อ 5 สิงหาคม พ.ศ.2564)

สืบเนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ทำให้การจัดกิจกรรมหรือพิธีกรรมส่วนนี้ค่อย ๆ ลดน้อยลง เนื่องจากต้องเน้นความปลอดภัยให้กับคนในชุมชนศิวิรงก่อน เพื่อให้มีการรวมกลุ่มคนให้น้อยที่สุด ดังการสะท้อนของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“...คนมากอยู่นะ คนในศิวิรงก็จ้าน (มาก) คนนอกก็จ้าน (คนต่างถิ่นก็มาก) แต่เพราะโควิดปีนี้ และปีที่ผ่านเลยม่ายคน (ไม่มีผู้คนมาร่วม) ...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P18, สัมภาษณ์เมื่อ 2 กันยายน พ.ศ.2564)

4. สถานที่ประกอบการพิธี พบว่ สถานที่ประกอบการพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือเหนือมีสถานที่หลัก ๆ คือ ในวัดศิวิรง ซึ่งมีกิจกรรมที่สืบเนื่องเกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และการกวนข้าวทิพย์ของคนในชุมชนศิวิรง โดยเริ่มกวนข้าวทิพย์ร่วมกันตั้งแต่เช้ามืด ใช้พื้นที่ของวัดศิวิรง ดังนี้

“...พิธีกรรมเรือเหนือ ทำในคลองข้างวัด หลังจากกวนข้าวยากู (กวนข้าวทิพย์) ในวัดเสร็จแล้ว...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P4, สัมภาษณ์เมื่อ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

หลังจากที่ร่วมกันกวนข้าวทิพย์เรียบร้อยแล้ว เจ้าอาวาสวัดหรือพระในพิธีกรรมทางสงฆ์ของวัดศรีวังก็จะให้พรถือเป็นการเสร็จสิ้นในส่วนของพิธีกรรมในวัดศรีวัง หลังจากนั้นประธานในพิธีและผู้ร่วมในพิธีรวมถึงคนในชุมชนก็จะนำเรือเหนือมาทำพิธีลอยในบริเวณคลองท่าดีซึ่งอยู่หน้าวัดศรีวัง โดยมีรายละเอียดดังนี้

“...ลอยเรือเหนือข้างวัดศรีวังนั้นแหละ เพราะแต่แรกเขาล่องเรือผ่านทางนั้น...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P10, สัมภาษณ์เมื่อ 16 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

5. วันเวลาประกอบพิธี พบว่า การนำเรือเหนือไปลอยจะจัดในวันสำคัญทางพุทธศาสนาหรือวันพระใหญ่ โดยทำกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการกวนข้าวทิพย์ร่วมกัน ซึ่งหลังจากกวนข้าวทิพย์เสร็จแล้ว นำไปถวายพระ และก็จะนำเรือไปลอยร่วมกัน สอดรับกับการสะท้อนของบางกลุ่มที่เข้าร่วม คือ

“...ทำในวันพระใหญ่ ได้ตรงวันพระพอดี...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P3, สัมภาษณ์เมื่อ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

“...พระสวดให้พรเสร็จ คนแก่คนเฒ่าก็เอาเรือเหนือไปลอยในคลองให้เห็นวิถีชีวิตคนแรกก่อน (สมัยก่อน) ...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P5, สัมภาษณ์เมื่อ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

ทั้งนี้ ช่วงเวลาอาจมีการคลาดเคลื่อน ไม่แน่นอน แต่ส่วนใหญ่หลังจากกวนข้าวทิพย์เสร็จ และเสร็จพิธีกรรมทางสงฆ์ไม่เกินเที่ยง หลังจากลอยเรือเหนือเสร็จแล้วคนในชุมชนจะได้รับประทานอาหารร่วมกันริมคลองข้างวัดศรีวังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชนให้เห็นถึงวิถีชีวิตในอดีตที่ผูกพันกับการล่องเรือเพื่อทำมาหากิน และนำมาซึ่งความสามัคคีกับทุกภาคส่วน ดังคำกล่าวเช่น

“...คร่าว ๆ นะ ส่วนใหญ่ทำวันพระใหญ่ มาร่วมกันกวนข้าวยากู (กวนข้าวทิพย์) นำไปถวายพระ (ถวายพระ) พระให้พร แล้วก็เอาเรือไปทำพิธี และลอยให้เด็ก ๆ เห็นวิถีชีวิตของคนแต่แรก (สมัยก่อน) เพราะเรือเหนือไม่มีให้เห็นแล้ว ถ้าไม่ทำให้แล น่ว่าสูญ (สูญหาย)...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P2, สัมภาษณ์เมื่อ 25 มิถุนายน พ.ศ.2564)

6. อุปกรณ์ในการทำพิธี พบว่า มีเรือเหนือที่ถูกขุดขึ้นมาใหม่โดยตาซ้องและปราชญ์ชาวบ้านของชุมชน รวมถึงมีราวแขง มีไม้ถ่อ และมีไม้พาย เพื่อเป็นเสมือนตัวแทนของเรือเหนือในอดีตที่ถูกขายไปหมดในช่วงของอุทกภัยน้ำท่วม

“...มีเรือขุด (เรือเหนือ) ลำนึ่ง และอุปกรณ์ในการพาย เช่น ไม้แขง ไม้ถ่อ และไม้พาย ...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P6, สัมภาษณ์เมื่อ 16 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

การเตรียมสายสิญจน์หรือผ้าสามสีสำหรับผูกที่หัวเรือเพื่อไหว้สักการะแม่ย่านางของเรือเหนือเหนือเพื่อความเป็นสิริมงคลให้กับผู้ที่มาผูกสายสิญจน์หรือผ้าสามสีตามความเชื่อของการทำมาหากินและความเจริญรุ่งเรืองเรื่องตามวิถีชีวิตของคนในอดีต เช่น การแสดงพิธีกรรมดังนี้

“...มีผ้าสามสีไหว้แม่ย่านางเรือ (แม่ย่านางของเรือเหนือ) ...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P1, สัมภาษณ์เมื่อ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2564)

อีกทั้งยังมีสินค้าหรือพืชผักผลไม้ เช่น มังคุด ทุเรียน หมากรุก พลู รวมถึงมีเตาสำหรับหุงข้าว เครื่องครัว ไม้พิน และข้าวสารอาหารแห้งที่ใส่ไปในเรือเหนือ เสมือนการดำรงชีวิตบนเรือเหนือในอดีต เช่น

“...มีผลไม้ เช่น มังคุด ทุเรียน หมากรุก พลู และก็มีข้าวสาร เตาหุงข้าว เครื่องครัว ไม้พิน อาหารแห้ง ประมาณนี้แหละสาว...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P8, สัมภาษณ์เมื่อ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2564)

7. ขั้นตอนการทำพิธี พบว่า

ก่อนเริ่มการทำพิธี ก่อนวันพระใหญ่ 1 วัน จะต้องนำเรือเหนือมาทำความสะอาด โดยการล้างและขัดถูให้เรียบร้อย ส่วนไหนชำรุดก็อาจจะมีการซ่อมแซมบางส่วน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการนำเรือเหนือมาลอยริมคลองข้างวัดคีรีวง จากการแสดงความเห็นของผู้ให้ข้อมูล เช่น

“...นำเรือเหนือมาล้างทำความสะอาด...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P9, สัมภาษณ์เมื่อ 16 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

“...ตรงไหนพัง (ชำรุด) ก็ซ่อมให้เรียบร้อย ...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P8, สัมภาษณ์เมื่อ 16 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

จากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลัก หลังจากการเตรียมความพร้อมและจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้าในการประกอบพิธีกรรมให้ครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นผ้าสามสีหรือสายสิญจน์ที่จัดเตรียมไว้ให้พร้อมสำหรับการใช้งาน รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะนำไปใส่ในเรือเหนือสำหรับลอยในคลองข้างวัดคีรีวง เช่น ผลไม้ เครื่องครัว หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ เสมือนการเตรียมความพร้อมและการดำรงชีวิตโดยเรือเหนือเหมือนอดีตที่ผ่านมา ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“...เตรียมผลไม้ไว้ใส่เรือเหนือต่อเข้า (พวงนี้) และผ้าสามสีกันไว้ผู้หัวเรือ...จะได้ไม่ต้องถูกทุกแรง (แรงรีบจนเกินไป)...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P15, สัมภาษณ์เมื่อ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

การทำพิธี เมื่อเสร็จพิธีทางสงฆ์ในวัดคีรีวง และกวนข้าวทิพย์แล้ว ประธานในพิธีและผู้ประกอบพิธีก็จะนำเรือเหนือที่ล้างทำความสะอาดหรือซ่อมแซมเรียบร้อยแล้ว ก็จะนำเรือเหนือมาผูกไว้ริมคลอง พร้อมทั้งนี้จะต้องนำผลไม้ เครื่องครัว และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องทุกอย่างใส่ไว้ในเรือเหนือให้พร้อม เช่น

“...เอาของทุกอย่างที่เตรียมไว้ เช่น ผลไม้ เช่น มังคุด ทุเรียน หนาม พลู และก็มีข้าวสาร เตาหุงข้าว เครื่องครัว ไม้พิน อาหารแห้ง...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P1, สัมภาษณ์เมื่อ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2564)

จากนั้นทั้งประธานในพิธี และผู้ประกอบพิธีร่วมกันผูกสายสิญจน์และผ้าสามสีที่หัวเรือของเรือเหนือเพื่อเป็นการเคารพบูชาและสักการะแม่ย่านางของเรือเหนือ โดยมีวิธีการดังนี้

“...เอาสายสิญจน์ ผ้าสามสี ผูกหัวเรือ กาดท่อมหัว (ขอพร) ไหว้แม่ย่านางของเรือ เพื่อสิริมงคล...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P1, สัมภาษณ์เมื่อ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2564)

หลังจากนั้นประธานในพิธีนำน้ำในลำคลองมาชโลมให้รอบเรือเหนือ และหัวเรือเหนือ และนำเรือเหนือลงโดยในคลองหน้าวัดคีรีวง ล่องไปตามสายน้ำโดยรอบเพื่อให้เห็นถึงวิถีแห่งเรือเหนือโดยประธานในพิธีราว 30-60 นาที หรือตามความเหมาะสม แต่จะพยายามไม่ให้เกินเที่ยงวัน

ในขณะเดียวกัน นอกเหนือจากการนำเรือลงน้ำยังมีการดำเนินการดังนี้

“...เอาน้ำตบหัวเรือ (ชโลมหัวเรือ) แล้วลอยเรือได้เลย...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P1, สัมภาษณ์เมื่อ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2564)

“...พายเรือไปตามคลองนั้นแหละ ไม่นาน ไม่เกินเที่ยง เพราะหวั่นเที่ยงได้มานั่งกินข้าวพร้อมกัน...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P15, สัมภาษณ์เมื่อ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

หลังพิธีเสร็จสิ้น หลังจากที่ลงเรือเหนือในโครงข้างวัดคีรีวงประมาณ 30 - 60 นาที หรือไม่เกินเที่ยงวัน ประธานในพิธี ผู้ประกอบพิธี ผู้ร่วมในพิธี หรือชาวบ้านในชุมชนคีรีวงและชาวบ้านต่างถิ่นก็จะนำผลไม้ที่อยู่ในเรือเหนือแจกจ่ายเพื่อเป็นสิริมงคลให้กับผู้ที่มาร่วมพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือเหนือ เช่น

“...พายเรือล่องน้ำราว ชั่วโมง จะไม่เกินเที่ยง ให้เห็นวิถีชีวิต แล้วก็นำเรือเหนือเทียบข้างคลองที่เดิม...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P15, สัมภาษณ์เมื่อ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

“...พายเรือเสร็จ เอาผลไม้แจกให้คนที่มาร่วม ได้กินเป็นสิริมงคล...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P11, สัมภาษณ์เมื่อ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

ทั้งนี้เมื่อเสร็จพิธีกรรมในการล่องเรือเหนือ และแจกจ่ายผลไม้ในเรือเหนือให้กับคนที่มาร่วมพิธีแล้ว ทุกคนในชุมชนก็จะมาร่วมรับประทานอาหารร่วมกันริมคลองใกล้วัดคีรีวง โดยส่วนใหญ่จะ “คตห่อ” หรือห่อข้าวมาด้วยตนเอง แบ่งปันกัน และรับประทานอาหารร่วมกัน

“...คตห่อกันมาเพ (ห่อข้าว) แบ่งกับข้าวกัน และกินข้าวเที่ยงร่วมกันริมคลองข้างวัด...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P8, สัมภาษณ์เมื่อ 16 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

การเก็บเรือเหนือหลังพิธีเสร็จสิ้น เมื่อเสร็จพิธีกรรมในการล่องเรือเหนือและรับประทานอาหารร่วมกันเรียบร้อยแล้ว คนในชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องก็จะร่วมกันล้างทำความสะอาดเรือเหนืออีกครั้ง จากนั้นนำเรือเหนือไปเก็บไว้ในวัดคีรีวงตามเดิม ดังผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“...หลังกินข้าวกันเสร็จ ทุกคนก็พากันมาช่วยยกเรือเหนือไปเก็บไว้ที่วัดศิรีวงตามเดิม เพื่อเก็บรักษา ดูแล ไว้สำหรับปีถัดๆ ไป ...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P15, สัมภาษณ์เมื่อ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2564)

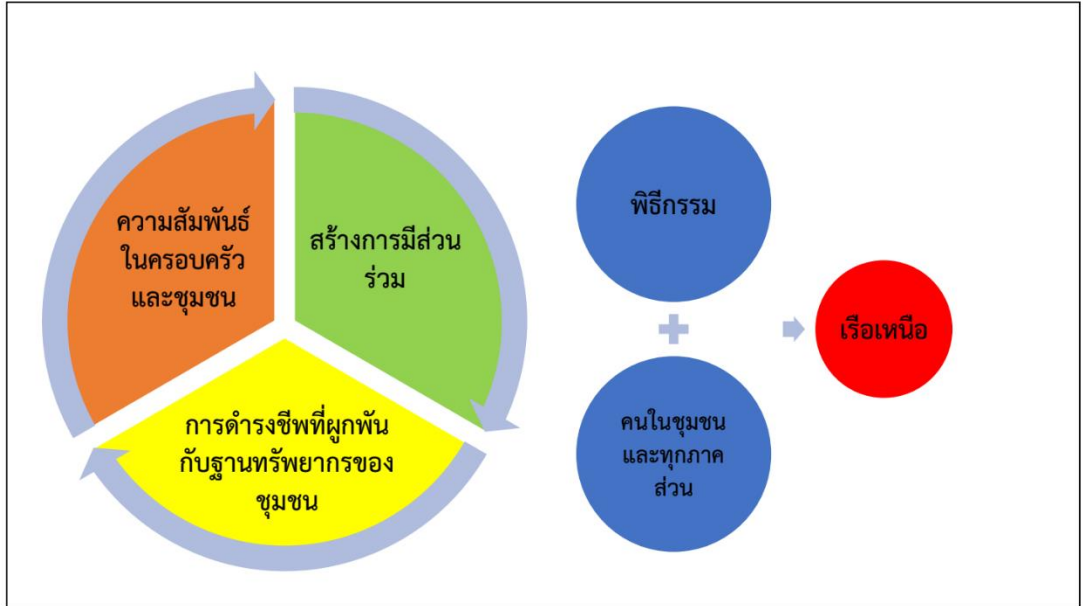
อภิปรายผลการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง องค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหนือในชุมชนศิรีวง มีประธานของพิธีคือ ตาซ้อง ชำนะ เป็นผู้ริเริ่มในพิธีกรรมลอยเรือเหนือ และมีผู้ประกอบพิธี ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุ รวมถึงผู้ร่วมพิธีจากตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยใช้สถานที่คือ วัดศิรีวง และลอยเรือเหนือในคลองท่าดีหน้าวัดศิรีวง มีขั้นตอนคือ เมื่อถึงวันพระใหญ่เมื่อทำพิธีทางสงฆ์และกวนข้าวทิพย์เสร็จ นำเรือเหนือและอุปกรณ์ภายใน เช่น ราวแขง ไม้ถ่อและไม้พายมาเตรียมไว้ริมคลอง รวมถึงสายสัญญาณหรือผ้าสามสี พิซผักผลไม้ และเครื่องครัว จากนั้นประธานในพิธีผู้ประกอบพิธีและผู้ร่วมพิธีร่วมกันผูกสายสัญญาณและผ้าสามสีหัวเรือเหนือเพื่อสักการะแม่ย่านาง จากนั้นประธานในพิธีนำน้ำในลำคลองมาขโมยให้ทั่วเรือเหนือ นำเรือเหนือลงในคลองหน้าวัดศิรีวง และล่องไปตามสายน้ำโดยรอบ 30-60 นาที เมื่อเสร็จจากการล่องเรือเหนือให้แจกจ่ายผลไม้ในเรือเหนือให้กับคนที่มาร่วมพิธีและรับประทานอาหารร่วมกัน ส่วนเรือเหนือเก็บรักษาไว้ในวัดศิรีวงดังเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของพงศธร คณิตพนันต์, ศุภกฤต เมธีโภคพงษ์ และหนูม้วน รัมแก้ว (2557) พบว่า เป็นการแสดงความเคารพต่อวิถีชีวิตของบรรพบุรุษในการประกอบพิธีกรรม จนกลายมาเป็นประเพณีที่สืบทอดต่อ ๆ กัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของประณิดา หมื่นรักษ์ (2563) พบว่า มีประธานของพิธีเพื่อประกอบพิธีกรรมได้ขลังและศักดิ์สิทธิ์ และมีผู้ประกอบพิธี ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยประธานในพิธี รวมถึงผู้ร่วมพิธีที่เป็นคนทั่วไป ลูกหลานหรือผู้ที่สนใจได้ทั้งหมด ใช้สถานที่ประกอบพิธีในชุมชน ขั้นตอนในการประกอบพิธี อุปกรณ์ในการทำพิธีที่ต้องเตรียมตัวล่วงหน้า และวันเวลาตามตำราโบราณ ทำให้ผู้เขียนมองเห็นว่า พิธีกรรมของเรือเหนือในชุมชนศิรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญและสามารถต่อยอดเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม หรือการสร้างคุณค่าจากความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อการตัดการตนเองของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของตรงกมล สนามเขต และนิตยา กาบจันทร์ (2565) พบว่า การเสริมสร้างทุนชุมชนให้เข้มแข็ง ตระหนักถึงทุนชุมชนที่คงอยู่ เริ่มรณรงค์ปลูกฝังคุณค่าทุนชุมชนที่โดดเด่น สร้างจิตสำนึกให้มีความร่วมมือกันและอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบต่อให้คนรุ่นใหม่ การเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การสร้างศรัทธาและการถ่ายทอดความรู้จากการลงมือปฏิบัติสู่การนำไปใช้และการขยายผลต่อยอด

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาเรื่อง องค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหนือในชุมชนศิรีวง พบว่า องค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหนือ สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้ จะเห็นได้จากคนในชุมชนจะได้รับประทานอาหารร่วมกัน แสดงให้เห็นถึง

ความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน และวิถีชีวิตในการดำรงชีพที่ผูกพันกับฐานทรัพยากรของชุมชน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรมของเรือเหินในชุมชนศิรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราชและกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ควรสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับเรือเหินและสาธิตการลอยเรือเหินให้คนที่สนใจในชุมชน
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ควรมีการจัดอบรมความรู้ในการสร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชนและประชาชนในพื้นที่ รวมถึงนักท่องเที่ยว
3. ชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน ควรจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมเรือเหิน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สถานศึกษาในพื้นที่ และสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรศึกษาเกี่ยวกับการสร้างบทเรียนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับเรือเหินให้ได้เรียนรู้ตั้งแต่รุ่นเก่าไปจนถึงรุ่นใหม่ในชุมชนศิรีวง

2. นักวิชาการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำฐานข้อมูล และนำข้อมูลไปเผยแพร่ให้กับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสร้างการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgments)

บทความนี้เป็นข้อมูลส่วนหนึ่งจากงานวิจัยเรื่อง เรือเหือคีรีวง: พัฒนาการ พิธีกรรม และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ 2564 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2533). *การทำงานเพื่อพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เดโช แขน้ำแก้ว และเชษฐา มุหะหมัด. (2564). เรือเหือคีรีวง: ปฐมเหตุและการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์*, 8(9), 227-237.
- ตรงกมล สนามเขต และนิตยา กาบจันทร์. (2565). แนวทางการเสริมสร้างทุนชุมชนให้เข้มแข็งสู่การกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ จังหวัดอุดรดิติต์. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(1), 129-144.
- ประณิดา หมื่นรักษ์. (2563). *ความเชื่อและพิธีกรรมการแห่ว่านยา กรณีศึกษา วัดเขาอ้อ หมู่ที่ 3 ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง*. (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต). นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- พงศธร คัดทมน์ส, ศุภกฤษ เมธีโกคพงษ์ และหนูม้วน ร่มแก้ว. (2557). พิธีกรรมความเชื่อในการฟ่อนฝิมดฝิม้งแบบล้านนา. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 4(7), 65-74.
- สุพัตรา คงขำ, เครือวัลย์ คงขำ, สุภะรัฐ ยอดระบำ และอรุณวรรณ ชูสังกิจ. (2564). การศึกษาผ้าบาติก เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช กรณีศึกษา: กลุ่มผ้าบาติกสำเภาทอง ตำบลท้ายสำเภา อำเภพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารนาคบุตรปริทธิธรรมศน์*, 13(2), 32-41.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

Guidelines for Developing Academic Leadership according to Iddhipada 4 of Small School Administrators under the Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office 1

อภิสิทธิ์ วงษ์ประดิษฐ์¹ อานนท์ เมธีวรฉัตร² วินัย ทองมัน³
Apisid Wongpadit, Anond Metheevachatra Winai Thongman

Received: January 26, 2022

Revised: March 04, 2022

Accepted: March 07, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.95

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร และครูวิชาการ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ทำการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ได้จำนวน 148 คน จาก 74 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับสูงสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน รองลงมา คือ ด้านการนิเทศการสอน และด้านที่มีระดับต่ำสุด คือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และ 2)

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1; the Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office 1

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: apisit11878@hotmail.com, Tel. 084-6237687

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ 2.1) ผู้บริหารควรวางแผนสนับสนุน ตรวจสอบ และปรับปรุงพัฒนาการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 2.2) ผู้บริหารควรวางแผนส่งเสริมคณะครูพัฒนาตนเอง ประเมิน และปรับปรุงหลักสูตรและการสอน 2.3) ผู้บริหารควรวางแผนดำเนินการนิเทศที่หลากหลาย ติดตาม และปรับปรุงการนิเทศการสอน 2.4) ผู้บริหารควรศึกษานโยบายและร่วมกันวางแผน อำนวยความสะดวก ตรวจสอบสะท้อนผล และปรับปรุงพัฒนาการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ภาวะผู้นำทางวิชาการ, หลักอิทธิบาท 4

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the conditions of academic leadership of small school administrators under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1; and 2) to propose guidelines for developing academic leadership based on Iddhipada 4 of small school administrators under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1. This was a mixed methods research. The research tools were the estimation scale questionnaire and a semi-structured interview. The samples used in the research were administrators and academic teachers of small school under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1. Simple random sampling was performed by using schools as a random unit, a total of 148 people from 74 schools and 9 key informants. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean, and standard deviation (S.D.). The results of the research showed that 1) the academic leadership status of the small school administrators under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1, overall was at a high level ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.42). When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest level was the aspect of creating a learning atmosphere, followed by curriculum and teaching management, as well as teaching supervision and the aspect with the lowest level was setting vision, mission, goals; and 2) guidelines for developing academic leadership according to Iddhipada 4 of small school administrators under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1 in descending order of average were as follows: 2.1) administrators should plan to support, examine and improve the development of learning atmosphere, 2.2) administrators should plan to promote teachers' self- development, assessment and improvement of curriculum and

teaching; 2.3) administrators should plan a variety of supervision operations, monitor and improve teaching supervision; and 2.4) administrators should study policies and plan together, facilitate, reflection check and improve the development of vision, mission, goals.

Keywords: Development Guidelines, Academic Leadership, Iddhipada 4

บทนำ

สถานศึกษามีภารกิจที่จะต้องจัดการศึกษาให้นักเรียนมีคุณภาพทัดเทียมกับนานาชาติ ประเทศ การที่จะทำให้นักเรียนมีคุณภาพต้องอาศัยการบริหารงานด้านต่าง ๆ ในโรงเรียน โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการ ถือเป็นงานหลักของโรงเรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ จะเห็นว่าคุณภาพการศึกษาจะปรากฏเด่นชัดเมื่อการบริหารงานวิชาการประสบผลสำเร็จ และการทำงานที่ช่วยให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐาน พิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากการบริหารงานวิชาการ เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษา โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษาจึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับผู้บริหาร ผู้บริหารโรงเรียนจึงจะต้องมีภาวะผู้นำและมีลักษณะเฉพาะหลายประการที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางการเรียนให้มากขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนควรมีภาวะผู้นำทางวิชาการ เพื่อดำเนินการให้นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียน โดยต้องปรับปรุงพันธกิจของโรงเรียน ประชาสัมพันธ์เป้าประสงค์ของโรงเรียน ดำเนินการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดี ส่วนที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน คือ การจัดทำพันธกิจของโรงเรียน กล่าวได้ว่าการที่ผู้บริหารโรงเรียนสนใจการเรียนการสอนในห้องเรียน ความมีประสิทธิภาพของการทำงานของครู และความสำเร็จของนักเรียนเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กัน(บุญพา พรหมณะ, 2559)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีโรงเรียนในสังกัดอยู่ทั้งหมด จำนวน 162 โรงเรียน ซึ่งแบ่งตามขนาดโรงเรียน (สำนักงานสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุตรธานี, 2564) เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 2 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 40 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 117 โรงเรียน และเป็นโรงเรียนที่ไม่มีจำนวนนักเรียนยุบควบรวม จำนวน 3 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1, 2563) จากผลการประเมินการประกันคุณภาพนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. รอบ 4 ปีการศึกษา 2563 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ผ่านการประเมิน จำนวน 2 โรงเรียน คิดเป็น ร้อยละ 100 โรงเรียนขนาดกลาง ผ่านการประเมิน จำนวน 23 โรงเรียน คิดเป็น ร้อยละ 57.5 และโรงเรียนขนาดเล็ก ผ่านการประเมิน จำนวน 43 โรงเรียน คิด

เป็น ร้อยละ 36.75 (กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลฯ สพบ.นครสวรรค์ เขต 1, 2563) จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ยังขาดความเป็นผู้นำทางวิชาการในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ผ่านการประเมินการประกันคุณภาพนอก ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องเข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอก ทุก 5 ปี และดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยหน่วยงานต้นสังกัดทุกปี ในการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษานั้น เป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาอย่างครอบคลุมทุกด้าน คือ มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานด้านการเรียนการสอน มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการและมาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ (ปราโมศ อิศโร, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับการประชุมคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กพฐ.) ในการหารือถึงงานวิจัยของมูลนิธิ The Asia Foundation ที่สำรวจกลุ่มผู้อำนวยการโรงเรียนกลุ่มสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 189 คน และผู้อำนวยการโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 85 คน รวม 274 คน พบว่าปัญหาผู้อำนวยการโรงเรียน ยังขาดความเป็นผู้นำทางวิชาการอย่างชัดเจน โดยเรื่องนี้ที่ประชุมมองว่าเรามีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ที่อยู่ระหว่างการยกร่างเกณฑ์การเข้าสู่ตำแหน่งใหม่ (สุนิสา ชาวประชา, 2564)

การพัฒนาความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องนำเอาหลักธรรมที่จะทำให้การบริหารจัดการประสบผลสำเร็จมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน และหลักอิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมหนึ่งที่จะช่วยให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหาชินกฤต จิรวโส (รูปสะอาด), 2561) ซึ่งมี 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ (ความพอใจ) 2) วิริยะ (ความเพียร) 3) จิตตะ (ความเอาใจใส่) และ 4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) (พระมหาบรรจง ตีสรโณ (ศรีสุข), 2560) หากผู้บริหารนำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการเข้ากับภาวะผู้นำทางวิชาการทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย 2) ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน 3) ด้านการนิเทศการสอน และ 4) ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ก็จะทำให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายตามจุดประสงค์ทั้งในระดับองค์กรและระดับชาติได้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร และครูวิชาการ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 จำนวน 234 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 117 คน และครูวิชาการ 117 คน จาก 117 โรงเรียน โดยเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie & Daryle W. Morgan, 1970) จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม (Sampling Unit) เมื่อสุ่มได้โรงเรียนใด เก็บข้อมูลจากผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียนนั้น ทั้งนี้จำนวนโรงเรียนจากแต่ละอำเภอกำหนดจำนวนตามสัดส่วน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 148 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 74 คน และครูวิชาการ 74 คน จาก 74 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ สถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงาน และวุฒิการศึกษา แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 โดยผู้วิจัยใช้วิธีสังเคราะห์ได้อิงค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอนด้านการนิเทศการสอน ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า มี 5 ระดับ ตามแบบของลิเคอร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแต่ละข้อคำถาม ซึ่งมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.5-1.00 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (ทิพย์สิริ กาญจนวาสิ และศิริชัย กาญจนวาสิ, 2564) ผลการคำนวณออกมาได้ค่าอยู่ที่ .98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 1 นำผลการศึกษาในระยะที่ 1 ที่มีการปฏิบัติระดับต่ำสุดในแต่ละด้าน มาจัดทำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

มาสังเคราะห์และสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับสูงสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ด้านการนิเทศการสอน ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.48) และด้านที่มีระดับต่ำสุด คือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.48) ผลการวิเคราะห์สภาพภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 พบว่า

1.1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ข้อที่มีระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารกำหนดวิสัยทัศน์ด้านวิชาการโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.59) และข้อที่มีระดับต่ำสุด คือ ผู้บริหารปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียน โดยมีระบบกำกับติดตามและประเมินผลอย่างชัดเจน ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.64)

1.2. ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน พบว่า ข้อที่มีระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมให้คณะครูเข้าร่วมการประชุม อบรม และสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.57) และข้อที่มีระดับต่ำสุด คือ ผู้บริหารจัดกระบวนการในการติดตามความก้าวหน้าของคณะครูในการใช้หลักสูตรและการสอน ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.59)

1.3. ด้านการนิเทศการสอน พบว่า ข้อที่มีระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้คณะครูมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการวางแผนการนิเทศการสอน ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.55) และข้อที่มีระดับต่ำสุด คือ ผู้บริหารสร้างเครื่องมือในการนิเทศการสอนอย่างเหมาะสม เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.63)

1.4. ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ พบว่า ข้อที่มีระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้มีความปลอดภัยและสะดวกต่อการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.52) และข้อที่มีระดับต่ำสุด คือ ผู้บริหารจัดเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม มิให้สูญเสียเวลาไปโดยเหตุอันไม่จำเป็น ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.59)

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 1 พบว่า

2.1 ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย พบว่า ผู้บริหารควรศึกษานโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัดและร่วมวางแผนกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย ตามแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียน รวมถึงการกำกับนิเทศ ติดตาม การดำเนินงาน ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด และการตรวจสอบการดำเนินงาน เพื่อสะท้อนผลนำมาวางแผน

ปรับปรุงพัฒนา โดยผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายพัฒนาการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย ตามแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียนต่อไป

2.2 ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน พบว่า ผู้บริหารควรมีการวางแผนการใช้หลักสูตรและเสริมสร้างสนับสนุนให้คณะครูอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน หรือหาวิทยากรมาให้ความรู้แก่คณะครู เพื่อเพิ่มความชำนาญในการใช้หลักสูตรและการสอน รวมถึงการจัดตั้งกลุ่ม PLC ในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและบริบทของท้องถิ่น โดยมีการประเมินการบริหารหลักสูตรและการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อหาจุดบกพร่องนำมาวางแผนปรับปรุงพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการสอนให้มีคุณภาพ เพื่อนำผลจากการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทของท้องถิ่น เป็นไปตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด

2.3 ด้านการนิเทศการสอน พบว่า ผู้บริหารควรวางแผนการนิเทศการสอนอย่างเป็นระบบ โดยสร้างเครื่องคู่มือและเครื่องมือที่ถูกต้องชัดเจน ดำเนินการตามเครื่องคู่มือและเครื่องมือในการนิเทศการสอนที่หลากหลาย ตรงตามสภาพความเป็นจริง มีการนิเทศติดตามการสอนอย่างต่อเนื่องโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาตรวจสอบและพัฒนาครู ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมถึงประเมินผลจากการนิเทศการสอน โดยนำผลมาปรับปรุงพัฒนาคู่มือและเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศให้เหมาะสมเตรียมพร้อมในการนิเทศครั้งต่อไป สร้างความพึงพอใจให้กับผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

2.4 ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารควรวางแผนเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ตามความต้องการของผู้เรียนและความพึงพอใจของคณะครู มีการสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงการตรวจสอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เป็นไปตามเกณฑ์และเวลาที่กำหนดอย่างเหมาะสม เพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และนำผลที่ได้จากการประเมินมาวางแผนปรับปรุงพัฒนาข้อผิดพลาดจากการบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสมต่อความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 สามารถอภิปรายผลในแต่ละด้านได้ ดังนี้

1.1 ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย พบว่า ผู้บริหารกำหนดวิสัยทัศน์ด้านวิชาการโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพราะผู้บริหารจะต้องมีการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยอาศัยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน

เข้ามาส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านวิชาการ สอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตรชัย จันทา (2563) พบว่า ผู้บริหารกำหนดวิสัยทัศน์ โดยอาศัยความร่วมมือกับสมาชิกองค์การเพื่อมุ่งสู่ทิศทางของอนาคตร่วมกัน และงานวิจัยของเอียร์พจน์ ชูปวา (2559) พบว่า ผู้บริหารทำการกระตุ้นให้ครูมีส่วนร่วมร่วมกับเครือข่ายสมาคมต่าง ๆ ภายนอกสถานศึกษาและตลาดแรงงาน

1.2 ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน พบว่า ผู้บริหารส่งเสริมให้คณะครูเข้าร่วมการประชุม อบรม และสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน ทั้งนี้เพราะ ผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้บริหารจะต้องส่งเสริมให้คณะครูพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตรชัย จันทา (2563) พบว่า ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และงานวิจัยของบลาสเซ และบลาสเซ (Joseph Blasé & Jo Blasé, 2002) พบว่า ผู้บริหารสนับสนุนการใช้แหล่งข้อมูลในการศึกษาพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอน จัดโครงการให้ครูในโรงเรียนสับเปลี่ยนการเยี่ยมของชั้นเรียน จัดให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมแก่ครู ส่งเสริมให้ครูอ่านหนังสือบทความเกี่ยวกับวิชาครู เพื่อปรับปรุงเทคนิคการสอน

1.3 ด้านการนิเทศการสอน พบว่า ผู้บริหารเปิดโอกาสให้คณะครูมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการวางแผนการนิเทศการสอน ทั้งนี้เพราะผู้บริหารจะต้องสร้างกระบวนการและวางแผนในการนิเทศการสอนร่วมกันกับคณะครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ครู ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชราภรณ์ จันทพล (2559) พบว่า ผู้บริหารวางแผนร่วมกับครูในการกำหนดตารางนิเทศการสอน และงานวิจัยของดาราวรรณ ศรีกาญจนา (2562) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับครูจัดระบบนิเทศ กำกับ ติดตามการจัดการเรียนการสอน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ

1.4 ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้มีความปลอดภัยและสะดวกต่อการจัดการเรียนสอน ทั้งนี้เพราะผู้บริหารจัดสภาพแวดล้อมให้อื้ออามวยต่อการจัดการเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียน บริเวณอาคารต่าง ๆ รอบโรงเรียนให้มีความสะอาดปลอดภัย มีบรรยากาศที่ดี อื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ให้ผู้เรียนมุ่งมั่นในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชั้นคิม ลอร์ (2561) พบว่า ผู้บริหารจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีสร้างบรรยากาศที่มีระเบียบ สะอาด และปลอดภัย และงานวิจัยของพิพัฒน์พงษ์ วิเศษ (2563) พบว่า ผู้บริหารอุทิศเวลาให้กับการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1

2.1 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท พบว่า 1) ผู้บริหารควรวางแผนกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในโรงเรียน ในการแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย ตามแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียนที่ชัดเจน 2) ผู้บริหารควรศึกษานโยบายจาก

หน่วยงานต้นสังกัด ตลอดจนการศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ มากำหนดเป็น วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย ตามแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียน 3) ผู้บริหารควรมีการวางแผนการใช้หลักสูตรและการสอนที่ชัดเจน ให้สอดคล้องและเหมาะสม สามารถติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง 4) ผู้บริหารควรเสริมสร้างความรู้ให้แก่คณะครู โดยการสนับสนุนให้คณะครู อบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน หรือหาวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในการใช้หลักสูตรและการสอน มาให้ความรู้แก่คณะครู เพื่อเพิ่มความชำนาญในการใช้หลักสูตรและการสอน 5) ผู้บริหารควรวางแผนการนิเทศการสอนอย่างเป็นระบบ สร้างคู่มือและเครื่องมือที่ชัดเจนในการนิเทศ สร้างความพึงพอใจให้กับผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา 6) ผู้บริหารควรวางแผนเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามรูปแบบ และวิธีการ ตามความต้องการของผู้เรียนและพึงพอใจของคณะครู ทั้งนี้เพราะ หลักฉันทะ เป็นการพึงพอใจที่จะได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน ตามที่ได้รับมอบหมายให้งานออกมามีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวัชรินทร์ ชินวโร (ยิ้มย่อง) (2555) พบว่า ควรยึดเป็นหลักในการวางแผนโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร

2.2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักวิริยะ พบว่า 1) ผู้บริหารควรดำเนินการกำกับนิเทศและติดตาม ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย เป็นระบบชัดเจน ตามแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียน 2) ผู้บริหารควรอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ในการดำเนินการให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย ตามแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียนที่ตั้งไว้ 3) ผู้บริหารควรดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและการสอนในสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและบริบทของท้องถิ่น 4) ผู้บริหารควรจัดตั้งกลุ่ม PLC ให้กับคณะครู ประชุมทุกสัปดาห์ เพื่อส่งเสริมการสอนให้คล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา 5) ผู้บริหารควรดำเนินตามคู่มือและใช้เครื่องมือในการนิเทศการสอนที่หลากหลาย ตรงตามสภาพความเป็นจริงกับการวัดผล และประเมินผลการสอน 6) ผู้บริหารควรดำเนินการสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลา โดยไม่กระทบเวลาการจัดการเรียนการสอน 7) ผู้บริหารควรจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เหมาะสมกับเวลาในเนื้อหารายวิชา ทั้งนี้เพราะ หลักวิริยะ เป็นการมุ่งมั่นในการทำงานด้วยความทุ่มเท เข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญลักษณ์ จันทรวินบูลย์ (2560) พบว่า หลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมียุทธศาสตร์และวิธีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร

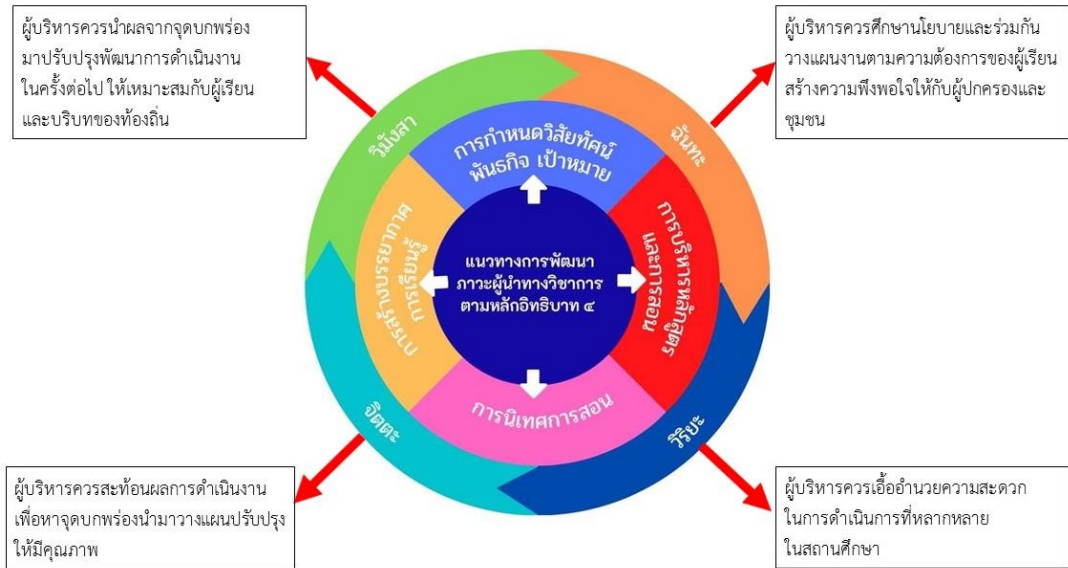
2.3 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักจิตตะ พบว่า 1) ผู้บริหารควรสังเคราะห์เพื่อสะท้อนผลมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย ตามแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียน กับผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่าย 2) ผู้บริหารควรตรวจสอบการดำเนินงานให้บรรลุตามตัวบ่งชี้ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย ตามแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียนที่กำหนด 3) ผู้บริหารควรตรวจสอบติดตามการบริหารหลักสูตรและการสอน เพื่อหาจุดบกพร่องนำมาวางแผนปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและการสอนให้มีคุณภาพ 4) ผู้บริหารควรประเมินการบริหารหลักสูตรและการสอน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้งร่วมกันกับคณะครู 5) ผู้บริหารควรตรวจสอบติดตามการนิเทศการ

สอนอย่างต่อเนื่อง ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 6) ผู้บริหารควรใช้เทคโนโลยีเข้ามาตรวจสอบและพัฒนาครูในการนิเทศการสอน 7) ผู้บริหารควรตรวจสอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เป็นไปตามเกณฑ์และเวลาที่กำหนดอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพราะหลักจิตตะเป็นการตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำ ทำงานด้วยความใส่ใจอยู่ตลอดเวลา คอยตรวจหาข้อบกพร่องอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบวร ปุยะติ (2561) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีความเอาใจใส่ในการพัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดถึงการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

2.4 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักวิมังสา พบว่า 1) ผู้บริหารควรนำผลจากการตรวจสอบข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนาการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียน โดยอาศัยผู้ที่มีส่วนร่วมทุกฝ่าย 2) ผู้บริหารควรนำผลจากการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทของท้องถิ่น เป็นไปตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด 3) ผู้บริหารควรนำผลการนิเทศการสอนมาปรับปรุงพัฒนาคู่มือและเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศให้เหมาะสม เตรียมพร้อมในการนิเทศการสอนครั้งต่อไป 4) ผู้บริหารควรปรับปรุงพัฒนาข้อผิดพลาดจากการบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม ตรงต่อความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้เพราะหลักวิมังสาเป็นการใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลของข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นว่าเกิดขึ้นได้เพราะใด แล้วนำมาหาหนทางแก้ไขข้อบกพร่องนั้นให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของยุพิน ขุนทอง (2560) พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนควรผ่านการอบรมการเป็นผู้นำทางวิชาการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง เป็นบุคคลที่มีความรอบรู้อย่างสม่ำเสมอ เป็นผู้นำทางด้านหลักสูตร มีการประเมินตนเอง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามมาตรฐานวิชาชีพ อบรมพัฒนาอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำไปสู่การเป็นผู้บริหารและครูมืออาชีพ

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการ รวมทั้งหลักอิทธิบาท 4 โดยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังแผนภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ตามหลักฉันตะ ผู้บริหารควรวางแผนงานตามความต้องการของผู้เรียน สร้างความพึงพอใจให้ผู้ปกครองและชุมชน ตามหลักวิริยะ ผู้บริหารควรวินิจฉัยความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินการที่หลากหลายในสถานศึกษาตามหลักจิตตะ ผู้บริหารควรสะท้อนผลการดำเนินงานเพื่อหาจุดบกพร่อง นำมาวางแผนปรับปรุงให้มีคุณภาพตามหลักกัมมังสา ผู้บริหารควรนำผลจากจุดบกพร่องมาปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานในครั้งต่อไป ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ควรนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ให้ครอบคลุมองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน ด้านการนิเทศการสอน และด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

2. หน่วยงานต้นสังกัด ควรมีการรณรงค์ให้มีการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาทางด้านวิชาการให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด

3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรสนับสนุนให้โรงเรียนในสังกัดนำหลักกฏอทิบาท 4 มาใช้ในการขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการ เพื่อยกระดับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จากการศึกษาสภาพภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารจึงควรวางแผนและดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง คอยติดตามตรวจสอบการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ และนำผลที่ได้จากการดำเนินงานมาปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้น

2. ควรศึกษาหลักกฏอทิบาท 4 ให้เข้าใจเพื่อนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักกฏอทิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลฯ สพป.นครสวรรค์ เขต 1. (2563). *ผลการประเมินการประกันคุณภาพนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. รอบ 4 ปีการศึกษา 2563*. เข้าถึงได้จาก <https://thaiqa.net/login/login.php?id=MsTe576aAMg>
- กัญญลักษณ์ จันทรวินุลย์. (2560). *แนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักกฏอทิบาท 4 สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉัตรชัย จันทา. (2563). *การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดนครพนม*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ชันคิม ลอร์. (2561). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ดารารวรรณ ศรีกาญจนา. (2562). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และศิริชัย กาญจนวาสี. (2564). *วิธีวิทยาการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พิมพ์ทันใจ.
- เจียรพัฒน์ ชูปวา. (2559). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา). คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บวร ปุยะติ. (2561). *การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ศรีวิยาสาสน์.
- บุญพา พรหมณะ. (2559). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ปราโมศ อีสโร. (2554). *ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผ่านการประเมินและรับรองคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในรอบที่สองมีผลการประเมินในระดับดีและดีมาก*. (ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พระมหาชินกฤต จีรวโส (รูปสะอาด). (2561). *การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตุม ตำบลบ้านจันทน์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบรรจง ทิสรโณ (ศรีสุข). (2560). *ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอมะนังสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวัชรินทร์ ชินวโร (ยิ้ม่อง). (2555). *การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชราภรณ์ จันทพล. (2559). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภองครักษ์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก*. (งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.

- พิพัฒน์พงษ์ วิเศษ. (2563). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ยุพิน ขุนทอง. (2560). *การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25*. (วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1. (2563). *จำนวนโรงเรียนจำแนกตาม ขนาดโรงเรียน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563*. เข้าถึงได้จาก <https://www.nsw1.go.th/index.php>
- สำนักงานสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี. (2564). *ขนาดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การประถมศึกษา*. เข้าถึงได้จาก https://www.udonpeo.go.th/web/?page_id=3325
- สุนิสา ชาวประชา. (2564) *ผลวิจัยชี้ ผอ.โรงเรียนขาดความเป็นผู้นำทางวิชาการ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.kroobannok.com/88827>.
- Blasé, J. and Blasé, R. (2002). *Empowering Teachers: What Successful Principals Do*. Thousand Oaks California: Corwin.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 608.

แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2

Guidelines for Personnel Management according to Iddhipada 4 of School
Administrators under the Uthai Thani Primary Educational Service Area
Office 2

จิตกร สมาคม¹ พระมหาอุดร อุตตโร² และปฐิธรรม สำเนียง³
Jittagon Samakom, PhramahaUdorn Uttaro and Prathitham Samniang

Received: January 27, 2022

Revised: March 07, 2022

Accepted: March 07, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.96

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 388 คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วเปรียบเทียบการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และใช้วิธีสัมภาษณ์แบบมีวิเคราะห์ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้บริหาร/ครู มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 2.89, S.D. = 0.85) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบำรุงรักษาบุคคล รองลงมา คือ ด้านพัฒนาบุคคล

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2; The office of uthaithani primary educational service area 2

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: aeea26452@gmail.com, Tel. 080-1019445

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวางแผนทรัพยากรกำลังคน 2) ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน ในภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และ 3) แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา เข้ามาบูรณาการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมวางแผนทิศทางการดำเนินงานวิเคราะห์อัตรากำลังบุคลากรของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง กำหนดคุณสมบัติของตำแหน่งที่ชัดเจน ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน ตรวจสอบและปรับปรุงกระบวนการคัดเลือกอยู่เสมอ ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานเต็มตามศักยภาพ สร้างค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร และร่วมกันเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น มีการพิจารณาอย่างรอบคอบและเป็นธรรม

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล, หลักอิทธิบาท 4, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the conditions of personnel management of school administrators under the Uthai Thani Primary Educational Service Area Office 2; 2) to compare the opinions on personnel management of school administrators under the Uthai Thani Primary Educational Service Area Office 2 classified by personal factors; 3) to propose guidelines for personnel management according to Iddhipada 4 of school administrators under the Uthai Thani Primary Educational Service Area Office 2. This was a mixed methods research. Data were collected from a sample of 388 people and analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation and then comparing the hypothesis test by t-test and one-way analysis of variance. An analytical interview method was used. Data were collected from 9 key informants by content analysis. The results of the research found that 1) the opinions on the conditions of personnel management of school administrators under the Uthai Thani Primary Educational Service Area Office 2, overall were at a moderate level ($\bar{X} = 2.89$, S.D. = 0.85). When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest average was the human maintenance, followed by the aspect of human development. The aspect with the lowest mean was the manpower resource planning; 2) school administrators and teachers with gender, age, education level, position and work experience, overall, were no different opinions, therefore, rejected the research hypothesis; and 3) in terms of guidelines for human resource management according to Iddhipada 4 of school administrators, it was found that school administrators should allow everyone

to participate in planning the direction of the operation and continuously analyze the personnel manpower rate, clearly define position properties, follow up and evaluate the performance, always review and improve the selection process, encourage teachers and educational personnel to work to their full potential, create corporate values and culture and, always find a way to improve together. There was careful and fair consideration.

Keywords: Personnel Management, Iddhipada 4, School Administrators

บทนำ

การศึกษาไทยในปัจจุบันมีการจัดการศึกษาตามบริบทของการจัดการศึกษาอันเป็นไปตามแผนการศึกษาของชาติคือ พัฒนาคคน พัฒนาครูอาจารย์ พัฒนาสังคม ในหลากหลายรูปแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐและเอกชน เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นด้านอาชีวศึกษามากขึ้น การมุ่งเน้นให้มีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับปริญญาตรีเพื่อเน้นการมีงานทำโดยอาศัยปัจจัยหลักในองค์กรหลักจากภายนอกหลายปัจจัย เช่น ปัจจัยด้านเทคโนโลยีด้านเศรษฐกิจด้านระบบราชการด้านการเมืองการปกครองด้านคุณธรรมจริยธรรมซึ่งส่งผลให้จัดระบบบริหารจัดการกระทรวงศึกษาธิการรูปแบบใหม่ โดยบูรณาการองค์กรหลักของกระทรวงทั้ง 5 องค์กรหลัก โดยให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด กระจายอำนาจไปสู่ส่วนภูมิภาคไปยังศึกษาธิการภาค 1-18 โดยแต่ละภาคจะประกอบไปด้วยกลุ่มจังหวัด ในแต่ละจังหวัดมีศึกษาธิการจังหวัดเป็นฝ่ายกำกับดูแลหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัด เขตพื้นที่และสถานศึกษาซึ่งเป็นการกระจายอำนาจโดยให้มีการกำกับควบคุมดูแลกันอย่างเป็นระบบมากขึ้น (ประหยัด พิมพา, 2561) อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังต้องการการปฏิรูปโครงสร้างการบริหารให้มีประสิทธิภาพโปร่งใสและเป็นธรรมการกระจายงบประมาณที่เป็นธรรม ปฏิรูปการใช้งบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมของประเทศ โดยความร่วมมือร่วมใจทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะด้านการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนก็ควรให้สอดคล้องกับการทำงานของสมองของผู้เรียนและมีคุณภาพที่ใช้งานได้ ซึ่งบุคคลที่ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้บริหารและครู

ในสถานศึกษาผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในโรงเรียน มีหน้าที่ในการพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ฉะนั้นผู้บริหารโรงเรียนควรมีความตระหนักในหน้าที่ที่ได้รับ มีภาวะผู้นำในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จตามแนวทางที่วางไว้ของแต่ละคน บุคลากรทางการศึกษาที่อยู่ภายใต้การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จึงถือว่ามีหน้าที่และความสำคัญที่จะพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตามการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2546 ที่กำหนดให้สถานศึกษาจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการกระจายอำนาจ

บริหารงานบุคคลให้แก่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคลมากขึ้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานจัดการศึกษาให้มากที่สุดกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดกรอบการบริหารงานบุคคลไว้ดังนี้ การบริหารงานในสถานศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระภายใต้กฎหมายระเบียบเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารโรงเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องดำเนินการในภารกิจหลัก คือการวางแผน อัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ วินัยและการรักษาวินัย และการออกจากราชการ แต่การบริหารงานบุคคลเป็นงานที่ยุ่งยากซับซ้อนเพราะต้องทำงานเกี่ยวกับคนซึ่งมีความรู้ความสามารถ ตลอดจนมีความสำคัญแตกต่างกัน คนเป็นสิ่งที่สำคัญมีชีวิตจิตใจ มีอารมณ์ ผู้บริหารจึงต้องประสบปัญหาต่าง ๆ ในการบริหารงานบุคคลซึ่งปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาการวางแผนงานบุคคล ปัญหาการสรรหาและการแต่งตั้งตัวบุคคล ปัญหาการพัฒนาบุคคล ปัญหาการประเมินผลการปฏิบัติงาน ปัญหาการให้บุคคลพ้นงาน และปัญหาการควบคุมกำกับ ติดตามและนิเทศบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

ปัญหาด้านการบริหารงานบุคคล ถือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและระบบการจัดการที่ต้องได้รับการปรับปรุงเป็นลำดับแรก ไม่ว่าจะเป็นด้านการวางแผนงานบุคคล การสรรหาและการแต่งตั้งตัวบุคคล การพัฒนาบุคคล การประเมินผลการปฏิบัติงาน การให้บุคคลพ้นงาน และการควบคุมกำกับ ติดตามและนิเทศบุคคล การพัฒนาครู โดยการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษาที่เชื่อมโยงกันเพื่อใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยเฉพาะสถานศึกษาขนาดเล็ก กระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่สถานศึกษา เพื่อความคล่องตัว ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดและสนับสนุนการศึกษาเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐ และปฏิรูประบบการเงินเพื่อการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

โดยหากมีการนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ประกอบการบริหารงานบุคคลจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ หนึ่งในหลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับงานบริหารงานบุคคลได้แก่ “อิทธิบาท 4” ซึ่งเป็นคำสอนที่มุ่งให้การปฏิบัติงานอยู่บนพื้นฐานแห่งความสำเร็จตามประสงค์เป็นหลักคำสอนที่เน้นความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน อีกนัยหนึ่งของความหมายของหลักอิทธิบาท 4 คือ คุณค่าให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประกอบด้วย 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาที่จะให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป 2) วิริยะ ความเพียร คือ การขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย 3) จิตตะ ความคิดมุ่งมั่น คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่ง

ที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอย อุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ

4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ มันใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบ หาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไข ปรับปรุง หากนำคำสอนของหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงานก็จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548)

สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ตั้งอยู่เลขที่ 505 หมู่ที่ 5 หนองฉาง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี เขตการปกครองประกอบด้วยอำเภอหนองฉาง อำเภอบ้านไร่ อำเภอลานสัก และอำเภอห้วยคต มีบทบาทและภารกิจหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักการบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยหนึ่งในนโยบายและจุดเน้น ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ได้แก่ การพัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยมีจุดเน้น คือ 1) พัฒนาการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนโดยใช้รูปแบบที่เหมาะสมตามบริบท 2) ส่งเสริมผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษายึดหลัก ธรรมภิบาลในการบริหารจัดการศึกษา 3) พัฒนาครูให้มีการนำหลักสูตรไปใช้และจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม จากผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษาออนไลน์ ประจำปีงบประมาณ 2563 พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ไม่ผ่านการประเมิน โดยมีคะแนนอยู่ในระดับ B (คะแนน 83.64) สำหรับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษาออนไลน์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ถือเป็นภาระขยายผลการนำเครื่องมือการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส มาใช้ในการประเมินสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในรูปแบบออนไลน์เป็นครั้งแรก หลังจากที่ได้มีการปรับปรุงเครื่องมือการประเมินอย่างต่อเนื่องในการประเมินสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจนประสบผลสำเร็จ จะทำให้หน่วยงานเกิดความตระหนัก และนำกรอบการประเมินที่กำหนดไปดำเนินการจัดทำมาตรการส่งเสริมคุณธรรมและความโปร่งใส พัฒนาระบบงาน ออกแบบกลไกปรับปรุงแก้ไข ขั้นตอนวิธีการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การบริหารงานบุคคลเป็นงานสำคัญในสถานศึกษาที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในการปฏิบัติผู้บริหารทุกคนต้องเข้าไปเกี่ยวข้องนับตั้งแต่การสรรหา คัดเลือก ปฐมนิเทศให้ทราบรอบรม หาวิธีจูงใจ และการกระตุ้น การทำงาน รวมทั้งประเมินผลการปฏิบัติงาน ปัญหาที่เกี่ยวกับบุคลากรในการบริหารงาน เช่น ผู้บริหารขาดความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการบริหารงาน ขาดบุคลากรชำนาญการในการปฏิบัติงาน อาจส่งผลทำให้ไม่สามารถจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาบุคลากรจึงทำให้คุณภาพการบริหาร และการบริการลดลง ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการปฏิบัติงานของบุคคลมีคุณภาพลดลง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ซึ่งผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการที่จะนำไปปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 124 คน และครูจำนวน 1,170 คน รวมทั้งสิ้น 1,294 คน กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 จำนวน 388 คน สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มี 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ประกอบด้วย 7 ด้าน ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ กับผู้บริหารและครู ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามโดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีการของครอนบาค โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.940 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า 2 ตัว วิเคราะห์ด้วยความแปรปรวนทางเดียว และการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ LSD

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ผู้วิจัยนำ

หนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน/รูป พร้อมแบบ สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลในการเตรียมความพร้อมในการให้สัมภาษณ์ พร้อมนัดหมายวัน เวลา และ สถานที่ในการสัมภาษณ์ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้กำหนดนัดหมาย และดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์ ตามที่นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ โดยมีการบันทึกเสียง จัดบันทึกและถ่ายภาพระหว่างการสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 พบว่า ผู้บริหาร/ครู มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบำรุงรักษาบุคคล รองลงมา คือ ด้านพัฒนาบุคคล ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวางแผนทรัพยากรกำลังคน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตามการจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน ในภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

3. แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 9 รูป/คน และได้สังเคราะห์ แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ดังนี้

3.1 ด้านการวางแผนทรัพยากรกำลังคน โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ ผู้บริหารสถานศึกษา ควรสร้างความรัก ความกลมเกลียวในองค์กร เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมมีการวางแผนตำแหน่งงานของโรงเรียน (ฉันทะ) ผู้บริหารสถานศึกษา จะควรมีความมุ่งมั่น ตั้งใจวางแผนทิศทางการดำเนินงานด้านบุคลากร (วิริยะ) ผู้บริหารสถานศึกษา มีการร่วมกันวิเคราะห์อัตรากำลังบุคลากรของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม (จิตตะ) ผู้บริหารจะควรมีการพิจารณาใคร่ครวญการวางแผนงานบุคคลเป็นระยะ ๆ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (วิมังสา)

3.2 ด้านการสรรหา โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ ผู้บริหารสถานศึกษา ควรใส่ใจในการกำหนดคุณสมบัติของตำแหน่งที่ชัดเจน ครบถ้วนตรงตามความต้องการ (ฉันทะ) ผู้บริหารสถานศึกษา สรรวจความพึงพอใจของครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาต่อการปฏิบัติงานของสถานศึกษา (ฉันทะ) ผู้บริหารสถานศึกษา ดำเนินการสรรหา และ

จัดจ้างบุคคลเพื่อปฏิบัติงานในสถานศึกษาตำแหน่งตามความเหมาะสม (วิริยะ) ผู้บริหารสถานศึกษา มีการแจ้งภาระงานมาตรฐานคุณภาพงาน มาตรฐานวิชาชีพ และเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานให้แก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (จิตตะ) ผู้บริหารสถานศึกษา มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของครู รายงานผลการปฏิบัติหน้าที่ราชการ และพัฒนาของข้าราชการครูหรือบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับเข้าปฏิบัติใหม่ (วิมังสา)

3.3 ด้านการคัดเลือก โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ ผู้บริหารสถานศึกษา ให้ความสำคัญกับการตัดสินใจของมติที่ประชุมในการคัดเลือกบุคลากรที่ได้รับความเห็นและพิจารณาแล้วจากทุกฝ่าย (ฉันทะ) ผู้บริหารสถานศึกษา มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดำเนินการกลั่นกรอง คัดเลือก แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งโยกย้ายโปร่งใสเป็นธรรม (วิริยะ) ผู้บริหารสถานศึกษา มีการดำเนินจัดจ้างบุคคลตามความเหมาะสม (จิตตะ) ผู้บริหารสถานศึกษา ดำเนินการคัดเลือกบุคลากรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ กฏระเบียบ ข้อบังคับที่ตามระบบคุณธรรม (วิมังสา) ผู้บริหารสถานศึกษา มีการตรวจสอบและปรับปรุงกระบวนการคัดเลือกอยู่เสมอให้เป็นไปตามหลักการ เงื่อนไขขององค์กรหรือสถานศึกษา (วิมังสา)

3.4 ด้านการพัฒนาบุคคล โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ ผู้บริหารสถานศึกษา มีความตั้งใจในการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีวิทยฐานะที่สูงขึ้น (ฉันทะ) ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน (วิริยะ) ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูพัฒนาแห่งการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียน และชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น คอยให้ความดูแลและช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง (จิตตะ) ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นที่จะปรับปรุงกิจกรรมของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้บุคลากรมีความเอาใจใส่ในการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง (วิมังสา)

3.5 ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ ผู้บริหารสถานศึกษา สร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร โดยชี้ให้บุคลากรเห็นถึงความสำคัญในการประเมินผลการทำงาน (ฉันทะ) ผู้บริหารสถานศึกษา ตั้งกรอบการประเมินการปฏิบัติงานร่วมกัน ตั้งคณะกรรมการประเมินด้วยความโปร่งใส มุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงานเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา (วิริยะ) ผู้บริหารสถานศึกษา มีการนำผลมาปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ การตรวจสอบรูปแบบการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ (จิตตะ) ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำการพิจารณาใคร่ครวญเหตุผลแห่งความสำเร็จการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่วิเคราะห์เป็น สังเคราะห์ได้ (วิมังสา)

3.6 ด้านการบำรุงรักษาบุคคล โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานเต็มตามศักยภาพ (ฉันทะ) ผู้บริหารควรมีนโยบายในการจัดทำข้อมูลทะเบียนประวัติข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา สร้างขวัญและกำลังใจโดยการชมเชยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่รักษาวินัยทางราชการที่ดีเสมอมา (วิริยะ) หากมีปัญหาในการรักษาวินัยทางราชการ ผู้บริหารจะต้องดำเนินการหรือหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้นที่ โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรชี้แจงเมื่อมีข้อร้องเรียนในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ

(จิตตะ) ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับครูและบุคลากร พร้อมทั้งเปิดโอกาสได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ (วิมังสา)

3.7 ด้านการให้บุคคลพ้นจากงาน โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเอาใจใส่ และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และประเมินผลพิจารณาการปฏิบัติงานบุคลากรในสถานศึกษา (ฉันทะ) ผู้บริหารสถานศึกษา การรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานในการพิจารณาพ้นออกจากราชการ ในการบริหารงานบุคคล (วิริยะ) ผู้บริหารสถานศึกษา เอาใจใส่ฝักใฝ่ในการบริหารงานบุคคล มีจิตไมตรีต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (จิตตะ) ผู้บริหารสถานศึกษา ให้โอกาสบุคลากรที่ถูกภาคทัณฑ์ได้มีโอกาสแก้ตัวในการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น (จิตตะ) ผู้บริหารสถานศึกษาตรวจสอบ และร่วมกันเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น (วิมังสา) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องร้องทุกข์และเรื่องร้องเรียนของข้าราชการ อย่างรอบคอบและเป็นธรรม (วิมังสา)

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานีเขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิรฮาม แจ๊ะแม (2556) พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณารายละเอียด ในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบำรุงรักษาบุคคล รองลงมา คือ ด้านพัฒนา บุคคล ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวางแผนทรัพยากรกำลังคน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะด้านการ บำรุงรักษาบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการดูแลและให้สวัสดิการแก่บุคลากร ย่อมทำให้องค์กรเป็นที่สนใจของผู้ที่มีความรู้ ความสามารถนอกจากนี้การให้รางวัลแก่บุคลากรย่อม กระตุ้นและส่งเสริมให้มีการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้านการวางแผนทรัพยากร กำลังคน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการวางแผนทรัพยากรกำลังคน เป็นการ ประเมินการอัตรากำลังของบุคลากรที่จำเป็นต้องมีเพื่อการดำเนินการตามแผนงาน ทั้งด้านจำนวน บุคคลและความสามารถเฉพาะตำแหน่งซึ่งเป็นไปตามแผนงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทิน พรหมเพชร (2556) พบว่า ระดับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 2 ด้านการวางแผนกำลังคนอยู่ในระดับปาน กลาง เช่นเดียวกันด้านการสรรหา พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสรรหาเป็น กระบวนการที่สำคัญที่จะได้มาซึ่งบุคลากรที่มีคุณภาพตามแผนกำลังคนที่วางไว้ เป็นกระบวนการ ขั้นต้นในการนำไปสู่การนำคนเข้าสู่ระบบหรือองค์กร ดังนั้นจึงต้องมีความโปร่งใส ชัดเจน สอดคล้อง กับงานวิจัยของสุเทพ เท่งประกิจ (2557) พบว่า ระดับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหาร สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ด้านการสรรหา อยู่ ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน ด้านการคัดเลือก พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การคัดเลือกต้องทำการรวบรวมรายละเอียดของผู้สมัคร การประเมินผลผู้สมัคร และการจัด กระบวนการคัดเลือกต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ สติภา (2558) พบว่า ด้านการ

คัดเลือกบุคลากร อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ด้านการพัฒนาบุคคล พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อองค์กรรับบุคลากรเข้ามาใหม่ย่อมต้องมีการประเมินเพื่อให้อายุบุคคลากรรับรู้และเข้าใจขอบข่ายของการทำงานในองค์กร แต่การประเมินผลอย่างเดียวยังไม่เพียงพอที่จะสร้างความมั่นใจให้แก่บุคลากรใหม่ เพราะจำเป็นต้องเพิ่มพูนความรู้ให้เหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมาย แม้แต่บุคลากรในองค์กรเองก็ตาม ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน อันมาจาก การเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ทักษะที่ดีต่อการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รณกฤต รินทะชัย (2556) พบว่า การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ด้านการพัฒนาบุคคลอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งการประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง จะเป็นข้อมูลสำหรับบุคลากรในการพัฒนาตนเอง และเป็นข้อมูลสำหรับองค์กรในการรับทราบความก้าวหน้าและการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร การบริหารงานบุคคลจำเป็นต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาการเลื่อนขั้นหรือเลื่อนตำแหน่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ มณีระห์ เจ๊ะมิง (2559) พบว่า ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ด้านการบำรุงรักษาบุคคล พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะด้านการบำรุงรักษาบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการดูแลและให้สวัสดิการแก่บุคลากรย่อมทำให้องค์กรเป็นที่สนใจของผู้ที่มีความรู้ความสามารถนอกจากนี้การให้รางวัลแก่บุคลากรกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทิน พรหมเพชร (2556) พบว่า ระดับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลาเขต 2 ด้านการบำรุงรักษาบุคคล อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน ด้านการให้บุคคลพ้นจากงาน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้การให้บุคคลพ้นจากงานจะเกี่ยวข้องกับการที่บุคลากรพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ หมดยุติที่จะได้รับคำตอบจากองค์กร ซึ่งในเรื่องของการดำเนินการทางวินัยนั้น อาจเกิดจากการที่กลุ่มบุคลากรที่มีคุณภาพรวมทั้งปริมาณงานอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ สืบเนื่องมาจากการด้อยความสามารถ ขาดการฝึกอบรมหรือไม่สนใจในการปฏิบัติงาน กลุ่มบุคลากรที่มีปัญหาส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานแต่มีผลกระทบ กลุ่มบุคลากรที่ชอบกระทำผิดกฎระเบียบ ในขณะที่ปฏิบัติงาน และกลุ่มบุคลากรที่ไม่ปฏิบัติตามแนวทางการทำงานขององค์กร ตลอดจนต่อต้านผู้บังคับบัญชา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐฉิ เอี่ยมแจ่ม (2560) พบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุโขทัย ด้านการให้บุคคลพ้นจากงาน อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า 1) ผู้บริหารและครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 โดยภาพรวม ไม่

แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่ว่าจะเป็นเพศก็ตามในส่วนของการบริหารงานบุคคลก็ย่อมได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ทุกคนในโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ สติภา (2558) พบว่า ความคิดเห็นการบริหารงานบุคคลจำแนกตามเพศไม่มีความแตกต่างกัน 2) ผู้บริหารและครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในโรงเรียนเดียวกันอาจจะมีครูหลายช่วงวัย แต่ครูทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติภายใต้ข้อปฏิบัติเดียวกันตามความเหมาะสม ความแตกต่างระหว่างวัย จึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานหรือการได้รับการปฏิบัติในด้านการบริหารงานบุคคลในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของมุนีเราะห์ เจ๊ะมิง (2559) พบว่า ความคิดเห็นการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามอายุ ไม่มีความแตกต่างกัน 3) ผู้บริหารและครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการบริหารงานบุคคลโดยส่วนใหญ่มีแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจน แม้จะมีการศึกษาที่ต่างกันแต่ในทางปฏิบัติในด้านการบริหารงานบุคคลก็ไปเป็นตามเงื่อนไข ข้อบังคับ ระเบียบในการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคลภายใต้ระเบียบเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ สติภา (2558) พบว่า ความคิดเห็นการบริหารงานบุคคลจำแนกตามการศึกษาไม่มีความแตกต่างกัน 4) ผู้บริหารและครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน (Sig = 0.352) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งใดก็ตามในโรงเรียน ต้องมีการปฏิบัติภายใต้แนวทางการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นมาตรฐานเดียวกัน คณะครูทุกตำแหน่ง ทุกระดับ บุคลากรในโรงเรียนทุกคนจึงมีการปฏิบัติหน้าที่และมีบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ สติภา (2558) พบว่า ความคิดเห็นการบริหารงานบุคคลจำแนกตามตำแหน่งไม่มีความแตกต่างกัน 5) ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนส่วนใหญ่มีการอยู่ร่วมกันในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ให้ความช่วยเหลือไม่ได้มีการแบ่งแยกตามระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษา ครูภายในโรงเรียนที่มีประสบการณ์มากหรือน้อย ต้องรับผิดชอบงานและได้รับการปฏิบัติภายในแนวทางการบริหารงานบุคคลเดียวกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของมุนีเราะห์ เจ๊ะมิง (2559) พบว่า ความคิดเห็นการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามอายุ ไม่มีความแตกต่างกัน

3. แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 พบว่า การบริหารงานบุคคลด้านการวางแผนทรัพยากรกำลังคน โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มี

ส่วนร่วมวางแผนทิศทางการดำเนินงานวิเคราะห์อัตรากำลังบุคลากรของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง การกำหนดคุณสมบัติของตำแหน่งที่ชัดเจน การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน การตรวจสอบและปรับปรุงกระบวนการคัดเลือกอยู่เสมอ ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานเต็มตามศักยภาพ สร้างค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร และร่วมกันเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น มีการพิจารณาอย่างรอบคอบและเป็นธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการวางแผนทรัพยากรกำลังคน ผู้บริหารควรยึดหลักการมีส่วนร่วม วางแผนทรัพยากรกำลังคนให้สอดคล้องกับทิศทางการดำเนินงาน และความต้องการควรมีการพิจารณาการวางแผนงานบุคคลเป็นระยะ ๆ เพื่อการแก้ไขปรับปรุง และพัฒนางานด้านการบริหารงานบุคคลอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของพัต วุฒิรงค์ (2559) ได้อธิบายว่า การวางแผนทรัพยากรมนุษย์มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงจำนวนตำแหน่งที่กำลังจะว่างลงและอัตราการขาดหรือเกิน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว นอกจากนี้ยังสามารถระบุได้ว่าองค์กรต้องการคนที่มีลักษณะหรือทักษะอย่างไรสำหรับตำแหน่งนั้น ๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาอิสรภานต์ จิตปัญโญ (2558) กล่าวว่า สำหรับองค์กรยุคใหม่ การสรรหาบุคคลจะเน้นคุณภาพของบุคคลมากกว่าปริมาณ และมีความพิถีพิถันในการคัดเลือก มีคุณสมบัติเหมาะสมตามความต้องการ จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ความต้องการกำลังคนขององค์กร ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณสอดคล้องกับงานวิจัยของพัฒนกุล สุขสานต์ (2564) ได้เสนอแนะว่า ควรจัดให้บุคลากรเข้าปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับหน้าที่ มีการสอบคัดเลือกที่ชัดเจนโปร่งใส คณะกรรมการมีความรู้ ความสามารถ ปฏิบัติตนเป็นกลาง นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร โดยชี้ให้บุคลากรเห็นถึงความสำคัญในการประเมินผลการทำงาน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรจะส่งผลให้สามารถนำผลมาปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ อย่างไรก็ตามควรมีการตรวจสอบรูปแบบการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับพัต วุฒิรงค์ (2559) ได้อธิบายว่า การบริหารงานบุคคล จำเป็นต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาการเลื่อนขั้นหรือเลื่อนตำแหน่ง อีกทั้งยังช่วยให้บุคลากรทราบถึงผลงานของตนเองอีกด้วย ซึ่งการประเมินผลที่ดีต้องตั้งอยู่บนความเที่ยงตรง ปราศจากอคติและมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครูและบุคลากรในสถานศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของสิวรรณี ไชยกุล (2562) พบว่า ผลการศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการสนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาและหาความรู้เพื่อให้มีโอกาสในการปรับเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นโดยการประเมินจากการปฏิบัติงาน บุคลากรมีสิทธิในการลาได้ตามสิทธิที่มีและส่งเสริมให้สร้างผลงานเพื่อขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และสอดคล้องกับพระมหาอิสรภานต์ จิตปัญโญ (2558) ที่กล่าวว่า การพ้นจากงานของบุคคลนั้น เกิดได้เป็นหลายกรณีด้วยกัน และแต่ละกรณีเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องศึกษาหาข้อเท็จจริง หาทางแก้ปัญหาและหาวิธีปฏิบัติเพื่อให้เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลเสียแก่องค์กรน้อยที่สุด

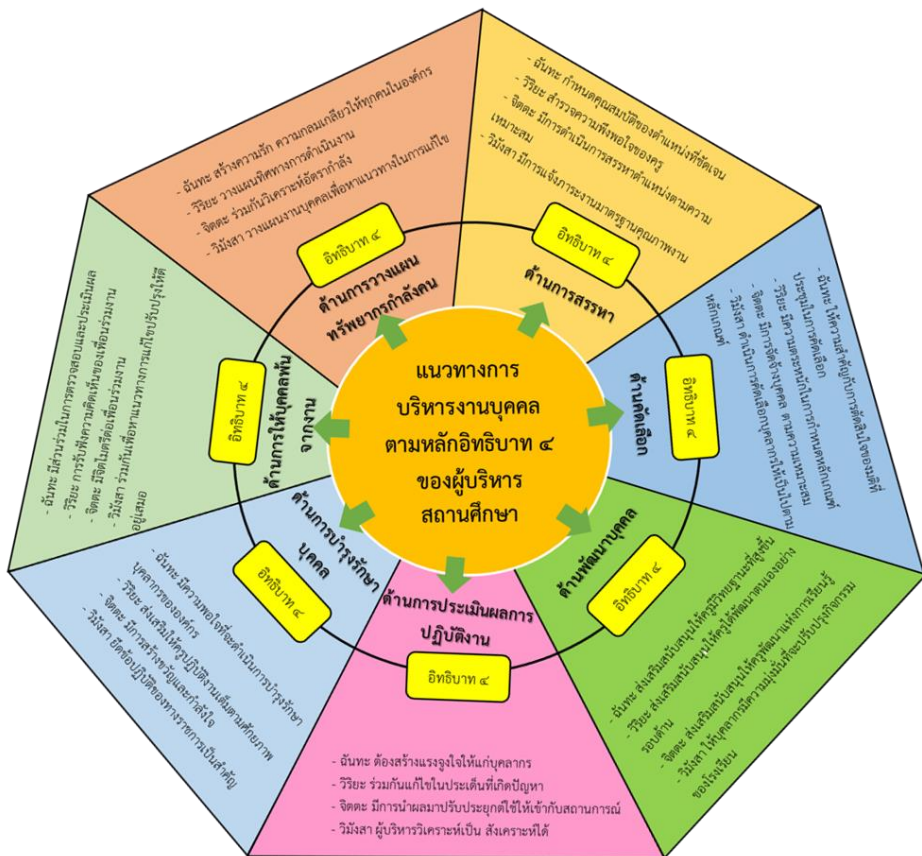
องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล แล้วได้สรุปมาเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ซึ่งมีความสัมพันธ์ ดังนี้

วงกลมชั้นในสุด ได้แก่ เป้าประสงค์ที่ผู้วิจัยได้ตั้งเป้าหมาย คือ แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2

วงกลมชั้นที่ 2 คือ กิจกรรมในการบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย 1.ด้านการวางแผนทรัพยากรกำลังคน 2. ด้านการสรรหา 3. ด้านคัดเลือก 4. ด้านพัฒนาบุคคล 5. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน 6. ด้านการบำรุงรักษาบุคคล และ 7. ด้านการให้บุคคลพ้นจากงาน

วงกลมชั้นที่ 3 ได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ หลักธรรม 4 ประการ สำหรับการทำงานหรือทำสิ่งใด ๆ เพื่อให้งานประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งประกอบด้วย 1. ฉันทะ (ความรัก และความพอใจ) 2. วิริยะ (ความเพียร) 3. จิตตะ (ความเอาใจจดจ่อ ความเอาใจใส่) 4. วิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง ตรวจสอบ)

ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ด้านที่ 1 การวางแผนทรัพยากรกำลังคน โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ คือผู้บริหารควรยึดหลักการมีส่วนร่วมเข้าในการบริหารจัดการ มีการวางแผนตำแหน่งงานของบุคลากรทางการศึกษาให้ตรงกับความสามารถที่ทุกคนมีอยู่ ผู้บริหารจึงมีความตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะวางแผนทรัพยากรกำลังคนให้สอดคล้องกับทิศทางการดำเนินงาน และความต้องการด้านบุคลากรของสถานศึกษา โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด

ด้านที่ 2 การสรรหา โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ คือ ผู้บริหารควรกำหนดคุณสมบัติของตำแหน่งที่ต้องการอย่างชัดเจน ควบคุมดูแลในการสรรหาหรือจัดจ้างบุคคลเพื่อปฏิบัติต้งานในสถานศึกษาให้เหมาะสมกับตำแหน่งตามความเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการตัดสินใจของมติที่ประชุมในการสรรหาบุคลากรที่ได้รับความเห็นชอบ และพิจารณาแล้วจากทุกฝ่าย ผู้บริหารมีการแจ้งภาระงาน มาตรฐานคุณภาพงาน มาตรฐานวิชาชีพ และเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน

ด้านที่ 3 การคัดเลือก โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ คือผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการตัดสินใจของมติที่ประชุมในการคัดเลือกบุคลากรที่ได้รับความเห็นชอบ และพิจารณาแล้วจากทุกฝ่าย โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดำเนินการสรรหา กลั่นกรอง คัดเลือก แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งโยกย้าย

ด้านที่ 4 การพัฒนาบุคคล โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ คือ ผู้บริหารจะต้องส่งเสริม สนับสนุนในการให้ครูมีวิทยฐานะที่สูงขึ้นด้วยความจริงใจ ร่วมกันคิดสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ อยู่เสมอในการพัฒนาโรงเรียน ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้มีการพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูพัฒนาการเรียนรู้อันอยู่ในโรงเรียน และชุมชน โดยผู้บริหารคอยให้ความดูแล แนะนำและช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง

ด้านที่ 5 การประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ คือผู้บริหารต้องสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร ผู้บริหารมีการตั้งกรอบการประเมินการปฏิบัติงานร่วมกัน ตั้งคณะกรรมการประเมินด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน

ด้านที่ 6 การบำรุงรักษาบุคคล โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ คือ ผู้บริหารมีการแจ้งเรื่องกฎระเบียบข้อบังคับทางราชการให้แก่บุคลากรทางการศึกษา ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานเต็มตามศักยภาพ โดยยึดมั่นในระเบียบวินัย จรรยาบรรณอย่างมีมาตรฐานแห่งวิชาชีพ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน

ด้านที่ 7 การให้บุคคลพ้นจากงาน โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการ คือ ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการพิจารณาปฏิบัติงานของบุคลากร ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรที่ถูกลดขั้นได้มีโอกาสปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น โดยผู้บริหารมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาบุคลากรของตนเองให้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีวางแผนการบริหารงานการบริหารงานบุคคลอย่างเป็นระบบ และมีแผนการพัฒนาฝ่ายบุคคลของสถานศึกษาที่สามารถใช้ได้จริง
2. ผู้บริหารควรจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ในด้านการวางแผนทรัพยากรกำลังคน ด้านการสรรหา ด้านการคัดเลือก ด้านการพัฒนาบุคคล ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการบำรุงรักษาบุคคล และด้านการให้บุคคลพ้นจากงาน
3. เพิ่มแนวทางการนิเทศ การกำกับติดตามของผู้บริหารให้มีแนวทาง และสร้างความเข้าใจในด้านการบริหารงานบุคคล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรทำการศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 โดยเพิ่มกลุ่มตัวอย่างที่กว้างและหลากหลายมากขึ้น เช่น กรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด เป็นต้น
2. ควรเพิ่มสัมภาษณ์เชิงลึกกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความคิดที่หลากหลายมากขึ้น ในแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2
3. ใช้หลักธรรมที่สอดคล้องกับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งอาจทำได้ผลที่แตกต่างกัน
4. ควรมีการศึกษาการปฏิบัติงานโดยใช้หลักธรรมคำสอนอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก, หน้า 1-19.
- ณัฐวุฒิ เอี่ยมแจ่ม. (2560). *สภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุโขทัย*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา) คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ประหยัด พิมพา. (2561). การศึกษาไทยในปัจจุบัน. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 7(1), 242-249.
- ปารีชาติ สติภา. (2558). *การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

- พยัต วุฒิรงค์. (2559). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในทศวรรษหน้า*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์. พริ้งดิง แมส โปรดักส์.
- พระมหาอิสรกันต์ ฐิตปัญโญ. (2558). *การพัฒนาทุนมนุษย์ตามแนวทางสติปัญญา 4 ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.): มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัฒนกุล สุขसानต์. (2564). *การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่ายการจัดการศึกษาศรีมรังค์ 2*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- พรฮาม แจ๊ะแม. (2556). *การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาปัตตานี เขต 20*. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- มุณีเราะห์ เจ๊ะมิง. (2559). *การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลามสังกัดสำนักงาน การศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- รณกฤต รินทะชัย. (2556) *ปัญหาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สีวรรณ ไชยกุล. (2562). *การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษายะลา เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สุทิน พรหมเพชร. (2556). *การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาเขต 2*. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- สุเทพ เท่งประกิจ. (2557). *การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาเขต 2*. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ตามหลักไตรสิกขา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์

Guidelines for Development of Personnel Management according to
Trisikkha in Secondary Schools under the Nakhon Sawan Secondary
Educational Service Area Office

ภารดี เกิดวาระ¹ วินัย ทองมัน² และวรภฤต เกื้อนช่าง³
Paradee Kerdwara, Winai Tongmun and Worrakrit Thuenchang

Received: January 25, 2022

Revised: March 02, 2022

Accepted: March 07, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.97

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 327 คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบวิเคราะห์ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ด้านการวางแผนงานบุคลากร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านอำนวยการรักษาบุคลากร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และด้านวัดผลการปฏิบัติของบุคลากร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และ 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์; Nakhonsawan Secondary Educational Service Area Office

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: paradeekerdwara@gmail.com, Tel. 084-4279761

โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ พบว่า ควรพัฒนาบุคลากรให้มีร่างกายและแรงใจที่ดีในการพัฒนาตนเองและองค์กร โดยการกำหนดเป้าประสงค์ พันธกิจ การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรให้อยู่ในหลักการสำรวม กาย วาจาใจอยู่เสมอ เมื่อถึงเวลาอันสมควรหรือโอกาสอันควรก็มีการจัดหาสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลให้กับบุคลากรต่อไป โดยการฝึกปฏิบัติสำหรับฝึกรบมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น ความมุ่งมั่น ความตั้งใจ ความพยายาม และความรอบคอบสนับสนุนการเสริมสร้างและพัฒนาอบรมจิตใจ จะทำให้บุคลากรทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ การพัฒนา อบรมทางด้านร่างกาย และจิตใจ การจัดหาแหล่งการพัฒนา ด้านปัญญาอย่างเหมาะสมกับพื้นฐานความสามารถและความถนัดของบุคลากร อย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: หลักสูตรศึกษา, การบริหารงานบุคคล, แนวทางการพัฒนา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the conditions of personnel management of school administrators in secondary schools under the Nakhon Sawan Secondary Educational Service Area Office; 2) to propose guidelines for development of personnel management of school administrators according to the Trisikkha in secondary schools under the Nakhon Sawan Secondary Educational Service Area Office. This was a mixed methods research. For quantitative research, data were collected from a sample of 327 people and analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. In terms of qualitative research, an analytical interview method was used by collecting data from 9 key informants. Data were analyzed by content analysis. The results of the research showed that 1) personnel management conditions of school administrators in secondary schools under the Nakhon Sawan Secondary Educational Service Area Office, overall, were at a high level. When considering each item, it was found that in the aspect of personnel planning, the practice was at a high level, followed by personnel development. In personnel maintenance and measuring the performance of personnel, there were the practices at a moderate level; and 2) in terms of guidelines for personnel management development of school administrators according to Trisikkha in secondary schools under the Nakhon Sawan Secondary Educational Service Area Office, it was found that personnel should be developed to have good physical and mental strength to develop themselves and the organization by setting goals, missions. The performance of personnel should always keep their manners, speech, and thought under control. In good time, welfare and benefits should continue to be provided to personnel by

practicing for training the mind to achieve virtues such as determination, intention, effort and prudence in order to support the strengthening and development of the mind that will allow personnel to work to their full potential.

Keywords: Trisikkha, Personnel Management, Development Guidelines

บทนำ

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจที่สำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถ ปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินงานด้านบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อีสรระภายใต้กฎหมาย ระเบียบเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการศึกษาและมีความรู้ความสามารถมีขวัญและกำลังใจได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติมีความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ การบริหารงานบุคคล เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษา สามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนอง 3 ภารกิจของสถานศึกษาสถานศึกษา จึงมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถมีขวัญกำลังใจได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติมีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพซึ่ง จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญและจำเป็นต้องจัดทำแผน คัดเลือกสรรหาบรรจุแต่งตั้งบุคลากรโดยการวิเคราะห์วางแผนอัตรากำลังคนวิเคราะห์ภารกิจและประเมินสภาพความต้องการกำลังคน กับภารกิจของสถานศึกษาจัดทำแผนอัตรากำลังข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาสถานศึกษากำหนดภาระงานสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เหมาะสมกับการจัดการศึกษาในสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ มีโรงเรียนในสังกัดทั้งสิ้น 37 โรงเรียนซึ่งมีความแตกต่างทั้งสภาพภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้คุณภาพ การศึกษาของแต่ละสถานศึกษามีความแตกต่างกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556) จึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริม สนับสนุน ปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษาให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน ปัจจุบันพบปัญหาสภาพการบริหารงานบุคคลมีอุปสรรคในการบริหารงานบุคคล คือ การขาดอัตรากำลังครูจึงจำเป็นต้องให้การส่งเสริม ปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษาให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน ส่งผลให้การบริหารงานบุคคลประสบปัญหาในการพัฒนาบุคลากรอย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของปารีชาติ สติภาและคณะ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 ผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านวินัยและการรักษาวินัย 2) ด้านการวางแผนบุคลากร และ 3) ด้านการประเมินของบุคลากร 4)

ด้านการพัฒนาบุคลากร 5) ด้านการให้ผลตอบแทน และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านการคัดเลือกบุคลากร

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมในทางพุทธศาสนากับหลักการบริหารมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักพุทธธรรมกับหลักการบริหาร การศึกษาที่ครอบคลุมถึง 3 หลักการ คือ หลักการครองตน หลักการครองคน หลักการครองงาน และเพื่อเสนอหลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมที่หลากหลายทำให้มีขอบเขตของการศึกษาที่กว้างขวาง และทำให้ผู้บริหารสามารถ เลือกหลักธรรมเพื่อนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษาในทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของตนเองได้ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ หรือเป็นศาสนาแห่งความเพียรพยายาม หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงเน้นมุ่งที่การปฏิบัติเป็นสำคัญ หลักคุณธรรมและศีลธรรม ของพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทย คือสามารถเข้ามาพิสูจน์ได้ด้วย ตนเองว่าอะไรจริง อะไร ไม่จริง พระพุทธศาสนาให้ทุกคนมาพิสูจน์ได้ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเองว่าได้ผลจริงหรือไม่ การ เลือกหลักธรรมมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจะเป็นนักบริหารที่เก่ง และดี ควร ประพฤติ ปฏิบัติธรรม ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ สิกขา 3 หรือไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2553)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคล โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ในด้านการวางแผนงานบุคลากร ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านธำรงรักษาบุคลากร ด้านวัดผลการปฏิบัติของบุคลากรเป็นอย่างไร นำไปสู่การสร้างแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ เพื่อพัฒนาการบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ได้ทำการแจกแบบสอบถามศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ จำนวน 37 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารและครุรวมทั้งสิ้น 2,186 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้เลือกด้วยวิธีแบบสุ่มอย่างง่าย จำนวน 327 คน แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในด้าน ประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ มีลักษณะเป็นแบบ

ตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 เป็นสภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งมีเนื้อหา 4 ด้าน นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 รูป/คน แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแต่ละข้อคำถาม ซึ่งมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.5-0.8 ค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ผลการคำนวณออกมาได้ค่าอยู่ที่ .97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 9 รูป/คน มีคุณสมบัติดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ จำนวน 6 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา คุณวุฒิ ระดับปริญญาเอก หรือจบปริญญาธรรม 9 ประโยค (บรรพชิต หรือคฤหัสถ์) จำนวน 3 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยนำผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ต่ำสุด อันดับแรกจากขั้นตอนที่ 1 มาสร้างแบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการวางแผนงานบุคลากร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านการพัฒนาบุคลากร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านธำรงรักษาบุคลากร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และด้านวัดผลการปฏิบัติของบุคลากรมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

1.1 ด้านการวางแผนงานบุคลากร โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อจากน้อยที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การวางแผนและจัดหาสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลต่าง ๆ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย การทดลองปฏิบัติหน้าที่ได้บุคลากรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และการวิเคราะห์ปริมาณงานของบุคลากร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ด้านการพัฒนาบุคลากร โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อจากน้อยที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การจัดกิจกรรมศึกษาดูงานในสถานศึกษาหรือหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย การปรับเจตคติที่ไม่ดีให้แก่บุคลากรใน

สถานศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย และการเพิ่มพูนประสบการณ์ ให้แก่บุคลากรในสถานศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านอำนวยการรักษาบุคลากร โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายชื่อจากน้อยที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การให้รางวัลด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมเป็นธรรม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย การจัดสวัสดิการเพื่อให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจที่ดีพร้อมที่จะปฏิบัติงานมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย และการยกย่องชมเชยกรณีที่มีผลงานดีเด่นหรือประสบความสำเร็จมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

1.4 ด้านวัดผลการปฏิบัติของบุคลากร โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายชื่อจากน้อยที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ เกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างเป็นธรรมและตรวจสอบได้ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย การให้บำเหน็จความดีความชอบ คำชมเชย รางวัล เครื่องหมายเชิดชูเกียรติมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย และการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานโดยวิธีการและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มีมาตรฐานเดียวกัน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2 แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า

2.1 ด้านการวางแผนงานบุคลากรที่เกี่ยวกับการวางแผนและจัดหาสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลต่าง ๆ ตามหลักไตรสิกขา การพัฒนาบุคลากรให้มีการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติ ประกาศ คำสั่ง กฎหมายของทางราชการ และเพื่อการจัดหาสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลบุคลากรให้มี แรงกายและแรงใจที่ดีในการพัฒนาตนเองและองค์กร โดยการกำหนดเป้าประสงค์ พันธกิจ การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรให้อยู่ในหลักการสำรวม กาย วาจาใจอยู่เสมอ เมื่อถึงเวลาอันสมควรหรือโอกาสอันควรก็มีการจัดหาสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลให้กับบุคลากรต่อไป โดยการฝึกปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น ความมุ่งมั่น ความตั้งใจ ความพยายาม และความรอบคอบสนับสนุนการเสริมสร้างและพัฒนาอบรมจิตใจ จะทำให้บุคลากรทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ การพัฒนา อบรมทางด้านร่างกาย และจิตใจ การจัดหาแหล่งการพัฒนา ด้านปัญญาอย่างเหมาะสมกับพื้นฐานความสามารถและความถนัดของบุคลากร อย่างสม่ำเสมอ

2.2 ด้านการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมศึกษาดูงานในสถานศึกษาหรือหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนตามหลักไตรสิกขา ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนา ควรสนับสนุนบุคลากรด้วยการฝึกฝน ด้านพฤติกรรม คือ การพัฒนา พฤติกรรมทางกาย และวาจาให้มีความสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมและบริบทของตนเองอย่างถูกต้อง มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กร มีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ มีความตั้งใจในการใฝ่หา องค์ความรู้ใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน โดยการจัดการกิจกรรมศึกษาดูงาน การคัดเลือกสถานที่ศึกษาดูงาน ด้านการเสริมสร้าง การปฏิบัติงานตามกฎ ระเบียบ คำสั่ง และกฎหมาย จรรยาบรรณที่ดีของบุคลากร มุ่งเน้นการฝึกฝน และการพัฒนาทางด้านจิตใจเพราะจิตใจเป็นรากฐานของพฤติกรรม การศึกษาดูงานด้านสมาธิจะต้องมีสมาธิในการศึกษา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ อย่างเต็มที่

ด้วย สมานิสึกษา คือ การตั้งใจอย่าง แน่วแน่และมั่นคง และควบคุมตนเองไม่ให้เกิดความเสื่อมเสีย การพัฒนาปัญญาซึ่งมีความสำคัญสูงสุด เพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมดให้แก่บุคลากร โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเป็นสำคัญ

2.3 ด้านธำรงรักษาบุคลากร ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวกับด้านการให้รางวัล ด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นธรรมตามหลักไตรสิกขา การให้รางวัล ด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นธรรม การกำหนดคุณสมบัติ ด้านความประพฤติของบุคลากร มาเป็นเกณฑ์ในการให้รางวัล เป็นการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมด้านปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้ร่วมงาน และพฤติกรรมต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตน เป็นเกณฑ์แห่งรางวัล การมีความมั่นคงในงานและการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การมีใจที่หนักแน่น ใส่ใจในงาน ในการมอบขวัญกำลังใจ โดยมุ่งให้กำลังใจผู้ปฏิบัติงานและรักษาบุคลากรไว้ หลักพุทธศาสนา กล่าวไว้ว่า “พุทธมาโน ปิโย โหติ” ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก และ “ทพฺ มิตฺ คนฺถติ” ผู้ให้ย่อมผูกมิตรไว้ได้ ให้ทำงานมีความสุขทั้งกายใจ มีความปลอดภัยในการทำงานจะช่วยปลุกฝัง ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดคุณธรรม มุ่งมั่นทำงานและทำความดี เมื่อดำเนินงานกิจการสำเร็จ ก็ควรมีการมอบรางวัลให้ตามเกณฑ์ที่สมควรและเหมาะสมต่อไป

2.4 ด้านวัดผลการปฏิบัติของบุคลากร ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวกับ ด้านเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างเป็นธรรมและตรวจสอบได้ตามหลักไตรสิกขา การคัดเลือกเกณฑ์การประเมินที่ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ แนวปฏิบัติ กฎหมาย ความโปร่งใส ไม่ลำเอียงเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง มีความทันสมัย พร้อมเลือกตัวชี้วัดที่เชื่อถือได้และสามารถนำมาอ้างอิงได้ เกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานต้อง คลอบคลุมในมิติแห่งจิตใจในด้านคุณธรรม จริยธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่นได้ เช่น ความมุ่งมั่น ความตั้งใจ ความพยายาม และความรอบคอบในการปฏิบัติงาน การดำเนินการแต่งตั้งบุคลากรในสถานศึกษา ให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เข้าใจกฎเกณฑ์ ตามมาตรฐานวิชาชีพ มีเกณฑ์การประเมินที่ถูกต้องเหมาะสม ทันสมัยตลอดจนมีโปรแกรมที่ช่วยเสริมสร้างการพัฒนาตนเองของบุคลากรและองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนงานบุคลากร อยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านการพัฒนาบุคลากร อยู่ในระดับมาก ด้านธำรงรักษาบุคลากร อยู่ในระดับปานกลาง และด้านวัดผลการปฏิบัติของบุคลากรมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของมณีเราะห์ เจ๊ะมิง พบว่า (2559) ด้านการพัฒนาบุคลากร มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของเปี่ยมศิลป์ แสนวันแสง (2558) พบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากร มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

1.1 ด้านการวางแผนงานบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อจากน้อยที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การวางแผนและจัดหาสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลต่าง ๆ อยู่

ในระดับน้อย การทดลองปฏิบัติหน้าที่ได้บุคลากรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลางและการวิเคราะห์ปริมาณงานของบุคลากรอยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ด้านการพัฒนาบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายชื่อจากน้อยที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การจัดกิจกรรมศึกษาดูงานในสถานศึกษาหรือหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน อยู่ในระดับน้อย การปรับเจตคติที่ไม่ดีให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย และการเพิ่มพูนประสบการณ์ ให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านธำรงรักษาบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายชื่อจากน้อยที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การให้รางวัลด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมเป็นธรรม อยู่ในระดับน้อย การจัดสวัสดิการเพื่อให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจที่ดีพร้อมที่จะปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย และการยกย่องชมเชยกรณีที่มีผลงานดีเด่นหรือประสบความสำเร็จ อยู่ในระดับปานกลาง

1.4 ด้านวัดผลการปฏิบัติของบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายชื่อจากน้อยที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ เกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างเป็นธรรมและตรวจสอบได้ อยู่ในระดับน้อย การให้บำเหน็จความดีความชอบ ค่าชมเชย รางวัล เครื่องหมายเชิดชูเกียรติอยู่ในระดับน้อย และการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยวิธีการและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มีมาตรฐานเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของวิลาวรรณ ปิงอุทา (2560) พบว่า 1) การบริหารงานบุคคล ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา สกลนครเขต 3 พบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร รองลงมาได้แก่ ด้านการออกจากราชการ ด้านการวางแผนอัตรากำลัง และการกำหนดตำแหน่ง และด้านการวินัยและนิติการ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

2. การศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ พบว่า

2.1 แนวทางการบริหารงานบุคคล ด้านการวางแผนงานบุคลากร ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการวางแผนและจัดทาสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลต่าง ๆ ตามหลักไตรสิกขาแนวทางการบริหารงานบุคคล ด้านการวางแผนงานบุคลากร ที่เกี่ยวกับการวางแผนและจัดทาสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลต่าง ๆ ด้านศีล การพัฒนาบุคลากรให้มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบ แนวปฏิบัติ ประกาศ คำสั่ง กฎหมาย ของทางราชการ และเพื่อการจัดทาสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลบุคลากรให้มีร่างกายและแรงใจที่ดีในการพัฒนาตนเองและองค์กร โดยการกำหนดเป้าประสงค์ พันธกิจ การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรให้อยู่ในหลักการสำรวม กาย วาจาใจอยู่เสมอ เมื่อถึงเวลาอันสมควรหรือโอกาสอันควรก็มีการจัดทาสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลให้กับบุคลากรต่อไป มีการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการที่กระจายอำนาจไปยัง 4 กลุ่มงาน โดยปฏิบัติตามระเบียบ แนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ โดยการสื่อสารของผู้บริหารในงานบริหารงานบุคคล ต้องมีการสื่อสารแผนพัฒนาบุคลากร สื่อสารการพัฒนาบุคลากร ด้วยสัมมาวาจา การเจรจาขอ เพื่อ

ประโยชน์ที่เกี่ยวเนื่องกับบุคลากรและองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของพระธนากร วชิรธมโม (โพธิ์วัน) (2554) พบว่า ด้านการวางแผนบุคลากร ด้านการสรรหาบุคลากร ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านการพัฒนาบุคลากร มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทำให้ได้แนวทางในการบริหารบุคลากรว่า ควรมีการวางแผนบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่งงาน เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการสรรหาบุคลากร มีการส่งเสริมด้านการฝึกอบรมสัมมนาทางวิชาการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมและการปฏิบัติธรรม และให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามความสามารถของแต่ละบุคคลอย่างมีความยุติธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของสิวีวรรณ ไชยกุล (2562) พบว่า ผลการศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู พบว่า ควรมีการจัดสรรอัตรากำลังให้มีความเหมาะสม มีการสนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาและหาความรู้เพื่อให้มีโอกาสในการปรับเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นโดยการประเมินจากการปฏิบัติงาน บุคลากรมีสิทธิในการลาได้ตามสิทธิที่มีและส่งเสริมให้สร้างผลงานเพื่อขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

2.2 แนวทางการบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาบุคลากร ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ด้านการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานในสถานศึกษาหรือหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนตามหลักไตรสิกขา แนวทางการบริหารงานบุคคล ด้านการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานในสถานศึกษาหรือหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ด้านศีล ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนา ควรสนับสนุนบุคลากรด้วยการฝึกฝน ด้านพฤติกรรม คือ การพัฒนา พฤติกรรมทางกาย และวาจาให้มีความสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมและบริบทของตนเอง อย่างถูกต้อง มีความมุ่งมั่น ในการส่งเสริม ให้บุคลากรในองค์กร มีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ มีความตั้งใจในการใฝ่หาองค์ความรู้ใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน โดยการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานในสถานศึกษาหรือหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนจัดขึ้น การคัดเลือกสถานที่ศึกษาดูงานทั้งของภาครัฐและเอกชนในด้านการเสริมสร้าง การปฏิบัติงานตามกฎ ระเบียบ คำสั่ง และกฎหมาย จรรยาบรรณที่ดีของบุคลากร เพื่อให้การศึกษาดูงานให้มีประสิทธิภาพต่อบุคลากรมากที่สุด จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจและแนวปฏิบัติตนในการศึกษาดูงานแก่บุคลากร เพื่อนำมาประยุกต์และปรับใช้ในหน่วยงานหรือองค์กรของตนเองได้ โดยมีโครงการสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในกิจกรรมศึกษาดูงานนั้น ถ้าจะให้การศึกษาดูงานในครั้งนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ บุคลากรทุกคนจะต้องมีศีล คือ การปฏิบัติอยู่ในกฎ ระเบียบ และข้อตกลงร่วมกันในการดูศึกษาดูงาน บุคลิกภาพและแต่งกายเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดี การศึกษาดูงานนั้น ควรจัดให้มีการไปศึกษาดูงาน องค์กรหรือผู้ที่ปฏิบัติงานที่ประสบผลสำเร็จ เป็นที่ประจักษ์ เป็นการศึกษาดูทางลัดที่บุคลากรสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดได้ตั้งนั้นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ควรสนับสนุน และส่งเสริม เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ มีความเข้าใจ และเกิดทักษะ และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

แนวทางการบริหารงานบุคคล ด้านการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานในสถานศึกษาหรือหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนด้านสมาธิ มุ่งเน้นการฝึกฝน และการพัฒนาทางด้านจิตใจเพราะจิตใจเป็นรากฐานของพฤติกรรม การศึกษาดูงานด้านสมาธิจะต้องมีสมาธิในการศึกษา เพื่อให้เกิด

องค์ความรู้ที่เติมเต็มได้ด้วย สมาธิศึกษา คือ การตั้งใจอย่างแน่วแน่และมั่นคง และควบคุมตนเอง ไม่ให้เกิดความเสื่อมเสีย ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์โครงการศึกษาดูงาน ให้แนวทางปฏิบัติแก่บุคลากรในการศึกษาดูงานให้ปฏิบัติอย่างตั้งใจ เก็บเกี่ยวความรู้จากการศึกษาดูงาน เพื่อจะได้นำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ ในการปฏิบัติงานให้ก่อเกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเองและองค์กร ภายหลังการศึกษาดูงานแล้ว บุคลากรควรมีการลงมือปฏิบัติในการเสริมสร้าง ฝึกอบรมจิตใจเพื่อให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม เช่น การปฏิบัติธรรมหรือการศึกษาดูงานเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การศึกษาดูงานโรงเรียนวิถีพุทธ การนำธรรมะมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตใจ ในการทำงานที่มุ่งเน้นต่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เมื่อไปศึกษาดูงานสถานที่ใด ๆ ต้องตั้งใจมั่น มีสติมีสมาธิ ในการฟังและรับรู้ หรือ PLC เพราะจะต้องนำกลับมารายงาน ผลการศึกษาดูงาน และขยายผลให้กับบุคลากรท่านอื่น และนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้แบบบูรณาการด้วยตนเองสมาธิจึงจำเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง

แนวทางการบริหารงานบุคคล ด้านการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานในสถานศึกษาหรือหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ด้านปัญญา การพัฒนาปัญญาซึ่งมีความสำคัญสูงสุด เพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมดให้แก่บุคลากร ดังนั้นการจัดตารางอบรมฝึกฝนในศูนย์อบรมคุณธรรมศีลธรรมในวัดต่าง ๆ ตลอดจนการศึกษาดูงานทั้งในและนอกสถานที่ ทั้งหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนล้วนแต่เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในองค์กร หรือในหน่วยงานของตนโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทิน พรหมเพชร (2556) พบว่า ข้อเสนอแนะในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 2 โดยจำแนกเป็นรายด้าน คือ 1) ด้านการวางแผนกำลังคน ควรวางแผนให้บุคลากร สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มความสามารถ และควรมีการนิเทศติดตามงานที่ได้รับมอบหมายอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านการสรรหาบุคลากรควรดำเนินการบรรจุแต่งตั้งครูตามความรู้ความสามารถให้ตรงกับความต้องการของสถานศึกษาและปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด 3) ด้านการพัฒนาบุคลากรควรพัฒนาบุคลากรให้ตรงกับตำแหน่งหน้าที่ควรเพิ่มงบประมาณในการส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอและกระตุ้นบุคลากรให้เห็นความสำคัญในการร่วมมือกันพัฒนาสถานศึกษา 4) ด้านการธำรงรักษาบุคลากร ควรให้การช่วยเหลือแนะนำบุคลากรเมื่อมีปัญหา มีการเสริมสร้างขวัญกำลังใจอย่างจริงจัง ปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างเท่าเทียมกัน และควรศึกษาสภาพปัญหาของบุคลากรในทุกด้าน

2.3 แนวทางการบริหารงานบุคคล ด้านธำรงรักษาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวกับด้านการให้รางวัลด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นธรรมตามหลักไตรสิกขา และเป็นธรรมด้านศีล การให้รางวัลด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นธรรมด้านศีล คือ การให้รางวัล ด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นธรรม การกำหนดคุณสมบัติ ด้านความประพฤติ ของบุคลากร มาเป็นเกณฑ์ในการให้รางวัล เป็นการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมด้านปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้ร่วมงาน และพฤติกรรมต่อผู้บังคับบัญชาเหนือ

ตน เป็นเกณฑ์แห่งรางวัล โดยมีแนวการดำเนินการระบุเป้าหมายและนโยบายขององค์กรให้ผู้บังคับบัญชาทราบก่อนแนะนำอภิวิธีปฏิบัติงานเพื่อความเข้าใจตรงกันส่งเสริมให้ผู้บังคับบัญชาได้ตระหนักในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทางกายวาจาใจอย่างสม่ำเสมอ การให้รางวัลต้องมีความยุติธรรม โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ หลักเกณฑ์เป็นที่ยอมรับของบุคลากรทุกฝ่าย การให้รางวัลพิจารณาจากการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติ ประกาศ คำสั่งของผู้บังคับบัญชา เคารพกฎหมาย ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นการให้รางวัล และการส่งเสริมให้บุคลากรให้มีความสามารถ และศักยภาพมากขึ้นด้วยการจัดอบรม สัมมนาต่าง ๆ ให้กับบุคลากร พร้อมและสวัสดิการ ให้ดีที่สุด เพื่อรักษาลดปัญหา การออกจากราชการ และการรักษาพนักงานเอาไว้ผู้บริหารองค์กรหรือหน่วยงานทุกภาคส่วน สิ่งที่สำคัญ หลักธรรมสำคัญก็คือ การให้ขวัญกำลังใจทั้งการทำการพูด และการให้รางวัลตามความเหมาะสมและเป็นธรรม โดยยึดหลักอคติ 4 ประการและสัมมาทิฐิ การมีความเห็นชอบ

แนวทางการบริหารงานบุคคล ด้านการให้รางวัลด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นธรรมด้านปัญญา การให้รางวัลในด้านความสำเร็จทางปัญญา ความพิจารณา ความรู้ ความสามารถเชิงประจักษ์ การพิจารณาด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นธรรม มีความยุติธรรมเข้าใจธรรมชาติของงานและเกณฑ์การประเมินรอบรู้ในงานที่ต้องรับผิดชอบ มีความเข้าใจ มีหลักการคิด การดำเนินการควรดำเนินการตามหลักความเสมอภาค จึงมอบรางวัลให้เป็นผลตอบแทนต่อไป การให้รางวัลโดยการพิจารณาด้านความรู้ ความสามารถ และผลงานที่เกิดขึ้นต่อตนเอง ต่อผู้เรียน และต่อองค์กรในทุกมิติ การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การเข้าร่วมอบรมในโอกาสต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือการศึกษาต่อเพื่อนำมาพัฒนาองค์กร และทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการสกายแลบ ธมมธโร (นามโท) (2561) พบว่า ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักไตรสิกขา ควรให้อาสาและสนับสนุน บุคคลที่มีความรู้ความสามารถบรรจุแต่งตั้งให้เหมาะสมกับงาน (ร้อยละ 29.49)

4. แนวทางการบริหารงานบุคคล ด้านวัดผลการปฏิบัติของบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวกับด้านเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างเป็นธรรมและตรวจสอบได้ตามหลักไตรสิกขา แนวทางการบริหารงานบุคคล ด้านเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างเป็นธรรมและตรวจสอบได้ตามศีล การคัดเลือกเกณฑ์การประเมินที่ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ แนวปฏิบัติ กฎหมาย ความโปร่งใส ไม่ลำเอียงเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลใด บุคคลหนึ่งและอ้างอิงได้ มีความทันสมัย และข้อตกลงเป็นที่ยอมรับและมีการชี้แจงแนวการประเมินต่อบุคลากรให้เกิดความเข้าใจตรงกัน นอกจากเกณฑ์การประเมินที่ถูกต้องแล้วยังต้อง สามารถเปิดเผยต่อสาธารณชนได้ การประเมินต้องพิจารณาในทุกมิติ ด้านการปฏิบัติงานที่ได้รับผิดชอบด้วยความรอบคอบ ปลอดภัย ประหยัด มีประสิทธิภาพ ทำงานเสร็จทันเวลา มีการสื่อสารการวัดผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ต้องมีการวัดผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่และต้องมีทักษะวัดผลการปฏิบัติงานให้เกิดความยุติธรรม ระบบเครื่องมือหรือตัวชี้วัดจากเป้าหมายและพันธกิจ ที่จะประเมินผลการปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตาม ระเบียบ หรือกฎหมาย เพื่อให้บุคลากร ได้รับทราบแนว

ปฏิบัติ จะได้ดำเนินการได้ถูกต้อง ตรงกับเครื่องมือหรือตัวชี้วัดที่กำหนด เช่น วิจัย แผนการจัดการเรียนรู้ รายงานการใช้สื่อ SDQ เป็นต้น แนวทางการบริหารงานบุคคล ด้านเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร อย่างเป็นธรรมและตรวจสอบได้ด้านปัญญา การแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาความดีความชอบ ส่งเสริมพัฒนา สนับสนุนและสร้างขวัญกำลังใจ ในการทำงานให้กับบุคลากร การดำเนินการแต่งตั้ง บุคลากรในสถานศึกษา ให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เข้าใจ กฎเกณฑ์ ตามมาตรฐานวิชาชีพ มีเกณฑ์การประเมินที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาดา สารัมย์ (2562) พบว่า 1) การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่ การศึกษา ประถมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการบริหารงานบุคคล ของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปทุมธานี พบว่า ด้านการวางแผน กำลังคน และกำหนดตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดการโดยการจัดทำกรอบอัตรากำลังครู ตามหลักเกณฑ์ของ ก.ค.ศ. ขอรับการบรรจุแต่งตั้งจากหน่วยงานต้นสังกัด ติดต่อประสานงานกับ หน่วยงานอื่นเพื่อขอสนับสนุนบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่การสอน

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ ผู้บริหารควรพัฒนา บุคลากรให้มีการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ของทางราชการ จัดหาสวัสดิการบุคลากร กำหนด เป้าประสงค์ พันธกิจ ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนา สนับสนุนบุคลากรด้วยการฝึกฝน ด้านพฤติกรรม ให้มีความสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมและบริบทของตนเอง อย่างถูกต้อง การปฏิบัติงานตามกฎ ระเบียบ คำสั่ง และกฎหมาย จรรยาบรรณที่ดีของบุคลากร ผู้บริหารควรให้รางวัล ด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม และเป็นธรรม กำหนดคุณสมบัติ ด้านความประพฤติ ของบุคลากร มาเป็นเกณฑ์ในการให้รางวัล การมีความมั่นคงในงานและการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การมีใจที่หนักแน่น ใส่ใจในงาน ใน การมอบขวัญกำลังใจ โดยมุ่งให้กำลังใจผู้ปฏิบัติงานและรักษาบุคลากรไว้ หลักพุทธศาสนา กล่าวไว้ ว่า “ทพมาโน ปิโย โหติ.” ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก และ “ทพ มิตตานิ คนถติ” ผู้ให้ย่อมจะผูกไมตรี ไว้ได้ ผู้บริหารควรคัดเลือกเกณฑ์การประเมินที่ถูกต้องตามกฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติ กฎหมาย ความ โปร่งใส ไม่ลำเอียงเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งและอ้างอิงได้ มีความทันสมัย พร้อมเลือก ตัวชี้วัดที่เชื่อถือได้และสามารถนำมาอ้างอิงได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรใส่ใจในการนำหลักหลักไตรสิกขา มาใช้ในการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ให้ครอบคลุมขอบข่ายทุก ๆ ด้าน
2. ผู้บริหารควรให้การสนับสนุน ชุมชนและภาคีเครือข่าย ให้มีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคล ในการสนับสนุนด้านงบประมาณและด้านการบริหารจัดการ

3. ผู้บริหาร ควรให้การสนับสนุนบุคลากรในการพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและกับบุคลากรและองค์กร

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีนโยบายที่สนับสนุนเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ด้านวัดผลการปฏิบัติของบุคลากรที่ชัดเจน เป็นธรรมและสามารถตรวจสอบ เผยแพร่ต่อสาธารณะได้

2. ผู้บริหารควรให้การสนับสนุน ชุมชนและภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคลในการสนับสนุนด้านงบประมาณและด้านการบริหารจัดการ

3. ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนบุคลากรในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและกับบุคลากรและองค์กร

เอกสารอ้างอิง

ปารีชาติ สติภา. (2558). *การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เปี่ยมศิลป์ แสนวันแสง. (2558). *การพัฒนาการบริหารงานบุคคล โรงเรียนเมืองกาฬสินธุ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พระธนากร วชิรธมโม (โพธิ์วัน). (2554). *ศึกษาพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 1 ใน รวบรวมบทความวิทยานิพนธ์ ระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). (2553). *พุทธวิถีการบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการสกายแลบ ธมฺมธโร (นามโท). (2561). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มูนิเราะห์ เจ๊ะมิง. (2559). *การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

วิภาดา สารัมย์. (2562). *การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

- วิลาวรรณ ปังอุทา. (2560). การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 3. (ภาคนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). ระบบสารสนเทศเพื่อบริหารการศึกษา. เข้าถึงได้จาก https://data.bopp-obec.info/emis/index_area.php?Area_CODE=600001&Area_CODE2=600001
- สีวรรณ์ ไชยกุล. (2562). การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 3. (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สุทิน พรหมเพชร. (2556). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 2. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัล ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร

Guidelines for Academic Administration in Schools in Digital Era according to Sappurisadhamma 7 of Schools under the Kamphaeng Phet Secondary Educational Service Area Office

วีรภัทร ภัคดีพงษ์¹ อานนท์ เมธีวรฉัตร² และวินัย ทองมัน³

Weeraphat Pakdeephong, Anond Metheevachatra and Winai Tongmun

Received: January 25, 2022

Revised: March 03, 2021

Accepted: March 03, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.98

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัล 2) เปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนโดยจำแนกตามขนาดโรงเรียน และ 3) หาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร จำนวน 305 คน จากประชากร จำนวน 32 โรงเรียน รวม 1,710 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามชนิดประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่า t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบการ

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร; Secondary Educational Service Area Office Kamphaengphet

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: weeraphat.p@obec.moe.go.th, Tel. 063-5319293

บริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรโดยจำแนกตามขนาดโรงเรียนโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า sig. = 0.12 สูงกว่านัยสำคัญทางสถิติซึ่งกำหนดไว้ที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ได้แก่ (1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา (2) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (3) ด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน (4) ด้านการนิเทศการศึกษา (5) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (6) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารวิชาการในสถานศึกษา, ยุคดิจิทัล, สัปปุริสธรรม 7

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the conditions of academic administration in schools in digital era; 2) to compare academic administration of schools in digital era classified by school size; and 3) to find guidelines for academic administration in schools in digital era according to Sappurisadhamma 7 of schools under the Kamphaeng Phet Secondary Educational Service Area Office. This was a mixed methods research. For quantitative research, the sample group consisted of 305 people from school administrators, government teachers under the Kamphaeng Phet Secondary Educational Service Area Office from the population of 32 schools, totaling 1,710 people. The tool used was a 5-level estimation questionnaire. The statistics used for data analysis consisted of frequency, percentage, mean and standard deviation and comparing hypothesis testing by t-test and one-way analysis of variance. In terms of qualitative research, key informants were 9 persons. The research instrument was a semi-structured interview form. Data were analyzed by content analyzing. The results of the research showed that 1) in terms of conditions of academic administration in schools in digital era, overall, were at a high level. When considering each aspect, it was found that all aspects had a high average level; 2) the results of comparison of academic administration in schools in digital era of schools under the Kamphaeng Phet Secondary Educational Service Area Office classified by school size, overall were not different with sig. = 0.12, higher than the statistical significance set at 0.05 level, thus rejecting the hypothesis; 3) guidelines for academic administration in schools in digital era according to Sappurisadhamma 7 of schools under Kamphaeng Phet Secondary Educational

Service Area Office were as follows: (1) aspect of curriculum development of schools, (2) aspect of teaching and learning management in schools, (3) aspect of measuring, evaluating, and course transfer, (4) aspect of educational supervision, (5) aspect of development of internal quality assurance system and educational standards, and (6) aspect of development and use of educational media technology.

Keywords: Guidelines for Academic Administration in School, Digital Era, Sappurisdhamma 7

บทนำ

นับจากอดีตจนถึงปัจจุบันสังคมโลกได้มีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ที่มีมากขึ้น มนุษย์จึงได้คิดค้นพัฒนาเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสะดวกสบายและมีความสุขมากขึ้นไม่เว้นแม้แต่การใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษา (เกียรติศักดิ์ ลำพองชาติ, 2563) ระบบนิเวศทางการศึกษาในยุคที่โลกแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ส่งสัญญาณชัดว่า การศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวไปกับโลกดิจิทัล สอดรับกับการพัฒนาและพลังขับเคลื่อนใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูง ในยุคสมัยที่สังคมได้เชื่อมเข้ากับเทคโนโลยีที่มากด้วยพลังและประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองคุณภาพชีวิตรวมถึงระบบการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) จึงได้มีการกำหนดให้ภาครัฐมีความเชื่อมโยงในการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ผ่านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการศึกษา โดยเน้นย้ำให้พัฒนาระบบบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้ง 4 ฝ่าย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต กำแพงเพชรจึงใช้อำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมสถานศึกษาให้ดำเนินการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฝ่ายบริหารงานวิชาการ 6 ด้าน คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 2) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 3) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 4) การนิเทศการศึกษา 5) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 6) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (อดิพงษ์ สุขนาคและคณะ, 2564) บูรณาการร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลผ่านการกำหนดเป็นนโยบายในการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามที่พระอนันต์ ธรรมวิริโย (นามทอง) และคณะ (2554) ที่ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่าในการบริหารงานวิชาการมีการในเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นด้านที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด ซึ่งเห็นว่าการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกำลังเข้ามามีบทบาทในระดับสถานศึกษามากขึ้นและควรหาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลที่มีความชัดเจนและก่อให้เกิดประโยชน์กับการ

บริหารงานวิชาการท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันภายใต้หลักคุณธรรมจริยธรรมให้การ
บริหารเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

การนำหลักพุทธธรรม ที่เป็นหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา นำมาบูรณาการ
ในการวางแผนการแก้ไขปัญหาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่
ตั้งเป้าหมายเอาไว้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย ได้แก่ อัมมัญญา
อิตถัญญา อิตตัญญา มัตตัญญา กาลัญญา ปริสัจญญา และปุคคลัญญา ตามที่พระราชวุ
ฒบัญญัติ และคณะ (2562) ที่ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลัก
สัปปุริสธรรม 7 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่นและได้พบว่า สภาพการ
บริหารโดยการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัย เพื่อพัฒนาระบบการวัดผล ประเมินผล อย่างมี
ประสิทธิภาพมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

จากปัญหา ความสำคัญและข้อค้นพบข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพการ
บริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษ
มัธยมศึกษากำแพงเพชร ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการบริหารงานวิชาการใน
สถานศึกษายุคดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรโดยจำแนกตามขนาดโรงเรียน
3. เพื่อหาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสัปปุริส
ธรรม 7 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยรูปแบบผสมวิธี ประกอบด้วย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ได้ทำการแจกแบบสอบถามศึกษาสภาพการบริหารงาน
วิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัล ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
กำแพงเพชร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร จำนวน 32 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา
และครู จำนวนรวมทั้งสิ้น 1,710 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้เลือกด้วยวิธีแบบสุ่มและ
สุ่มอย่างง่าย ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครู โดยจำแนกตามขนาดของโรงเรียนขนาด
เล็ก, โรงเรียนขนาดกลาง, โรงเรียนขนาดใหญ่, และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ รวมทั้งสิ้นจำนวน 305
คน แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ
แบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง แบบสอบถามเป็นแบบ
ตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและเปรียบเทียบการบริหารวิชาการใน

สถานศึกษายุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร 6 ด้านคือ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 3) ด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 4) ด้านการนิเทศการศึกษา 5) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 6) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 รูป/คน แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแต่ละข้อคำถาม ซึ่งมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.6-1.00 ค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (ทิพย์สิริ กาญจนาวาสี และศิริชัย กาญจนาวาสี, 2564) ผลการคำนวณออกมาได้ค่าอยู่ที่ 0.12 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 9 รูป/คน มีคุณสมบัติดังนี้ 1) ด้านการบริหารสถานศึกษา 2) ด้านหลักพุทธธรรม (สัปบุริสธรรม 7) 3) ด้านความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการบริหารการศึกษา โดยทำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อหาแนวทางการบริหารวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัปบุริสธรรม 7 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดคำถามปลายเปิด โดยนำสภาพการปฏิบัติการที่มีระดับต่ำที่สุดของแต่ละด้าน มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร โดยเก็บข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 305 คน พบว่าสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โดยภาพรวมและแต่ละด้าน มีค่า sig สูงกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขนาดของโรงเรียนจึงไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยได้ว่า ขนาดของโรงเรียนที่

แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร

3.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ผู้บริหารควรจัดให้มีการประชุมชี้แจง การปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้ครูและบุคลากรทราบถึงเหตุผลของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาควรมอบหมายฝ่ายวิชาการศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรก่อนจัดให้มีการประชุมครู ควรจัดการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตร รวมถึงวัตถุประสงค์ของการแต่งตั้งคณะกรรมการทบทวนและบริหารหลักสูตร ควรส่งเสริมให้ครูได้รับการอบรม สัมมนาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการทบทวนและพัฒนาหลักสูตร ควรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครูเกี่ยวกับจุดเด่นและจุดด้อยของนักเรียน และครูผู้สอนเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการทบทวนและพัฒนาหลักสูตร เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการปฏิบัติงาน

3.2 ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ผู้บริหารจัดให้มีการประชุมครู ก่อนเปิดภาคเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายทั้งที่เป็นการประชุมในสถานศึกษาและการประชุมออนไลน์ควรสร้างความเข้าใจเหตุผลของการประชุมก่อนการจัดการเรียนรู้อ รวมถึงให้เหตุผลในการเตรียมความพร้อมก่อนเปิดภาคเรียนให้ครูเกิดความเข้าใจตรงกันควรส่งเสริมให้ครูได้วางเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนร่วมกันควรจัดให้มีการแสดงความเห็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน รวมถึงพิจารณาใช้สื่อเทคโนโลยีในเพื่อประโยชน์และเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน ผู้บริหารควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการประชุมครูเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ครูและบุคลากร ส่งเสริมให้ครูนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน ควรสำรวจข้อมูลความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีของครูก่อนการเลือกใช้เทคโนโลยีมาเป็นส่วนหนึ่งในการประชุม

3.3 ด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำความเข้าใจ และศึกษาสาเหตุของปัญหาการวัดและประเมินผลในสถานศึกษา จัดให้มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างครูผู้รับผิดชอบงานวัดและประเมินผล กับครูผู้ปฏิบัติ ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลตลอดจนการเทียบโอนผลการเรียนสร้างแนวทางในการแก้ปัญหการวัดและประเมินผลของตนเอง โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับแนวทางการวัดและประเมินผลของหน่วยงานต้นสังกัด

3.4 ด้านการนิเทศการศึกษา เกี่ยวกับการใช้ผลการการวัดผล ประเมินผล ผู้บริหารควรนำข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์มาประกอบการชี้แจงให้ครูได้เห็นภาพรวมและความสอดคล้อง ระหว่างผลการวัดและประเมินผล และการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการใช้ผลการวัดผลในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และควรถ่ายทอดความรู้ให้ครูได้ทราบและเกิดความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนเพื่อลงสู่การปฏิบัติ ควรนำจุดเด่นและจุดด้อยมาวิเคราะห์ร่วมกับอุปสรรคและโอกาสในการพัฒนาสถานศึกษา ควร

นำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์แก่ครูในที่ประชุมเพื่อหาแนวทางการบริหารทรัพยากรร่วมกันอย่างเหมาะสม ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการนิเทศ วัสดุและประเมินผลการพัฒนาสถานศึกษา ควรแต่งตั้งผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการนิเทศ วัสดุและประเมินผล เช่น ครูฝ่ายวิชาการ ให้รับผิดชอบโครงการเพื่อการปฏิบัติงานที่มีความคล่องตัว

3.5 ด้านการพัฒนาาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมให้ครูและบุคลากรรับรู้และเข้าใจเป้าหมายการพัฒนาาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ควรอธิบายถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับครู ผู้เรียน และสถานศึกษาหากมีการพัฒนาาระบบประกันคุณภาพภายในที่ดี ควรพิจารณาศักยภาพภายในการพัฒนาาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกับครูวิชาการแต่ละช่วงชั้น และควรหารือร่วมกับครูถึงการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับศักยภาพและความพร้อมของสถานศึกษา ควรประมาณการทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และศักยภาพผู้เรียน รวมถึงศักยภาพของชุมชน ประกอบการกำหนดแนวทางการพัฒนาาระบบประกันคุณภาพภายใน เพื่อให้การบริหารทรัพยากรมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาาระบบประกันคุณภาพภายใน ควรวิเคราะห์ค่าเป้าหมาย และตัวบ่งชี้แนวทางการพัฒนาาระบบประกันคุณภาพของหน่วยงานงานที่เกี่ยวข้อง

3.6 ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ผู้บริหารควรประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จัดกิจกรรมให้ครูได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่มีสามารถใช้สนับสนุนและพัฒนาการศึกษา ควรส่งเสริมให้ครูใช้ประโยชน์สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ควรเป็นผู้นำการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและควรเป็นผู้ชี้แนะให้ครูให้เห็นถึงข้อดีของการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ควรวิเคราะห์ศักยภาพครู บริบทสถานศึกษา รวมทั้งความเป็นไปได้ในการเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ควรศึกษาการใช้งานและความคุ้มค่าของการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในสถานศึกษา ควรศึกษาความคุ้มค่าของสื่อเทคโนโลยีที่จะเลือกนำมาใช้อย่างรอบด้าน ควรจัดประชุมครูและบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อรับฟังความเห็นก่อนการตัดสินใจ ผู้บริหารควรมีคำสั่งแต่งตั้งครูผู้รับผิดชอบด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้ชัดเจน ควรเลือกครูที่มีความรู้และประสบการณ์ในการใช้สื่อเทคโนโลยีเป็นผู้ดูแลโครงการ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารงานวิชาในสถานศึกษายุคดิจิทัล ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร” เป็นการสอบถามและเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร ครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการการพัฒนาาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐาน การศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการจัดการเรียน การสอนในสถานศึกษา ส่วนด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กำแพงเพชรมีการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลที่ค่อนข้างครอบคลุมกรอบการปฏิบัติงานไม่ว่าจะ เป็นการจัดการประชุม การจัดทำหลักสูตร ตลอดจนประเมินผลการใช้หลักสูตรจึงทำให้มีค่าเฉลี่ยอยู่ ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอนันต์ ธมมวิริโย (นามทอง) และคณะ (2564) พบว่า การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรจำแนกตามขนาดโรงเรียนโดยภาพรวมและแต่ ละด้าน พบว่า มีค่า sig สูงกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขนาดของโรงเรียนจึงไม่ส่งผลต่อ สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยได้ว่า ขนาดของโรงเรียนที่ แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริบท สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรมีความคล้ายคลึงกัน และ ปัจจุบันการเข้าถึงทางด้านเทคโนโลยีมีวิวัฒนาการก้าวหน้าเป็นอย่างมาก จึงส่งผลให้ครูและ บุคลากรทางการศึกษาเข้าถึงข้อมูลและเลือกใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างง่ายดาย จึงทำให้ขนาดของโรงเรียนไม่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉริยาพร ศักดิ์บุตร (2556) พบว่า การบริหารวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของ ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ซึ่งได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียน ขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า การบริการวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนตามความ คิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษา ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัล ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร

3.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ผู้บริหารควรจัดให้มีการประชุมชี้แจง การปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้ครูและบุคลากรทราบถึงเหตุผลของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ควรมอบหมายฝ่ายวิชาการศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรก่อนจัดให้มีการประชุมครู ควรจัดการ ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตร รวมถึงวัตถุประสงค์ของการแต่งตั้ง คณะกรรมการทบทวนและบริหารหลักสูตร ควรส่งเสริมให้ครูได้รับการอบรม สัมมนาทั้งภายในและ ภายนอกสถานศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการทบทวนและพัฒนาหลักสูตร ควรแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ร่วมกับครูเกี่ยวกับจุดเด่นและจุดด้อยของนักเรียน และครูผู้สอนเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการทบทวนและพัฒนาหลักสูตร ควรประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อรับฟังความต้องการการจัดการศึกษาของชุมชน ผู้บริหารควรให้ความรู้ และแนะนำหน่วยงานสำคัญที่ให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับทบทวนและบริหารจัดการหลักสูตรให้กับครูแต่ละคนตามคำสั่งทบทวนและบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร มีการบริหารจัดการด้านการพัฒนาหลักสูตรที่ดี มีการจัดระบบการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอนันต์ ธรรมวิริโย (นามทอง) และคณะ (2564) พบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผู้บริหารควรปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

3.2 ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ผู้บริหารจัดให้มีการประชุมครูก่อนเปิดภาคเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายทั้งที่เป็นการประชุมในสถานศึกษาและการประชุมออนไลน์ ควรสร้างความเข้าใจเหตุผลของการประชุมก่อนการจัดการเรียนรู้ รวมถึงให้เหตุผลในการเตรียมความพร้อมก่อนเปิดภาคเรียนให้ครูเกิดความเข้าใจตรงกัน ควรส่งเสริมให้ครูได้วางเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน ควรจัดให้มีการแสดงความเห็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน รวมถึงพิจารณาใช้สื่อเทคโนโลยีในเพื่อประโยชน์และเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน ผู้บริหารควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการประชุมครูเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ครูและบุคลากร ส่งเสริมให้ครูนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระราชวุฒ ชาญวิโรและคณะ (2558) พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมครูผู้สอนให้จัดการเรียนการสอนใช้สื่อสารสนเทศที่ทันสมัย เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในบทเรียน เน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.3 ด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำความเข้าใจ และศึกษาสาเหตุของปัญหาการวัดและประเมินผลในสถานศึกษา จัดให้มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างครูผู้รับผิดชอบงานวัดและประเมินผล กับครูผู้ปฏิบัติ โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ตลอดจนการเทียบโอนผลการเรียน สร้างแนวทางในการแก้ปัญหาการวัดและประเมินผลของตนเอง ควรพิจารณาผลการวิเคราะห์ของครูเพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนระบบวัดและประเมินผลในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรจัดให้ครูมีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล วิเคราะห์ความต้องการของผู้ปกครอง ก่อนการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับแนวทางการวัดและประเมินผลของหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนอย่างเป็นระบบมีการวางแผนการวัดและประเมินผล โดยการวิเคราะห์แนวทางเพื่อวางแผนการวัดและประเมินผลการศึกษา มีการกำหนดเครื่องมือในการวัดและประเมินผล การเทียบโอนผลการ

เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอนันต์ ธมมวิริโย (นามทอง) และคณะ (2564) พบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผู้บริหารควรใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย ใช้เครื่องมือสำหรับการพัฒนาคุณภาพภายในโรงเรียน

3.4 ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารควรนำข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์มาประกอบการชี้แจงให้ครูได้เห็นภาพรวมและความสอดคล้อง ระหว่างผลการวัดและประเมินผล และการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการใช้ผลการวัดผลในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาโดยการจัดทำคู่มือหรือเอกสารประกอบการนิเทศภายใน และควรถ่ายทอดความรู้ให้ครูได้ทราบและเกิดความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนเพื่อลงสู่การปฏิบัติ ควรนำจุดเด่นและจุดด้อยมาวิเคราะห์ร่วมกับอุปสรรคและโอกาสในการพัฒนาสถานศึกษา ควรกำหนดหลักเกณฑ์การนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษารวมทั้งปฏิทินนิเทศการศึกษาให้ชัดเจน ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านการนิเทศ วัดผลและประเมินผลการพัฒนาสถานศึกษา ควรแต่งตั้งผู้มีความรู้และประสบการณ์ ด้านการนิเทศ วัดผลและประเมินผล เช่น ครูฝ่ายวิชาการ ให้รับผิดชอบโครงการเพื่อการปฏิบัติงานที่มีความคล่องตัว ทั้งนี้ รวมถึงมีคู่มือการนิเทศเพื่อให้ครูและบุคลากรเกิดความเข้าใจเพื่อการปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสารินทร์ เอี่ยมครอง (2561) พบว่า ด้านการนิเทศการศึกษา สถานศึกษาควรจัดทำเอกสารคู่มือการนิเทศของสถานศึกษา มีการศึกษาดูงานด้านระบบการนิเทศภายใน และกำหนดหลักเกณฑ์ ปฏิทินในการนิเทศอย่างชัดเจน

3.5 ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษา ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมให้ครูและบุคลากรรับรู้และเข้าใจเป้าหมายการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ควรอธิบายถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับครู ผู้เรียน และสถานศึกษาหากมีการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในที่ดี ควรพิจารณาศักยภาพภายในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกับครูวิชาการแต่ละช่วงชั้น และควรหารือร่วมกับครูถึงการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับศักยภาพและความพร้อมของสถานศึกษา ควรประมาณการทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และศักยภาพผู้เรียน รวมถึงศักยภาพของชุมชน ประกอบการกำหนดแนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน เพื่อให้การบริหารทรัพยากรมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน ควรวิเคราะห์ค่าเป้าหมาย และตัวบ่งชี้แนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารวิชาการด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษานั้นจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่รัดกุม และเป็นระบบมีความสัมพันธ์กับบริบทของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระราชวุฒ ญญาวิชโรและคณะ (2561) พบว่า แนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผู้บริหารควรสนับสนุน ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นสากล

3.6 ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ผู้บริหารควรประชุมชี้แจง เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จัดกิจกรรมให้ครูได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่มีสามารถใช้สนับสนุนและพัฒนาการศึกษา ควรส่งเสริมให้ครูใช้ประโยชน์สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ควรเป็นผู้นำการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและควรเป็นผู้ชี้แนะให้ครูให้เห็นถึงข้อดีของการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ควรวิเคราะห์ศักยภาพครู บริบทสถานศึกษา รวมทั้งความเป็นไปได้ในการเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ควรศึกษาการใช้งานและความคุ้มค่าของการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในสถานศึกษา ควรศึกษาความคุ้มค่าของสื่อเทคโนโลยีที่จะเลือกนำมาใช้อย่างรอบด้าน ควรจัดประชุมครูและบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อรับฟังความเห็นก่อนการตัดสินใจ ผู้บริหารควรมีคำสั่งแต่งตั้งครูผู้รับผิดชอบด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิญา รัตน์โกเมศ (2552) พบว่า แนวทางการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาพัฒนาระบบบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 3 มีแนวทางการดำเนินการ คือ ให้ความรู้แก่บุคลากร ประชุมระดมสมอง ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประสานงาน ส่งงาน และติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ผู้บริหารควรมีการปรับปรุงหลักสูตรผู้บริหารจึงควรชี้แจงและทำความเข้าใจ ตลอดจนมอบหมายงานให้เหมาะสมกับบุคคลเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาศึกษา ผู้บริหารสร้างความเข้าใจด้วยการจัดประชุมด้วยวิธีการหลากหลายโดยอาศัยเทคโนโลยีจะเป็นตัวช่วยในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ แลประหยัดเวลา และงบประมาณในการประชุมวางแผนการจัดการเรียนรู้อบรมครูและบุคลากร การเรียน ผู้บริหารควรคำนึงถึง คือ การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนที่ สอดคล้องกับศักยภาพของสถานศึกษา และผู้เรียนตลอดจนครูและบุคลากร จึงจะทำให้การวัดและประเมินผล เทียบโอนผลการเรียนมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ ต้องให้ความสำคัญในการใช้เทคโนโลยีมีส่วนช่วยเพื่อประกอบการนิเทศการศึกษา มีการจัดระเบียบข้อมูลการนิเทศอย่างเป็นระบบเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ จึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจในการพัฒนาระบบประกันให้มีคุณภาพ ครอบคลุม และชัดเจนในทุกมิติ กำหนดเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาชัดเจน โดยมอบหมายหน้าที่ให้ตรงกับภาระงานของครู ผู้บริหารควรเข้าใจถึงความจำเป็น และข้อดีของการพัฒนาและนำสื่อเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์ต่อการศึกษา วิเคราะห์ความสามารถบุคลากรและศักยภาพของสถานศึกษาในการเลือกใช้และพัฒนาสื่ออย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรพบว่าด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบาย และวางแผนงบประมาณเพื่อส่งเสริมให้ครูหรือบุคลากรได้รับความรู้ให้มีศักยภาพในการเป็นผู้นำทางวิชาการด้านการพัฒนาหรือใช้สื่อที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

2. จากผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรจำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาที่ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการบริหารงานให้ครอบคลุมทุกฝ่ายงานเพื่อความรวดเร็วในการเชื่อมโยงข้อมูล ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อผู้รับบริการ

3. ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดนโยบายบริหารงานเชิงรุกควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในสถานศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้อย่างเหมาะสม โดยไม่จำเป็นต้องรอนโยบายจากต้นสังกัด

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ทั้งผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงาน

2. ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติตนเป็นผู้นำด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกับการบริหารอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นตัวอย่างให้บุคลากร

3. ผู้บริหารสามารถใช้แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ไปปรับใช้กับสถานศึกษาหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกันเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้ก้าวทันเทคโนโลยี

เอกสารอ้างอิง

เกียรติศักดิ์ ลำพองชาติ. (2563). *ทักษะการทำงานในโลกดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการครูสภา.

ทิพย์สิริ กาญจนवासี และศิริชัย กาญจนवासี. (2561). *วิธีวิทยาการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์ทันใจ.

- พระราชวุฒิ ปณฺญาวชิโรและคณะ. (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอนันต์ ธรรมวิริโย (นามทอง) และคณะ. (2564). การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. *Journal of Modern Learning Development*, 6(1), 264-276.
- สารินทร์ เอี่ยมครอง. (2561). แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดชัยนาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อดิพงษ์ สุขนาคและคณะ. (2556). การพัฒนารูปแบบการวางแผนการบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านทุ่งกรด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา*, 7(2), 97.
- อภิญา รัตน์โกเมศ. (2552). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 3. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 32(4), 180-192.
- อัจฉริยาพร ศักดิ์บุตร. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). โครงการบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 ภายใต้สถานการณ์ COVID 19

Guidelines for Developing Student Learning in the 21st Century Under the COVID-19 Situation

พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี¹ สมศักดิ์ บุญปุ² และพีรวัฒน์ ชัยสุข³
Bundit Pundhitamethee, Somsak Boonpoo and Peravat Chaisuk

Received: November 08, 2021

Revised: December 28, 2021

Accepted: January 30, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.99

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาและพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษา ในศตวรรษที่ 21 พบว่า การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่ กล่าวถึงกันมาอย่างมากมายในวงการการศึกษาสมัยใหม่และปัจจุบันหลาย ๆ ประเทศต่างก็มีความ มุ่งมั่นและพยายามยกระดับการศึกษามหาวิทยาลัยให้เป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกับการศึกษาใน ศตวรรษที่ 21 เพื่อตอบสนองกับวิถีการพัฒนของโลกที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันและในอนาคตและเป็น การศึกษาที่เน้นการจัดการเรียนรู้โดยเน้นนิสิตนักศึกษาเป็นสำคัญ ส่งเสริมและสนับสนุนให้นิสิต นักศึกษาสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ตามความสนใจ ความสามารถและความถนัดของ นิสิตนักศึกษา โดยใช้กระบวนการคิดและการทำงานแบบร่วมมือ รวมถึงใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี เพื่อให้ นิสิตนักศึกษามีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ แยกแยะข้อมูลที่เหมาะสม สามารถนำ องค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม คือ การปรับเปลี่ยนบทบาทของครูอาจารย์ผู้สอน จากการเป็นผู้สอนและป้อนความรู้ ให้กลายเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อทำ หน้าที่ส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมได้ด้วยตัวเอง โดยใช้การจัดการจัดการ ส่งเสริมการเรียนรู้และการวัดผลที่หลากหลายสอดคล้องกับศักยภาพของนิสิตนักศึกษาแต่ละคน แต่ ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สถาบันการศึกษาต่าง จัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ทุกสถาบันการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการปรับการเรียนการสอนเป็น ทางออนไลน์ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสต่อไป

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: bundit.cha@mcu.ac.th, Tel. 062-7456856

คำสำคัญ: การพัฒนา, การเรียนรู้, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This academic article aimed to study student learning and develop student learning styles in the 21st century. It was found that 21st century education is something that has been discussed a lot in modern education circles and today. Many countries are committed and endeavoring to upgrade university education in compliance with education in the 21st century in order to respond to the way of development of the world that is changing now and in the future. It is an education that focuses on learning management with an emphasis on students, promotes and supports students to create new bodies of knowledge and innovations according to their interests, abilities and aptitudes by using a thought process and collaborative work including taking advantage of technology for students to interact and participate in learning, distinguish the appropriate information and to be able to apply the knowledge gained in concrete applications, namely changing the role of teachers and teachers from being an instructor and inputting knowledge to become a facilitator in learning management to serve to encourage students to create a body of knowledge and innovation by themselves by using various activities to promote learning and measuring in accordance with the potential of each student. During the epidemic situation of the coronavirus disease (COVID-19), educational institutions refrain from teaching classroom teaching. All educational institutions therefore need to adapt their teaching to online to prevent further spread of the virus.

Keywords: Development, Learning, 21st Century

บทนำ

การศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาที่ยกระดับความคิด สติปัญญา และการแสดงออกที่เป็นกำลังคนระดับสูงให้กับประเทศ ซึ่งเป็นบุคคลที่ต้องการเพิ่มศักยภาพ เพิ่มพูนความรู้ และยกระดับมาตรฐานของตนเองให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความก้าวหน้าในวิชาการ และวิชาชีพ การเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา จะโฟกัสแค่การปรับหลักสูตรให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการปฏิบัติเพิ่มขึ้น หรือเพิ่มศักยภาพให้บุคลากรผู้สอนเพียงแค่นี้คงไม่พอแล้ว เพราะการศึกษาไทยในยุคที่การพัฒนาอุตสาหกรรมเดินทางไปแบบไม่หยุดพร้อมกับปัจจัยเสริมด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีล้ำหน้าที่มีพลวัตเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องหันมาให้ความสำคัญกับการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มี

ประสิทธิภาพแตกต่าง สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยและสภาวะของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป (อดุลย์ วิริยะชกุล, 2542) จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) หรือโรคโควิด-19 นับว่าเป็นอีกหนึ่งเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นบนโลกสร้างความสูญเสียให้ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย จากที่มีการแพร่กระจายไปเกือบทุกประเทศทั่วโลกทำให้มีผู้ติดเชื้อจำนวนมากและเพิ่มจำนวนสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นระบบสาธารณสุขในประเทศต่าง ๆ เกิดสภาวะที่ไม่สามารถรองรับผู้ป่วยทั้งหมดได้ จึงพบผู้ที่ติดเชื้อและเสียชีวิตจำนวนมาก ซึ่งนอกจากคร่าชีวิตของประชากรโลกจำนวนมากแล้วยังส่งผลกระทบต่อการค้ารงชีวิตของทุกคนและสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจจำนวนมากศาลรวมถึงส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ทั้งนี้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคลากรนิสิต นักศึกษา นิสิตนักศึกษา ประชาชน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของหน่วยงานและสถาบันอุดมศึกษาในสังกัด อว. จึงได้ประกาศให้สถาบันการศึกษางดจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน และมาตรการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรค COVID-19 เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2563 ส่วนหนึ่งของมาตรการดังกล่าวคือพิจารณาการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ เช่นเดียวกับประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2563 เรื่อง ให้สถานศึกษาในสังกัดและในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการปิดเรียนด้วยเหตุพิเศษ ตั้งแต่วันที่ 18 มีนาคม 2563 เป็นต้นไป โดยให้สถานศึกษาจัดให้มีการเรียนการสอนด้วยการไม่ต้องเข้าชั้นเรียน ปรับการเรียนการสอนเป็นทางออนไลน์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) จากผลกระทบดังกล่าวทุกสถาบันการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการปรับการเรียนการสอนเป็นทางออนไลน์ อย่างไรก็ตามยังคงคำนึงถึงผลลัพธ์การเรียนรู้

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์ COVID-19 จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการมีการปรับการเรียนการสอนออนไลน์โดยใช้เทคโนโลยีมากขึ้น ทำให้ผู้สอนและนิสิตนักศึกษาต่างตื่นตัวกับการเรียนผ่านสื่อออนไลน์เป็นอย่างมาก ซึ่งการจัดการเรียนการสอนผ่านสื่อออนไลน์เป็นการสอนผ่านทางอินเทอร์เน็ตโดยไม่จำเป็นต้องเดินทางมาพบกัน สามารถสอนได้ทุกที่ทุกเวลา ข้อความ รูปภาพ เสียง วิดีโอ และมัลติมีเดียอื่น ๆ จะถูกส่งไปยังนิสิตนักศึกษาผ่าน Web Browser นิสิตนักศึกษาทุกคนในชั้นเรียนและผู้สอนสามารถติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้

อย่างไรก็ตามนิสิตนักศึกษาจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบในการเรียนมากกว่าปกติ เพราะไม่มีใครสามารถควบคุมดูแลนิสิตนักศึกษาได้อย่างใกล้ชิด ระบบที่นิยมใช้ในการสอนผ่านสื่อออนไลน์ ได้แก่ ข้อความอิเล็กทรอนิกส์ ภาพนิ่ง ภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว ภาพสามมิติ อีเลิร์นนิ่ง เป็นต้น มีการสร้างสิ่งแวดล้อมทางการเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นผ่านทางระบบ Zoom, Google Classroom, Google meet, Microsoft Team, Google Hangouts เป็นต้น ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้สามารถโหลดใช้ได้ เหมาะกับการเรียนผ่านสื่อออนไลน์เป็นอย่างมาก (รัชดากร พลภักดี, 2563) จากที่กล่าวมากระบวนการเรียนการสอนได้ปรับเปลี่ยนจากการเรียนในชั้นเรียนจึงมีการปรับการเรียนการสอนออนไลน์โดยใช้เทคโนโลยี ซึ่งกระบวนการนี้ก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย เช่น

ข้อดี เช่น

1. นิสิตนักศึกษาเข้าเรียนเกือบ 100% ทุกคาบ เพราะการเรียนในชั้นเรียนปกติ มักจะพบปัญหา นิสิตนักศึกษาขาดเรียนหรือโดดเรียน สารพัดข้ออ้างจริงเท็จบ้างก็มี แต่พอเรียนออนไลน์ แม้อายุไม่หนักหนาสาหัสก็ยังสามารถเปิดอินเทอร์เน็ตโปรแกรมเข้าเรียนได้
2. เข้าเรียนตรงเวลามากขึ้น เพราะไม่ต้องเดินทาง ไม่มีความเสี่ยงเรื่องปัญหาจราจร พอถึงเวลาใครที่ยังไม่ log in เข้ามาก็โทรถามไถ่ตามตัวได้ว่า นิสิตนักศึกษามีปัญหาอะไร
3. เรียนไปด้วย ช่วยงานที่บ้านไปด้วยก็ได้ หรือดูแลผู้ปกครองพ่อแม่ ที่อาจจะป่วย อยู่ที่บ้านด้วย
4. ลดภาระค่าใช้จ่าย ไม่ต้องเช่าหอพัก ไม่ต้องเดินทาง
5. กลับมาเรียนซ้ำ เรียนชดเชยได้ เพราะทุกโปรแกรมออนไลน์สามารถบันทึก ระหว่างเรียนไว้ได้ เรียนแล้วไม่เข้าใจสามารถกดย้อนกลับมาดูได้ คนที่ขาดเรียนก็มาเรียนย้อนหลัง ได้
6. อยู่ที่ไหนก็เรียนได้ ขอให้มียินเทอร์เน็ต ช่วงไวรัส Covid-19 แพร่ระบาด นิสิต นักศึกษาบางคนไปเป็น อาสาสมัครช่วยชุมชนในจังหวัดต่าง ๆ ทำหน้าที่เป็นนักวิจัย เก็บข้อมูล มาเสนอให้เพื่อนร่วมห้องได้ทราบข้อมูล ถือว่าเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน
7. กล้าและมั่นใจได้ การแสดงความคิดเห็นมากขึ้น เพราะไม่ต้องแสดงตัวตน อากัปกิริยาหน้าชั้นเรียนหรือในห้องเรียน ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยตัวตนทั้งหมด
8. เชิญแขกหรือวิทยากรได้ง่ายและมีคุณภาพขึ้น เพราะเมื่อเป็นมนุษย์โซเชียล ก็ตอบรับคำเชิญง่ายแค่ log in เข้าโปรแกรม ก็ทำหน้าที่เป็นวิทยากรได้เลย ไม่ต้องจ่ายค่าวิทยากร หรือเสียเวลาเดินทางมาห้องเรียนด้วยซ้ำ
9. การสนับสนุนระหว่างเรียนคล่องตัว ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพสูงขึ้นมา เช่น การเปิด slide PowerPoint, YouTube ฯลฯ ประกอบการบรรยายทำได้ตลอดเวลา
10. บางวิชาผู้ปกครองขอนั่งเรียน นั่งฟังไปด้วย เป็น home school อีกรูปแบบ หนึ่ง นิสิตนักศึกษาบางคนขออนุญาตให้ผู้ปกครองเข้าร่วมฟังด้วย ถือเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อีก รูปแบบหนึ่ง

ส่วนข้อเสีย เช่น

1. ต้องเข้มงวด เช่น ต้องเปิดกล้องสด ๆ ตลอดเวลา เพราะอาจมีบ้างที่ นิสิต นักศึกษาปิดกล้อง โขว์รูปนิ่งแล้วหนีไปทำอย่างอื่นหรือไม่ตั้งใจเรียน
2. การพัฒนาความสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยตรง กับอาจารย์และ เพื่อน ๆ นิสิตนักศึกษาทำได้ยากกว่า
3. อาจต้องจ่ายค่าซอฟต์แวร์ที่อัปเดตเพื่อเข้าถึงโปรแกรมออนไลน์หรือจ่ายเงินเพิ่ม เพื่ออัปเดตเป็นอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง หรือต้องพัฒนาทักษะในการใช้แต่ละโปรแกรมตลอดเวลา (Technology Skills)

4. ตรวจสอบความสงสัยและความเข้าใจของนิสิตนักศึกษาอาจทำได้ยากกว่า เพราะในห้องเรียนสามารถตรวจสอบได้ละเอียดกว่าใครทำหน้าที่มีนง สงสัย หรืออยากถามแต่ไม่กล้าถาม

5. การสร้างแรงจูงใจ (Motivation) ในห้องเรียนปกติทำได้ดีกว่า กระตุ้นได้ดีกว่า เพราะเป็นการเผชิญหน้ากันทำให้เห็นสภาพความพร้อมหรือไม่พร้อมของนิสิตนักศึกษาแต่ละคนได้ละเอียดกว่า

ข้อดีและข้อเสียอาจจะมีมากกว่าที่กล่าวมา ซึ่งมาจากประสบการณ์โดยตรง เฉพาะตัว อย่างไรก็ตามที่พูดแล้วเราไม่ควรเลือกแบบใดแบบหนึ่ง ระหว่างการเรียน (Online Learning) กับการเรียนแบบปกติ (Usual Instruction) แต่นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการมาเรียนที่มหาวิทยาลัย เพราะได้เจอเพื่อน ได้เจออาจารย์ และได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

ปัจจัยผลกระทบต่อการศึกษาของนิสิตนักศึกษา

ในสถานการณ์ปัจจุบันปัญหาหลาย ๆ ด้านที่กำลังส่งผลให้การศึกษาของนิสิตนักศึกษามีศักยภาพของผลการเรียนรู้น้อยลง สภาพปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของนิสิตนักศึกษาในขณะนี้ มีประเด็นหลัก ๆ ซึ่งสามารถกล่าวได้ดังนี้

1. ผลกระทบด้านวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 (Covid-19)

ปัญหาวิกฤติทางการศึกษาพร้อมกับวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อปัญหาวิกฤติการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และมีแนวโน้มว่าจะแก้ไขยากและใช้ระยะเวลานาน ดังนั้นโอกาสที่นิสิตนักศึกษาจะเข้าถึงคุณภาพการศึกษาจึงแตกต่างกันอย่างมากในช่วงการล็อกดาวน์ เพราะการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 นอกจากปัญหาวิกฤติคุณภาพการศึกษาแล้ว สิ่งที่น่าเป็นห่วงมากขณะนี้ คือ การปิดสถานศึกษา นิสิตนักศึกษาเกือบทั้งหมดเรียนหนังสืออยู่ที่วัดหรือบ้านเนื่องจากมีการ “ล็อกดาวน์” และการติดเชื้อไวรัสมีจำนวนสูงขึ้นเรื่อยไม่มีทีท่าว่าจะลดลง ถึงกระนั้นทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้จัดการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ การศึกษาทางไกล และการศึกษาที่นิสิตนักศึกษาต้องถูกกักตัวอยู่ที่วัดหรือบ้าน การเรียนออนไลน์คือสิ่งที่จำเป็นแต่มีข้อจำกัด เพราะการระบาดของโควิด-19 ระลอกนี้ นับว่ารุนแรงกว่าที่ผ่านมา และคาดว่าจะใช้ระยะเวลาานานกว่าที่สถานการณ์จะคลี่คลายลง ทำให้การกลับมาเรียนที่ห้องเรียน จึงยังมีความไม่แน่นอนสูง การเรียนออนไลน์ จึงเป็นช่องทางเลือกที่จำเป็นในภาวะเช่นนี้ไปอีกระยะหนึ่ง จนกว่าสถานการณ์จะปลอดภัยสำหรับนิสิตนักศึกษาที่จะกลับไปมหาวิทยาลัยอีกครั้ง (สยามรัฐออนไลน์, 2564) ผลกระทบจาก COVID-19 ทำให้ห้องเรียนส่วนใหญ่ต้องถูกปิด แม้จะเปลี่ยนมาทำการเรียนการสอนแบบออนไลน์แต่ก็ไม่มีประสิทธิภาพเท่ากับการเรียนในห้องเรียนได้ ทำให้นิสิตนักศึกษามีปัญหาทั้งการเรียนที่ต้องหยุดชะงัก ไปจนถึงความไม่พร้อมของผู้ปกครอง การขาดแคลนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต การใช้เวลาหน้าจอมากเกินไป ขาดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน สุดท้ายทำให้เกิดความเครียดทั้งนิสิตนักศึกษาและครูอาจารย์

2. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจอาจเป็นแนวโน้มเพิ่มความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา นอกจากนี้ผลกระทบด้านการเรียน COVID-19 ยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ยิ่งนิสิตนักศึกษาทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีฐานะค่อนข้างยากจนยิ่งได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างมาก ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์และครอบครัวของนิสิตนักศึกษาที่ผู้ปกครองตกงานเป็นผู้ที่มีรายได้ลดน้อยลงหรือมีภาระพึ่งพิงมากขึ้น ล้วนกระทบต่อการเรียนของนิสิตนักศึกษามากขึ้นเช่นกัน อุปสรรคสำคัญในการเรียนออนไลน์คือ ความไม่พร้อมในอุปกรณ์การเรียน โดยผู้ปกครองผู้ที่มีรายได้น้อยจะเผชิญกับข้อจำกัดที่สูงกว่าเมื่อบุตรหลานต้องเรียนออนไลน์ และทำให้แนวโน้มของความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนกับคนรวยมีมากขึ้น เพราะอาจจะทำให้นิสิตนักศึกษาต้องขาดเรียนมากขึ้นหรือครอบครัวมีรายจ่ายเพื่ออุดหนุนการเรียนน้อยลง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) ในส่วนของมหาวิทยาลัยเองก็ประสบปัญหารายได้ลดลงทำให้ต้องปิดตัวหรือชะลอการเปิดหลักสูตรเอาไว้ก่อน หรือยกเลิกการรับนิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตในบางสาขา นับเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน

แต่อย่างไรก็ตามโดยรวมเราได้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงไปของการศึกษาจากรูปแบบ Conventional Education System ไปสู่ทางเลือกและการปรับตัวใหม่ ๆ ทำให้ได้เห็นความจริง ๆ แล้ววงการศึกษสามารถปรับตัวพลิกแพลงได้ในการเดินทางไปสู่เป้าหมาย ผู้ที่ได้รับผลกระทบส่วนมากคือ นิสิตนักศึกษาทั้งจากปัญหาทางการเข้าถึงปัญหาทางเศรษฐกิจ เรายังได้เห็นสถานการณ์วิกฤติด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปัญหาการเรียนรู้อันในช่วงสถานการณ์โควิด ที่เกิดกับประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ มีเทคโนโลยีที่สูง หากแต่ขาดนโยบายการสนับสนุนทางสังคม (Social Safety Net) ที่ดีพอ เป็นบทเรียนว่าระบบของการสนับสนุนทางสังคมด้านการศึกษาและความมุ่งมั่นของภาครัฐและความร่วมมือจากภาคประชาสังคมต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เราควรคาดหวังที่จะไปให้ถึงถ้าหากสังคมไทยต้องการไปให้ถึงความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างแท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

ในช่วงที่ผ่านมาคือการทำให้เกิดนวัตกรรมการเรียนการสอนทางไกลเป็นจำนวนมาก หลายอย่างเห็นว่ามีการทำได้ดี หรือมีครูอาจารย์ที่สามารถทำได้ ได้คิดค้นวิธีการที่ดี ๆ หลายอย่างทำให้รู้ว่าการศึกษาไม่ใช่เกิดขึ้นได้ในห้องเรียนเท่านั้น แต่เมื่อสถานการณ์จำเป็นก็สามารถเกิดได้ทุกที่ ทั้งทางออนไลน์ หรือทางออฟไลน์ การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อสอดรับกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ท่ามกลางสถานการณ์ “COVID-19” อย่างเต็มรูปแบบมากขึ้น

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรง การศึกษาต้องคำนึงถึงประเด็นนี้และเตรียมคนให้เผชิญกับสภาพนั้น และยิ่งกว่าที่ต้องทำแบบนั้นคือ ต้องทำการเข้าไปเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงเอง การเรียนในศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นการเรียนที่ได้ทักษะ ทำได้ปฏิบัติได้ มีความรู้เพียงอย่างเดียว ไม่เพียงพอจะต้องสามารถพัฒนาได้อย่างรอบด้าน ในยุคนี้ความรู้ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น เพราะจะมีความรู้ใหม่ ๆ ที่จริงกว่าเดิม และในปัจจุบันสถานที่เรียนที่สำคัญที่สุดไม่ใช่โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยแต่เป็นสถานที่ทำงาน การเรียนในศตวรรษที่ 21 คือ เรียนให้ได้ทั้งความรู้ ทักษะ เรียน

ให้ได้อุปนิสัย คือ เป็นคนซื่อสัตย์ สุจริต เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เข้าใจคนอื่น ทำงานร่วมกับคนอื่นได้ สื่อสารเป็น การเรียนต้องเรียนให้รู้จริง (Mastery Learning) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเป้าหมายในการเรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นการเรียนที่ไม่ใช่แค่ความรู้ แต่ต้องเรียนหลาย ๆ ด้านไปพร้อมกัน เรียนหลายด้านมองได้หลายแบบ ตามนี้เป็นวิธีมองตามแบบ Chickering's Seven Vectors เวลาที่นิสิต นักศึกษานิสิตนักศึกษาครูอาจารย์ผู้สอนต้องหาทางพัฒนาให้เกิดการพัฒนาการ 7 ด้าน คือ 1) สมรรถนะ (Competence) 2) ปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น (Interpersonal Relationship) 3) จัดการอารมณ์ (Emotion Management) 4) อัตลักษณ์ (Identity) 5) ความมั่นคงต่อคุณธรรม (Integrity) 6) เป็นตัวของตัวเองและร่วมกับผู้อื่น (Autonomy & Interdependent) 7) เป้าหมายในชีวิต (Purpose) (วิจารณ์ พานิช, 2558)

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้นจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษาเสียก่อนเพราะรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมจะไม่สามารถตอบสนองต่อการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ได้ โดยจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อผลลัพธ์ที่เกิดต่อนิสิตนักศึกษา (Student Outcomes) การเรียนการสอนต้องถือว่านิสิตนักศึกษามีความสำคัญที่สุดโดยมุ่งพัฒนานิสิต นักศึกษาทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา จิตวิญญาณจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี วิธีการจัดการศึกษาต้องประกอบด้วย 2 ระบบ คือ 1) ระบบการศึกษาในรูปแบบ และ 2) ระบบ การศึกษานอกรูปแบบ สำหรับแบบการเรียนรู้อาจมีความหลากหลาย เช่น การเรียนรู้แบบห้องเรียน (Classroom-Based Learning) แบบบ้านเรียน (Home-Based Learning) แบบทางไกล (Distance Learning) แบบอ้อยาศัย (Informal Learning) และแบบทางเลือก (Alternative Learning) (ชมรมสภาปฏิรูปการศึกษาไทย, 2564)

ในศตวรรษที่ 21 ครูอาจารย์ผู้สอนต้องมีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม โดยให้นิสิตนักศึกษาออกไปหาคำตอบ ไม่ใช่บอกคำตอบและมานั่งท่องจำเหมือนที่ผ่านมา โดยครูอาจจะต้องมีตัวช่วยนั่นคือคู่มือการสอน คู่มือครูในศตวรรษที่ 21 ควรจะเป็นคู่มือที่ช่วยแนะแนวทางการสอนที่เหมาะสม เช่น ในคู่มืออาจจะช่วยบอกครูอาจารย์ได้ว่า แหล่งเรียนรู้ในจังหวัดมีอะไรบ้าง เพื่อที่ครูอาจารย์จะได้คิดวิธีที่จะบอกให้นิสิตนักศึกษาออกไปหาคำตอบ นิสิตนักศึกษา 10 คนจะได้ คำตอบมา 10 คำตอบ ครูอาจารย์ผู้สอนสามารถให้นิสิตนักศึกษาทุกคนมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน เพื่อสรุปเป็นคำตอบที่เห็นร่วมกันและเป็นคำตอบของเขาเอง วิธีการสอนในลักษณะนี้นอกจากจะ ช่วยส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้ทักษะการเรียนรู้ ยังทำให้นิสิตนักศึกษามีประสบการณ์เกิดเป็น ทักษะชีวิต (Life Skill) ซึ่งการมีทักษะชีวิตที่ดีจะช่วยให้นิสิตนักศึกษารู้จักที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ (ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, 2555)

การศึกษาในยุคปัจจุบันแปรเปลี่ยนไปจากเดิม ด้วยองค์ความรู้ที่เปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีที่ พัฒนาขึ้น พฤติกรรมของมนุษย์ที่ปรับเปลี่ยนไปตามเวลา ทฤษฎีการศึกษาแบบเดิมอาจใช้ไม่ได้ผล ผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาอยู่ที่ไหน หากมองกันที่การประสบความสำเร็จของบุคคล มิใช่แค่เพียงผล การสอบ รูปแบบการเรียนรู้อาจจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อยุคสมัยสำหรับโลกใน ศตวรรษที่ 21 นอกจากความรู้ในสาระวิชาหลักที่นิสิตนักศึกษาควรจะได้รับถ่ายทอด นิสิต

นักศึกษาควรจะได้รู้แนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน, 2564)

1. ความรู้เกี่ยวกับโลก
2. ความด้านการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ
3. ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี
4. ความรู้ด้านสุขภาพ และ
5. ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ นิสิตนักศึกษา ยังควรได้รับการปลูกฝังทักษะสำคัญ 3 เรื่อง คือ

1. ทักษะชีวิตและการทำงาน (Life and Career Skills) ซึ่งประกอบด้วย ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง (Initiative and Self - Direction) ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม (Self and Cross - Cultural Skills) การเป็นผู้สร้างหรือผลิตและความรับผิดชอบเชื่อถือได้ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ

2. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) คือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Critical Thinking) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Creative) การสื่อสาร (Communication) และความร่วมมือ (Collaboration)

3. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) คือ การใช้และประเมินสารสนเทศได้อย่างเท่าทัน วิเคราะห์และเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม ใช้เทคโนโลยีใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีโครงสร้างพื้นฐาน 4 ด้าน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ

- ด้านที่ 1 มาตรฐานและการประเมิน (Standards and Assessments)
- ด้านที่ 2 หลักสูตรและการเรียนการสอน (Curriculum and Instruction)
- ด้านที่ 3 การพัฒนาครูอาจารย์ (Professional Development)
- ด้านที่ 4 สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ (Learning Environments)

ทักษะสำคัญสำหรับคนยุคศตวรรษที่ 21 ดังกล่าวจะเป็นต้องอาศัยการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพราะการจัดการศึกษาในรูปแบบเดิมไม่สามารถใช้การสอนแบบเดิม ๆ ที่เน้นการถ่ายทอดจากครูอาจารย์ผู้สอนได้อีกต่อไป ดังนั้นการปฏิรูปการจัดการเรียนรู้จึงเป็นโจทย์สำคัญสำหรับทุกภาคส่วน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการปฏิรูปที่มีประสิทธิภาพ และการปฏิรูปการจัดการเรียนรู้จะสำเร็จได้ก็ต้องด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ พร้อมรับกับความท้าทายความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การเรียนการสอนแบบนิสิตนักศึกษาเป็นสำคัญ

หัวใจสำคัญของการเรียนรู้ที่สำคัญก็คือตัวของนิสิตนักศึกษาที่เป็นปัจเจกบุคคล นิสิตนักศึกษาไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุสงฆ์ สามเณร หรือผู้หญิงและผู้ชายย่อมมีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง การถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้ต้องเข้าใจในความเป็นปัจเจกบุคคลด้วย ดังนั้นการเรียนการสอนในเนื้อหาหรือการฝึกทักษะ เพื่อการได้มาซึ่งความรู้ที่นิสิตนักศึกษาจำเป็นต้องกำหนดเรื่องที่จะเรียนและวัตถุประสงค์รวมถึงกระบวนการที่จะได้มาซึ่งความรู้ นั้น ๆ ด้วยตนเอง หรือไม่ว่าจะเป็นการเรียนการสอนที่ให้นิสิตนักศึกษาเป็นศูนย์กลางหรือผู้สอนเป็นศูนย์กลางก็ตามก็สามารถทำให้นิสิตนักศึกษาสามารถค้นหาความถนัดของตนเองได้เช่นกัน อาจจะด้วยวิธีการเรียนการสอนอย่างเดียวหรือหลาย ๆ วิธีรวมกัน การเรียนการสอนแบบความคิดสร้างสรรค์และวิธีการหาคำตอบผลที่จะได้รับจากการจัดการเรียนการสอนแบบนิสิตนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง และการคิดสร้างสรรค์ไปสู่เป้าหมาย แนวทางและวิธีการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ต้องได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ดังนี้

1. นิสิตนักศึกษาควรมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน การทดสอบมาจากการวัดระดับการมีส่วนร่วมและความมุ่งมั่นของนิสิตนักศึกษาและจากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ กระบวนการสอนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการประเมินผลการเรียนรู้เท่านั้น
2. กระบวนการเรียนรู้เกิดจากทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ทฤษฎีในประเด็นที่ทำการศึกษามีอิทธิพลต่อความคิดของนิสิตนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง ความรู้ที่เกิดจากการลงมือกระทำมีความสำคัญไม่น้อยกว่าความคิดที่เป็นนามธรรม การผสมผสานและการประยุกต์ใช้จะช่วยส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวเพื่อสร้างความรู้ให้พร้อมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป จนพัฒนาเป็นวิธีการที่สร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา
3. ความรู้ เกิดจากวิธีการสอนที่ต้องใช้กระบวนการบูรณาการระหว่างความรู้ทั่วไปกับความรู้เฉพาะด้านมาเชื่อมโยงแบบสหวิทยา เสริมด้วยการทดสอบและประเมินผล
4. วิธีการหาความรู้ต่าง ๆ การศึกษาด้วยเพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งย่อมมีข้อจำกัด วิธีการที่ควรนำมาใช้ในรูปแบบที่เหมาะสม และวิธีการอื่น ๆ ของการเรียนรู้ เช่น การระดมความคิด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีแหล่งความรู้อีกมากมาย ผู้สอนจะต้องให้นิสิตนักศึกษาออกไปค้นคว้าจากแหล่งอื่น ๆ ด้วยตนเองหรือเป็นกลุ่มเพื่อช่วยกัน (Raja Roy Singh, 1991)

กระบวนการทัศน์ใหม่สำหรับการศึกษา ในศตวรรษที่ 21

ปัจจุบันโลกก้าวเข้าสู่สังคมความรู้ (Knowledge Society) เป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการทัศน์ในแง่มุมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางสังคม เศรษฐกิจและสติปัญญา ยุคปัจจุบันต้องการทักษะการคิดในขั้นที่สูงขึ้นเพื่อให้นิสิตนักศึกษาพึ่งตนเองได้ตลอดชีวิต เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ในสังคมความรู้ คำว่า ความรู้ มีความหมายใหม่ จากความหมายเดิมที่หมายถึง สิ่งที่ได้รับมาแล้วถูกบรรจุเก็บไว้เปลี่ยนเป็นหมายถึง พลังที่จะก่อให้เกิดการกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดเป็นจริงขึ้น ในการที่จะก่อให้เกิดความรู้ในความหมายใหม่นี้ จำเป็นต้องมีวิธีการคิดใหม่ ๆ รวมถึงการจัดการศึกษาหลักสูตร ผู้สอนและนิสิตนักศึกษาในยุคสารสนเทศ (ทีศนา แชมมณี, 2553)

การเรียนรู้การสอนโดยใช้โครงการเป็นหลัก (Project-Based Learning)

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นหลัก คือ การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนได้ร่วมกันเลือกทำโครงการที่ตนสนใจ โดยร่วมกันสำรวจ สังเกตและกำหนดเรื่องที่น่าสนใจ วางแผนในการทำโครงการร่วมกัน ศึกษาหาข้อมูลความรู้ที่จำเป็นและลงมือปฏิบัติงานตามแผนงานที่วางไว้จนได้ข้อค้นพบหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ แล้วจึงเขียนรายงานและนำเสนอต่อสาธารณชน เก็บข้อมูล แล้วนำผลงานและประสบการณ์ทั้งหมดมาอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดค้น และสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ที่ได้รับทั้งหมด

สิ่งที่นิสิตนักศึกษาทุกคนต้องมี คือ ทักษะในศตวรรษที่ 21

ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่คนทุกคนต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัย และตลอดชีวิต คือ 3R x 7C ได้แก่

1. 3R ได้แก่ Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้) และ (A) Rithmetics (คิดเลขเป็น)
2. 7C ได้แก่ Critical thinking & problem solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity & innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, teamwork & leadership (ทักษะด้านความร่วมมือการทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, information & media literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing & ICT literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) Career & learning skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) (ไพฑูริย์สินลาร์ตัน, 2557)

การเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ นับเป็นการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับนิสิตนักศึกษาเป็นสำคัญหากนิสิตนักศึกษาได้รับรู้บทบาทของตัวเอง การเรียนการสอนก็จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีครูอาจารย์ทำหน้าที่สนับสนุนจัดการเรียนรู้ที่ฝึกให้นิสิตนักศึกษารู้จักค้นคว้าหาความรู้โดยใช้กระบวนการทางความคิดหาเหตุผล เพื่อให้ค้นพบความรู้หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง เป็นการเรียนการสอนที่เน้นองค์ความรู้ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวนิสิตนักศึกษา ซึ่งทำให้นิสิตนักศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตท่ามกลางการกระแสเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้

การพัฒนาการเรียนรู้อและการพัฒนานิสิตนักศึกษาเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในการจัดกระบวนการให้นิสิตนักศึกษาเข้าสู่มาตรฐานและได้รับการพัฒนาตนเอง กระบวนการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า นิสิตนักศึกษาทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่านิสิต

นักศึกษาที่มีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

ผู้สอนจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการเป็นผู้บอกความรู้ให้จบไปในแต่ละครั้งที่เข้าสอนมาเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้ให้แก่ นิสิตนักศึกษา กล่าวคือเป็นผู้กระตุ้นส่งเสริมสนับสนุนจัดสิ่งเร้าและจัดกิจกรรมให้นิสิตนักศึกษา เกิดการพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคล (ทิตนา แชมมณี, 2553) การจัดกิจกรรมจึงต้องเป็นกิจกรรมที่ นิสิตนักศึกษาได้คิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ สร้างสรรค์ศึกษา และค้นคว้าได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้และค้นพบความรู้ด้วยตนเองเป็นสาระ ความรู้ ด้วยตนเอง รักการอ่าน รักการเรียนรู้อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Education) และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learner) ผู้สอนจึงต้องสอนวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn How to Learn) มากกว่าสอนตัวความรู้ การพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพนิสิตนักศึกษาจึงต้องจัดระเบียบและขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์สภาพทั่วไปของสถานที่ ห้องเรียนและตัวนิสิตนักศึกษา
2. พัฒนาโดยการวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อพัฒนานวัตกรรมในแต่ละบทเรียนโดยเน้นด้านความรู้และด้านกระบวนการ
3. พัฒนาจัดหาสื่อ เครื่องมือช่วยในการใช้สื่อการสอน ICT ช่วยในการจัดการเรียนรู้
4. สร้างและพัฒนานวัตกรรมและกิจกรรมที่หลากหลายให้นิสิตนักศึกษาได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ
5. ปรับเปลี่ยนห้องเรียนให้มีบรรยากาศเป็นห้องเรียนแห่งการเรียนรู้
6. เชื่อมโยงห้องเรียนให้มียุคความรู้ในห้องและนอกห้องเรียนสู่องค์ความรู้ที่เป็นสากล โดยใช้สื่อที่จัดทำขึ้นเองและสื่อออนไลน์
7. มีการวัดผลประเมินผลเพื่อการพัฒนา นิสิตนักศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ตลอดจนสนับสนุนผู้ที่เรียนดี เก่ง ใฝ่ได้ศึกษา และซ่อมเสริม นิสิตนักศึกษาที่อ่อนโดยใช้บทเรียนออนไลน์และบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับผู้ปกครอง
8. ประเมินผลทุกระยะ เพื่อให้ทราบสภาพจริง แก้ไขและวางแผนพัฒนานิสิตนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง

กล่าวได้ว่าการพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษา คือการปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาทุกระดับพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพตามหุปัญญาที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาให้นิสิตนักศึกษามีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู อาจารย์ และการเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต การวางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และการสร้างระบบการศึกษา เพื่อเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการพัฒนาคนไทย

ตามปัญหาให้เต็มตามศักยภาพ การสร้างเสริมศักยภาพผู้มีความสามารถพิเศษให้สามารถต่อยอดการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง

จากปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดเจนท่ามกลางสถานการณ์ “COVID-19” คือ ด้านการศึกษา ที่หันมาใช้ระบบออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบมากขึ้น เช่น Ding Talk Tencent Google Hangout Meet Google Classroom เป็นต้น รวมทั้งยังมีแอปพลิเคชันเกี่ยวกับการศึกษาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งเทคโนโลยีสามารถเปลี่ยนบทบาทครูผู้สอน จากที่เคยเป็นผู้ชี้แนะ ไปสู่การเป็นผู้สนับสนุน และให้คำแนะนำแก่นิสิตนักศึกษา ช่วยให้การนำเสนอเนื้อหาการเรียนการสอนมีความน่าสนใจขึ้น และช่วยเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสร้างความร่วมมือ ความคิดสร้างสรรค์ ออกจากกรอบของการเรียนรู้ที่จำกัดเฉพาะในห้องเรียนสี่เหลี่ยมดังที่เคยเป็นมา ซึ่งในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนหรือผู้ใหญ่ควรปลูกฝังนิสิตนักศึกษาคือทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นเพื่อรับมือกับโลกอันพลิกผัน การสร้างทักษะในศตวรรษที่ 21 เน้น 3 องค์ประกอบ คือ Attitude (ทัศนคติ อุปนิสัย) นิสิตนักศึกษาต้องใฝ่หาความรู้ อดทน รับผิดชอบ กล้าทดลอง กล้าล้มเหลว กล้าผิดพลาด Skill (ทักษะ) ในเชิงวิพากษ์ สื่อสาร ทำงานเป็นทีม และ Knowledge (ความรู้) พื้นฐาน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่าน โดยทักษะเหล่านี้สามารถฝึกได้โดยการส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้จากการเล่น เช่น เรียนรู้จากงานศิลปะ การทดลอง และกิจกรรมนอกเวลาต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาเป็นผู้ใหญ่ที่แข็งแกร่ง เอาตัวรอดได้แม้ต้องเผชิญกับยุคสมัยแห่งความเปลี่ยนแปลง เช่น ในวิกฤตโควิด-19 และในโลกปัจจุบันที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในทุกมิติ สิ่งที่ได้ยืนกันอยู่เสมอในแวดวงการศึกษา ก็คือต้องมีการปฏิรูปแนวทางการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย โดยมองว่า รูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิมในช่วงศตวรรษที่ 20 นั้น เน้นย้ำแต่การเรียน และท่องจำเนื้อหาในสาระวิชาหลัก เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ สังคมศึกษา ซึ่งไม่เพียงพออีกแล้วในโลกแห่งการดำรงชีวิต และการทำงานภายใต้ความท้าทายใหม่ที่มีเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญ จึงนับเป็นบทบาท และหน้าที่ของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นครูอาจารย์ ผู้ปกครอง ผู้บริหาร จะได้กระตุ้นให้นิสิตนักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ไม่ว่าจะมีความจำกัดในด้านใด ๆ ก็ตาม เพราะวิกฤตนี้เป็นการพลิกโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมมือกันพัฒนาความสนใจในการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาผ่านบทบาทของตัวเอง และผ่านการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล ที่จะนำไปสู่ความน่าสนใจในการเรียนรู้ สิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น การจัดการศึกษาแบบ Home School ที่ผู้ปกครองอาจจะขาดความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพการศึกษาในระบบห้องเรียนในยุคโควิด-19 นี้ เข้ามามีบทบาทในการเลือกรูปแบบการเรียนการสอน แม้ไวรัสโควิด-19 ได้ปิดกั้นวิถีชีวิตแบบเดิม คือวิถีชีวิตแบบออฟไลน์ แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถปิดกั้นได้ก็คือ วิถีชีวิตแบบออนไลน์ ที่ข่าวสารข้อมูล หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) องค์ความรู้ต่าง ๆ ได้แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว เป็นโอกาส และความท้าทายในการสร้างสรรค์สติปัญญา และการเรียนรู้ที่สำคัญ และเป็นการกระตุ้นเตือนให้นิสิตนักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้ หรือตระหนักในความ เป็นนักเรียนด้วยหลักหัวใจนักปราชญ์นี้ จึงยังเป็นหลักแห่งการศึกษา และเรียนรู้ที่สำคัญ ไม่ว่าจะยุคสมัย

จะเปลี่ยนไปแค่ไหนก็ตาม การปฏิรูปการศึกษาเพื่อนำไปสู่ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แท้จริงแล้ว ก็เป็นการกลับไปสู่พื้นฐานการเรียนรู้ของมนุษย์ (Return to Basic) 3 ประการ คือ การอ่าน การเขียน และการคิด นั้นเอง

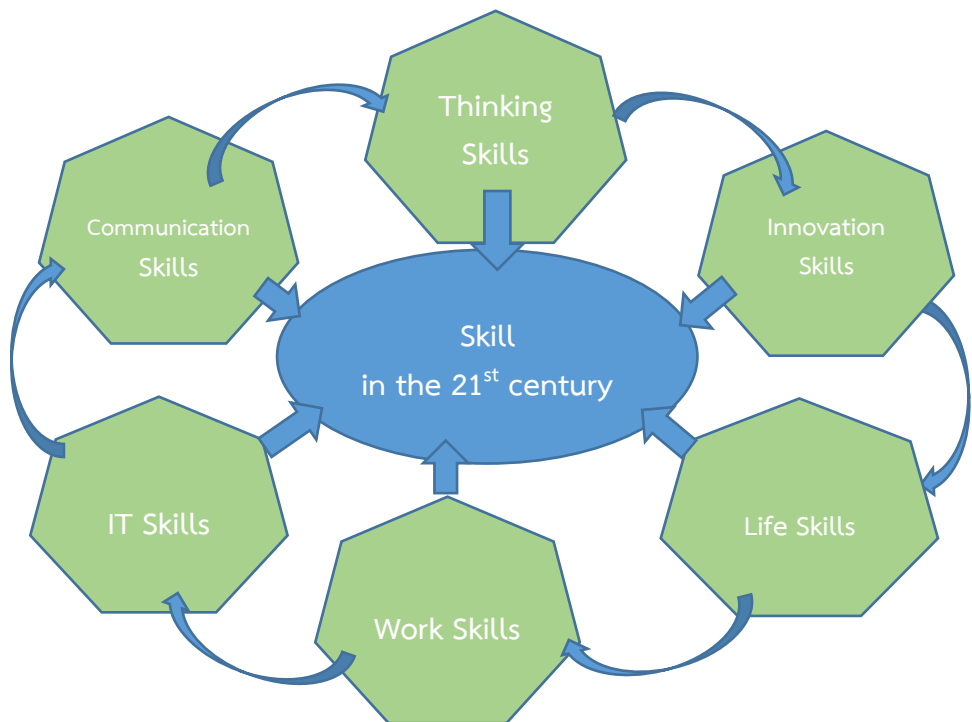
สรุปผล

ในยุคที่ไวรัสโควิด-19 ระบาด ตัวนิสิตนักศึกษา ครูอาจารย์ และผู้ปกครอง ให้อยู่ในสถานกักตัวที่บ้านไม่สามารถทำกิจกรรมการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาดังเดิมได้ ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง ผู้บริหาร ควรกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ไม่ว่าจะมียกจำกัดในด้านใด ๆ ก็ตาม เพราะวิกฤตนี้จะเป็นการพลิกโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมมือกันพัฒนาความสนใจในการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาผ่านบทบาทของตนเอง และผ่านการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล ที่จะนำไปสู่การสร้างรูปแบบการศึกษาออนไลน์ที่มีความน่าสนใจ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) เป็นสังคมที่ทุกคนมีบทบาททางการศึกษา (All for Education) และเป็นการศึกษาเพื่อคนทุกคน (Education for All) และในท้ายที่สุดก็จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดไป (Lifelong Learning) ไวรัสโควิด-19 แม้จะสร้างวิกฤตให้แก่การศึกษาดังที่ได้กล่าวมา แต่ถ้าทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจัง ในการพลิกนิสิตนักศึกษาให้กลับไปสู่ความเป็นผู้ใฝ่รู้ได้ ก็อาจนับได้ว่าโควิด-19 ได้สร้างคุณค่าในการพลิกการศึกษาไทยได้ไม่น้อย

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องปรับเปลี่ยน หรือมีการปฏิรูปการเรียนรู้ใหม่เพื่อสร้างนิสิตนักศึกษาให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง “ทักษะ” ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะในการคิด ทักษะในการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ควบคู่กับ “เนื้อหา” ในสาระวิชาหลัก และความรู้อื่นที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นความรู้เรื่องโลก ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านพลเมือง ความรู้ด้านสุขภาพ และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ผ่านหลักสูตรที่มีลักษณะบูรณาการ (Interdisciplinary Curriculum) เพราะสภาพของสังคมปัจจุบัน ที่เป็นยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือยุคข่าวสารข้อมูล (Information Age) มีบทบาทเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดการแพร่หลายและกระจายไปของข่าวสารข้อมูลอย่างมากมาย ทำให้มีแหล่งข้อมูลมากมาย และมีเครื่องมือในการหาความรู้ที่สะดวก รวดเร็ว เทคโนโลยีสารสนเทศได้คืนความรู้ คืนข่าวสารข้อมูลสู่ทุก ๆ คน ทุก ๆ ที่ และทุก ๆ เวลา และวิกฤตไวรัสโควิด-19 ที่การศึกษาต้องผ่านระบบออนไลน์ ทำให้การศึกษามีลักษณะเป็นการศึกษานอกระบบมากยิ่งขึ้น มองในแง่นี้ จึงเหมือนกับว่า เทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทแทนครูอาจารย์ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดวิชาการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่นิสิตนักศึกษาไปเรียบร้อยแล้ว

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 ภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ต้องพัฒนาสิ่งเหล่านี้ คือ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

Thinking Skills ทักษะในการคิดวิเคราะห์ให้รอบด้าน คิดวิเคราะห์เรื่องที่กำลังศึกษา ศึกษาให้แตกฉานในสาขาหรือรายวิชาที่กำลังศึกษาอยู่

Innovation Skills ทักษะในการจัดการกับนวัตกรรม ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องมีทักษะในการสร้างและการใช้นวัตกรรม

Life Skills ทักษะในการดำรงชีวิต นิสิตนักศึกษาต้องมีทักษะในการดำรงชีวิต เช่นการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

Work Skills ทักษะในการทำงาน หากศึกษาจบแล้วคนเราต้องดำรงชีวิตด้วยการทำงาน ดังนั้นจึงต้องมีทักษะในการทำงานเพื่อเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัว

IT Skills ทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ

Communication Skills ทักษะในการสื่อสาร ยุคโควิด-19 ปัจจุบันนี้ การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเข้าใจและรู้เรื่องในเนื้อหาที่กำลังศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ให้สถานศึกษาในสังกัดและในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการปิดเรียนด้วยเหตุพิเศษ*. เข้าถึงได้จาก <http://www.ptnpeo.moe.go.th/ptn2019/edupdate/4950/>
- ชมรมสภาปฏิรูปการศึกษาไทย. (2559). *การปฏิรูปการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21*. เข้าถึงได้จาก <http://drive.google.com/file/d/0B34N3ZztNOKkTk90M2MzSlQxOTA/edit>
- ทีศนา แคมมณี. (2553). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์. (2555). สร้าง “ทักษะ” ให้ผู้เรียนพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21. *School in focus*, 4(11), 6-7.
- ไพฑูริย์ สินลารัตน์. (2557). *ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวให้พ้นกับดักของตะวันตก*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- รัชดากร พลภักดี. (2563). การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์ COVID-19. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 11(1), 1-5.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). *แนวโน้มการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. ชาติใหญ่: มหาวิทยาลัย ชาติใหญ่.
- สยามรัฐออนไลน์. (2564). *ผลกระทบโควิดสู่ระบบการศึกษาไทยทรุดหนัก-รั้งท้ายในเอเชีย ตะวันออก*. เข้าถึงได้จาก <https://siamrath.co.th/n/277833>
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน. (2559). *การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21*. เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=367EirEijRc>
- อดุลย์ วิริยเวชกุล. (2542). *การเรียนรู้ตลอดชีวิต*. กรุงเทพฯ: พรินต์โพร.
- Singh, R.R. (1991). Education for the Twenty-first Century: Asia-Pacific Perspectives. *Proceeding of Regional Symposium on Qualities Required of Education Today to Meet the Foreseeable Demands of the Twenty-first Century*. (pp. 79-83). Bangkok: Thailand.

การประยุกต์ใช้โคกหนองนาโมเดลของอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

Application of Khok Nong Na Model of Bueng Sam Phan District,
Phetchabun Province

พระนพดล สุทธิธมโม (มูลทาดี้)¹ และศิริโรจน์ นามเสนา²
PhraNoppadol Suttithammo (Moonthadee) and Sirirote Namsena

Received: September 02, 2021

Revised: November 02, 2021

Accepted: November 18, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.100

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการประยุกต์ใช้โคกหนองนาโมเดลของอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การนำหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ มาประยุกต์ใช้กับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงให้ไว้กับชาวเกษตร ทำให้การดำเนินชีวิตของชาวเกษตรกร ทั้งในระดับครอบครัว ในระดับชุมชน ในระดับสังคม และในระดับสากล มีความสุขและดีขึ้นตามลำดับ โดยการนำหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่ มาผสมผสานกับแนวความคิดเดิม และได้นำหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ มาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรจึงทำให้ผลผลิตของชาวเกษตรมีคุณภาพและเพิ่มขึ้น 1) ระดับครอบครัว สุขเกิดจากการมีทรัพย์ รู้จักบริหารจัดการทรัพย์เงินทองที่หาได้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด อยู่อย่างพอเหมาะพอดีไม่กู้หนี้ยืมสิน ความสุขของดำเนินชีวิตของมนุษย์ และจะบรรลุเป้าหมายที่ตนเองได้ตั้งไว้ นอกจากตัวเองจะได้ประโยชน์จากการมีทรัพย์ สังคมส่วนรวมทั้งที่เป็นชาติและศาสนาก็ย่อมได้รับประโยชน์ด้วย 2) ระดับชุมชน สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์บริโภค อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 เมื่อครอบครัวมีมากพอแล้วก็แบ่งปันแก่ชุมชนโดยการแจกจ่ายเพื่อนบ้าน ทำให้เกิดความมีมนุษย์สัมพันธ์ในชุมชนเกิดความสมัครสมานสามัคคีทำให้ชุมชนเข้มแข็ง 3) ระดับสังคม สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ผลผลิตที่ได้จากการนำหลักทฤษฎีใหม่มาใช้ ทำให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ชุมชน เพื่อนำผลผลิตมาแปรรูปเป็นสินค้า OTOP จำหน่ายประจำหมู่บ้าน ตำบล อำเภอทำให้เกิดรายได้ของชาวเกษตรโดยไม่มีหนี้สิน 4) ระดับสากล สุขเกิด

¹ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์; Phetchabun Provincial Office of Buddhism

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: manoppoldop@gmail.com, Tel.093-2748505

จากการประกอบอาชีพที่ปราศจากโทษ เป็นความสุขของชาวเกษตรกรที่ได้ทำงานที่ตนเองชอบเป็นอาชีพที่บรรพบุรุษได้ทำสืบต่อกันมาและเป็นผลผลิตที่ปลอดภัยไม่มีสารพิษจากยาฆ่าแมลงเพราะว่าเกษตรกรใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ทำจากซากพืชผสมกับน้ำหมักชีวภาพ จึงทำให้ผลผลิตที่จำหน่ายออกไปเป็นที่ยอมรับของลูกค้าและได้รับมาตรฐานสากลจากประเทศเพื่อนบ้าน จึงทำให้มีออเดอร์การสั่งซื้อสินค้าตลอดทั้งปี

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, โคกหนองนาโมเดล, อำเภอบึงสามพัน

Abstract

This academic article aimed to apply the Khok Nong Na model of Bueng Sam Phan District, Phetchabun Province. It was found that the application of Ditthadhammikatta to the principles of sufficiency economy which is a new theory of His Majesty King Rama IX given to farmers that makes the lifestyle of farmers both at family level, community level, social level, and international level to be happy and better accordingly by combining new theory agriculture with the old concept and Ditthadammikatttha has been applied in daily life with honesty and diligence, as a result, the productivity of farmers is of high quality and increased as follows: 1) at the family level, happiness comes from having wealth, knowing how to manage the assets and money earned for maximum benefit, living in moderation, non-borrowing. Happiness of human life will achieve the goals that they have set. In addition to being able to benefit from having assets, the society as well as the nation and religion will also benefit; 2) at the community level, happiness comes from spending on consumables. Food is one of the four factors. When the family has enough, it is shared with the community by handing out the neighbors causing human relations in the community to create solidarity and make the community strong; 3) at the social level, happiness comes from not being in debt. Product obtained from the application of the new theory causing agriculture to form a community cooperative to bring the product to be processed into OTOP products sold to villages, sub-districts, districts, resulting in income of farmers without debt; 4) at the international level, happiness comes from an honest occupation. It is the happiness of farmers to work that they like as a profession that their ancestors have done for a long time and it is a safe, non-toxic product from pesticides because they use organic fertilizer made from plant residues mixed with bio-fermented water. Therefore, the products sold

out are accepted by customers and have received international standards from neighboring countries. As a result, products are ordered throughout the year.

Keywords: Application, Khok Nong Na Model, Bueng Sam Phan District

บทนำ

การทำเกษตรในพื้นที่ขนาดจำกัด หรือขนาดเล็กนี้เป็นการจัดการน้ำ เรียกว่า “โคกหนองโมเดล” เป็นการกักเก็บน้ำไว้ทั้งบนดิน (ด้วยหนอง คลองไส้ไก่ และคันนา) และใต้ดิน (ด้วยป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง) ตามแนวพระราชดำริของในหลวง ร.9 โดยเฉพาะในพื้นที่จำกัด อยู่น้อยเพียง 3 ไร่ หรือแล้วแต่ขนาดของที่ดินตามสภาพความเหมาะสมก็ได้ เมื่อปี 2561 มีแบบมาตรฐาน โคกหนองนาโมเดล จำนวนประมาณ 40 แบบให้กรมพัฒนาที่ดินไว้แจกจ่ายประชาชน ทั้ง 40 แบบ เป็นโมเดลต้นแบบสำหรับที่ดินขนาดแบบ 3 ไร่ 5 ไร่ หรือ 10-15 ไร่ ที่เป็นโมเดลพื้นที่ขนาดเล็ก (วันชัย วงษา และคณะ, 2563) ลักษณะของพื้นที่ลุ่ม โคกหนองนาโมเดล คือ รูปธรรมของหลุมขนมครก ซึ่งเรียกให้ง่ายต่อการจดจำ

1) โคก การนำดินที่ได้จากการขุดหนอง นำมาถมเป็นโคกเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ รวมทั้งปลูกต้นไม้ตาม แนวทางศาสตร์พระราชา คือ “ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” ได้แก่ ไม้เพื่อบริโภค (พอกิน) เพื่อใช้สอยในครัวเรือน (พอใช้) และเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย (พออยู่) ป่าทั้ง 3 อย่าง ให้ประโยชน์อย่างที่ว่า 4 คือช่วยสร้างสมดุลระบบนิเวศ (พอร่มเย็น) ปลูกเป็นป่า 5 ระดับ คือ สูง กลาง เตี้ย เรี่ยดิน และพืชหัวใบไม้ที่ร่วงหล่นช่วยปกคลุมหน้าดินเพิ่มความชุ่มชื้น น้ำใต้ดินที่สะสมไว้ใต้โคก เมื่อฝนตกลงมาบนโคกที่มีต้นไม้จำนวนมาก น้ำจะค่อยๆ ไหลซึมลงมาเก็บไว้ใต้โคก รากต้นไม้ซึ่งต่างระดับกันจะช่วยรักษาหน้าดิน และกักเก็บน้ำไว้ใต้ดินกลายเป็นแหล่งกักเก็บน้ำใต้ดิน ช่วยสร้างความชุ่มชื้นเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับพื้นดิน

2) หนอง ขุดหนองให้ขอบมีความคดโค้ง เพื่อให้เหมาะสมกับการอยู่อาศัยของปลา ปรับพื้นหนองให้มีความลึกหลายระดับ ส่วนที่แสงแดดส่องถึงปลาจะสามารถวางไข่ได้ดี คลองไส้ไก่ช่วยกระจายน้ำรอบพื้นที่ ขุดให้มีลักษณะคดเคี้ยว เพื่อให้ให้น้ำไหลผ่านทั่วพื้นที่เพิ่มความชุ่มชื้นให้กับผืนดิน ส่งผลดีต่อการทำเกษตรและการปลูกพืชผล ฝ่ายชะลอน้ำรับและชะลอน้ำที่ไหลมาจากแม่น้ำหรือพื้นที่ข้างเคียง ช่วยดักตะกอนดินไม่ให้ไหลลงมาสะสมในหนอง คลอง บึง และเขื่อนนอกจากนั้น ยังเป็นการเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่

3) นา ยกหัวคันนา เพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำไว้ในนา โดยให้มีความสูงประมาณ 1 เมตร และปั้นหัวคันนาให้มีความกว้างเพื่อปลูก “ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” และปลูกแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของคันนา คันนาจะใช้เป็นเครื่องมือในการปรับระดับน้ำเข้านาตามความสูงของต้นข้าว เกิดเป็นน่าน้ำลึกใช้น้ำในการควบคุมวัชพืชและแมลงตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลักษณะของพื้นที่สูง เปลี่ยน “เขาหัวโล้น” เป็น “เขาหัวจุก” เมื่อประยุกต์ใช้โคกหนองนาโมเดลให้เข้ากับภูมิสังคม พื้นที่ภูเขา คือ โคกตามธรรมชาติจึงไม่จำเป็นต้องสร้างโคกอีก ส่วน

หนองนั้นเปลี่ยนเป็นการกั้นฝายในพื้นที่ร่องเขาเพื่อเก็บน้ำไว้ทำนาขั้นบันได โดยยกหัวคันนาสูงและกว้างเพื่อเก็บน้ำฝนที่ตกลงมาบนภูเขาให้ได้มากที่สุด สร้างบ่อเก็บน้ำจากวัสดุในพื้นที่ไว้ด้านบน เพื่อปล่อยน้ำผ่านคลองไส้ไก่ หรือที่เรียกว่าลำเหมืองกระจายให้ทั่วพื้นที่ และปลูกแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินปลูกป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อพอกินพอกอยู่พอใช้ และคืนความร่มเย็นให้ระบบนิเวศ รูปแบบนี้จะใช้พื้นที่เพียง 10 ไร่ สามารถให้ผลผลิต มากกว่าการปลูกข้าวโพดทั้งภูเขา

1) โคน พื้นที่สูงในลักษณะภูเขาเป็นโคกโดยธรรมชาติ จึงเน้นการปลูก “ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” เพื่อช่วยสร้างสมดุลระบบนิเวศ แต่เนื่องจากพื้นที่ขาดความชุ่มชื้นจึงต้องเพิ่มความชุ่มชื้นให้กลับคืนมาด้วยการสูบน้ำจากร่องเขามาที่บ่อเก็บน้ำ และกระจายผ่านลำเหมืองให้ทั่วพื้นที่ “เขาหัวจุก”

2) หนอง เกิดจากการกักน้ำไว้ในร่องเขาให้เพิ่มระดับสูงขึ้นด้วยการทำฝายชะลอน้ำ บ่อเก็บน้ำ สร้างบ่อเก็บน้ำไว้บนที่สูง โดยใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในพื้นที่ เช่น ไม้ไผ่ทำบ่อ โครงไม้ไผ่ฉาบปูน สูบน้ำจากฝายขึ้นบ่อด้วยพลังงานทดแทน เมื่อน้ำเกินปริมาณกักเก็บของบ่อ ปล่อยน้ำไหลลงคลองไส้ไก่หรือ “ลำเหมือง” ซึ่งขุดไล่ตามระดับชั้นความสูงของพื้นที่เพื่อกระจายความชุ่มชื้น

3) นา ทำนาขั้นบันได ยกหัวคันนาสูงและกว้างเพื่อกักเก็บน้ำฝนที่ตกลงมาไว้ในท้องนา และปลูกแฝกชะลอการพังทลายของดิน ทำน่าน้ำลึกเป็นนาอินทรีย์โดยการใช้ปุ๋ยคอกคูน วัวขี้ และเร่งระดับความสูงของต้นข้าวเพิ่มผลผลิตเราชาวไทยเป็นชนเผ่าที่โชคดีที่สุดในโลกนี้ (วันชัย วงษา และคณะ, 2563)

โครงการตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามทฤษฎีใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงดำริและดำเนินการโครงการพระราชดำรินานแล้วรวมสี่พันกว่าโครงการแนวคิด “โคก หนองนาโมเดล” เดินตามศาสตร์ของพระราชาเพื่อการทำเกษตรแนวใหม่ ที่ยึดหลักของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลัก โครงการนี้ใช้เงินของมูลนิธิชัยพัฒนาส่วนหนึ่งใช้เงินของราชการส่วนหนึ่ง โดยวิธีขุดบ่อน้ำเพื่อใช้น้ำนั้นมาทำการเพาะปลูกตาม “เกษตรทฤษฎีใหม่” “หลักทฤษฎีใหม่” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ปรับสูตรพระราชทานใหม่เป็น 30-30-30 และ 10 % คือ สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดิน 4 ส่วน เพื่อการเพาะปลูกเป็นแหล่งน้ำเป็นที่นาและเป็นที่อยู่อาศัย ซึ่งวัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี จัดสร้างศูนย์สาธิต “โคก หนองนา โมเดล” สืบสานศาสตร์พระราชาร่วมจากซื้อที่ดิน 10 ไร่ และเจ้าของที่ดินได้ถวายเพิ่มอีก 2 ไร่รวมเป็น 12 ไร่ ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555

โคกหนองนาโมเดลของ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ เริ่มจากแนวคิดของนายถวิล ยวงเงิน อดีตผู้ใหญ่บ้านซิววารินหมู่ที่ 9 ตำบลกันจู้ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ หรือที่เรารู้จักกันในชื่อของ ผู้ใหญ่ถวิล เขาเกิดและเติบโตมาในครอบครัวเกษตรกร ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้ชีวิตวัยเยาว์ในท้องไร่ท้องนา เลี้ยงควาย หาของกินที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์ทุกฤดูกาลไม่ว่าในหน้าแล้งหรือหน้าน้ำ การปรับตัวอยู่กับธรรมชาติหาอาหารรอบตัวมากินจึงไม่ได้รู้สึกขาดสน ความทรงจำของผู้ใหญ่ถวิล กับบ้านเกิดจึงมีแต่ความสุข สนุกสนาน และความรักความผูกพันกับท้องถื่น เมื่อจบการศึกษาด้านการเกษตรจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มสธ.) เขาจึงมีคำถามกับ

ตัวเองว่าเราเกิดมาเพื่ออะไร และได้ทำประโยชน์อะไรให้สมกับการเป็นคนของพระราชา ข้าของแผ่นดินบ้างในปี 2562 ผู้ใหญ่ถวิล ยวงเงิน ทราบข่าวการบรรยายเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร อำเภอเขาค้อจึงไปรับฟัง กลับมาบ้านแล้วจึงชวนคนในครอบครัวทำโครงการทันที นับจากวันนั้นผู้ใหญ่ถวิล ยวงเงิน ก็ได้เรียนรู้จากการลงมือทำจริงกับครอบครัว เพื่อนำมาพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้เป็นต้นแบบการทำทฤษฎีใหม่โดยจัดทำตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ เริ่มจากพื้นที่ 10 ไร่ในปัจจุบัน ปรับพื้นที่เป็นโคกหนองนา โดยเลียนแบบธรรมชาติและสภาพภูมิสังคมของพื้นที่ทำพื้นที่สูงให้เป็นโคกขุดลำธารเป็นแม่น้ำและคลองไส้ไก่ ทำแปลงนา ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ปลูกข้าวโพดไว้เป็นอาหารวัว ปลูกพืชตระกูลถั่วไว้คลุมหน้าดิน ปลูกพอเทืองไว้เป็นปุ๋ยธรรมชาติ ปลูกพืชผักผลไม้ไว้รับประทานภายในครอบครัวและแจกจ่ายในชุมชนและในอนาคตจะเปิดเป็นการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมเกิดเป็นการท่องเที่ยวตามศาสตร์พระราชา (ถวิล ยวงเงิน, 2564, 15 มิถุนายน) โดยนำหลักการในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กล่าวคือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ (อง.อรรถก. (ไทย) 23/54/340) หมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง ได้แก่ (1) อุฏฐานสัมปทา คือ การถึงพร้อมด้วยความหมั่น (2) อารักขสัมปทา คือ การถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ (3) กัลยาณมิตตตา คือ การมีกัลยาณมิตรที่ดี และ (4) สมชีวิตา หมายถึง การอยู่อย่างพอเพียง สำหรับ “ไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” ไม้ 3 อย่าง ได้แก่ (1) ไม้ใช้สอย คือ ไม้โตเร็ว สำหรับใช้ในครัวเรือน เช่น สะเดา, ไม้ (2) ไม้กินได้ เช่น มะม่วง ผักกินใบต่าง ๆ และ (3) ไม้เศรษฐกิจ ได้แก่ ไม้ที่ปลูกเพื่อจำหน่าย เช่น ไม้สัก เป็นต้นท่านได้นำหลักการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการจัดการพื้นที่ดังกล่าว ส่วนประโยชน์ 4 อย่าง คือ (1) ไม้ใช้สอยนำมาสร้างบ้านทำเล้าเปิดเล้าไก่และฟืน (2) ไม้กินได้ นำมาเป็นอาหารและยาสมุนไพร (3) ไม้เศรษฐกิจนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ และ (4) ช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งการปลูกพืชที่หลากหลาย ท่านได้นำมาสร้างระบบนิเวศที่สมดุลให้กับพื้นที่ของตำบลกันจุก อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ลักษณะทางกายภาพนั้นเป็นพื้นที่ราบลุ่มแบบท้องกระทะ ประกอบด้วยเนินเขาป่าและที่ราบเป็นตอน ๆ สลับกันไป พื้นที่มีลักษณะลาดชันจากเหนือลงไปใต้ ตอนเหนือมีทิวเขาสูงตอนกลางเป็นพื้นที่ราบและมีเทือกเขาขนานกันไปทั้งสองข้างมีลักษณะเป็นรูปเกือกม้าเหมาะที่จะทำโคกหนองนาโมเดล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีแม่น้ำป่าสักเป็นแม่น้ำสายสำคัญ โดยไหลจากจังหวัดเลยเพชรบูรณ์ ผ่านไปสู่อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยาลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาตามลำดับ จึงส่งผลให้พื้นที่มีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย ดินมีสภาพอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชทำการเกษตร และยังเหมาะแก่การทำทฤษฎีการเกษตรแบบใหม่ “โคกหนองนาโมเดล” (สำนักงานจังหวัดเพชรบูรณ์, 2560)

ตัวอย่างของผลสัมฤทธิ์ของโคกหนองนาโมเดลจังหวัดเพชรบูรณ์

ผลสำเร็จของการนำโคกหนองนาโมเดลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ของชาวเกษตรกรอำเภอศรีเทพ อำเภอเมือง และอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ มีดังนี้ สำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายสาขาวิชามาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และเรียบเรียงขึ้นเป็น“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไข และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อให้เป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนทั่วไปดังนี้

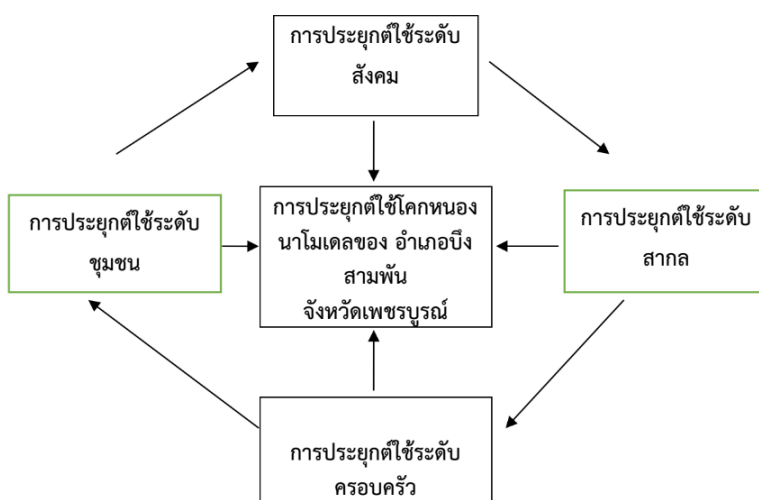
โคกหนองนาโมเดล ได้เข้ามามีบทบาทในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ เยี่ยมชมแปลงสาธิต โคกหนองนาโมเดลของอาจารย์เทพ เพี้ยมะลั้ง เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2560 เวลา 14.30 น. นายพิบูลย์ หัตถกิจโกศล อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ปีพุทธศักราช 2560 พร้อมด้วยนายกเหล่ากาชาด จังหวัดเพชรบูรณ์ และนายอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เยี่ยมชมแปลงสาธิต “โคกหนองนาโมเดล” ของอาจารย์เทพ เพี้ยมะลั้ง ประธานเครือข่ายคนต้นน้ำเพชรบูรตามรอยพ่อของแผ่นดิน/อาสาสมัครมูลนิธิสิริธรรมธรรมชาติและสถาบันเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้นำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ในการจัดการน้ำภาคประชาชน และการทำการเกษตร ณ ตำบลนางัว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ จากนั้นนายนิเวศน์ หาญสมุทร์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ นำนายผวน ขามโคกกรวด ราษฎร ตำบลนาสนุ่น อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นผู้กระทำความดี เสียสละอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ในการพัฒนาวัดป่าสระแก้ว ตำบลนาสนุ่น อำเภอศรีเทพ ให้มีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย โดยไม่หวังผลตอบแทนและเคยได้รับกระเช้าพระราชทาน เมื่อวันที่เสาร์ที่ 12 กันยายน 2563 ที่ผ่านมาเข้าศึกษาดูงานโครงการ “โคกหนองนาโมเดล” ที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงนุจรีย์ฟาร์ม บ้านโจะโหวะใต้ ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่าและแปลงสาธิตศาสตร์พระราชา ตำบลนางัว อำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อผลักดัน นายผวน ขามโคกกรวดที่สนใจโครงการ “โคกหนองนาโมเดล” นำมาประยุกต์ใช้ ในพื้นที่นาของตนจำนวน 11 ไร่ ซึ่งประกอบด้วยสระน้ำจำนวน 2 ไร่ และที่นาจำนวน 9 ไร่ ให้เป็นแปลงเรียนรู้ในพื้นที่โดยมีหัวหน้าส่วนราชการ ประชาชนอำเภอศรีเทพที่สนใจเข้าร่วมศึกษาดูงาน

นายนิเวศน์ หาญสมุทร์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ กล่าวว่าจังหวัดเพชรบูรณ์มีอำเภอศรีเทพ อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอชนแดน และอำเภอวังโป่ง เป็นห่วงเรื่องภัยแล้งเราต้องคิดถึงการเก็บกักน้ำ จะทำอย่างไรที่จะดึงน้ำจากแม่น้ำป่าสักเข้าพื้นที่ที่เราได้ โครงการโคกหนองนาโมเดล ก็จะเป็นโครงการหนึ่งที่จะช่วยให้เรามีแหล่งน้ำ เราต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการเกษตร แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ท่านทรงให้ไว้เรื่องแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง เรามีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ในเรื่องนี้แต่ไม่เคยทำจริงจึงอยากให้เราลองดูหันมาทำดู คนที่มีที่เป็นร้อยไร่ ไม่จำเป็นต้องทำทั้งหมด แบ่งมาทดลองสัก 5 ไร่ 10 ไร่ ทดสอบดูผมเชื่อว่าท่านจะมีความสุขกับการทำงาน มีความสุขกับการมีรายได้ ซึ่งการทำโคกหนองนาโมเดลของอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์นั้นสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2541) ได้แสดงทัศนะว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธต้องมีการพัฒนาแยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วน 1 คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา ส่วนที่ 2 คือ การพัฒนาวัตถุและพัฒนาสภาพแวดล้อม เรียกว่า

วัฒนาหรือพัฒนา โดยทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการดำเนินชีวิตทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา เพื่อให้เกิดปัจจัยหลักในการประสานและบูรณาการระบบความสัมพันธ์แบบองค์รวมเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุขร่วมกันระหว่างบุคคลสังคมและสภาพแวดล้อมอันหมายถึง ธรรมชาติให้ดำรงอยู่ได้ด้วยดีอย่างเกื้อกูล ต่อเนื่องสม่ำเสมอเรื่อยไป

กล่าวโดยสรุป โครงการโคกหนองนาโมเดล เป็นการสร้างความมั่นคงในแหล่งทำกินด้านการเกษตร เลี้ยงสัตว์สู้ภัยแล้งดินขาดความอุดมสมบูรณ์ให้หันกลับมาอุดมสมบูรณ์ โดยปรับปรุงพื้นที่รองรับ ฝนธรรมชาติ และการเชื่อมโยงวงจรชีวิตพืชสัตว์ให้เดินทางร่วมกันได้ที่จะสรรค์สร้างความสมบูรณ์ให้กับมาอยู่กับธรรมชาติ โคกหนองนาโมเดลของ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ

1. ปัจจัยด้านการจัดการ ประกอบด้วย การประยุกต์ใช้ระดับครอบครัวการประยุกต์ใช้ระดับชุมชน การประยุกต์ใช้ระดับสังคม การประยุกต์ใช้ระดับสากล ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของการประยุกต์ใช้โคกหนองนาโมเดลในอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

การประยุกต์ใช้โครงการโคกหนองนา เพื่อรองรับกลุ่มกลุ่มเกษตรกรผู้ประสบภัยน้ำท่วมและการขาดแคลนน้ำ “โคกหนองนาแห่งน้ำใจและความหวังของชาวอำเภอบึงสามพัน” ได้รับประโยชน์จากการได้ทำโคกหนองนาโมเดล สามารถประยุกต์ใช้ได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1

นายสมควร กิตติกร และนางวรรณมา กิตติกร เจ้าของ “สวนกิตติกร” เลขที่ 91 หมู่ที่ 3 บ้านวังไธย ตำบลชัยสมบูรณ์ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ในพื้นที่ 6 ไร่ เป็นที่ดินของตระกูลกิตติกรได้ปรับพื้นที่จากที่เคยการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อปรับให้เป็น “โคก หนอง นา โมเดล”

โดยการแบ่งพื้นที่ตามหลักการทฤษฎีใหม่ คือ 30:30:30:10 พื้นที่สูงก็จะทำเป็นโคกปลูกพืช 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง พื้นที่ต่ำก็แบ่งทำเป็นสระน้ำเพื่อเลี้ยงปลา ทำนาข้าว ขอบสระก็ปลูกพืชผักผลไม้ เช่น กัญชุน้ำว่า กัญชุตานี ข้าว ตะไคร้ และเผือกมัน เป็นต้น ไว้รับประทานภายในครอบครัว แจกจ่ายเพื่อนบ้าน ที่เหลือก็ขายตามตลาดในหมู่บ้านและยังทำให้ชาวบ้านสนใจมาเที่ยวชมและเอาไปทำแบบอย่าง ศาสตร์พระราชารื่องเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นหนทางในการแก้ไขปัญหาที่มั่นคง และยั่งยืนเพราะทุกข์ของชาวบ้าน คือ ความยากจน ศาสตร์พระราชามีหลักการเดียวกันอันจะสร้างความร่มเย็นเป็นสุขในครอบครัว ชุมชน เป้าหมายสูงสุดเพื่อหลุดออกจากความทุกข์ทั้งปวงคือความยากจน ให้ครอบครัวอยู่ภายใต้ความอยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป (สมควร และวรรณภา กิตติกร, 2564, 20 กรกฎาคม)

การประยุกต์ใช้ระดับครอบครัวพื้นฐานที่สุดของมนุษย์ คือ ความต้องการปัจจัย 4 และประการสำคัญที่สุดของปัจจัย 4 คือ อาหาร ชั้นที่ 1 ของแนวทางแก้ปัญหาที่ยั่งยืนคือ ตอบคำถามให้ได้ว่า “ทำอะไรจึงจะพอกิน” โดยให้ความสำคัญกับ ข้าว ปลา อาหาร ไม่ให้ความสำคัญกับเงิน ซึ่งเป็นเพียงแค่ “ตัวกลาง” ในการแลกเปลี่ยนตามมาตรฐานสากล โดยยึดหลักว่า “เงินทองเป็นของมายา ข้าวปลาสิของจริง” เกษตรกรต้องเริ่มจากการอยู่ให้ได้โดยไม่ใช้เงิน มีอาหาร พอมีพอกิน ด้วยการปลูก พืช ผัก ผลไม้ ให้พอกิน ชาวนาต้องเก็บข้าวไว้ให้เพียงพอสำหรับบริภคมีกินทั้งปี ไม่ขายข้าวเปลือกเพื่อนำเงินไปซื้อข้าวสาร นอกจากนั้นหัวใจสำคัญของคำว่า “พอกิน” ยังมีความหมายรวมถึงความปลอดภัยในอาหารกินอย่างไรให้มีสุขภาพดี และ ไม่สะสมเอาความเจ็บไข้ได้ป่วยไว้ในร่างกาย ความหมายของบันไดขั้นที่ 1 ที่เกษตรกรต้องก้าวข้ามให้ได้ โดยยังไม่คิดถึงการค้าขาย

กล่าวโดยสรุป ในระดับครอบครัวนี้ได้มีการนำเอาโมเดลมาปรับใช้ในการที่จะทำให้เรามีพออยู่พอกินได้ด้วยตนเองและครอบครัว ด้วยการปลูกพืชผักผลไม้ ไว้รับประทานเองที่เหลือแบ่งปันให้เพื่อนบ้านและขายไว้เป็นรายได้ใช้จ่ายหมุนเวียนภายในครอบครัว

ประเด็นที่ 2

นายสามารถ บุญพรหม และนางกรุณา บุญพรหม เจ้าของ “ไร่มาวิน” เลขที่ 56 หมู่ที่ 10 บ้านพญาวัง ตำบลพญาวัง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ในพื้นที่ 10 ไร่ เป็นที่ดินของปู่ ย่า ได้ให้ไว้เพื่อเลี้ยงวัวของหมู่บ้านจึงได้ปรับพื้นที่ให้เป็นโคก หนอง นา โมเดล โดยแบ่งพื้นที่ทั้งหมดที่เป็นพื้นราบตามหลักการทฤษฎีใหม่ คือ 30:30:30:10 พื้นที่ต่ำใช้รดดินให้สูงก็จะทำเป็นโคกปลูกต้นไม้แซมจากของเดิมที่มีอยู่บ้างแล้วเพื่อไว้ใช้ประโยชน์การทำโครงการ พื้นที่ต่ำก็แบ่งทำเป็นสระน้ำเพื่อเลี้ยงปลา ทำนาข้าว ขอบสระก็ปลูกพืชผักผลไม้ เช่น มะละกอ กัญชุน้ำว่า ตะไคร้ กระเพรา โหระพา พริก มะเขือ แตงกวา เป็นต้น ไว้รับประทานภายในครอบครัว แจกจ่ายเพื่อนบ้าน ที่เหลือก็ขายตามตลาดนัดในหมู่บ้าน และในอนาคตจะขยายให้เป็นแหล่งศึกษาดูงานแก่ผู้สนใจต่อไป เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นศาสตร์ของพระราชา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ท่านได้ทำโครงการนี้ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาของชาวเกษตรกร ศาสตร์พระราชามีหลักการของความมั่นคง และยั่งยืนจะให้ชาวเกษตรกรพ้นจากความทุกข์ได้หากครอบครัวใดทำตามทฤษฎีใหม่ของพระองค์

จะทำให้ครอบครัวอยู่ภายใต้ความอยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป (สามารถ และกรรณา บุญพรม, 2564, 22 กรกฎาคม)

การประยุกต์ใช้ระดับชุมชนเนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่เศรษฐกิจการค้า และก็ไม่ใช่เศรษฐกิจหลังเขา แต่การกระทำตามทฤษฎีนี้สามารถทำได้ แต่ต้องรู้จักตนเองเสียก่อน รู้จักพอประมาณ และทำไปตามลำดับ โดยของที่ขาย คือ ของที่เหลือจากทุกชั้นแล้ว จึงนำมาขาย เช่น ทำนาอินทรีย์ ปลูกข้าวปลอดสารเคมี ไม่ทำลายธรรมชาติ ได้ผลผลิตเก็บไว้พอกิน เก็บไว้ทำพันธุ์ ทำบุญ ทำทาน แล้วจึงนำมาขายด้วยความรู้สึกของการ “ให้” อยากรที่จะให้สิ่งดี ๆ ที่เราปลูกเอง เพื่อแผ่ให้กับคนอื่น ๆ ได้รับสิ่งดี ๆ นั้น ๆ ด้วย ข้าวจึงไม่ใช่สินค้า แต่เป็นยุทธปัจจัยเพื่อความมั่นคง และทฤษฎีใหม่นี้เอง ก็ไม่สนับสนุนให้เกษตรกรขายเป็นวัตถุดิบ (ข้าวเปลือก) โดยให้ทำการแปรรูป โดยการสีข้าวเอง ซึ่งนอกจากจะเป็นการเป็นการเพิ่มมูลค่าของข้าวแล้วยังได้ของเหลือใช้ (by Product) ที่มีประโยชน์ เช่น รำ น้ำมันรำ ปลายข้าว แกลบ จมูกข้าว ฯลฯ ซึ่งในทฤษฎีเก่านั้น ตกไปอยู่ในมือของพ่อค้าคนกลาง ในห่วงโซ่ อุปทาน ซึ่งสามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น ทำเป็นอาหารสัตว์ ทำปุ๋ย ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป ในระดับชุมชนนี้เป็นเกษตรกรระดับชุมชน ซึ่งจะเป็นการแปรรูปจากพืชผัก และผลไม้ต่าง ๆ เพื่อไว้จำหน่ายเป็นสินค้า OTOP หรือของฝากประจำหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ การการค้าขายตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นการค้าที่มองกลับด้านไม่ได้ให้ความสำคัญกับการตลาดในระบบที่ต้องแข่งขันขาย แต่เป็นไปเพราะเมตตา “เพราะรักคุณจึงอยากให้คุณได้รับในสิ่งดี ๆ” พอเพียง เพื่ออุ้มชู เพื่อแผ่ แบ่งปัน ไปด้วยกัน

ประเด็นที่ 3

นายภูมิน ราชกิจ กับนางสาวพัชรี ราชกิจ เจ้าของ “ไร่ภูตะวัน” ของสองพี่น้อง เลขที่ 9 หมู่ที่ 4 บ้านซบขมภู ตำบลซบขมภู อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้เดินทางรอยศาสตร์พระราชาดำเนินการสร้างโคก หนอง นา บนภูเขา เปลี่ยนพื้นที่ที่เคยเป็นไร่ข้าวโพดให้เป็นป่าใช้สอยจนพึ่งพาตนเองได้และยังชักชวนให้คนในหมู่บ้านลงมือทำตาม โดยมีสมาชิก 10 ครอบครัว เป็นเครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ เป็นความสำเร็จของการพัฒนาคนซึ่งเป็นหัวใจของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัชรีผู้เป็นน้องสาว หลังจากลาออกจากการเป็นครู ได้กลับมาทำงานพัฒนาที่บ้านพบว่าชาวบ้านที่ทำพืชเชิงเดี่ยวมีปัญหาด้านสุขภาพจากการใช้สารเคมี จึงรณรงค์ให้ลดเลิกการใช้สารเคมี ด้วยการพาไปศึกษาดูงานตามที่ได้ต่าง ๆ ได้ความรู้เกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์และยาฆ่าแมลงจากพืชสมุนไพรจึงได้ชักชวนให้ชาวบ้านให้ทำตาม เริ่มจากการทำในครอบครัว และสร้างหลุมขมครกให้เก็บน้ำในดิน จากร่องห้วยจากที่เก็บน้ำไม่ได้ก็มีน้ำ โดยขุดคลองไส้ไก่ ทำฝาย ขุดนาขั้นบันได ปลูกไม้ผล ฝรั่ง เงาะ กล้วยคาโต และพืชผสมผสาน ที่เหลือปล่อยเป็นป่า และมีเป้าหมายที่จะทำไปเรื่อย ๆ ทั้งสองคนใช้ชีวิตตามวิถีชีวิตของชุมชน ทำไร่ ปลูกข้าวไร่ปีละครั้ง ปลูกแตงกวา ฟักทอง ถั่ว งา ผักสวนครัวอื่น ๆ และไม้ผล ในพื้นที่ซึ่งปรับเป็นโคกหนองนาโมเดล จำนวน 10 ไร่ ซึ่งผ่านมา 2 ฤดูแล้ว ที่น้ำไม่แห้ง ไม่ขาดน้ำ เธอยังทำผลิตภัณฑ์เพื่อการพึ่งตนเอง เช่น สบู่ แชมพู น้ำหมัก และการแปรรูปผลผลิตจากไร่ โดยเน้นการแบ่งปัน เพราะนับตั้งแต่การปลูกข้าวโพดเชิงเดี่ยวได้เข้ามาใน

หมู่บ้านในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา ทำให้ป่าถูกทำลาย จากการขยายพื้นที่เพาะปลูกการนำศาสตร์พระราชามาใช้ในพื้นที่จะลดการทำลายป่าและทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตัวเองได้อย่างแท้จริง (ภูมิน และพัชรี ราชกิจ, 2564, 24 กรกฎาคม)

การประยุกต์ใช้ระดับสังคมการสร้างเครือข่าย เช่น กองกำลังเกษตรโยธิน เครือข่ายเบญจภาคี เครือข่ายลุ่มน้ำ คือ การสร้างกองกำลังเกษตรโยธิน หรือการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทั่วประเทศ เพื่อขยายผลความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สู่การปฏิบัติแนวคิดและวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ในชุมชน เพื่อการแก้ปัญหาวิกฤต 4 ประการ ได้แก่ วิกฤตเศรษฐกิจ ข้ำวยากหมากแพง (Economic Crisis) ที่นำไปสู่วิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อม ภัยธรรมชาติ (Environmental Crisis) วิกฤตทางสังคมและโรคระบาดทั้งในคน สัตว์ พืช (Epidemic Crisis) วิกฤติจากความขัดแย้งลัทธิความเชื่อศาสนา แย่งชิงเอาแร่เอาเปรียบ วิกฤตความขัดแย้งทางการเมือง (Political Crisis) จนถึงขั้นก่อสงคราม

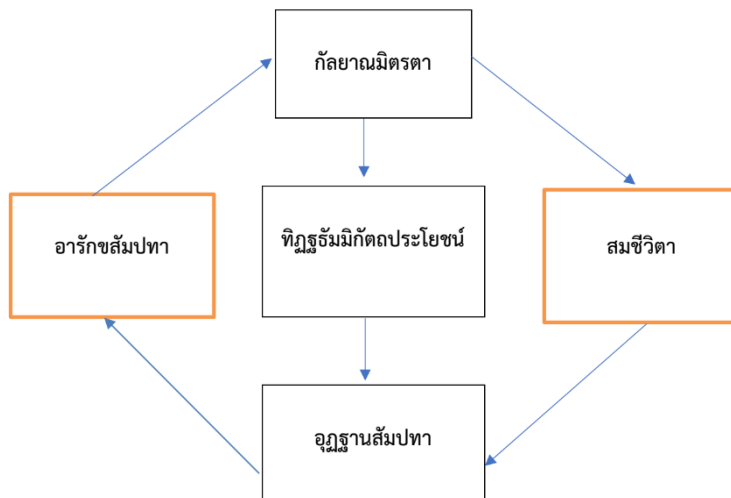
กล่าวโดยสรุป ในการรวมกันเป็นเครือข่าย เพื่อค้าขายแลกเปลี่ยนกันเองในเครือข่าย และรวมพลังในการค้าขายกับทุนใหญ่โดยตรง และไม่ผ่านคนกลาง ทำให้ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคในระบบใหม่นี้ได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายกล่าวคือ ผู้ผลิตขายสินค้าที่เหลือและมีการรวบรวมได้ราคาที่สูงกว่าราคาในท้องตลาดในระบบตลาดเก่า (ตีมันต์และซัพพลายเป็นกำหนดราคา) ผู้บริโภคในระบบใหม่นี้จะได้รับสินค้าที่ปลอดภัยและมีราคาถูกกว่าข้าวถุง เพราะได้ตัดคนกลางเอาเปรียบออกไปจากระบบแล้วนั่นเอง รวมทั้งเป็นการรวมพลัง ที่นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชามาใช้ในระดับที่สูงขึ้นในระดับชุมชน ตำบล จังหวัด ลุ่มน้ำ และมหภาคต่อไป

ประเด็นที่ 4

นายวีระพงษ์ กันเดิน และนางสาวพัชราภรณ์ กันเดิน สองสามีภรรยาแห่ง “วีระพงษ์ฟาร์ม” เลขที่ 5 หมู่ที่ 7 บ้านซบกะโซ่ ตำบลซบกะโซ่ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้ที่หันหลังให้กับชีวิตในเมือง กลับมาสร้างครอบครัวบนผืนดินของบรรพบุรุษ นำศาสตร์พระราชามาใช้บริหารจัดการด้วยรูปแบบโคก หนอง นา ด้วยการสนับสนุนเกื้อกูลกันของครอบครัวและเครือข่าย นำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชิงทฤษฎีใหม่มาสร้างวิสาหกิจชุมชนวีระพงษ์ฟาร์ม สร้างงานในชุมชน และส่งต่อแรงบันดาลใจให้กับผู้ที่มาเยือน เพื่อหวังให้ทุกคนได้รับความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน ด้วยความมุ่งมั่นว่า “เราต้องรอดและพาคนอื่นรอดด้วย” วีระพงษ์ฟาร์ม เริ่มจากการสอนขี่ม้า ต่อมาพัฒนาเป็นฟาร์มสเตย์ โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ทำตามกำลัง ไม่เป็นหนี้ อยู่อย่างพอเพียง อยู่กับธรรมชาติ ปลูกฝังความรักธรรมชาติให้เด็ก ๆ ที่มาเที่ยวชม โดยสอดแทรกความรู้ลงไปกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การสอนปั้นดิน ทำไข่เค็มดินสอพอง ขี่ม้า ขี่ควาย นั่งรถอีแต่น และให้ความรู้เรื่องศาสตร์พระราชาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และบันได 9 ขั้น เพราะศาสตร์พระราชายู่ในทุกมิติของชีวิต ทั้งดิน น้ำ ป่า และอากาศที่บริสุทธิ์ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ที่มาเยือน เพราะนี่คือวิถีแห่งความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน (วีระพงษ์ และพัชราภรณ์ กันเดิน, 2564, 26 กรกฎาคม)

การประยุกต์ใช้ระดับสากลการมีเครือข่ายที่ได้รับการสนับสนุนและทำการค้าขาย โดยตรงกับภาคอุตสาหกรรม ทุนใหญ่ ธนาคาร หรือธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีความต้องการอาหารที่ปลอดภัยของเครือข่าย ค้าขายกันโดยตรง ตัดคนกลางแบบเก่าออก ใช้มาตรฐานของเราเอง “มาตรฐานไทย” ที่เป็นอิสระจากภาครัฐ เช่น มาตรฐาน กรอ้าเภอ กสิกรรมไร้สารพิษอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มาตรฐานเกษตรทฤษฎีใหม่ มาตรฐาน PGS มาตรฐานสากล (Earth Safe) เป็นต้น ภายใต้แนวคิดที่ว่า ใครจะซื้อสินค้าไทยต้องใช้มาตรฐานไทย จึงจะขายให้ โดยสินค้าดี มีคุณธรรมกำกับ ขายให้กับคนไทยก่อน ตามมาด้วยประเทศในอาเซียน และถึงจะขายให้กับประเทศอื่น ๆ ที่ไกลออกไป

2. นำหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์(อง.อภฎก. (ไทย) 23/54/340) หมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง ได้แก่ (1) อุฏฐานสัมปทา คือ การถึงพร้อมด้วยความหมั่น (2) อารักขสัมปทา คือ การถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ (3) กัลยาณมิตตตา คือ การมีกัลยาณมิตรที่ดี และ (4) สมชีวิตา หมายถึง การอยู่อย่างพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดังนี้

ภาพที่ 2 หลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการประยุกต์ใช้โคกหนองนาโมเดลในอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

พระพุทธเจ้าทรงแสดงความสุขของคฤหัสถ์ 4 ประการแก่นาถปิณฑิกเศรษฐี ดังนี้

- 1) สุขเกิดแต่การมีทรัพย์
- 2) สุขเกิดแต่การใช้จ่ายทรัพย์บริโภค
- 3) สุขเกิดแต่ความไม่เป็นหนี้
- 4) สุขเกิดแต่ประกอบกิจการงานที่ปราศจากโทษ (อง จตุกก.(ไทย)23/62/89)

ความสุขที่กล่าวถึงนี้เป็นความสุขสำหรับชาวบ้านทั่วไป ถ้าอยากมีความสุขให้ครบทั้งสี่ด้านก็ต้องรู้จักบริหารจัดการทรัพย์ที่หาได้มาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ปัญหาหนึ่งที่ประชาชนทั่วไปทุกวันนี้ประสบอยู่ก็คือการมีทรัพย์ไม่พอที่จะใช้จ่าย หรือมีทรัพย์แต่ไม่รู้จักใช้จ่ายทำให้เกิดทุกข์จากการมีทรัพย์และใช้จ่ายทรัพย์ ความสุขทั้งสี่ประการที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงนี้เกี่ยวเนื่องกับวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การจะบรรลุหลักความสุขทั้งสี่ด้านได้ ต้องได้รับการพัฒนาในด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญาโดยการนำหลักธรรมที่ภุมมธัมมิกัตถประโยชน์ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนี้

หลักธรรมที่ภุมมธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักพุทธธรรมที่สำคัญ ที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงเป็นแนวทางสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน มีความเป็นมาปรากฏในทีฆชาณสูตรว่าสมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวโกฬิยะชื่อว่ากักรปัตตะ เขตกรุงโกฬิยะ ครั้งนั้นโกฬิยะบุตรชื่อว่าทีฆชาณได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญพวกข้าพระองค์เป็นคฤหัสถ์เป็นกามโมคติ อยู่ครองเรือนนอนเบียดบุตรใช้จันทรของชาวกาสิทตพรดอกไม้ของหอม และเครื่องลูบไล้ ยินดีทองและเงิน ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมที่จะพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้เพื่อสุขในภพนี้และเพื่อเกื้อกูลในภพหน้าแก่ข้าพระองค์ทั้งหลายเถิด (อง.อภุมม.ก.(ไทย) 23/54/340) พระผู้มีพระภาคได้ทรงอธิบายถึงภุมมธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ว่าย่อมนั้นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้เพื่อความทุกข์ได้แก่

1) อุฏฐานสัมปทา คือการถึงพร้อมด้วยความหมั่นเช่นขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบกิจการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้นประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่องอันเป็นอุบายในการงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ

2) อารักขสัมปทา คือการถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ (ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม) เข้ารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลักหรือทำลายไปโดยภัยต่างๆ

3) กัลยาณมิตตตา คือการมีกัลยาณมิตรที่ดี คบคนดี ไม่คบคนชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตนเจรจา สนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

4) สมชีวิตา คือการอยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนักไม่ให้ฟืดเคืองนัก ด้วยคิดว่ารายได้ของเราจักต้องเหนื่อรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนื่อรายได้

ผู้เขียนเชื่อว่าถ้าประชาชนสามารถนำหลักธรรมหลักธรรมที่ภุมมธัมมิกัตถประโยชน์โดยการนำหลักธรรมที่ภุมมธัมมิกัตถประโยชน์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และรู้จักบริหารจัดการทรัพย์ที่หาได้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด คือการมีทรัพย์ที่พอใช้จ่าย ความสุขของดำเนินชีวิตของมนุษย์ และจะบรรลุเป้าหมายที่ตนเองได้ตั้งไว้ นอกจากตัวเองจะได้ประโยชน์จากการมีทรัพย์ สังคมส่วนรวมทั้งที่เป็นชาติและศาสนาก็ย่อมได้รับประโยชน์ด้วย

กล่าวโดยสรุป พื้นที่ของอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ มีหลักฐานการปรากฏอยู่ของชุมชนในแถบลุ่มแม่น้ำป่าสักมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย จากนั้นได้รับอารยธรรมจากภายนอก ได้แก่วัฒนธรรมทวารวดีและวัฒนธรรมเขมรโบราณ ทำให้ชุมชนเหล่านั้นมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นสังคมเมืองขนาดใหญ่สืบมา เมื่อเข้าสู่ช่วงสมัยสุโขทัย เมืองเพชรบูรณ์มีฐานะเป็นเมืองแคว้นแคว้นของกรุงสุโขทัย และในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีเมืองเพชรบูรณ์และเมืองศรีเทพเป็นเมืองสำคัญและต่อเนื่องจนถึงช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงและแบ่งเขตการปกครองอีกหลายครั้ง จนครั้งหนึ่งเมืองเพชรบูรณ์เกือบมีฐานะเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย แทนกรุงเทพฯ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม และหลังจากนั้นได้มีการปรับปรุงพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากมาย จนกระทั่งเป็นเมืองเพชรบูรณ์ในปัจจุบัน การประยุกต์ใช้ในระดับต่าง ๆ ซึ่งแนวทางแก้ปัญหาของเกษตรกร คือ การที่มนุษย์ดำเนินชีวิตตามแนวของพระพุทธศาสนาโดยได้นำหลักธรรมมาประพฤติในชีวิตประจำวัน ทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สมบัติ ใช้จ่ายแต่พอเหมาะแก่ฐานะ เมื่อมีงานทำแล้วต้องใส่ใจดูแลสิ่งของถ้าหายก็ต้องรู้จักแสวงหาคืนมาบูรณะซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุดให้ใช้การได้ก่อนเมื่อใช้ไม่ได้จริง ๆ ถึงทิ้ง รู้จักประมาณในการกินการใช้อยึดมั่นศีลธรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักแบ่งปันแก่เพื่อนบ้าน และจำหน่ายพืชผักผลไม้ได้ตลอดปีโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ คือ การใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์ในการตรองมีเหตุไวกว้างขวาง เพื่อหาผลกำไรจากการค้าขายโดยฝึกความชำนาญในงานที่ทำให้ทุกอย่างประสบผลสำเร็จด้วยดี

องค์ความรู้ใหม่

การประยุกต์ใช้โคกหนองนาโมเดลของอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่ได้ให้ทฤษฎีใหม่เพื่อให้ชาวเกษตรกรนำมาใช้ในครอบครัว ในอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้บันใดเก้าขั้นสู่ความพอเพียง (คำว่าพอเพียง) สู่การปฏิบัติของเครือข่ายกสิกรรมชาติ ซึ่งได้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ในรูปแบบของบันได 9 ขั้น สู่ความยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการอธิบายถึงความเชื่อมโยง ระหว่างเศรษฐกิจพอเพียง 2 ชั้น ทฤษฎีใหม่ 3 ชั้น และเพื่อให้เกิดความเข้าใจในขั้นตอนที่มีรายละเอียดเป็นเก้าขั้นตอน โดยขั้นที่ 1-4 เป็นเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน และทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ขั้นที่ 5-9 เป็นเศรษฐกิจพอเพียงขั้นก้าวหน้า เป็นทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง และขั้นที่ 3 การประยุกต์ใช้ในระดับต่าง ๆ ซึ่งแนวทางแก้ปัญหาของเกษตรกร คือการที่มนุษย์ดำเนินชีวิตตามแนวของพระพุทธศาสนาโดยได้นำหลักธรรมมาประพฤติในชีวิตประจำวัน ทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สมบัติ ใช้จ่ายแต่พอเหมาะแก่ฐานะ เมื่อมีงานทำแล้วต้องใส่ใจดูแลสิ่งของถ้าหายก็ต้องรู้จักแสวงหาคืนมาบูรณะซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุดให้ใช้การได้ก่อนเมื่อใช้ไม่ได้จริง ๆ ถึงทิ้ง รู้จักประมาณในการกินการใช้อยึดมั่นศีลธรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักแบ่งปันแก่เพื่อนบ้าน และจำหน่ายพืชผักผลไม้ได้ตลอดปีโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการ

ดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ คือ การใช้ปัญญาวิเคราะห์ในการตรึงตรองมีหุตาไวกว้างขวาง เพื่อหาผลกำไรจากการค้าขายโดยฝึกความชำนาญในงานที่ทำให้ทุกอย่างประสบผลสำเร็จด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *ทฤษฎีใหม่ในหลวง ชีวิตที่พอเพียง*. กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน.
- ถวิล ยวงเงิน. (2564, 15 มิถุนายน). *การทำเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงของตำบลกันจุก*. (พระนพต มุลทาทิ, ผู้สัมภาษณ์).
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2541). *การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- ภูมิน ราชกิจกับพัชรี ราชกิจ. (2564, 24 กรกฎาคม). *การทำบุญอินทรีและยาฆ่าแมลงจากพืชสมุนไพรของตำบลซับชมพู*. (พระนพต มุลทาทิ, ผู้สัมภาษณ์).
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วันชัย วงษา และคณะ. (2563). *ทฤษฎีบันได 9 ขั้นสู่ความพอเพียง ศาสตร์พระราชา ความสุขอย่างยั่งยืน ลองปรับใช้ไม่จนแน่นอน*. (พระนพต มุลทาทิ, ผู้สัมภาษณ์).
- วีระพงษ์ กันเดิน และพัชราภรณ์ กันเดิน. (2564, 26 กรกฎาคม). *การให้ความรู้เรื่องศาสตร์พระราชายังตำบลซับกะไ้*. (พระนพต มุลทาทิ, ผู้สัมภาษณ์).
- สมควร กิตติกร และวรรณภา กิตติกร. (2564, 20 กรกฎาคม). *การแบ่งพื้นที่ตามหลักการทฤษฎีใหม่ของตำบลซับสมบูรณ์*. (พระนพต มุลทาทิ, ผู้สัมภาษณ์).
- สามารถ บุญพรหม และกรุณา บุญพรหม. (2564, 22 กรกฎาคม). *การปรับพื้นที่ดำทำสระน้ำของตำบลพญาวัง*. (พระนพต มุลทาทิ, ผู้สัมภาษณ์).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*. เข้าถึงได้จาก https://www.nesdc.go.th/download/article/article_20160323112418.pdf
- สำนักงานจังหวัดเพชรบูรณ์. (2560). *โคกหนองนาโมเดล*. เข้าถึงได้จาก [http://www. Phetchabun.go.th/download_detail.php?did=1223](http://www.Phetchabun.go.th/download_detail.php?did=1223)

การบริหารโรงเรียนวิถิปุทธ

Buddhist School Administration

พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย ฐิตธมฺโม¹ และพระครูศรีสุธรรมนิวิฐ²

Phrakhrusangharak Singchai Thitadhammo and Phrakru Srisudhamnivit

Received: September 18, 2020

Revised: April 13, 2022

Accepted: April 13, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.101

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักในการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธ พบว่าการบริหารงานโรงเรียนวิถิปุทธเป็นการนำระบบพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับหลักการบริหาร คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน ด้านการอำนวยการ ด้านการประสานงาน ด้านงบประมาณ และด้านการนิเทศ กำกับ และติดตาม ร่วมกับระบบการเรียนการสอนโดยผ่านแนวทางการบริหารงานโรงเรียนวิถิปุทธ ใน 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธ ด้านการจัดวิถิปุทธสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร และด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถิปุทธและชุมชน โดยเปิดโอกาสให้สถาบันศาสนา วัดและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาในการทำงานที่ร่วมมือกันของทุกฝ่าย ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

คำสำคัญ: การบริหาร, โรงเรียนวิถิปุทธ, พุทธธรรม

Abstract

The academic article aimed to study the principles of Buddhist school administration. It was found that the Buddhist school administration was the application of Buddhadhamma system to the management principles, namely planning, organization, staffing, directing, coordination, budgeting, and supervision,

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkorn Rajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Aofmcu@gmail.com, Tel. 080-4163944

and follow up together with the teaching and learning system through the management of Buddhist schools in 5 areas, namely, in the aspect of management of Buddhist schools; organizing the Buddhist way of learning; suggested activities for development; personnel development and personnel characteristics and in relation to the relationship between Buddhist schools and communities by giving the opportunity to religious institutions, temples and communities that were responsible for the management of education in the collaborative work of all parties, including houses, temples, schools in order to develop and promote learners to be physically, mentally, intellectually, knowledgeable and ethical in life to be able to live with others happily.

Keywords: Administration, Buddhist School, Buddhadhamma

บทนำ

การบริหารงานโรงเรียนวิถิปุทธเป็นการดำเนินงานโดยการบูรณาการร่วมกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้ผู้บริหารได้นำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารทั้งเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนได้นำระบบคุณธรรมสู่โรงเรียนในพร้อมดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถิปุทธเพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนนำหลักธรรมของศาสนาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการและพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 ถึงปัจจุบัน เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี มีความรู้คู่คุณธรรมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบ การศึกษาไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความประพฤติที่ดีงามและมีวินัย ในตนเองได้ อีกทั้งผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ก็ไม่สามารถเป็นพลเมืองที่มีค่านิยม และมีคุณสมบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญได้ การจัดการศึกษาของไทยส่วนใหญ่ไม่เพียงแยกการเรียนรู้ออกจากชีวิต แต่ยังคงละเลยการพัฒนาด้านจิตใจ กลับมุ่งเน้นที่วิชาการ ความฉลาดทางสติปัญญา และการเอาชนะทางการเรียนสังคมจะมีสันติสุขได้นั้นจะต้องเป็นสังคมที่มีคุณธรรม (ธีรยุทธ แก้วประสพ, 2557)

ดังนั้นในการบริหารงานโรงเรียนวิถิปุทธ คือ การศึกษาตามนโยบาย “คุณธรรม นำความรู้” ในการจัดการศึกษาพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐาน มี 5 ด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) คือ 1) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธ 2) การจัดวิถิปุทธสู่วิถีการเรียนรู้ 3) กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา 4) การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร 5) การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถิปุทธและชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

การบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการในการทำงานโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติภารกิจอย่างเป็นระบบในสถานศึกษาที่ดำเนินการ การบริหารงานในสถานศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มผู้บริหารเพื่อต้องการพัฒนา ให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม ให้

เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทและมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่องค์การได้กำหนดไว้ และสามารถบริการทางการศึกษาแก่สังคมได้เป็นอย่างดี

การบริหารสถานศึกษาเป็นการดำเนินงานร่วมกับกลุ่มบุคคลมีอาชีพและชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมตามวัตถุประสงค์อย่างมีคุณภาพ อีกทั้งเป็นการพัฒนาและปรับปรุงวิธีการบริหารงานด้านต่าง ๆ เพื่อนำพาสถานศึกษาความก้าวหน้าส่งเสริมความเจริญด้านความคิด ความรู้ควบคู่กับ การสอดแทรกคุณธรรมแก่นักเรียนเพื่อให้ได้ นักเรียนที่มีคุณภาพ การบริหารโรงเรียนเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลาย ๆ คนร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความรู้ ความสามารถ เจตคติ ค่านิยม พฤติกรรมและคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ (ถวิล มาตรฐานเลิศ, 2545) ในขณะที่เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนจะเป็นการบริหารโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นหลักสำคัญ (School - Based Management : SBM) ทั้งนี้เพราะการศึกษาหรือคุณภาพนักเรียนจะเกิดขึ้นที่นักเรียนเป็นหลักโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 5 มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหาร การจัดการศึกษา ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคลและการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ซึ่งหลักการของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีหลักการ ดังนี้ หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) หลักการบริหารตนเอง (Self-Management) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation) หลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน หลักการพัฒนาทั้งระบบ (Whole School Approach) และหลักการความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ (Accountability) การนำการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสู่การปฏิบัติ โดยผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชนผู้ปกครอง ได้รับการเตรียมความพร้อมให้เห็นคุณค่า มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการติดตามและกำกับดูแลดำเนินการอย่างเป็นระบบ ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันตรวจสอบติดตาม และร่วมกันประเมินปรับปรุง (ธีระ รุญเจริญ, 2546)

การบริหารงานในสถานศึกษาตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติแบ่งเป็น 4 ด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) คือ

1. การบริหารวิชาการ เป็นการบริการการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เช่น การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล การประเมินผล การวิจัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน และการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. การบริหารงบประมาณเป็นการบริหารการจัดทำ จัดสรร ตรวจสอบ ติดตาม ประเมินและการรายงานผลเกี่ยวกับงบประมาณ และการบริหารวัสดุและทรัพย์สิน

3. การบริหารงานบุคคล เป็นการบริหารการวางแผนอัตราากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ วินัย และการรักษาวินัย และการออกจากราชการ

4. การบริหารทั่วไป เป็นบริหารการดำเนินงานธุรการ งานเลขานุการและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน งานพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์การ งานเทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป การดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนนักเรียน การรับนักเรียน การส่งเสริมและประสานงานการศึกษาในระบบ นอกโรงเรียนและตามอัธยาศัย การส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา การส่งเสริมและสนับสนุนและประเมินงานการศึกษาจากบุคคลองค์การหน่วยงานและสถาบัน สังคมอื่นที่จัดการศึกษา การจัดระบบควบคุมในหน่วยงาน บริการสาธารณะ และงานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

ในขณะเดียวกันการบริหารงานสถานศึกษานั้นต้องมีการบูรณาการหลักการบริหารตามแนวทางการบริหารของ Luther Gulick (ลูเธอร์ กุลลิค) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2545) ได้เสนอหลักการบริหารระบบราชการที่เรียกว่า POSDCORB Model ประกอบไปด้วยหลักการ 7 ประการ ดังนี้

1. P=Planning (การวางแผน) เป็นการคาดคะเนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งต้องคำนึงถึงทรัพยากรภายในองค์การ และสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อให้แผนที่กำหนดขึ้นมีความรอบคอบและสามารถนำไปปฏิบัติได้

2. O=Organizing (การจัดองค์การ) เป็นการจัดองค์การที่เป็นส่วนราชการโดยจัดแบ่งตามความชำนาญเฉพาะอย่าง ออกเป็นกรม ฝ่าย แผนก จะพิจารณาปริมาณงานคุณภาพงานขนาดของการควบคุม และพิจารณาแบ่งสายงานหลัก และสายงานที่ปรึกษา โดยคำนึงถึงอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควบคู่กันไป

3. S=Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) เป็นการคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาดำรงตำแหน่งภายในองค์การ โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมให้ได้ในปริมาณที่เพียงพอจะทำงานสำเร็จได้

4. D=Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) เป็นการกำกับดูแล สั่งงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา โดยอาศัยลักษณะความเป็นผู้นำ การจูงใจ ศิลปะการปกครองคน และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้ใต้บังคับบัญชา

5. Co=Coordinating (การประสานงาน) เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดี กับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทุกฝ่าย ทั้งในระดับสูงกว่า ต่ำกว่า และการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

6. R=Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) เป็นการนำเสนอผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานจากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้บริหารระดับต่าง ๆ โดยมีการติดต่อสื่อสารแบบเป็นลายลักษณ์อักษร

7. B=Budgeting (การงบประมาณ) เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการควบคุมการปฏิบัติงานโดยใช้วงจงบประมาณ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ การเตรียมขออนุมัติงบประมาณ การเสนอให้ผู้บังคับบัญชาให้ความเห็นชอบ การดำเนินงานตามงบประมาณ การตรวจสอบ การใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่เสนอขอไว้

โรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธนั้นเกิดขึ้นสืบเนื่องจากมหาเถรสมาคมได้มีมติเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2544 มอบหมายให้ พระธรรมวรเมธี เลขาธิการแม่กองธรรมสนามหลวง และพระเทพโสภณ อธิการบดีมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้แทนไปพิจารณาสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งกำลังจะประกาศใช้ในขณะนั้น หลักสูตรนี้มีเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาพระพุทธศาสนาเพียงไม่กี่บรรทัด (พระวิศรุต กนต์สีโล (เมฆพายัพ), 2556) ดังต่อไปนี้ “เข้าใจประวัติ ความสำคัญหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี และศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ” เพื่อช่วยให้โรงเรียนทั่วประเทศมีรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นแบบเดียวกัน โดยไม่มีการบิดเบือนหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา พระเทพโสภณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางพระพุทธศาสนาสำหรับโรงเรียนทั่วประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าวมีพระเทพโสภณเป็นประธาน มีกรรมการ 63 รูป/คน คณะกรรมการชุดนี้จัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางพระพุทธศาสนาและจัดพิมพ์เป็นหนังสือเรื่อง “การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544” สำเร็จเรียบร้อยทันเสนอในที่ประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา : หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา” ในฐานะประธานกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นผู้รายงานรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาต่อนายกรัฐมนตรีซึ่งได้เปิดโอกาสให้ที่ประชุมพิจารณาเรื่องนี้นานพอสมควร ผลจากการประชุมชี้แจงครั้งนี้ พอสรุปได้เป็น 3 ประการดังนี้

1. นายกรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และชื่นชมฝังมโนทัศน์ของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาพร้อมกับเสนอแนะให้สาระการเรียนรู้อื่นทำฝังมโนทัศน์เช่นเดียวกับสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา
2. นายกรัฐมนตรีเห็นชอบให้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนามี 1 หน่วยกิต ในระดับมัธยมศึกษา คำว่า 1 หน่วยกิตมีค่าเท่ากับ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
3. ให้มีโรงเรียนวิถีพุทธนำร่องจังหวัดละ 2 โรงเรียน ในปี 2546

ทำให้คณะสงฆ์มีโอกาสตีมากเพราะทางฝ่ายบ้านเมืองได้เปิดโอกาสให้เข้าไปสอนและอุปถัมภ์โรงเรียนวิถิปุทธ เพราะถ้าโรงเรียนวิถิปุทธประสบความสำเร็จโดยมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการมากขึ้นและไม่ได้ทำตามกันชั่วคราวแบบไฟไหม้ฟาง เด็กและเยาวชนไทยก็จะเข้าถึงพระพุทธศาสนา เป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ดี เมื่อมองในมุมนี้ภารกิจของโรงเรียนวิถิปุทธก็จะเป็นช่องทางที่สำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา สมเด็จพระพุฒาจารย์ได้เตือนคณะสงฆ์ในที่ประชุมหลายครั้งว่า โรงเรียนวิถิปุทธเปิดโอกาสอย่างยิ่งให้พระสงฆ์ได้พิสูจน์ฝีมือในการอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน สมัยก่อนพระสงฆ์ไปขอสอนเด็กและเยาวชนตามโรงเรียนต่าง ๆ แต่เมื่อถึงวันนี้ โรงเรียนมานิมนต์ถึงวัดเพื่อให้พระสงฆ์ไปช่วยสอนโรงเรียนวิถิปุทธ พระสงฆ์ต้องตื่นตัวและเตรียมพร้อมเพื่อช่วยให้โรงเรียนวิถิปุทธประสบความสำเร็จ ถ้าพระสงฆ์ไม่แสดงฝีมือในครั้งนี้ ก็เท่ากับตกรถไฟขบวนสำคัญทีเดียว

โรงเรียนวิถิปุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็นโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547) เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยดำเนินตามมรรค ซึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา ที่แปลว่าทางอันประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 ประการ มีสัมมาทิฐิ เป็นต้น สรุปลงตรงกับไตรสิกขาอันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547) แนวทางการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิปุทธไว้ ดังนี้

1. ด้านกายภาพ มีป้ายโรงเรียนวิถิปุทธ มีพระพุทธรูปหน้าโรงเรียน มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน มีพระพุทธรูปสุภาพจิต วาเชธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่าง ๆ มีความสะอาดสงบ ร่มรื่น มีห้องพระพุทธศาสนาหรือลานธรรม ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่
2. ด้านการเรียนการสอน บริหารจิตเจริญปัญญาก่อนเข้าเรียน ทั้งครูและนักเรียน บูรณาการวิถิปุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมจิตอาสา ไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัด เข้าค่ายปฏิบัติธรรม เป็นต้น
3. ด้านพฤติกรรม ผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามหลักศีล 5 เช่น รับประทานอาหารไม่ดั่ง ประหยัดอดออม มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ชอบ เป็นต้น
4. ด้านการส่งเสริมวิถิปุทธ ไม่ดูค่านักเรียน ชื่นชมคุณความดี กิจกรรมโฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึกรักของนักเรียน
5. ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ใส่เสื้อขาวทุกคน ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ รับประทานอาหารมังสวิรัตินมื่อกลางวัน สวดมนต์แปล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย

1. บุคลากรมีคุณลักษณะชีวิตที่ดี ผู้บริหารมีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมถือศีล 5 และเป็นแบบอย่างที่ดี มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ มีความซื่อสัตย์จริงใจในการทำงาน มีความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ครูมีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้มีความรู้เจริญงอกงาม ตามหลักไตรสิกขา รู้และเข้าใจการพัฒนา ผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา

2. การบริหารจัดการอย่างมีระบบ ระบบบริหาร วิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญ และกลยุทธ์ ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ แต่งตั้งคณะกรรมการคณะดำเนินงาน ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม คือ บ้าน วัด โรงเรียน ปลูกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนา ให้กับบุคลากร และผู้เกี่ยวข้อง ร่วมมือกับ ผู้ปกครอง วัด และชุมชนในการพัฒนาผู้เรียนและชุมชน มีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง มีระบบการตรวจสอบ ประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างกัลยาณมิตร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ระบบหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

3. กายภาพและสิ่งแวดล้อมจัดอย่างรอบคอบ จัดให้มีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และห้องเรียนอย่างเหมาะสม มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญคุณธรรมจริยธรรม โดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน สภาพโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียนง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ บริเวณโรงเรียนปราศจากอบายมุข สิ่งเสพติด สิ่งมอมเมาทุกชนิด (สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ, 2547)

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธเป็นการดำเนินการโดยการบูรณาการร่วมกันทั้งทางโลกและทางธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) ได้กล่าวไว้ 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง การกำหนดวิสัยทัศน์ แผนปฏิบัติการ สนับสนุนติดตามประเมินผลพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2) การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ หมายถึง การกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน 3) กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา หมายถึง กระบวนการพัฒนาผู้เรียนที่สามารถจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดและประพฤติ ศีล สมาธิ ปัญญา 4) การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร หมายถึง การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากร ตามหลักไตรสิกขาทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ การเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง และเป็นกัลยาณมิตร 5) การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน หมายถึง ความร่วมมือทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด และสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน ที่จะพัฒนาทั้งนักเรียน และสังคมตามวิถีแห่งพุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน ในการบริหารงานทั้ง 5 ด้านนี้ต้องนำหลักการบริหารมาบูรณาการร่วมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. ด้านการวางแผน โรงเรียนกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินการไปตามขั้นตอน ระบบงานที่ออกแบบ เพื่อรองรับการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ตรวจสอบและประเมินการดำเนินงานว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และมอบหมายให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แผนงาน เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธต่อไป

2. ด้านการจัดองค์กร ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ วิธีการ ขั้นตอนที่วางแผนไว้ พัฒนาคุณภาพงานร่วมกัน ประพฤติปฏิบัติตามแนววิถีพุทธ มีมาตรการในการดำเนินการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้ปราศจากสิ่งอบายมุข และสิ่งเสพติด

3. ด้านการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน กำหนดเป้าหมาย กระบวนการต่าง ๆ ตามหลักศาสนา สนับสนุนให้บุคลากรเข้าอบรมเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับการดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ บูรณาการตามหลักไตรสิกขาสามารถ ตรวจสอบและปรับปรุงพัฒนาได้ และมุ่งมั่นตั้งใจพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้ดียิ่งขึ้นไป

4. ด้านการอำนวยการ สนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรม เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรเข้าร่วม พร้อมทั้งปรับปรุง พัฒนาโรงเรียนให้บรรลุอัตลักษณ์ 29 ประการ และสมรรถนะของกระบวนการอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านการประสานงาน ควรมีหนังสือแจ้งเตือนให้โรงเรียนวิถีพุทธรับทราบถึงการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ 29 ประการ จัดกิจกรรมทางศาสนา เพื่อแก้ปัญหา และเผยแพร่ศาสนา ไปสู่ชุมชน การดำเนินการของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ อันมีข้อมูลจากการปรับปรุงพัฒนาระบบกลไกในการดำเนินงานเป็นฐานของการปรับปรุงและพัฒนา

6. ด้านงบประมาณ วางแผนการจัดสรรงบประมาณไว้ในแผนการปฏิบัติงาน ประจำปี เพื่อบริหารจัดการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ และเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และมีสรุปค่าใช้จ่ายประจำปี เพื่อความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ในการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไปด้วย

7. ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม วางแผนกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานโดยส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรจัดกิจกรรมตามหลักบวร เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และประชาสัมพันธ์การดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้พัฒนาโครงการและวางแผนดำเนินการต่อไป

ดังนั้นการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธเป็นการนำระบบพุทธธรรมมาประยุกต์กับระบบการเรียนการสอน โดยผ่านแนวทางการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร และด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน สถานศึกษามีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียน โดยการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมี

จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จึงเป็นการเปิดโอกาสให้สถาบันศาสนา วัดและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาในการทำงานที่ร่วมมือกันของทุกฝ่าย ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน

บทสรุป

การบริหารโรงเรียนเป็นการร่วมมือกันทำงานของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพโดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์กับการศึกษามากที่สุดผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านความรู้ความสามารถ ทักษะทัศนคติค่านิยมคุณธรรมจริยธรรม โดยนำหลักในการบริหารที่ขั้นตอนหรือกระบวนการเพื่อให้งานหรือสิ่งที่ต้องการกระทำบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาบริหารให้เกิดประโยชน์สูงสุด โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนที่ตอบสนองการแก้ไขปัญหาการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของภาครัฐที่ตอบสนองการแก้ไขปัญหาการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นคนดีมากกว่าคนเก่ง ในส่วนของสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ต้องมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรมอำนวยความสะดวก จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะกับการศึกษาอันเป็นวัตถุประสงค์ในการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธเป็นการบริหารโดยนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการร่วมกับหลักการบริหารงาน คือ การวางแผน การจัดองค์การ การเลือกคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุม เพื่อให้งานที่ทำอยู่บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาโดยมุ่งเน้นการให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นคนดีมากกว่าคนเก่ง ในส่วนของสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ต้องมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรมอำนวยความสะดวก จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะกับการศึกษาอันเป็นวัตถุประสงค์ในการปฏิรูปการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ถวิล มาตรเยี่ยม. (2545). *การปฏิรูปการศึกษา: โรงเรียนเป็นฐานการบริหารจัดการ*. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- ธีรยุทธ แก้วประสพ. (2557). *การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ธีระ รุญเจริญ. (2546). *การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ข่าว ฟาง จำกัด.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). *การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น*. กรุงเทพฯ: อุกษาการพิมพ์.
- พระวิศรุต กนต์สีโล (เมฆพายัพ). (2556). *แนวทางพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนวิถิพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2545). *ทฤษฎีองค์การ: ฉบับมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ:ธรรมสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ*. กรุงเทพฯ: อุกษาการพิมพ์.
- สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ. (2547). *การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถิพุทธ : ศึกษากรณี 10 เขตพื้นที่ศึกษา*. (รายงานการวิจัย). คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รัฐประศาสนศาสตร์ข้ามชาติในยุคดิจิทัล

Transnational Public Administration in the Digital Era

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล¹ สยาม คำปรีดา² และณวพงศ์ธร นิตินวนนท์³

Pravej Maharutsakul, Sayam Dampreeda and Navapongtorn Nitiphuvanon

Received: December 06, 2021

Revised: January 21, 2022

Accepted: January 30, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.102

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ข้ามชาติที่มีอิทธิพลต่อการบริหารกิจการภาครัฐของประเทศไทย โดยวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่ได้จากเอกสาร พบว่า การบริหารกิจการภาครัฐมิได้ดำเนินการบนผืนแผ่นดินไทยเท่านั้น ยังมีการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ทั้งในทางการค้า การลงทุน วิทยาการและความร่วมมือทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี รวมทั้งการดูแลผลประโยชน์ของประเทศไทยในต่างแดน และเทคโนโลยีดิจิทัลได้สร้างโอกาสในการกระจายอำนาจบริหารกิจการภาครัฐเป็นจริงมากขึ้น การรับเอาอิทธิพลแนวคิดทุนนิยมเสรี กลไกตลาด ธรรมชาติของวิสาหกิจ วิทยาการ เทคโนโลยี แนวคิดและทฤษฎีการบริหารด้วยวิธีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกับประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารประเทศ เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ประเทศไทยปรับใช้แนวคิด ทฤษฎี วิทยาการและเทคโนโลยีอื่นจะทำให้การบริหารกิจการภาครัฐมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป การจะดำเนินการได้ รัฐบาล นักรัฐประศาสนศาสตร์ พนักงานรัฐ ที่ปรึกษา นโยบายการบริหารประเทศ ควรปรับกระบวนการทัศน์และดำเนินการ ดังนี้ 1) ปรับระบบราชการให้มีอิสระในการบริหารและการปฏิบัติ 2) ยึดหลักธรรมาภิบาลโลกเป็นฐานการพัฒนาการบริหารกิจการภาครัฐให้เป็นจริงทั้งแนวคิดและการปฏิบัติ และ 3) ด้านวิชาการ หลักสูตรการสอนรัฐประศาสนศาสตร์ในสถาบันการศึกษาและที่ปฏิบัติอยู่ในหน่วยงานรัฐควรบูรณาการกำลังทรัพยากรและบุคลากรในการสอนและฝึกอบรมผู้ที่เตรียมตัวเข้าสู่ระบบราชการ อีกด้านหนึ่งควรเพิ่มเติมขอบข่ายหลักสูตรให้มีการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์เปรียบเทียบกับรัฐประศาสนศาสตร์ของประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ผู้ที่เตรียมตัวเป็นพนักงานรัฐตระหนักรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและมีศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะและดูแลผลประโยชน์ของประเทศไทย

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: pravejlp@gmail.com, Tel. 085-4478414

คำสำคัญ: รัฐประศาสนศาสตร์, ข้ามชาติ, ยุคดิจิทัล

Abstract

This article aimed to study transnational public administration influencing the administration of public affairs in Thailand by analyzing the content of the information obtained from the document. It was found that the public administration did not only operate on the land of Thailand. It also had contacts with various countries in trade, investment, technology and cooperation at both bilateral and multilateral levels including taking care of the interests of Thailand abroad. And digital technology has created opportunities for decentralization in government affairs to become more realistic. The adoption of influence of liberal capitalism, market mechanisms, global governance, science, technology, concepts and management theories through comparative study of successful countries in national administration is another approach that Thailand has applied concepts, theories, science and technology that will enable efficient public affairs management in accordance with the changing environment. In doing so, the government, public administration, government employee, national administration policy advisor should adjust paradigm and perform as follows: 1) there should be adjustments to the bureaucratic system to be independent in administration and practice; 2) the principles of global governance should be based on the development of public affairs management to be true in both concepts and practices; 3) in terms of academics, the curriculum for teaching public administration in educational institutions and in government agencies should integrate the resources and personnel to teach and train those preparing to enter the civil service system. On the other hand, the curriculum scope should be added to study public administration in comparison with the public administration of countries that have been successful in developing countries to prepare people who will be government employees to be aware of changes and have the potential to manage public resources and look after the interests of Thailand.

Keywords: Public Administration, Transnational, Digital Era

บทนำ

ปรากฏการณ์โรคโควิด-19 ที่อุบัติขึ้น (Emerging Disease) และระบาดไปทั่วโลก ทำให้เราได้เห็นปรากฏการณ์ในการบริหารประเทศที่รัฐบาลมิได้คำนึงเพียงประชาชนของตนเอง มีการฉีดวัคซีนให้กับทุกคนที่อยู่บนแผ่นดินของตนเอง หรือผู้ที่เดินทางเข้าประเทศทันทีที่เหยียบแผ่นดินจึงมีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 มีการบริจาคมูลค่าวัคซีนให้แก่ประเทศที่ด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจและทางเทคโนโลยีสาธารณสุข มีการขยายขอบเขตกิจการภาครัฐที่ไม่เพียงสนองต่อความต้องการของประชาชนเฉพาะพลเมืองของตนเองเท่านั้น ดังกรณีที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดี โจ ไบเดน มีแนวคิดว่าการที่พลเมืองโลกยังมีการติดเชื้อโรคโควิดอยู่ พลเมืองสหรัฐอเมริกาที่ไม่ปลอดภัยจากโรคร้ายนี้ ดังนั้นนอกจากจะฉีดวัคซีนให้ผู้ที่ไปเยือนสหรัฐ และมีการบริจาคมูลค่าวัคซีนให้ประเทศต่าง ๆ เพราะมีฐานคิดว่าตราบใดที่พลเมืองโลกยังติดเชื้อโรคนี้อยู่ ทุกคนบนโลกนี้มีโอกาสที่จะได้รับเชื้อโควิด-19 นโยบายการบริหารประเทศในการต่อสู้กับโควิด-19 ที่คิดป้องกันเฉพาะประเทศของตนนั้นมิใช่การแก้ไขปัญหายั่งยืน จึงมีนโยบายที่ครอบคลุมถึงพลเมืองของโลกด้วย ซึ่งให้เห็นถึงแนวคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์มีการข้ามพรมแดนของความเป็นรัฐ ความจริงแนวคิดนี้มีเรื่องใหม่มีมาตั้งแต่อดีต เพียงแต่ไม่ค่อยเห็นชัดเจนและไม่ได้มีการกล่าวถึงในมุมมองนี้ ส่วนหนึ่งยังมีอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสารยังไม่ก้าวหน้าเช่นปัจจุบัน

ในอดีตประเทศไทยรับเอาองค์ความรู้ในรูปของแนวคิด ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์จากตะวันตกเพื่อปรับใช้ในการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และยิ่งเห็นชัดนับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2482-พ.ศ.2488) มีการนำเอาการบริหารราชการแผ่นดินของตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกามาใช้ทั้งในทางวิชาการและการบริหารราชการแผ่นดิน ที่นำมาจากประเทศอื่นมีอยู่น้อยมาก องค์ความรู้ที่ข้ามชาติในลักษณะของการถ่ายทอดในรูปแบบการศึกษา ฝึกอบรม ความช่วยเหลือ หรือผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้ กลายเป็นมรดกความรู้ที่มีการศึกษากันจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่ง ซึ่งมีการศึกษาในสถาบันการศึกษาของประเทศไทยและกำหนดขอบข่ายหลักสูตรหรือสาขาวิชาให้ศึกษากันได้แก่ ทฤษฎีองค์การและการจัดการ ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ นโยบายสาธารณะ การคลังและงบประมาณ องค์ความรู้ที่อยู่ในวิชาเหล่านี้ล้วนมาจากแนวคิดและทฤษฎีที่พัฒนาภายใต้สภาพแวดล้อมการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมของสหรัฐอเมริกา เหตุผลที่หลายประเทศเรียนรู้จากสหรัฐอเมริกานั้นว่าเป็นประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารราชการแผ่นดินจนเป็นประเทศฝ่ายชนะสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำค่ายโลกเสรี (Pax Americana) ที่ได้ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการบริหารราชการแผ่นดินแก่ประเทศไทย ความช่วยเหลือดังกล่าวเป็นการวางฐานคิดการบริหารราชการแผ่นดินที่ยึดติดกับการบริหารราชการแผ่นดินของสหรัฐอเมริกา บางครั้งเราไม่รู้ตัวด้วยซ้ำว่ากำลังเรียนรู้การบริหารราชการแผ่นดินของสหรัฐอเมริกา ดังที่มีการอธิบายพัฒนาการรัฐประศาสนศาสตร์จะหยิบยกเอากระบวนทัศน์ (Paradigm) ตามทัศนะของนิโคลัส เฮนรี (Nicholas L. Henry, 2010) มาศึกษากัน ที่ได้แบ่งแนวคิดและทฤษฎีการบริหารกิจการภาครัฐของสหรัฐอเมริกาออกเป็น 6 กระบวนทัศน์ได้แก่การแยกการเมืองออกจากการบริหาร (ค.ศ.

1900-ค.ศ.1926) หลักการบริหารงานภาครัฐ (ค.ศ.1927-ค.ศ. 1937) การบริหารงานภาครัฐในฐานะส่วนหนึ่งของการเมือง (ค.ศ.1950-ค.ศ. 1970) การบริหารงานภาครัฐในฐานะหลักการจัดการ (ค.ศ.1950-ค.ศ. 1970) การบริหารงานภาครัฐคือการบริหารงานภาครัฐ (ค.ศ.1970-ปัจจุบัน) และ ธรรมชาติของการบริหาร (ค.ศ.1990-ปัจจุบัน) กระบวนทัศน์ดังกล่าวพัฒนาขึ้นมาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการภาครัฐ และแนวคิด ทฤษฎีที่ค้นพบและหลักปฏิบัติที่คิดค้นในแต่ละยุคนั้น ได้ให้ข้อคิดว่าการที่สหรัฐอเมริกามีการพัฒนาแนวคิดและทฤษฎีการบริหารงานภาครัฐ เป็นการปรับระบบการบริหารให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปตามพัฒนาการของเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีการเน้นความชำนาญในงาน (Specialist) การจัดการแบบวิทยาศาสตร์ (Frederick W. Taylor, 1911) การบริหารงานแบบมนุษยสัมพันธ์ (Elton Mayo, 1933) การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ฯลฯ ล้วนมุ่งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารทั้งสิ้น แนวคิด ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ดังกล่าว ถูกนำไปปรับใช้ในการบริหารกิจการภาครัฐของแต่ละประเทศ กระนั้น การบริหารกิจการภาครัฐมิได้มุ่งหมายเอาแต่ประสิทธิภาพเป็นเกณฑ์ประเมินความสำเร็จในการบริหารเท่านั้น ยังมีเกณฑ์อื่นอีกเช่นเกณฑ์ประสิทธิผล (Effectiveness) เกณฑ์ความเพียงพอ เกณฑ์ความเป็นธรรม เกณฑ์ความเสมอภาค ฯลฯ

โลกไร้พรมแดน (Globalization) ได้มีการแข่งขันในเกือบทุกด้าน เกิดปรากฏการณ์สำคัญที่บั่นทอนความมีอิสระในการใช้อำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน ที่หลายประเทศต้องมีการปรับกฎ กฏหมาย และนโยบายเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน (Michael E.Porter, 1995) ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการสื่อสาร โทรคมนาคม ทำให้การติดต่อสื่อสารไม่มีอุปสรรคในมิติเวลาและระยะทาง มีส่วนส่งเสริมให้มีการถ่ายทอด สื่อสารเรียนรู้องค์ความรู้การบริหารกิจการภาครัฐระหว่างประเทศมากขึ้น มิได้จำกัดเฉพาะชาติใดชาติหนึ่งเช่นอดีต ปัจจุบันมีแนวคิดการมองประชาชนของทุกประเทศเป็นพลเมืองโลก เราจะเห็นว่าแนวคิดการบริหารกิจการภาครัฐมิได้จำกัดเฉพาะประเทศใดประเทศหนึ่ง มีการขยายผลไปทั่วโลก เช่น หลักธรรมาภิบาล ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างยั่งยืน ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การป้องกันโรคระบาดโควิด-19 เป็นต้น จะเห็นว่ามีแนวคิดบริหารใหม่เกิดขึ้น บ่อยและถี่ขึ้น การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ในลักษณะคอยรับการถ่ายทอด (Passive Learning) อาจไม่เพียงพอต่อการบริหารกิจการภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อรัฐประศาสนศาสตร์ไทยอย่างไร บทความวิชาการนี้จึงได้วิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Tracey Williamson and Andrew Long, 2005) ที่เกี่ยวข้องกับรัฐประศาสนศาสตร์ข้ามชาติที่มีอิทธิพลต่อการบริหารกิจการภาครัฐของประเทศไทย เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจอิทธิพลแนวคิด ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์

พัฒนาการแนวคิด ทฤษฎีการบริหารกิจการภาครัฐ

แนวคิด ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นในประเทศหนึ่ง และมีประสิทธิภาพในการบริหาร ประเทศอื่นสามารถศึกษาเรียนรู้เพื่อนำไปปรับใช้ในบริหารกิจการภาครัฐของตนได้ ดังที่ประเทศไทยมีการศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ของตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา และใช้เป็นแนวทางการออกแบบระบบและกระบวนการบริหารกิจการภาครัฐ การศึกษาพัฒนาการแนวคิด ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ ปรับใช้ได้กับสังคมวัฒนธรรม ซึ่งมีชุดความคิดที่เป็นทฤษฎีชี้ถึงพัฒนาการ ดังนี้

1. ทฤษฎีการบริหารกิจการภาครัฐแบบคลาสสิกที่ยึดการบริหารแบบราชการ (Max Weber in Jay M Shafritz; Albert C Hyde, 2007) โดยมีการวางหลักการรับคนเข้าทำงานให้พิจารณาความรู้ความสามารถแทนวิธีการอุปถัมภ์ ช่วงนี้วูดโร วิลสัน (Woodrow Wilson in Jay M Shafritz; Albert C Hyde, 2007) ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาคนที่ 28 เสนอให้มีการแยกงานการบริหารออกจากการเมืองที่เป็นต้นทางของระบบอุปถัมภ์ โดยเสนอแนะให้องค์การภาครัฐบริหารงานแบบกิจการของเอกชน เช่น ใช้ระบบคุณธรรมในการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ให้คุณค่ากับการทำงานอย่างมีอาชีพ และไม่ยึดติดการเมือง (Non-political System) เพราะทราบดีว่าการบริหารที่ยึดติดกับการเมืองจะไม่สามารถจัดการทรัพยากรสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพและจะนำประเทศสู่ความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศ

2. ทฤษฎีการจัดการกิจการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management Theory; NPM) (Daniel Simonet, 2011) เป็นการจัดการสาธารณะที่ให้ความสำคัญกับกลไกตลาดแบบเสรีในการจัดสรรบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน แนวคิดตลาดเสรีทำให้มีการเบียดคุณค่าทางการเมืองออกจากตลาดการแข่งขัน และเริ่มมีการปรับใช้ในการบริหารกิจการภาครัฐของประเทศอังกฤษในราวปี ค.ศ.1990 ช่วงนั้นพลเมืองอังกฤษมีความต้องการสูงในด้านการบริการดูแลด้านสุขภาพ แต่รัฐบาลไม่อาจปรับภาระงบประมาณที่เพิ่มขึ้น จึงมีการปฏิรูประบบสาธารณสุขให้เอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการระบบสาธารณสุขของประเทศ มีการสร้างตลาดสุขภาพที่แยกอิสระจากการทำหน้าที่ของโรงพยาบาล รัฐบาลทำหน้าที่สนับสนุนให้ทุนเป็นหลัก ส่วนการบริการให้เป็นหน้าที่ของเอกชนที่จะแข่งขันในตลาดเสรี โดยเชื่อว่าแนวคิดการแข่งขันแบบเสรีโดยกลตลาดจะนำมาซึ่งคุณภาพสินค้าและบริการ ราคาที่สมเหตุผล ช่วงดังกล่าวอดีตนายกรัฐมนตรีอังกฤษ นางมาร์กาเรต แทตเชอร์ (Margaret Thatcher, 1979- 1990) ได้มีการแปรรูปรัฐวิสาหกิจทั้งอุตสาหกรรมและสาธารณูปโภค (Privatization) จึงเรียกการบริหารกิจการภาครัฐในช่วงนี้ว่าเป็นการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ในตลาดทุนนิยมเสรีต้องไม่มีแต่มีแต่มีอำนาจทางการเมืองหลังรัฐบาลมีหน้าที่เพียงส่งเสริมให้ผู้ผลิตและผู้ขายมีมารายและแข่งขันกันที่คุณภาพสินค้าและบริการ จะทำให้ประชาชนได้ประโยชน์สูงสุด แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากการให้ความสำคัญกับทุน (Capitalism) และการบริโภคนิยมซึ่งได้ขยายไปทั่วโลก (Global Capitalism) ทำให้มีการใช้วิธีการจัดการแบบภาคเอกชน เช่น แนวคิด Balanced Score Card; BSC (Robert S. Kaplan and David P. Norton, 1996) การจัดการเชิงกลยุทธ์ (Alberto Camporesi, 1989), วงจรคุณภาพ

PDCA (Plan-Do-Check-Act) (William Edwards Deming, 1993) ฯลฯ ผลพวงแนวคิดตลาดเสรี อีกด้านหนึ่งกลายเป็นการส่งเสริมแหล่งทุนและบริษัทข้ามชาติเข้าไปลงทุนในประเทศต่าง อย่าง กว้างขวางและมีผลต่อการกำหนดนโยบายการบริหารกิจการภาครัฐ

3. ทฤษฎีการบริหารงานภาครัฐหลังสมัยใหม่ ทฤษฎีนี้ยังให้ความสำคัญกับแนวคิดทุน นิยมและการบริโภคนิยมที่เติบโตเต็มที่ในปลายศตวรรษที่ 20 มาจนถึงปัจจุบัน แม้แต่ประเทศจีน คอมมิวนิสต์ และอีกหลายประเทศได้นำแนวคิดทุนนิยมมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ชุด ความคิดทุนนิยมเสรีและการบริโภคนิยมขยายผลข้ามแดนลัทธิการเมืองการปกครองของรัฐ เราได้ พบเห็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ประเทศ คอมมิวนิสต์เช่นจีน เวียดนาม ยังยอมรับแนวคิดทุนนิยม เสรีมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจ จนทำให้เศรษฐกิจเติบโตกว่าระบบเศรษฐกิจแบบ คอมมิวนิสต์ในต้นศตวรรษที่ 21 ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลจึงมีชุดความคิดรัฐบาล อิเล็กทรอนิกส์ (E-government) ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารกิจการภาครัฐ รัฐบาลได้มีการจัดการ กระบวนการบริหารให้สิ้นไหลมีความคล่องตัว ประชาชนมีความสะดวกในการเข้าถึงบริการ สาธารณะ โดยการประยุกต์เทคโนโลยีดิจิทัลจัดการในกระบวนการบริหาร ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัล มิใช่ถูกใช้เพื่อทำให้กระบวนการบริหารมีความคล่องตัวเท่านั้น ยังใช้เป็นส่วนประกอบในตัวสินค้าใน เชิงการใช้งานที่เป็นอัจฉริยะมากขึ้น ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการบริหาร อย่างขนานใหญ่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลมีส่วนสำคัญที่ทำให้การพัฒนา รูปแบบการให้บริการสาธารณะ ความมีเหตุผลบนข้อมูลที่เป็นจริงและไม่มีศูนย์กลางที่ใดที่หนึ่งใน การจัดการแปรเปลี่ยนข้อมูล ประชาชนสามารถส่งข้อมูล ความรู้ข้ามดินแดนรัฐไปทั่วโลก ประเทศที่ เคยยึดมั่นในอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนได้พังทลายลง ต้องเปิดกว้างทางการค้า การลงทุน และ เทคโนโลยี ด้วยมุ่งหวังสร้างความมั่งคั่งและความอยู่ดีกินดีของประชาชน

อิทธิพลแนวคิดทุนนิยมเสรี

แนวคิด ทฤษฎีการบริหารแบบคลาสสิกได้มีอิทธิพลต่อประเทศไทย ดังที่รัชกาลที่ 5 พระองค์ได้ปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินตามแนวตะวันตก ในปีพ.ศ.2435 (ค.ศ.1892) มีการ แบ่งงานราชการออกเป็นราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น มีการปรับปรุงระบบการ คัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการให้ยึดหลักคุณธรรม (Merit System) ประเทศไทยรับแนวคิดดังกล่าว มาเป็นกรอบคิดการพัฒนาประเทศเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่1 (พ.ศ. 2504-พ.ศ.2509) ที่รัฐบาลสนับสนุนเอกชนให้มีส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่ง คณะราษฎรได้นำทุนของรัฐไปสร้างรัฐวิสาหกิจและบริษัทที่ราชการขึ้นจำนวนหนึ่ง โดยรัฐบาลเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ และรัฐบาลได้ส่งข้าราชการที่มาจากคณะราษฎรและบุคคลที่ใกล้ชิดคณะราษฎรไป เป็นผู้บริหารในรัฐวิสาหกิจเหล่านั้น อิทธิพลทุนนิยมและตลาดเสรีทำให้ประเทศไทยต้องมีการจัดตั้ง หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ได้คล่องตัวและมีประสิทธิภาพเหมือนองค์การ ภาครัฐเอกชน รวมทั้งรัฐบาลส่งเสริมให้เอกชนมีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ

ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง พ.ศ.2540 ประเทศไทยหลังได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund; IMF) กองทุนการเงินระหว่างประเทศเห็นว่าระบบบริหารราชการไทยยังยึดติดการบริหารราชการคลาสสิกอย่างเคร่งครัด จึงกำหนดเงื่อนไขการกู้เงินให้ไทยปรับกระบวนการบริหารราชการแผ่นดินให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงาน เพื่อการนี้จึงมีการจัดทำแผนแม่บทการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจโดยการแปรรูปรัฐวิสาหกิจในสาขาต่าง ๆ และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแผนดังกล่าวเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2541 สำหรับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจสาขาพลังงานใน 3 สาขา ได้แก่ สาขาไฟฟ้า สาขาก๊าซธรรมชาติ และสาขาน้ำมัน ที่จะต้องดำเนินการปรับโครงสร้างไปสู่การแข่งขันเสรีในอนาคต ที่ทำสำเร็จคือการแปรรูปโดยการแปลงสภาพการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ให้จัดตั้งเป็นบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2544 (เทียนไชย จงพิร์เพียร, 2564) ดังกล่าวเป็นตัวอย่างชุดความคิดทุนนิยมเสรีและกลไกการตลาดมีอิทธิพลต่อการบริหารกิจการสาธารณะข้ามรัฐที่ชัดเจน

อีกตัวอย่างหนึ่งที่แนวคิดทุนนิยมเสรีและกลไกตลาดมีผลต่อการปรับตัวในการบริหารจัดการทุกองค์การให้มีความคล่องตัวภายใต้แนวคิดการแข่งขันเสรี ไม่เฉพาะองค์การภาคเอกชนเท่านั้น ยังส่งผลให้การบริหารราชการแผ่นดินไทยมีการปรับโครงสร้างองค์การ ดังกรณีมีการให้มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ (ความเป็นส่วนราชการ) ให้มีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 แต่มาสำเร็จในปี พ.ศ. 2533 โดยได้มีการตั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีความคล่องตัวในการจัดการศึกษาและผลิตบัณฑิต ไม่ต้องอยู่ในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันอยู่ภายใต้กำกับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) มีการจัดตั้งองค์การมหาชนตามกฎหมายเฉพาะอยู่ภายใต้การกำกับของรัฐบาล เช่น สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช) สถาบันมาตรวิทยาแห่งชาติ (มว.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น ต่อมาจึงมีการจัดตั้งองค์การมหาชนตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 อีกหลายแห่ง เช่น โรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) (สวพส.) สถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) (สดร.) เป็นต้น การที่มีการออกแบบองค์การของรัฐรูปแบบใหม่เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและบุคลากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้เกี่ยวข้องสามารถร่วมกันทำงานอย่างมีเอกภาพ และต้องอาศัยความเร่งด่วนในการประสานงานกันในการดำเนินงานสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทันที กระนั้นเป็นเพียงการปรับเปลี่ยนการบริหารกิจการภาครัฐเป็นบางส่วน แต่โครงสร้างและกระบวนการบริหารกิจการภาครัฐส่วนใหญ่ยังยึดติดอยู่กับชุดความคิดการบริหารราชการแบบคลาสสิกที่ควบคุมโดยระบบราชการผ่านคนของข้าราชการเข้ามาเป็นคณะกรรมการองค์การมหาชนและควบคุมโดย เงินงบประมาณจากรัฐบาล จึงเกิดความแปลกแยกทางแนวคิดและการปฏิบัติ นานวันเข้าจึงดำเนินการไม่ต่างกับส่วนราชการอีกรายละเอียดขั้นตอน จึงมีประเด็นข้อคำถามถึงประสิทธิภาพในการบริหารงาน

การบริหารกิจการภาครัฐในต่างประเทศ

การบริหารกิจการภาครัฐในทางปฏิบัติสามารถพิจารณาเป็นสองส่วน ได้แก่ การบริหารราชการภายในประเทศ และการบริหารราชการระหว่างประเทศที่รัฐบาลต้องดูแลผลประโยชน์ของประเทศไทยในต่างแดน การบริหารกิจการภาครัฐมิได้จำกัดเฉพาะที่อยู่บนแผ่นดินรัฐชาติเท่านั้น ยังมีอยู่นอกแผ่นดินที่รัฐบาลต้องดูแลผลประโยชน์ของประเทศในต่างแดน ซึ่งเป็นการบริหารราชการระหว่างประเทศ (International Public Administration) หรืองานเลขานุการขององค์การระหว่างประเทศ มีลักษณะเป็นหน่วยงานร่วม (Collective Entities) ที่ประเทศสมาชิกร่วมกันตั้งองค์การทำหน้าที่ในความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ภายใต้พันธสัญญาแบบอนุสัญญาพหุภาคี (Multilateral Conventions) สนธิสัญญา (Treaties) หรือข้อตกลงร่วม (Agreements) หรือเป็นองค์การที่มีหน้าที่ในการจัดการข้อมูล ข่าวสารและความรู้เพื่อสนับสนุนการบริหาร เทคนิคในการปฏิบัติ การปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศและการให้คำปรึกษาในการเจรจาระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Negotiations) เพื่อประกอบการตัดสินใจในระดับพหุภาคี (Multilateral Decisions) (Frank Biermann and Bernd Siebenhüner, 2009) การบริหารงานขององค์การความร่วมมือระหว่างประเทศต้องอาศัยข้อมูล และการประสานงานระหว่างประเทศที่ต้องการความเป็นอิสระคล่องตัวไว้ขั้นตอนในการดำเนินงานโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการในการดำเนินงาน

ปัจจุบันการบริหารกิจการภาครัฐเป็นระบบเปิดมากขึ้น (Opened System) (Wendell L. French and Cecil H Bell, 1990; Angelo Kinicki and Robert Kreitner, 2003; David Easton, 1965) ที่ต้องอาศัยทรัพยากรจากต่างประเทศในรูปแบบของรายได้จากการส่งออกสินค้าและบริการไปขายยังตลาดต่างประเทศเข้ามาสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศในรูปของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายใน (Gross Domestic Product; GDP) ดังกรณีจีดีพีของประเทศไทยขึ้นอยู่กับรายได้ที่ได้จากต่างประเทศมีจำนวนมากกว่าร้อยละ 68 ของ GDP (วิน อุดมรัชตวนิชย์, 2020) รวมทั้งประเทศต้องอาศัยวิทยาการและเทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือในการบริหารและพัฒนาประเทศในเกือบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นโทรคมนาคม การสื่อสาร ระบบสาธารณสุข การศึกษา ฯลฯ ภายใต้การแข่งขันในโลกดิจิทัล รัฐบาลต้องปรับกระบวนการทัศน์การบริหารโดยส่งเสริม สนับสนุนภาคเอกชนผลิตสินค้าและบริการส่งออกขายเพื่อนำรายได้เข้ามาสร้างความมั่งคั่งให้ประเทศ (National Wealth) สร้างการยอมรับและความน่าเชื่อถือจากนานาประเทศเพื่อขยายฐานตลาดต่างประเทศให้กับภาคเอกชน

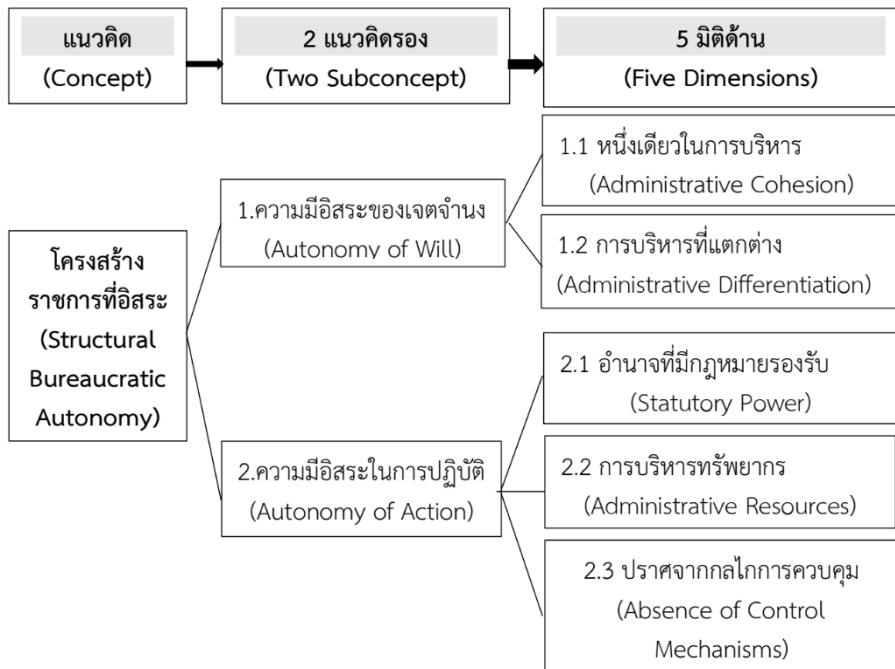
การปรับกระบวนการทัศน์ ปรับเปลี่ยนองค์การและกระบวนการบริหาร โดยมีจุดมุ่งหมายไม่เพียงแต่เพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการบริหารและสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนเท่านั้น รัฐบาลยังตระหนักถึงความคล่องตัวในการติดต่อประสานงานกับองค์การระหว่างประเทศในฐานะสมาชิกที่มีพันธะต่อกันแบบทวิภาคีและพหุภาคีทั้งในระดับภูมิภาคและโลก ซึ่งจะมีการติดต่อสื่อสารกับองค์การระหว่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อการบริหารประเทศเช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund; IMF) เพื่อสร้างโอกาสในกรณีจำเป็นต้องการเงินมาฟื้นฟูประเทศ หรือธนาคารโลก (World Bank) ทำงานร่วมกับรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ เพื่อให้ความ

ช่วยเหลือด้านการพัฒนาแก่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนามถึงประเทศไทยมาไม่ต่ำกว่า 70 ปี หรือ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization; WHO) ที่มีหน้าที่ดูแลและคอยประสานงาน ด้านการสาธารณสุขเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชนทั้งโลก (จิตตรา ศรีสง กราน, 2564) ซึ่งในด้านความช่วยเหลือด้านสาธารณสุข องค์การระหว่างประเทศดังกล่าวจะมอง ความเป็นระบบการบริหารราชการ (Bureaucratization) มากกว่าที่จะมองความเป็นรัฐบาล (Michael W. Bauer and Jorn Ege, 2012) ภายใต้แนวคิดมนุษยธรรมของมนุษยชาติ

การปรับกระบวนการทัศน์การบริหารกิจการภาครัฐ

ในยุคดิจิทัลของประชาชน ที่นวัตกรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้ง ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence; AI) มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตและการประกอบหน้าที่การงาน รวมทั้งการ บริหารกิจการสาธารณะ ส่งผลให้รัฐบาลหลายประเทศต้องปรับตัว ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ใน การเปลี่ยนโครงสร้างองค์การและใช้โครงสร้างแบบลำดับชั้นอย่างยืดหยุ่น ลดขั้นตอน มีการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารระหว่างขั้นตอนต่าง ๆ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารได้ มากขึ้น พร้อมกับต้องตระหนักถึงการป้องกันภัยจากเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีผลกระทบต่อสังคม วัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีของประชาชน ต้องรู้เท่าทันและมีมาตรการป้องกันภัยอาจทำลายความ เป็นส่วนตัวและความไว้วางใจระหว่างประชาชนและรัฐบาล รวมทั้งระหว่างประชาชนด้วยกัน การ ปรับตัวพัฒนาคนในสังคมมีจริยธรรมที่เหมาะสมกับสภาพสังคมเสมือนจริง (Virtual Society) โลก เสมือนจริง (Meta Reverse) การบริหารกิจการภาครัฐจะมีประสิทธิภาพ รัฐบาล พนักงานรัฐต้อง ปรับกระบวนการทัศน์ ดังนี้

1. ความเป็นอิสระในการบริหารและการปฏิบัติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการ ทรัพยากรของประเทศและสร้างความสะดวกให้แก่ประชาชนได้เข้าถึงบริการสาธารณะ เนื่องจาก ประชาชนและภาคเอกชนในยุคดิจิทัลต้องการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพและทันความต้องการ จึง ต้องมีการออกแบบโครงสร้างการบริหารราชการให้มีความอิสระทั้งในทางเจตจำนง (Autonomy of Will) และการปฏิบัติ (Autonomy of Action) ขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ และเป็นเจตจำนงอิสระที่ มีลักษณะของความเป็นหนึ่งเดียวในการบริหาร (Administrative Cohesion) ความสามัคคีที่ เกิดขึ้นกลายเป็นพลังที่จะทำให้พนักงานของรัฐร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่และยอมรับความแตกต่าง ในการบริหาร (Administrative Differentiation) ในส่วนการปฏิบัติจะต้องมีลักษณะ 1) กฎหมาย ต้องมีความชัดเจนในอำนาจที่ให้ปฏิบัติ (Statutory Powers) ต้องมีกฎหมายให้อำนาจพนักงานรัฐที่ จะตัดสินใจในการกระทำทางปกครอง (Administrative Acts) 2) ทรัพยากรการบริหาร (Administrative Resources) และ 3) ปราศจากกลไกในการควบคุม (Absence of Control Mechanisms) (Koen B. Verhoest et al., 2004)

ภาพที่ 1 ความมีอิสระของโครงสร้างการบริหาร

ความมีอิสระในการบริหารกิจการภาครัฐมีความจำเป็น เพราะต้องมีส่วนร่วมให้เป็นอย่างดีด้วยกันได้กับการบริหารกิจการภาครัฐในต่างประเทศที่เน้นความเป็นอิสระและกระจายอำนาจ จึงเป็นแรงผลักดันให้องค์การภาครัฐของประเทศไทยต้องปฏิรูประบบการบริหารราชการที่เกี่ยวเนื่องร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก การบริหารงานในองค์การระหว่างประเทศจึงต้องอาศัยบุคลากรจากประเทศสมาชิกซึ่งมีวัฒนธรรมต่างกัน การจะทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องมีความอิสระในการบริหารองค์การ ซึ่งความเป็นอิสระการบริหารเริ่มจากเจตจำนงในการกระจายอำนาจการบริหารให้เป็นจริง เมื่อผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐมีเจตจำนงอิสระทางการบริหารจะสร้างแรงผลักดันให้มีการกระจายอำนาจ และจะพยายามพัฒนาเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ช่วยในการกระจายงานออกจากศูนย์กลาง ดังกรณีการจัดการธุรกรรมทางการเงินของระบบการเงินธนาคารของประเทศ ประชาชนสามารถดำเนินการด้วยตนเองผ่านโปรแกรมสำเร็จรูปบนโทรศัพท์มือถือ หรือเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

2. ยึดหลักธรรมาภิบาลโลก (Global Governance) ธรรมาภิบาลโลกเป็นทฤษฎีในเชิงปฏิบัติสาขาหนึ่งของรัฐประศาสนศาสตร์ และเป็นกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารกิจการภาครัฐ มีผลโดยตรงต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านจริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐในการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อก้าวถึงการบริหารงานภาครัฐเรานึกถึงความถูกหรือผิดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อกิจการสาธารณะ และถ้าเป็นเรื่องระหว่างประเทศจะมีคำถามว่ามีความรับผิดชอบอย่างไรจากประเทศหนึ่งที่มีต่ออีกประเทศหนึ่งในเชิงความร่วมมือ การค้าการลงทุน หรือ

สัมพันธไมตรี (James L. Perry, 1991) รัฐบาลและเจ้าหน้าที่รัฐต้องนำธรรมาภิบาลโลกมาพัฒนา ทั้งในเชิงแนวคิดและการปฏิบัติให้เป็นจริง หลักธรรมาภิบาลโลกอาจถือเอาได้จากธรรมาภิบาลที่ องค์การสหประชาชาติได้กำหนดไว้มี 8 หลักการ (United Nations, 2021) ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วม (Participation) 2) นิติธรรม (Rule of Law) 3) ความโปร่งใส (Transparency) 4) การตอบสนอง (Responsiveness) 5) การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented) 6) ความเสมอภาค/ความ เทียงธรรมและไม่ละเลยบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดออกไปจากสังคม (Equity and Inclusiveness) 7) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) และ 8) ภาระรับผิดชอบ (Accountability) (United Nations, 2021) และในปี ค.ศ. 2015 องค์การสหประชาชาติได้กำหนด เป้าหมายในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนและสมดุลทั้งเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ที่รัฐบาลของ ประเทศสมาชิกสหประชาชาติยึดเป็นทิศทางในการบริหารและพัฒนาประเทศ

3. ด้านวิชาการ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ที่มีการสอนในสถาบันการศึกษา และที่ ปฏิบัติอยู่ในหน่วยงานรัฐไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในหลายกิจการแบบก้าวกระโดดโดยที่ข้อมูล ความรู้และเทคโนโลยีไม่มีความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีที่เคยใช้มาแต่เดิม เช่นระบบการสื่อสารผ่าน เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ โรบอติกส์ใหม่ ตลาดอุบัติใหม่ ฯลฯ ในขณะที่การศึกษายังให้ความสำคัญ กับการศึกษาที่ตอบคำถามถึงอดีต “อะไร (What)” มากกว่า “ทำไม (Why)” และสิ่งที่ขาดหายไป คือคำถามการปฏิบัติในหน่วยงานรัฐจะทำได้ “อย่างไร (How)” ให้ทันโลกดิจิทัล การเรียนรู้เมื่อนำ ทฤษฎีในอดีตไปปฏิบัติจะมีผลอย่างไรกับสังคมไทย ดังกล่าวเป็นจุดอ่อนของการศึกษาของไทย จึง ควรมีการปรับเปลี่ยนคือต้องมีการพัฒนากฎหมาย วิทยากรจากหน่วยงานภาครัฐและนักวิชาการ ผู้ที่ ประสบผลสำเร็จในการประกอบกิจการต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในการให้การศึกษา ผูกอบรมผู้ที่เตรียม ตัวจะเข้าสู่ระบบราชการและองค์การที่ไม่แสวงหากำไร อีกส่วนหนึ่งควรที่จะมีการศึกษารัฐ ประศาสนศาสตร์โดยเพิ่มเติมการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกับรัฐประศาสนศาสตร์ของประเทศที่ ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นรัฐประศาสนศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ยุโรป จีน ญี่ปุ่น ฯลฯ โดยวิเคราะห์ให้เห็นถึงรูปแบบและกระบวนการที่แต่ละประเทศใช้บริหาร กิจการสาธารณะทั้งที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จว่า มีสาเหตุจากอะไร และทำไมจึง เป็นเช่นนั้น เพื่อที่เราจะได้นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย เพื่อให้ทันรัฐประศาสนศาสตร์ และผู้ที่เตรียมตัวจะเป็นพนักงานของรัฐรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมการบริหารประเทศ และมีศักยภาพในการบริหารทรัพยากรสาธารณะและดูแลผลประโยชน์ของประเทศ

แนวคิดทุนนิยมเสรี กลไกตลาด การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในกระบวนการบริหาร ทฤษฎี รัฐประศาสนศาสตร์ ธรรมาภิบาลโลก หลักการบริหารมีการข้ามรัฐ ส่งผลให้องค์การภาครัฐและ ภาคเอกชนประยุกต์ใช้ในการบริหารที่ต้องการปรับกระบวนการทัศน์ในการบริหารกิจการภาครัฐซึ่งมีผล โดยตรงต่อการพัฒนาประเทศ ที่สำคัญนักวิจัย นักวิชาการ พนักงานรัฐ ที่ปรึกษานโยบายการ บริหารประเทศและนักศึกษาที่มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับการบริหารกิจการภาครัฐในยุคของ ดิจิทัล และธรรมาภิบาลทางอิเล็กทรอนิกส์จะอำนวยความสะดวกเสริม พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของ ประชาชนให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้น และจะส่งผลให้ประเทศชาติมีความมั่นคงและมั่นคง เป็นลำดับไป

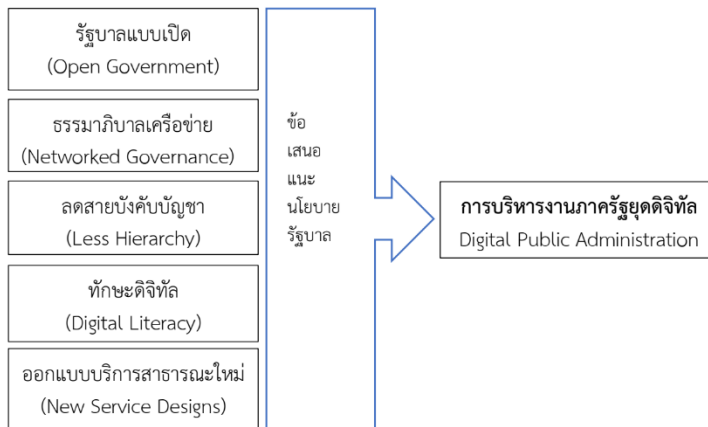
บทสรุป

การบริหารกิจการภาครัฐมิได้มีเฉพาะบนผืนแผ่นดินไทยเท่านั้น ยังมีกิจการภาครัฐในต่างประเทศ ประเทศไทยต้องติดต่อสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ทั้งในทางการค้า การลงทุน การเจริญ ความสัมพันธ์ไมตรี และความร่วมมือทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี การบริหารกิจการภาครัฐในต่างแดนเพื่อดูแลผลประโยชน์ของประเทศไทย การบริหารกิจการภาครัฐภายในประเทศที่มีการกระจายอำนาจมีผลต่อประสิทธิภาพในการดูแลผลประโยชน์ของประเทศไทยและประชาชนทั้งในและต่างประเทศ การรับเอาอิทธิพลแนวคิด ทฤษฎี เทคโนโลยี วิทยาการ ธรรมาภิบาลโลก ที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารกิจการภาครัฐมากยิ่งขึ้น วิธีการหนึ่งควรมีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบระบบการบริหารของประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารและพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นอีกช่องทางในการรับแนวคิด ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ข้ามรัฐเพื่อใช้ในการบริหารกิจการภาครัฐได้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี วิทยาการ เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การจะดำเนินการได้ รัฐบาล นักรัฐประศาสนศาสตร์ นักวิจัย พนักงานรัฐ ที่ปรึกษานโยบายการบริหารประเทศ ควรที่ต้องปรับกระบวนการทัศน์ ดังนี้ 1) ปรับระบบราชการให้มีความเป็นอิสระในการบริหารและการปฏิบัติ 2) ยึดหลักธรรมาภิบาลโลกเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบบริหารกิจการภาครัฐให้เป็นจริงทั้งในทางแนวคิดและการปฏิบัติ และ 3) ด้านวิชาการ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ที่มีการสอนในสถาบันการศึกษา และที่ปฏิบัติอยู่ในหน่วยงานรัฐต้องมีการบูรณาการกำลังทรัพยากรและบุคลากรในการสอนและฝึกอบรมผู้ที่เตรียมตัวเข้าสู่ระบบราชการ อีกด้านหนึ่งควรเพิ่มเติมขอบข่ายหลักสูตรให้มีการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์เปรียบเทียบกับรัฐประศาสนศาสตร์ของประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารพัฒนาประเทศ เพื่อให้ผู้ที่เตรียมตัวจะเป็นพนักงานของรัฐมีศักยภาพในการบริหารทรัพยากรสาธารณะและดูแลผลประโยชน์ของประเทศไทย

องค์ความรู้ใหม่

แนวคิดทุนนิยมเสรีและความมีอิสระในเจตจำนงและการปฏิบัติจะเป็นจริง ด้วยการอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลที่ได้สร้างโอกาสให้องค์การภาครัฐและรัฐบาลสามารถพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและประชาชนผ่านระบบสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ และยังสนับสนุนการบริหารกิจการภาครัฐเป็นระบบเปิดมากขึ้น (Open Government) ประชาชนสามารถเข้าถึงและตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐได้ง่ายขึ้น พลเมืองโลกและรัฐบาลนานาชาติสามารถรับรู้ถึงการทำหน้าที่ของรัฐบาลเป็นไปตามธรรมาภิบาลโลกหรือไม่เพียงใด ซึ่งเป็นฐานคิดในความร่วมมือระหว่างกัน เทคโนโลยีการสื่อสารยังมีส่วนประสานงานกิจกรรมการบริหารและพัฒนาประเทศของทุกภาคส่วน ทั้งองค์การท้องถิ่น รัฐบาล และองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งการติดต่อสื่อสารตั้งอยู่บนธรรมาภิบาลเครือข่ายข้ามชาติ (Networked Governance) ในลักษณะของพันธมิตรที่แสดงถึงอุดมการณ์สำคัญในระดับนานาชาติและระดับภูมิภาคในด้านความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่บ่งชี้ถึงความกระตือรือร้นที่พยายามกำจัดการทุจริต การเลือกที่รักมักที่ชัง ผลประโยชน์ทับซ้อน การบริการที่ไม่ดี และความล่าช้าในการส่งมอบสินค้าสาธารณะ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการ

บริหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพได้นั้นต้องลดขั้นตอนการบังคับบัญชา (Less Hierarchy) ที่สำคัญ พนักงานองค์การภาครัฐควรมีความเข้าใจและสามารถใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างชำนาญ (Digital Literacy) เพื่อพัฒนารูปแบบบริการสาธารณะใหม่ (New Service Designs) ที่สนองตอบความต้องการของประชาชนได้ทันความต้องการ อันจะเป็นการสร้างการยอมรับและพึงพอใจจากประชาชน โดยมีการออกแบบนโยบายสาธารณะ

ภาพที่ 2 การปฏิรูประบบการบริหารกิจการภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

- เทียนไชย จงพีร์เพียร. (2564). *ประวัตินโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจและการเปิดเสรีด้านพลังงาน*. เข้าถึงได้จาก <http://www.eppo.go.th/images/about/historyEppo-4.pdf>
- จิตตรา ศรีสงกราน. (2564). *WHO คืออะไร?*. เข้าถึงได้จาก <https://www.safesiri.com/who/>
- วิน อุคมรัชตวนิชย์.(2064). *อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจไทยมาจากไหน?*. เข้าถึงได้จาก <https://forbesthailand.com/commentaries/insights/อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ.html>
- Bauer, M.W. and Ege, J. (2012). Policization within the European Commission's bureaucracy. *International Review of Administrative Sciences*, 78(3), 425-446.
- Biermann, F. and Bernd, S. (2009). *Managers of Global Change: The Influence of International Environmental*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Camporesi, A. (1989). *Strategia sì, ma non troppo. Guidare l'azienda tra metodo e intuito*. Italy: Franco Angeli.
- Caughey, D. et al. (2009). *Defining, measuring, and modeling bureaucratic autonomy*. Retrieved from <https://www.semanticscholar.org/paper/Defining%2C-Measuri>

ng%2C-and-Modeling-Bureaucratic-Caughey-Cohon/d9d1a2b04642d10e9c 4d
af86ef8d074e3242a6ec

- Deming, W. E. (1993). *The New Economics for Industry, Government, and Education*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology Center for Advanced Engineering Study.
- Easton, D. (1965). *A Framework for Political Analysis*. New Jersey: Prentice-Hall.
- French, W. L and Cecill, H. B. (1990). *Organizational Development: Behavioral Science Interventions for Organization Improvement*. (4thed.). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Henry, N. (2010). *Public Administration and Public Affairs*. (11th ed.). New York: Longman Simon.
- Kaplan, R. S. and Norton, D.P. (1996). *The Balanced Scorecard: Translating Strategy to Action*. Boston: Harvard Business School Press.
- Kinichi A. & Kreitner. R. (2003). *Organizational Behavior*. Boston Burt Ridge, IL: McGraw Hill Irwin.
- Mayo, E. (1933). *The Human Problem of an Industrial Civilization*. New York: Macmillan Co.
- Perry, J.L. (1991). Strategies for building Public Administration Theory. *Research in public administration*, 1, 1-18.
- Porter, M.E. (1995). *On Competition*. Boston: Harvard Business Review Book.
- Shafritz, Jay M. & Hyde, Albert C. (2007). *Classics of Public Administration*. Wadsworth: Cengage Learning.
- Simonet, D. (2011). The New Public Management Theory and the Reform of European Health Care Systems: An International Comparative Perspective. *International Journal of Public Administration*, 34(12), 815-826.
- Taylor, F. W. (1911). *The Principles of Scientific Management*. New York: Harper & Brothers.
- United Nations. (2021). *What is Good Governance?*. Retrieved from <https://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf>
- Verhoest, K., et al. (2004). The Study of Organizational Autonomy: A Conceptual Review. *Public Administration and Development*, 24(2), 101-118.
- Williamson, T., & Long, A. F. (2005). Qualitative data analysis using data display. *Nurse Researcher*, 12(3):7-19.

การบูรณาการเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างพอเพียง อย่างยั่งยืน

Integration for Student Development to have Desirable Characteristics to
Live Sufficiently and Sustainably

จิระวัฒน์ โจรจนศิลป์¹

Jirawat Rojanasin

Received: October 05, 2021

Revised: November 09, 2021

Accepted: November 11, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.103

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการบูรณาการ การพัฒนา
นักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างพอเพียงอย่างยั่งยืน พบว่า การพัฒนานักเรียนให้มี
คุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างพอเพียงนั้นต้องเริ่มต้นจากการสร้างนโยบายการบริหาร
สถานศึกษาของผู้บริหาร โดยการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ปฏิบัติตามแนวทางของหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง ด้านครูหรือบุคลากรทางการศึกษาดำเนินตามนโยบายศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ใน
ด้านการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ปลูกฝังแนวคิดการถอดบทเรียน 2 เงื่อนไข ความรู้ คุณธรรม 3 ท่วง พอประมาณ มีเหตุผล มี
ภูมิคุ้มกัน 4 มิติ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม 3 ศาสตร์ ประกอบด้วย ศาสตร์พระราชา
ศาสตร์สากล และศาสตร์ชาวบ้าน เพื่อให้เกิดเป็นคลัสเตอร์ความพอเพียงภายในโรงเรียนจาก
โรงเรียนสู่ครอบครัว นักเรียนนำหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้
ในครอบครัวส่งผลให้เกิดเป็นวิถีของครอบครัวที่ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกิด
เป็นคลัสเตอร์ครอบครัวพอเพียงจากครอบครัวสู่ชุมชนสมาชิกในชุมชนเปิดรับและให้ความสำคัญกับ
การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกิดเป็นคลัสเตอร์ ความพอเพียงในชุมชน
เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าช่วยในการพัฒนา
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเพื่อการรู้จักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอดี เป็นแนวทาง

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร; The Secondary Educational Service Area Office
Kamphaeng Phet

Corresponding author, e-mail: kru_leed@hotmail.com, Tel. 091-8439079

ของการแก้ทุกซ์ที่เรียกว่า “อริยมรรคมีองค์ 8” โดยมุ่งเน้นให้มีความสุขกายและสุขใจเพื่อนักเรียนจะได้มีทั้งความรู้และคุณธรรมพร้อมที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมสืบไป

คำสำคัญ: การบูรณาการ, การพัฒนา, คุณลักษณะอันพึงประสงค์, นักเรียน, พอเพียง

Abstract

This academic paper aimed to present an integrated approach for developing students to have desirable characteristics to live sufficiently and sustainably. It was found that the development of students to have desirable characteristics to live had to begin with the establishment of the school administration policy of the administrators by creating an organizational culture that adhered to the principles of the sufficiency economy philosophy. In terms of teachers or educational personnel, there should be the operation based on policies for researching knowledge; in case of the development of integrated curricula, there should be instilling the lesson - learned concept as follows: two conditions are knowledge and morals; three primary elements are moderation, reasonableness and prudence; balancing four elements are economic system, social system, cultural system and environmental system; three sciences consist of royal science, universal science, and folk science to create a sufficiency cluster within the school from school to family. Students should apply the principles of Sufficiency Economy Philosophy in the family, resulting in a family lifestyle that adheres to the Sufficiency Economy Philosophy leading to the emergence of a sufficiency family cluster from family to community members. Exposure and focus on living according to the philosophy of sufficiency economy is clustered. Sufficiency in the community is the emergence of sustainable development. When applying Buddhist principles to help develop students' desirable characteristics for knowing how to live a balanced life, it is a way of solving suffering called “The Noble Eightfold Path” focusing on physical and mental happiness so that students will have both knowledge and virtues ready to grow up to be good citizens of society forever.

Keywords: Integration, Development, Desirable Characteristics, Students, Sufficiency

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการในอดีตเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการด้านศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนและประชาชนคนไทยให้มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองเมืองไทยและพลเมืองโลก จากวิกฤตปัญหาของชาติทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในอดีตที่ผ่านมา รัฐบาลได้น้อมนำหลักปรัชญาพระราชทาน “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการพัฒนาประเทศ และการที่จะพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนนั้นต้องเริ่มจากการพัฒนาที่ทรัพยากรมนุษย์ เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ก็คงจะหนีขาดไปไม่ได้ กับสถานศึกษาซึ่งเป็นสถานที่อบรมสั่งสอนทั้งทางด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองเมืองไทยและพลเมืองโลก ตามบทบาทหน้าที่หลักของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องมีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาจัดการศึกษาให้กับผู้เรียน การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนในปัจจุบันนั้นต้องให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนเป็นอย่างมาก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและเป็นความรู้ที่ยั่งยืน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นำสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ตลอดจนคณะผู้บริหารครูบุคลากรทางการศึกษาและชุมชนอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนต้องตระหนักถึงการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ที่ต้องร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานทางการศึกษา สังคม ชุมชน และครอบครัว ที่จะต้องเสริมสร้างและพัฒนาพร้อมรับกระแสโลกาภิวัตน์และเป็นแบบอย่างที่ดีสู่เป้าหมายที่สำคัญ คือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “อยู่อย่างพอเพียง” ให้เป็นวิถีปฏิบัติของครูและบุคลากรทางการศึกษา การบริหารจัดการสถานศึกษานั้น การจัดทำหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนและการจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ “อยู่อย่างพอเพียง” ได้อย่างถาวรด้วยความเชื่อมั่นในหลักการที่ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นสิ่งที่สามารถสร้างขึ้นได้ในสังคมทุกระดับเพื่อที่จะได้นำสังคมไทยสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ซึ่งอุปนิสัยพอเพียงที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน จะได้นำพาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

หลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาที่จะบ่งบอรายละเอียดเกี่ยวกับเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนซึ่งจะเป็นกรอบทิศทางและแนวทางในการเตรียมที่จะพัฒนาคนของประเทศ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา อีกทั้งยังมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและมีคุณภาพได้ตามมาตรฐานสากล หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บุคลากรของโรงเรียนต้องมีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครูและบุคลากรทางการศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตนรับผิดชอบ มีหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทุกระดับชั้นมีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล มีการศึกษาวิเคราะห์วิจัย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหน่วยการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามมาตรฐานของหลักสูตรพุทธศักราช 2551 รวมทั้งหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ จนสามารถพัฒนา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้จนเห็นผล (ปรียานุช พิบูลสราวุธ, 2551)

การมองภาพความสำเร็จจะรู้ได้อย่างไรว่าสถานศึกษามีการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา 1) สถานศึกษาต้องนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา และดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม 2) ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) นักเรียน มีความรู้ ทักษะ ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่อย่างพอเพียง” และ 4) ผู้ปกครองชุมชน ดำเนินชีวิต และมีการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร, 2564)

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกิดกับผู้เรียนนั้น หมายถึง สิ่งที่เกิดหรือสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็น โดยที่สังคมต้องการให้เกิด เช่น ในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นมนุษย์ จิตใต้สำนึก มีการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุขทั้งสังคมไทยและสังคมโลก (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนไว้ 8 ประการ คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ โดยมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในหลักสูตร เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ควบคู่กับคุณธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และครูผู้สอนจะต้องดำเนินการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และจะต้องนำข้อมูลที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมตามสภาพจริงของสถานศึกษา และครูผู้สอนจะต้องใช้เวลาในการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำมาประเมินผล

คุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่างพอเพียง

อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมาจากการดำเนินชีวิตประจำวัน อยู่อย่างพอเพียงมีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถปรับตัวเข้าอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

ผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างประมาณตน มีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยง และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ที่อยู่อย่างพอเพียง

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
1. ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม	1.1 ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัดคุ้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่างเหมาะสม 1.2 ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัดคุ้มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี 1.3 ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล 1.4 ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน พร้อมให้อภัย เมื่อผู้อื่นกระทำผิดพลาด
2. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข	2.1 มีการกำหนดแผนการเรียนรู้ วางแผนการทำงานตลอดจนการดำเนินชีวิตโดยมีความรู้ในเรื่องข้อมูลและข่าวสาร 2.2 สามารถปรับตัวเองเข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคม มีการยอมรับปรับตัวเพื่อใช้ชีวิตอยู่กับคนอื่นได้อย่างผาสุก

ในส่วนของการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กระทรวงศึกษาธิการได้มีการจัดทำโดยมีรูปแบบที่ชัดเจนและบรรจุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มีเป้าหมาย คือ ให้มีการบูรณาการทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างยั่งยืนรวมทั้งภายในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน โดยเริ่มพัฒนาด้านเจตคติให้กับผู้เรียนเป็นลำดับแรก และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกับการแสดงออกทางด้านร่างกาย จิตใจ และต้องมีความเป็นนามธรรมสูง การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนนั้นบางครั้งก็จะได้ปรากฏอยู่ในกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งแตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนด้านความรู้และทักษะที่จะปรากฏเป็นรูปธรรมที่เด่นชัดในตัวชี้วัดของแต่ละรายวิชา ในส่วนเนื้อหาตามกลุ่มสาระต่าง ๆ จะมีเนื้อหาสาระที่มาก ครูผู้สอนบางครั้งอาจจะละเลยการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมไปบ้าง ทั้งนี้เนื่องจาก คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีลักษณะเป็นนามธรรม ทำให้ยากต่อการวัดและประเมินผล หรือการตัดสินอาจจะไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงนั้นหมายความว่า การประเมินต้องมีการกำหนดกรอบและหลักการอย่างชัดเจน (ศักดิ์สกุล จันแสน และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน, 2558; ฌพัฐอร เสงสมบุรณ์ และณัฐภรณ์ หลาวทอง, 2557)

แนวทางการจัดการเรียนการสอนบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง

กระทรวงศึกษาธิการมีการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่สถานศึกษา ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอนและให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชนอย่ามีคุณภาพ ดังนั้นสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญของการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา โดยยึดมั่นในหลักคุณธรรมนำความรู้ ตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ และเป็นการเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และชุมชน ในการจัดการศึกษาโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการและประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้ในทุก ๆ ด้านการจัดการเรียนการสอนจะต้องเน้นให้นักเรียนสามารถถอดบทเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ การถอดบทเรียนนั้นโดยยึดหลักการถอดบทเรียน 2 เงื่อนไข ความรู้ คุณธรรม 3 ห่วง พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน 4 มิติ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม 3 ศาสตร์ ประกอบด้วย ศาสตร์สากล ศาสตร์พระราชา และศาสตร์ชาวบ้าน เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตามในโรงเรียน หรือสร้างชิ้นงาน ตามภาระงานที่ครูประจำวิชาสั่ง นักเรียนจะต้องสามารถถอดบทเรียนได้ โดยที่นักเรียนจะต้องมีองค์ความรู้ด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อนดังนี้

ประเด็นแรก 3 ห่วง

ห่วงที่ 1 คือ พอประมาณ หมายถึง ความพอดีในทุก ๆ ด้าน ไม่แข็งไปไม่อ่อนไปไม่มากไม่น้อย และที่สำคัญจะต้องไม่ก่อให้เกิดการเบียดเบียนตนเองและคนในครอบครัวหรือสังคมไม่เดือดร้อน

ห่วงที่ 2 คือ ต้องมีหลักการในการตัดสินใจในทุก ๆ เรื่อง และในหลักการนั้นต้องมีเหตุผลโดยที่ ต้องมีการพิจารณาจากที่มาของสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน ที่สำคัญต้องมีการคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของเราอย่างรอบคอบ

ห่วงที่ 3 คือ มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การตั้งรับกับผลที่จะเกิดขึ้นในทุก ๆ ด้าน และมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงทุกสถานการณ์ทั้งปัจจุบันและอนาคต

ประเด็นที่สอง 2 เงื่อนไข

เงื่อนไขที่ 1 การที่จะลงมือกระทำการสิ่งใดนั้นบุคคลนั้นย่อมต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นเสมอ ดังนั้นความรอบรู้ที่เกี่ยวกับทางวิชาการต่าง ๆ จะต้องมีย่างรอบด้าน เพื่อที่จะได้นำพื้นฐานของความรู้ นั้นมาประกอบการตัดสินใจหรือการเชื่อมโยง วางแผนปฏิบัติตามขั้นตอนด้วยความระมัดระวัง

เงื่อนไขที่ 2 เงื่อนไขคุณธรรม คือ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต 4 มิติ (ความสมดุล ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม) 3 ศาสตร์ ศาสตร์สากล ศาสตร์พระราชา ศาสตร์ชาวบ้าน จะเห็นได้ว่า ข้อความข้างต้นนั้นเป็นเพียงแค่องค์ความรู้เท่านั้น และการที่เราจะทราบว่ามันจริง รู้ได้เข้าใจถึง

บทเรียนหรือไม่นั้น คำถามที่ใช้คือ “คืออะไร มีอะไร ใช หรือไม่ใช่” เป็นต้น ดังนั้นนอกจากการให้ความรู้แล้วสิ่งที่ครูต้องทำต่อ คือการพานักเรียนถอดบทเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจและมีแนวทางในการประยุกต์ใช้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กับการดำเนินชีวิตของตัวนักเรียนเอง โดยการยกสถานการณ์ที่เป็นวิถีชีวิตของนักเรียนมาเป็นพฤติกรรม ตัวอย่าง เช่น สถานการณ์ “การซักผ้า”

ประเด็นแรก 2 เงื่อนไข

เงื่อนไขความรู้ในการซักผ้า คือ นักเรียนจะต้องรู้ถึงวิธีการซักผ้าที่ถูกวิธีการซักผ้าด้วยเครื่องซักผ้าและวิธีการซักผ้าด้วยมือ การเลือกผงซักฟอกให้ตรงกับชนิดของผ้า

เงื่อนไขคุณธรรมในการซักผ้า คือ ความรับผิดชอบ ไม่ทิ้งผ้าให้ค้างในระยะเวลาที่นานเกินไปความีระเบียบวินัยในการคัดแยกถุงเท้า ชุดชั้นใน เสื้อผ้าชุดอยู่บ้านและชุดนักเรียนก่อนซักเสมอ

ประเด็นที่สอง 3 ห่วง

ความพอประมาณในการซักผ้า คือ การใช้ทรัพยากรในการซักผ้าอย่างพอดี เช่น ผงซักฟอก หรือถ้าหากใช้เครื่องในการซักต้องดูปริมาณขนาดของถังซักกับจำนวนผ้าให้พอดีไม่แน่นเกินไปหรือฝ้าน้อยเกินไปกับการซักด้วยถัง

มีเหตุผลในการซักผ้า คือ การตัดสินใจในเรื่องของเวลาในการซักผ้าถ้าซักผ้าในช่วงเวลา กลางคืนตากผ้าอาจจะมึนเหม็นอับ หรือการซักผ้าเนื่องจาก ณ เวลานี้ปริมาณผ้า ที่เราใส่ไปแล้วนั้นมีจำนวนมากถึงเวลาที่เรากำลังซัก

ภูมิคุ้มกันในการซักผ้า คือ ใต้ผ้าที่สะอาด ป้องกันโรคภัยที่จะเกิดกับร่างกาย เมื่อได้ใส่ผ้าที่ซักและเพื่อเป็นการถนอมผ้าด้วย ผ้าบางชนิดถ้าใส่แล้วไม่ซักจะทำให้ผ้าเก่าเร็วขึ้น

ประเด็นที่สาม 4 มิติ

ด้านวัตถุ การเลือกใช้ เลือกหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสม กับการซักผ้า

ด้านสังคม การใส่เสื้อผ้าที่สะอาดเป็นที่ยอมรับของเพื่อน สร้างบุคลิกภาพที่ดี

ด้านสิ่งแวดล้อม การใช้น้ำอย่างประหยัดในการซักผ้า เป็นการใช้ทรัพยากรให้เกิด

ประโยชน์สูงสุด

ด้านวัฒนธรรม การให้ความสำคัญกับผ้าที่สะอาด ซึ่งเป็นวิถีสากลในสังคม และปฏิบัติ อย่างเป็นประจำและถูกวิธี

ประเด็นที่สี่ 3 ศาสตร์

ศาสตร์สากลถ้าเป็นการใช้เครื่องซักผ้าต้องรู้ถึงระบบการทำงานของเครื่องซักผ้า เปิดปิด ตั้งเวลา และวิธีการดูแลและรักษา

ศาสตร์พระราชากำหนดเวลาในการซักผ้าหรือการตัดสินใจว่าจะซักผ้าช่วงไหนถ้า ซักตอนนี้จะต้องเก็บผ้าได้ในเวลาใดคือการมองให้ลุ่มลึก และใช้ความพอเพียงหรือพอประมาณ หรือ การทำตามลำดับขั้นตอนการซักผ้าเช่นการแยกผ้าสี แยกถุงเท้า ชุดชั้นใน ชุดทำงานก่อนซัก

ศาสตร์ชาวบ้าน การซักผ้าด้วยน้ำอุ่นจะทำให้สิ่งสกปรกหลุดออกไวกว่าการซักด้วยน้ำเย็น

จากตัวอย่างการถอดบทเรียนข้างต้น ครูสามารถใช้วิธีการที่หลากหลายวิธีขึ้นอยู่กับช่วงวัยของผู้เรียน และความแตกต่าง ความสนใจในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ถ้าเด็กเล็ก ๆ ก็อาจจะยกหัวข้อให้สอดคล้องกับนักเรียน เช่น สถานการณ์ “การเล่น FACEBOOK ของตัวนักเรียน” “การเดินซื้อของในตลาดนัด” เป็นต้น ขอแนะนำให้เป็นสถานการณ์ที่ใกล้ตัวนักเรียนเพื่อนักเรียนจะได้ความชัดเจนในสถานการณ์นั้น ๆ เมื่อนักเรียนได้ถอดบทเรียนบ่อย ๆ ก็จะเพิ่มความเข้าใจ เพิ่มสติในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมากยิ่งขึ้น ต่อจากนั้นก็ต้องมีการตรวจสอบการตรวจสอบโดยใช้คำถามเพื่อหาวิธีการ “อย่างไร” เพื่อหาเหตุผล “ทำไม” “เพราะอะไร” การตรวจสอบพฤติกรรมประจำของนักเรียนว่านักเรียนได้ปฏิบัติสอดคล้องกับหลัก 2 3 4 และ 3 ศาสตร์หรือไม่

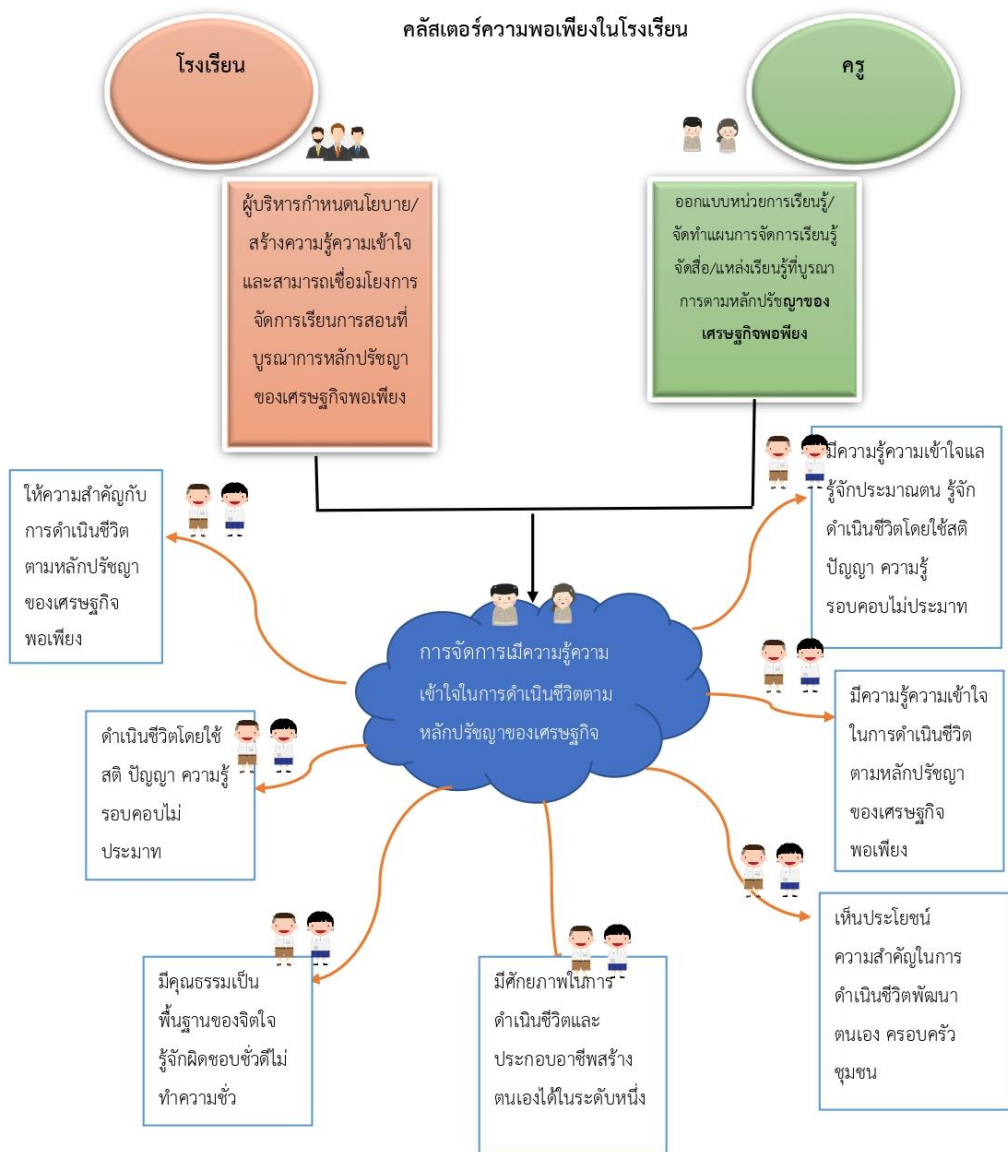
นอกจากนี้อาจจะให้นักเรียนได้คิดชิ้นงานเพื่อนำเสนอ สะท้อน ความเข้าใจ ทักษะคตินักเรียน ชิ้นงานอาจจะเป็น หนังสือเล่มเล็ก แต่งนิทาน วาดภาพ บทบาทสมมุติ หรือการนำบทเรียนที่ได้จากสถานการณ์ที่นักเรียนปฏิบัติจริง มาเล่าให้เพื่อน ๆ และครูในชั้นเรียนได้แลกเปลี่ยนกันและให้นักเรียนทำการถอดบทเรียนทั้งนี้เป็นเพียงแนวทางให้กับคุณครู ซึ่งทุกท่านอาจจะคิดได้มากกว่านี้ ลองปฏิบัติกับนักเรียนที่รับผิดชอบ ครั้งเดียวไม่จำเป็นต้องปฏิบัติบ่อย ๆ ให้เป็นวิถีชีวิตให้ได้

กระบวนการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่างพอเพียง

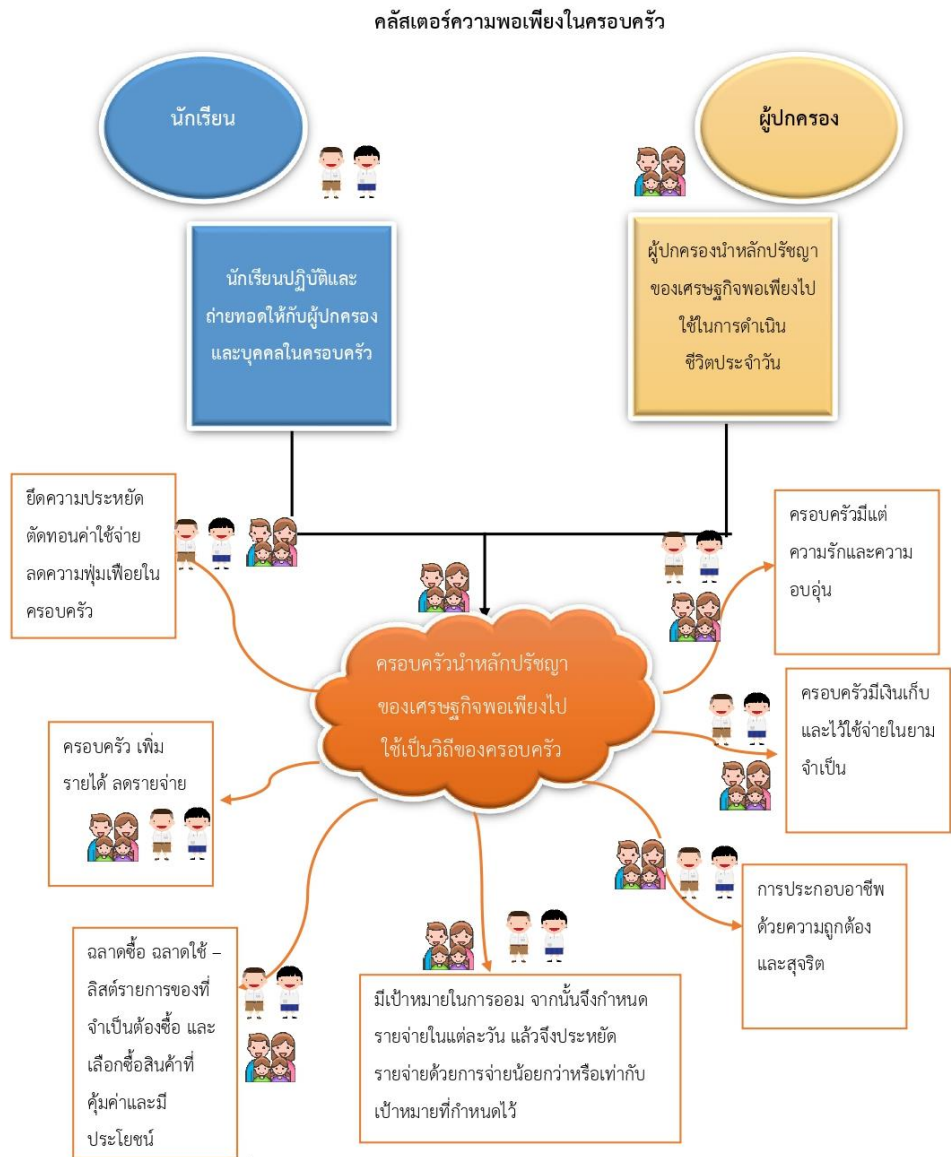
นอกจากการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่างพอเพียงนั้น ถ้าจะพัฒนาให้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องมองถึง 3 มิติ โรงเรียน ครอบครัว ชุมชน ถ้าการส่งต่อให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่างพอเพียงแล้วไม่ได้ขยายผลต่อก็จะไม่เกิดการพัฒนา ขอนำเสนอกระบวนการขับเคลื่อนรูปแบบการบูรณาการการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อยู่อย่างพอเพียงอย่างยั่งยืนดังนี้

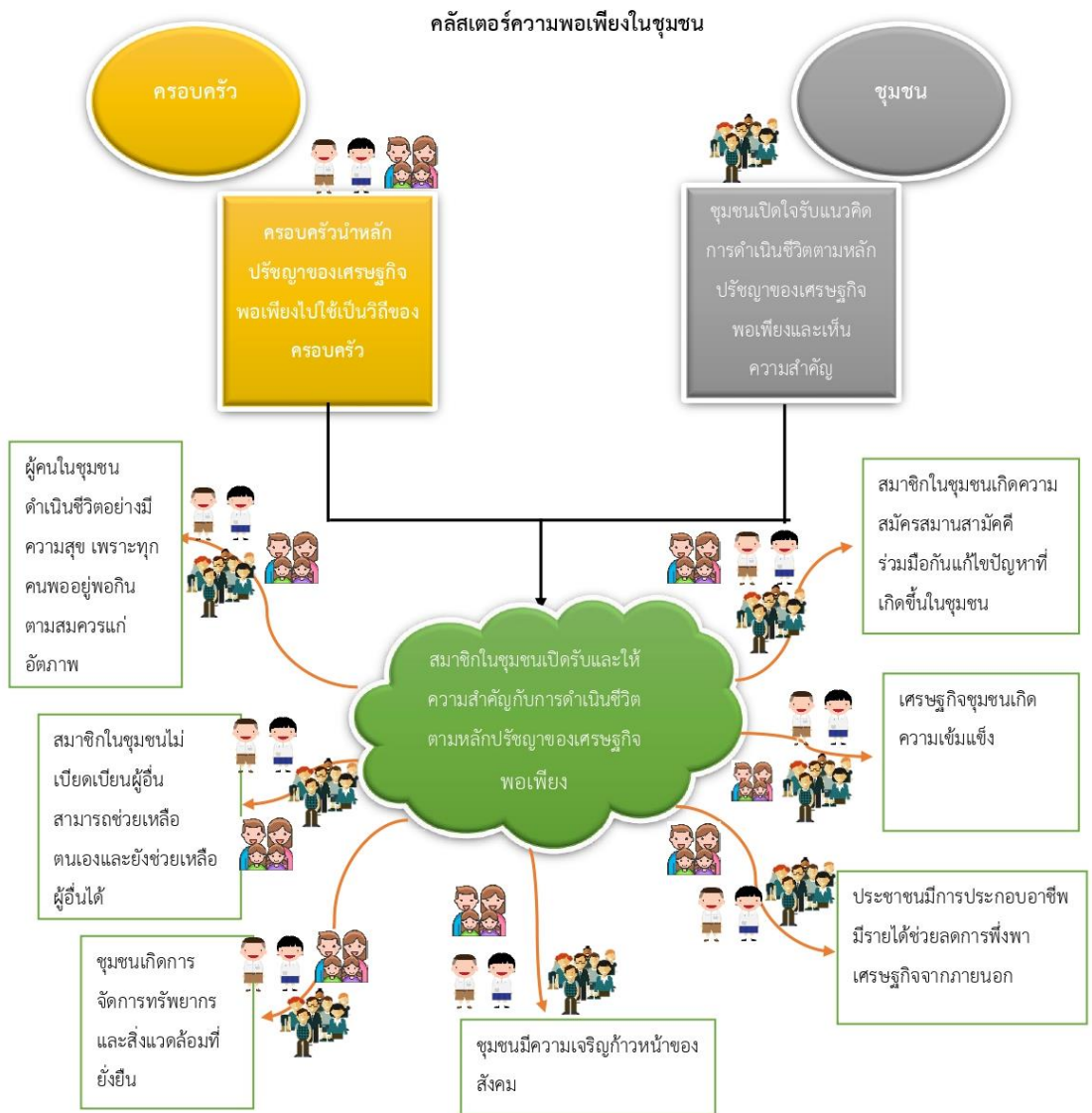
ภาพที่ 1 รูปแบบการบูรณาการเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างพอเพียงอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 2 คลัสเตอร์ความพอเพียงในโรงเรียน

ภาพที่ 3 คลัสเตอร์ความพอเพียงในครอบครัว

ภาพที่ 4 คลัสเตอร์ความพอเพียงในชุมชน

จากคลัสเตอร์ทั้ง 3 คลัสเตอร์จะเห็นได้ว่าจากพลังของโรงเรียน พลังของครู พลังของนักเรียน การอบรมสั่งสอนให้นักเรียนมีวิถีความพอเพียง จากโรงเรียนสู่ครอบครัว จากครอบครัวสู่ชุมชน ถ้าวัดได้จากจุดเล็ก ๆ สามารถขยายผลเป็นจุดใหญ่เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวทางการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจแบบพอเพียงเชิงพุทธ

แนวคิดหลักของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การน้อมนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา มาเป็นเส้นทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งชาวพุทธได้นำหลักธรรมมาประสานกลมกลืนกับชีวิตของชาวบ้านซึ่งเราจะพบเห็นเช่น ความกตัญญู บุตรต้องเลี้ยงดูบิดามารดานั้น เราจะถูกปลุกฝัง มาตั้งแต่ยังเยาว์วัย การดำเนินชีวิตให้ได้มีความสุข และอยู่ร่วมกับคนในครอบครัว สังคม หรือแม้แต่ในประเทศ หลักธรรมที่เห็นเป็นรูปธรรมที่เด่นชัดนั้นคือ หลักการเดินสายกลางหรือ มัชฌิมาปฏิปทา ในระดับโลกียธรรม การเดินทางสายกลางนั้นเป็นหลักธรรมเหมาะกับประชาชนทุกระดับเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ คนชรา เช่นความเป็นผู้รู้จักพอประมาณในการนำทรัพยากรทางธรรมชาติมาใช้ การใช้ชีวิตแบบไม่ฟุ้งเฟ้อ ซึ่งลักษณะที่กล่าวมานี้เป็นการเน้นให้มีการลด ละ เลิก อบายมุขเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของชาวพุทธ

ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชดำริและพระราชทานไว้ให้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศแก่คนไทยนั้น วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหลัก คือ ความผาสุกของปวงชนชาวไทยที่มีของกินของใช้อย่างเพียงพอตลอดทั้งปี และไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อนและคนรอบข้างเดือดร้อน ถ้าหากเราลองพิจารณาโดยละเอียดจะพบว่าทรงประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจากพระราชดำรัสทรงอธิบายถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ทำให้ค้นพบว่า มีการสอดแทรกหลักธรรมที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเพื่อให้ติดตัวนักเรียนและจะส่งผลต่อครอบครัวและชุมชน

หลักมัชฌิมาปฏิปทา (การปฏิบัติตนในทางสายกลาง) มัชฌิมาปฏิปทาในทางพุทธศาสนา หมายถึง ทางสายกลาง คือ การไม่ยึดถือสุดทางทั้ง 2 ได้แก่ อัตตภิกลินญายุค คือ การประกอบตนเองให้ลำบากเกินไป และกามสุขัลลิกานุโยค (ขุ.ป. (ไทย) 31/72/587) คือ การฟุ้งเฟ้อในกามในความสบาย เป็นหลักคำสอนที่ปรากฏในพระธรรมเทศนากัณฑ์แรกของพระพุทธเจ้า ที่ทรงแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ คือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรนอกจากคุณค่าขั้นสูงสุดของหลักมัชฌิมาปฏิปทา ที่เป็นไปเพื่อการพ้นทุกข์แล้ว คุณค่าในเบื้องต้น ยังเป็นไปเพื่อการรู้จัก การดำเนินชีวิตให้เกิดความพอดี เป็นแนวทางของการแก้ทุกข์ที่เรียกว่า “อริยมรรคมีองค์ 8” (อภิ.ธ. (ไทย)35/324-326/569) โดยมุ่งเน้นให้มีมีความสุขกายและสุขใจไปด้วย ดังนี้

สัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง การปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามความเป็นจริงด้วยปัญญา

สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม

สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดต้องสุภาพ แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม

สัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง

สัมมาอาชีวะ คือ การทำมาหากินอย่างสุจริตชน ไม่คดโกง เอาเปรียบคนอื่น ๆ มากเกินไป

สัมมาวายามะ คือ ความอุตสาหะพยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม
 สัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัว
 อยู่เป็นปกติ

สัมมาสมาธิ คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สงัด จากกิเลส นิเวศน์อยู่เป็นปกติ

ความสอดคล้องของหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา

1. เศรษฐกิจแบบองค์รวม กล่าวคือเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนควบคู่กับ
 การพัฒนาครอบครัว สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยที่มีการนำจริยธรรมความเมตตา ความ
 เกื้อกูลสงเคราะห์ความสามัคคี การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ดังคำกล่าวที่ว่า มนุษย์อยู่
 ดี ชุมชนอยู่ดี ธรรมชาติดี ยั่งยืน

2. เป็นระบบเศรษฐกิจแบบมีขั้วมีขั้ว ที่มีสัมมาอาชีวะเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งสามารถโยกไปสู่
 การที่พระพุทธศาสนามีทำที่ปฏิเสธความสุดโต่ง 2 ด้าน คือ การหมกมุ่นในกามสุขอย่างเดียว และ
 การทรมานตนเองในรูปแบบต่าง ๆ

3. เป็นระบบเศรษฐกิจ ที่มุ่งพัฒนาทั้งคนและทั้งกระบวนการทางเศรษฐกิจ ซึ่งถ้าคน
 “ไทยปฏิบัติตามระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงก็จะส่งผลให้เกิดภาวะ ”เศรษฐกิจงอกงาม ธรรมงอกเงย
 คนก็มีความสุข”

4. เป็นระบบเศรษฐกิจ ที่ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน ไม่มุ่งทำลายทรัพยากร
 ธรรมชาติจนกลายเป็นการทำร้ายธรรมชาติ

5. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ฝึกให้มนุษย์ตระหนักรู้ถึงศักยภาพในด้านการสามารถพึ่งตนเอง
 ได้

บทสรุป

แนวทางการบูรณาการการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่าง
 พอเพียงอย่างยั่งยืนตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาในบทความนี้ผู้เขียนได้นำโมเดลการบูรณาการ
 การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่างพอเพียงอย่างยั่งยืน คลัสเตอร์ “โมเดล
 ความพอเพียง” นำเสนอ จากความพอเพียงของสถานศึกษา ผู้บริหารกำหนดนโยบายและสร้างวิถี
 ปฏิบัติขององค์กร ผ่านการศึกษาค้นคว้าของครูและบุคลากรทางการศึกษาภายในโรงเรียนร่วมกัน
 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ และลงสู่แผนการจัดการเรียนรู้ฝึกฝนให้นักเรียน
 รู้วิธีการถอดบทเรียน 2 3 4 และ 3 ศาสตร์ ปลูกฝังค่านิยม ความพอเพียง ส่งผลให้เกิดเป็น
 คลัสเตอร์ความพอเพียงภายในโรงเรียน นักเรียนเห็นความสำคัญและยึดแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญา
 ของเศรษฐกิจพอเพียงส่งต่อให้กับครอบครัว บิดามารดา ญาติพี่น้องในครอบครัวเกิดแนวปฏิบัติ
 เป็นคลัสเตอร์ความพอเพียงในครอบครัว จากครอบครัวหนึ่งสู่ครอบครัวหนึ่งเกิดคลัสเตอร์พอเพียง
 ในชุมชน เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่ถูกหล่อหลอม มาจากความเป็นจริงแห่งธรรมชาติ ที่มนุษย์ทุกคนต้องศึกษา และต้องนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงความ เป็นจริงของธรรมชาติ ความเป็นจริงของชีวิต ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดควรยึดถือเป็นที่ยึด สิ่งใดไม่ควรยึดถือเป็นที่ยึด เมื่อได้ศึกษาจนเข้าใจและนำไปปฏิบัติจนเกิดผลแล้ว พบความเป็นจริง แห่งชีวิตว่าสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตคืออะไร เมื่อนั้นก็จะได้เข้าใจในหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็น อย่างดี เพราะหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงของชีวิตตามหลัก พระพุทธศาสนานั้นเอง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ณพัฐอร เสงสมบุรณ์ และณัฐภรณ์ หลาวทอง. (2557). การนำเสนอแนวทางการประเมิน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนจากการวิเคราะห์แนวปฏิบัติดี. *OJED*, 9(2), 350-364.
- ปรียานุช พิบูลสรารุช. (2551). *เศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา*. เข้าถึงได้จาก https://www.bodin.ac.th/e_eco/last_eco.pdf
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศักดิ์สกล จันแสน และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน. (2558). แนวทางการดำเนินงานด้านการพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในกลุ่มโรงเรียนท่าตะโก 1 สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 3. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 15* (น. 1341-1352). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร. (2564). *แนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาทำอย่างไร*. เข้าถึงได้จาก <http://www.secondary41.go.th/porpeang/waySchPP.htm>
- สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2553). *แนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินผล คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. (อัดสำเนา).

บทวิจารณ์หนังสือ

ปฏิรูปเทศ 4

พระอธิการรัตนธรร นาถธมโม (เทพวรรณ)¹ และศิริโรจน์ นามเสนา²
PhraathikanRathanathorn Nathathammo(Tappavon) and Sirirote Namsena

Received: March 02, 2022

Revised: June 06, 2022

Accepted: June 15, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.104

ป ฏิ ร ู ป เ ท ส ๔

สูตรสำเร็จการบริหารวัด

ผู้เขียน: พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว)

จำนวน: 96 หน้า

ปีที่พิมพ์: 2556

ครั้งที่พิมพ์ : ครั้งที่ 1

พิมพ์ลักษณะ : บริษัท เพาเวอร์พริ้นท์ จำกัด

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือ “ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัด” พบว่า ในหนังสือเล่มนี้ได้ อธิบายสูตรสำเร็จในการบริหารวัดโดยใช้หลักปฏิรูปเทศ 4 คือ ซึ่งได้แบ่งเนื้อหาของหนังสือออกเป็น 6 ตอนด้วยกัน ได้แก่ 1) ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัด 2) ปฏิรูปเทศ 4 คืออะไร 3) อาวาส เป็นที่สบายเป็นอย่างไร 4) อาหารเป็นที่สบายเป็นอย่างไร 5) บุคคลเป็นที่สบายเป็นอย่างไร 6) ธรรมเป็นที่สบายเป็นอย่างไร อีกทั้งยังให้ข้อคิดธรรมะที่สำคัญในการนำมาปฏิบัติได้ใน ชีวิตประจำวันอีกมากมาย เพื่อช่วยให้ผู้ที่สนใจนำหลักปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัดมาใช้ ปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรมแก่พุทธศาสนิกชนได้เข้าวัดมากขึ้นและการแสดงพระธรรมเทศนา

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์; Nakhonsawan Provincial Office of Buddhism

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: aimmlala@gmail.com, Tel. 096-9919879

สอดแทรกตัวอย่าง ในความสัปปายะของการอยู่ในถิ่นอันควรของพระเดชพระคุณพระภิกษุพระภิกษุภิกษุคุณ (เผด็จ ทัดตชีโว) นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัดในชีวิตประจำวันของเจ้าอาวาสได้

คำสำคัญ: ปฏิรูปเทศ 4, สูตรสำเร็จการบริหารวัด, สัปปายะ

Abstract

The book review "Patirupadesa 4: fixed formula for temple management" was found that fixed Formula for temple management by using Patirupadesa 4 which is divided into 6 parts of the book as follows: 1) Patirupadesa 4: fixed formula for temple management; 2) What is Patirupadesa 4?; 3) How is Avasa-Sappaya?; 4) How is Bhojana-Sappaya?; 5) How is Puggala-Sappaya?; 6) How is Dhamma-Sappaya? It also provides many important Dhamma thoughts that can be applied in daily life to help those who are interested in applying Patirupadesa 4: fixed Formula for temple management to instill more morality for Buddhists in order to enter the temple more and exemplary sermon presentation in Sappaya of living in the proper place of Phrabhavanaviriyakun (Phadet Dattajivo) that can be applied in the temple management in the daily life of the abbot.

Keywords: Patirupadesa 4, Fixed Formula for Temple Management, Sappaya

บทนำ

พระภิกษุพระภิกษุคุณ (เผด็จ ทัดตชีโว) และทีมงานพระไตรปิฎกวัดพระธรรมกาย ได้กล่าวถึงสังคมไทยในอดีตมีวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา เป็นบ่อเกิดขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่สั่งมาของชาวพุทธ ซึ่งทำให้เกิดการเชื่อมโยงถ่ายทอดศีลธรรมของสถาบันศาสนาเข้าไปสู่สถาบันต่าง ๆ ในสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการปกครองของชาติ จึงทำให้คนไทยมีรากฐานทางความคิดตั้งอยู่บนศีลธรรมอันดีงาม รู้จักบาปบุญคุณโทษ เป็นผลให้ประเทศไทยในอดีตโดยทั่วไปมีความสงบร่มเย็นแบบเมืองพุทธตลอดมา ต่อมาภายหลังระบบการศึกษามีแต่ชาวพุทธในสำมะโนครัว การตัดขาดระบบปลูกฝังศีลธรรมของวัดถูกตัดออกจากระบบการศึกษา ส่งผลให้รากฐานความคิดเห็นของคนรุ่นใหม่เริ่มหายไปจากความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ และขาดความยังยั้งจึงเกิดเป็นปัญหาสังคมขึ้น เช่น ปัญหาเด็กนักเรียนค้ายาบ้าเสพยาบ้า ปัญหาการขายบริการทางเพศ ปัญหาการแต่งกายเลียนแบบโชว์เนื้อหนังยั่วกามารมณ์ เป็นต้น เพราะฉะนั้นเพื่อความอยู่รอดของประเทศไทยและพระพุทธศาสนาวัดควรมีวิธีบริหารอย่างไร คนจึงจะเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรมขัดเกลากิเลส จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้หลักธรรมในการบริหารวัดไว้ในมงคลสูตรข้อที่ 4 เรื่อง ปฏิรูปเทศ คือ การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้ทีมงานพระไตรปิฎกวัดพระธรรมกายจึงได้นำพระธรรมเทศนาของพระภิกษุพระภิกษุคุณเรื่อง “ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการ

บริหารวัด” มานำเสนอแนวคิดวิธีการและประสบการณ์การบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการปลูกฝังศีลธรรมในสังคม

สาระสำคัญของเนื้อหา

ตอนที่ 1 ปฏิรูปเทศ 4 สูตรการบริหารวัด

ปัญหารุนแรงที่แข่งหน้าปัญหาอื่น ๆ ในสังคมไทยขณะนี้ก็คือปัญหาคนไทยเหยียบย่ำซ้ำเติมกันเองใครลองไปทำอะไรผิดพลาดมาล้มลงไปให้ใครเห็นเมื่อไหร่ เป็นต้องถูกสังคมเหยียบย่ำซ้ำเติมทันทีจนกระทั่งเมื่อมองดูภาพรวมตอนนี้เหมือนมีแต่ผู้คนที่คอยจ้องจับผิดกันเองอยู่เต็มสังคมไทย และที่หนักกว่านั้นแม้แต่พระสงฆ์องค์เจ้า เค้าก็ไม่แยกแยะและยกเว้นเป็นเหตุให้ชาวบ้านชาวเมืองพากันระแวงว่าพระสงฆ์นี้เป็นพระจริงหรือพระปลอม ซึ่งความคิดเพียงเท่านี้ก็ทำให้พระพุทธศาสนาเสียหายอย่างรุนแรงแล้วสิ่งที่น่าคิดก็คือใครควรออกมาเป็นคนแก้ไขปัญหาความหวาดระแวงพระสงฆ์นี้ ควรแก้ไขโดยวิธีใดพระพุทธศาสนาจึงจะรอดพ้นวิกฤตการณ์นี้ออกมาได้ คำตอบก็คือพระภิกษุสามเณรนั้นแหละเป็นคนแรกที่จะต้องลงมือแก้ไขปัญหานี้ เมื่อกลับมามองดูหน้าที่ของภิกษุที่พระพุทธองค์ทรงให้ไว้ว่า

1) ภิกษุต้องตั้งใจฝึกฝนอบรมตนเองตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

2) พระภิกษุต้องตั้งใจแนะนำสั่งสอนประชาชนให้รู้ว่าอะไร ถูกผิด ดีชั่ว บุญบาป ควรทำไม่ควรทำ อย่างไรจนกระทั่งเค้าเลิกทำความชั่วตั้งใจทำความดีกันจนจิตใจให้ผ่องใสเป็นคนดีของสังคมถ้าพระภิกษุเราทำหน้าที่ไม่ครบย่อมเกิดปัญหาแน่นอน แต่เมื่อเรารู้แล้วว่ามีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นก็ยอมรับความจริงและรีบลงมือแก้ไขให้ดีที่สุด

อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหานี้จะต้องอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของชาวพุทธ จึงจะรวดเร็วหากทำโดยเฉพาะลำพังคนใดคนหนึ่งวัดใดวัดหนึ่ง ก็ยากที่จะเห็นผลในเวลาอันสั้น เพราะฉะนั้นปัญหานี้ชาวพุทธจะต้องช่วยกันคิดช่วยกันทำตามพุทธวิธี ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ไว้ในมงคลสูตรข้อที่ 4 คือ ปฏิรูปประเทศ แปลว่า การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้แม้ว่าจะยากยิ่งแต่ถ้าชาวพุทธร่วมด้วยช่วยกันมันก็สามารถแก้ไขได้อย่างไม่เหลือปากกว่าแรงแน่นอนเราอาจจะเลือกพุทธวิธีแก้ไขปัญหาคั้งนี้ว่า “ปฏิรูปประเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัด”

ตอนที่ 2 ปฏิรูปเทศ 4 คืออะไร

สำหรับปฏิรูปเทศ แปลว่า อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ถ้าพูดกันในลักษณะการทำงานคือเป็นวิธีพัฒนาถิ่นที่อยู่ให้เหมาะสมแก่การสร้างคนดี การได้อยู่ในถิ่นที่เหมาะสมหรือทำเลที่เหมาะสมในการสร้างบารมีนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้เอาไว้ 4 ข้อด้วยกัน คือ

1. อากาศหรือที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ที่อยู่ของเรารวมทั้งรอบบริเวณวัดของเรามีลักษณะเป็นธรรมชาติที่ร่มรื่นไม่หนาวไม่ร้อนจนเกินไป ไม่ลุ่มไม่ดอนจนเกินไป ไม่มีเรือด เหลือบ ยุง รื่น ไร ไม่มีสัตว์ร้าย พุดง่ายๆ เป็นทำเลที่เหมาะสมในการทำภาวนา ใครได้ไปเกิดในทำเลอย่างนี้ ถือว่าอากาศเป็นที่สบาย

2. *อาหารเป็นที่สบาย* ในการพัฒนาวัดและไม่ใช่เฉพาะจัดอาหารให้ลงตัวเท่านั้นแต่รวมถึงงบประมาณการเงินที่จะใช้ด้วย ความจริงต้องบอกว่าปัจจัยสี่เป็นที่สบาย คือ ทั้งข้าวปลาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคพร้อมแต่ในบรรดาสິงทั้ง 4 นี้ สิ่งที่เป็นในชีวิตประจำวันจริง ๆ ขาดไม่ได้เลยก็คืออาหารท่านจึงเอาอาหารเป็นหลัก

3. *บุคคลเป็นที่สบาย* คือ หมายถึงตั้งแต่เจ้าอาวาสลงมากระทั่งสามเณรเด็กวัด รวมทั้งใครก็ตามที่อาศัยใบบุญอยู่ในวัดบุคคลเหล่านั้นต้องได้รับการอบรมจนกระทั่งอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ที่นั้นมีแต่คนรักการสร้างบารมีเขาอยู่กัน ไม่ใช่ไปเกิดในดวงใจ

4. *ธรรมะเป็นที่สบาย* คือ หมายถึงตั้งแต่การเรียนการศึกษาของพระสงฆ์ในวัด จนกระทั่งการเผยแผ่ธรรมะสู่ประชาชนซึ่งให้สอดคล้องกับประเทศชาติบ้านเมืองนั้น มีกฎหมาย มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม

ถ้าใครได้ไปเกิดในที่ที่มีคุณลักษณะ 4 ประการนี้ โอกาสที่จะสร้างบารมีได้เต็มที่อยู่อย่างต่อเนื่องก็เกิดขึ้น นี่เป็นสิ่งที่ต้องรู้ ถ้าไม่รู้ก็จะเลือกปฏิรูปเทศไม่ถูก นอกจากนี้เรายังต้องรู้อีกว่าปฏิรูปเทศจะเกิดขึ้นได้เพราะว่า ขั้นตอนแรก เราต้องหาที่ทำเลดี ๆ ให้เหมือนปฏิรูปเทศให้ได้ เปรียบเสมือนการค้า จะให้ซื้อขายคล่องกำโรงามก็ต้องมีทำเลดี ๆ ขั้นตอนที่ 2 สร้างทำเลได้เมื่อเราโตขึ้นปีกกล้าขาแข็งขึ้นมีบุญบารมีพอสมควรแล้ว ไม่ว่าจะเราไปอยู่ที่ไหนที่ตรงนั้นจะเป็นอย่างไร เราจะสร้างให้ที่นั้นเป็นปฏิรูปเทศในการสร้างบารมีให้ได้ ขั้นตอนที่ 3 ไปเกิดในที่ที่เป็นปฏิรูปเทศเราจะสร้างบุญบารมีอย่างไร จนกระทั่งเกิดก็ภพก็ชาติพอคลอตามจากท้องแม่ก็มีทำเลทองหรือปฏิรูปเทศ รออยู่ไม่ต้องไปหาให้เสียเวลา ถ้าทำได้ครบทั้ง 4 อย่างนี้รับรองว่าสภาพแวดล้อมรอบตัวเราจะดีขึ้นอย่างแน่นอน แต่ในทางกลับกันถ้าไม่ทำทั้ง 4 อย่างนี้อย่างหนักก็คือล้มละลายอย่างนอนก็ทำให้ทรุดลงไปเรื่อย ๆ

ตอนที่ 3 อาวาสเป็นที่สบายเป็นอย่างไร

สำหรับเรื่องอาวาสเป็นที่สบายนั้นหัวใจของอาวาสเป็นที่สบาย คือ 1) ความสะอาด 2) ความสงบ 3) ความร่มรื่น 4) ความปลอดภัย 5) ความเป็นระเบียบแต่การจะได้มาทั้ง 5 มาตรฐานนั้นเราต้องแบ่งงานออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ดังนี้ 1) การวางผัง 2) การก่อสร้าง 3) การบำรุงรักษา

การวางผังให้อาวาสไว้ที่สบายวัดที่มีการวางผัง ส่วนมากมักจะเป็นวัดหลวงที่ได้รับการวางผังเอาไว้เรียบร้อยตั้งแต่แรกสร้างวัด ซึ่งทำให้พื้นที่ต่าง ๆ ถูกจัดเป็นสัดส่วนในการอยู่อาศัยขึ้นมาแต่ถ้าวัดไหนไม่ได้มีการวางผังเอาไว้ก็อยากจะทำอะไรตรงไหน ก็ก่อสร้างตามอารมณ์ก็จะเจอปัญหาว่าแม้ว่าจะมีเนื้อที่กว้างขวางแต่ใช้งานให้เป็นประโยชน์ไม่ค่อยจะได้ ยิ่งกว่านั้นยังเป็นการทำให้เกิดมีการทะเลาะวิวาทระหว่างพระและญาติโยมที่อุปัฏฐากบำรุงวัดอีกด้วย เพราะฉะนั้นเพื่อให้ง่ายต่อการพัฒนาวัดรวมทั้งแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่อาจเกิดตามมานี้เราจึงต้องวางผังวัดดังนี้ หลักการวางผังวัดสำหรับเรื่องราวกว้างขวางวัดนั้นควรแบ่งให้ได้เป็น 3 เขตใหญ่ใหญ่ด้วยกัน

1. เขตพุทธาวาส คือ เขตที่มีโบสถ์เป็นแกนกลางถือโดยปฏิบัติเหมือนอย่างกับว่ามีองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ในเขตนี้ กำหนดแยกออกมาอีกส่วนหนึ่งต่างหากอย่าให้ปะปนกับส่วนอื่น

2. เขตธัมมาวาส คือ บริเวณที่จะศึกษาเล่าเรียนธรรมะเช่นบริเวณที่จะใช้เป็นโรงเรียนบาลีนักธรรมแม้ในที่สุดจะเป็นศาลาสำหรับสอนธรรมะให้แก่สาธุชนไม่ว่าจะมีที่หลังก็ตาม ก็ควรจัดให้อยู่ในเขตนี้และต้องสร้างให้ถูกลักษณะอาคารคู่มือระเบียบเรียบร้อย อีกทั้งต้องระวังอย่าให้เสียงในแต่ละหลังดังไปรบกวนกันเองโดยเฉพาะระวังอย่าให้เสียงดังไปรบกวนในเขตพุทธาวาส ถ้าไม่ระวังเดียวจะเกิดภาวะพื้นที่ใช้งานอื่น ๆ ของวัดเป็นอัมพาตทั้งวัน เช่น ถ้าหากวางผังให้โบสถ์ตรงกับโรงเรียนปริยัติใกล้กันถ้าวันไหนมีการบวชนาคสถานที่บริเวณโบสถ์ก็จะมีเสียงอีกที่กกรึกโครมจนกระทั่งอาคารหลังอื่นทำอะไรไม่ได้จะมีการเทศน์สอนในเขตธรรมาวาสก็ทำไม่ได้ เพราะว่าเสียงกลองแห่ภาคซึ่งบ่วงกลองยาวลั่นไปหมดทำให้ทำงานไม่สะดวกเรียกว่าวันนั้นเป็นอัมพาตทั้งวัน

3. เขตสังฆาวาส คือ เขตที่ภิกษุอยู่ต้องแยกออกมาให้ชัดเจนเรื่องราวของสังฆาวาสนี้มีข้อคิดจากการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาคือลักษณะของกุฏิเท่าที่เป็นอยู่ในต่างจังหวัด โดยเฉพาะวัดที่สร้างกันมานานกุฏิมักจะตั้งรวมกันแล้วใช้เป็นสถานที่รับแขกเบ็ดเสร็จเรียบร้อยในตัว อย่างนั้นญาติโยมสามารถเข้ามาถึงกุฏิหลวงพี่ได้เลย ไม่ว่าจะเป็นโยมผู้หญิงโยมผู้ชายสามารถเปิดเข้าไปนั่งในกุฏิหลวงพี่ได้สบายมาก โบราณท่านก็เตือนพระเราปล่อยให้สีกาเข้ากุฏิได้ จะทำให้มีศรัทธาบวชอยู่ได้สักกี่วันเดี๋ยวก็สึกหมดหรืออย่าว่าแต่สีกาเข้าไปถึงกุฏิได้เลย เอาแค่ว่ากุฏิพระสร้างอยู่ใกล้ใกล้กับบ้านของโยมที่ปลูกอยู่ข้างวัดพอเช้าขึ้นมาหลวงพี่ก็เปิดหน้าต่างมาเจออาหมวยนั่งหน้าขาวอยู่ หลวงพี่ก็เปิดหน้าต่างได้ไม่กี่วันเท่านั้นเดี๋ยวท่านก็สึกแล้วผ้าเหลืองมันร้อน เพราะตำแหน่งก็ติดกันมันเห็นความเป็นอยู่ของชาวบ้านทุกเช้าเพราะฉะนั้นถ้าวัดไหนถึงขนาดกลับปล่อยให้โยมเข้ากุฏิได้ นั่นยิ่งเร่งให้พระสึกเร็วเข้าไปอีกหรือถึงไม่สึกความที่คลุกคลีใกล้ชิดกันมากความเกรงใจพระของโยมก็จะค่อยค่อยหมดไป ไป ๆ มา ๆ พระกับโยมกลายเป็นเพื่อนเล่นกันไปแล้วพระก็หมดความศักดิ์สิทธิ์ โยมพูดมาคำเราก็ตอปากไปอีกสองคำแล้วโยมก็เกกลับมาอีกที ผลสุดท้ายกลายเป็นเพื่อนกันดูไม่ออกแล้วนี่พระหรืออะไรหรือบางที่ถ้าเค้าได้ยินแต่เสียงคุยกันเค้าไม่เห็นตัวเค้าก็คิดว่าพระคงเป็นเหมือนกับเพื่อนเราจะต้องไปเกรงใจทำไม ถ้าพระหมดความศักดิ์สิทธิ์ในตัวเท่านั้นวัดก็เริ่มโทรมแล้ว เพราะฉะนั้นในขั้นต้นวัดจึงควรแบ่งเขตออกมาให้ได้ 3 เขตคือ พุทธาวาส ธรรมาวาส สังฆาวาส

เมื่อกล่าวถึงอวาสเป็นที่สบาย หมายถึง ที่อยู่ที่พักอาศัยและสถานที่ปฏิบัติมี 2 อย่างได้แก่อวาสสัปปายะคือที่อยู่ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่ไม่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ และอวาสสัปปายะคือที่อยู่ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติผู้ปฏิบัติควรเลือกอยู่ในอวาสสัปปายะ ในคัมภีร์ปรณวินิเสสวิสุทิมรรคกล่าวอธิบายไว้ว่าเมื่อโยคาวจรนั้นอยู่ในอวาสใด นิมิตที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้นที่เกิดแล้วก็เสื่อมหายไป สติที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่นและจิตที่ยังไม่ปฐมนิเทศก็เป็นสมาธิอวาสนั้นนับเป็น อสัปปายะ ส่วนเมื่อเธออยู่ในอวาสใดนิมิตเกิดและถาวรด้วยสติที่ตั้งมั่นจิตก็เป็นสมาธิ ดุจพระประธานิตสเถระผู้อยู่ ณ นาคบรรพตอวาสนั้นนับเป็นสัปปายะเพราะเหตุนี้ในวิหารใด อวาสที่อยู่มีหลายแห่งโยคาวจรพึงล่องอยู่ในอวาสเหล่านั้นแห่งละ 3 วันจิตของเธอเป็นเอกัคคะตั้งมั่นในอารมณ์เดียวในอวาสแห่งใดก็อยู่ในอวาสแห่งนั้น เพราะความที่มีอวาสเป็นสัปปายะแท้ ๆ ภิกษุ 500 รูป ผู้อยู่ในถ้ำจุฬานาคในตมพปณทวิปถือเอากัมมัญฐานบำเพ็ญอยู่ในถ้ำจุฬานาคนั้นได้บรรลุพระอรหัตต์ทั้งหมด ส่วนพระอริยบุคคลเบื้องต้นผู้มีพระโสตาบันเป็นต้นและท่านผู้ได้

อริยภูมิในที่อื่นแล้วมาบรรลุประอรหัตตในถ้ำจุฬานาคันั้น มีประมาณมิได้แม้ในอวาสสปีายะแห่งอื่น ๆ เช่น จิตตลบรรพตวิหารก็เช่นกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551)

ที่อยู่อาศัยเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 (เครื่องนุ่งห่มอาหารที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค) จัดเป็นปัจจัยหนึ่งที่เขาไม่ได้สำหรับการดำรงชีวิตที่พระพุทธศาสนา เน้นย้ำให้ความสำคัญที่อยู่อาศัยที่ดี ย่อมส่งเสริมเกื้อกูลให้เกิดพัฒนาการทั้งด้านร่างกายและจิตใจดังที่พระพุทธโฆสจารย์กล่าวไว้ว่า “เมื่อโยคีบุคคลอยู่ ณ ที่ใดนิมิตย่อมเกิดขึ้นด้วยย่อมถาวรมั่นคงอยู่ด้วยสติ ย่อมตั้งมั่นในนิมิตนั้นจิตก็เป็นสมาธิเหมือนพระปธานยิตสเถระผู้อยู่ ณ วัตตนาครบรรพตเป็นตัวอย่าง ที่อยู่เช่นนี้ชื่อว่าที่อยู่เป็นที่สบายเพราะฉะนั้นในวัดใดมีที่อยู่หลายแห่งด้วยกันในวัดเช่นนั้นโยคีบุคคลพึงอยู่ทดลองดูแห่งละ 3 วัน ณ แห่งใดทำให้จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่งได้ก็พึงอยู่ ณ ที่แห่งนั้นเถิด” ดังนั้นสถานที่ที่อยู่อันเหมาะสม จึงเกื้อหนุนให้เกิดทั้งสติและสมาธิซึ่งเป็นสภาพจิตที่เป็นกุศลธรรมด้านบวก พระพรหมคุณาภรณ์ ระบุว่าที่อยู่อันเหมาะสมเช่นปลอดภัยไม่พลุกพล่านจอแจบางแห่งเรียกเสนาสนสปีายะวิหารหรือวัดที่เหมาะสมคือเสนาสนะที่ประกอบด้วยองค์ 5 อันได้แก่ 1) ไม่ไกลนักไม่ใกล้เกินไปมาสะดวก 2) กลางวันไม่พลุกพล่านกลางคืนไม่อีกทึบ 3) ปราศจากการรบกวนของเหลือบยุงลมแดด สัตว์เลื้อยคลาน 4) เมื่อพักอยู่ที่นั่นไม่ขัดสนปัจจัยสี่และ 5) มีพระเถระพหูสูตซึ่งจะสามารถเข้าไป สอบถามอรรถธรรมให้ท่านช่วยอธิบายแก้ความสงสัยได้ ดังนั้นในบริบทที่กำลังศึกษาอยู่คือที่อยู่อาศัยในยุคปัจจุบันที่รวมเอาวัดและที่อยู่อาศัยไว้ด้วยกันเป็นได้ทั้งที่ทำงานหรือบ้านดังนั้นความเหมาะสมด้านที่อยู่อาศัยตามหลักสปีายะ จึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ความสงบสุขความเป็นส่วนตัวไม่พลุกพล่านเกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาจิตใจและปัญญา นอกจากนี้ ยังต้องมีความปลอดภัยมีสาธารณูปโภคเครื่องอุปโภคบริโภคและปัจจัย 4 ครบอีกด้วย

สรุปได้ว่า การวางผังให้อาวาสเป็นที่สบายเรื่องการวางผังของวัดนี้ก็จะต้องแบ่งให้ชัดเจนทั้งพุทธาวาส ธรรมมาวาส สังฆาวาส คือ พุทธาวาสต้องมีโบสถ์เป็นแกนกลางทำให้เด่นเป็นสง่าและไม่จำเป็นต้องแพงมากนักทำมาอาวาสเป็นสถานที่ศึกษาธรรมะของพระภิกษุสามเณร ประชาชนต้องแบ่งสัดส่วนให้ดีไม่ให้เสียงรบกวนพุทธาวาสไม่ยังงั้นเดียวสถานที่อื่นจะเป็นอัมพาททางวัดสังฆาวาสเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ต้องให้ความสงบร่มเย็นไม่ควรให้ประชาชนเข้าไปพลุกพล่าน เพราะพระภิกษุจะได้พบกับความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมทั้งหมดนี้ เป็นเรื่องที่อยู่ในการวางผัง การดูแลรักษาวัดให้เจริญและตั้งอยู่ได้นานต้องมีหลักอยู่ว่า 1) ของหายให้หา 2) ของเสียให้ซ่อม 3) ใช้ของให้รู้จักประมาณ 4) ไม่ตั้งคนพาลเป็นหัวหน้า จากเรื่องนี้ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่าการรักษานั้นยากยิ่งกว่าสร้างหลายเท่าหนักการจะรักษาให้วัดตั้งอยู่ได้นานก็ต้องฝึกคนในวัดให้มีสำนึกในการดูแลรักษาสมบัติพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ข้อดังกล่าวมานี้หากฝังอยู่ในจิตใจแล้วเราจะมีธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้ ตั้งแต่ว่าเรื่องนี้เป็นของฆราวาสเรื่องนี้เป็นของพระ เพราะคำสอนทุกคำสอนของพระพุทธองค์ถ้าทำจริง ๆ แล้วปราบกิเลสไปนิพพานได้ทั้งนั้น นี้ก็ไปเรื่องที่อยู่ในอาวาสเป็นที่สบายถ้าใครแบ่งงานตาม 3 หัวข้อใหญ่และทำตามหลักที่ว่านี้แล้วสถานที่นั้นจะมีหัวใจของอาวาสเป็นที่สบายเกิดขึ้น คือ ความสะอาด ความสงบ ความร่มรื่น ความปลอดภัยและความ เป็นระเบียบนั่นเอง

ตอนที่ 4 อาหารเป็นที่สบายเป็นอย่างไ

อาหารเป็นที่สบายนั้นวัดในชนบทไม่มีปัญหามากนัก เหมือนกลับวัดในกรุงเทพมหานคร เพราะมีพระที่อยู่ในกรุงเทพฯ ต้องไปศึกษาต่อออกจากวัดไปตั้งแต่เช้าตรู่ไม่อย่างนั้นเดียวไปเรียนไม่ทันบางวัดก็ตั้งโรงครัวขึ้นมาเลี้ยงพระ เพื่อให้พระไปเรียนทันเวลาด้วยและเพื่อตั้งรับช่วงเช้าพรรษาที่จะมีพระใหม่มาบวชเรียนจำนวนมาก เพราะฉะนั้นวัดใดที่มีโรงครัวไม่ว่าจะเลี้ยงพระเลี้ยงคนก็จำเป็นจะต้องมีหัวใจของโรงครัว 5 ข้อไว้ใช้เป็นมาตรฐานในการทำให้อาหารไปที่สบายคือ 1) มีความทันเวลา 2) มีปริมาณเพียงพอ 3) มีคุณค่าทางโภชนาการ 4) มีความสะอาด 5) มีความอร่อย แต่ว่าหัวใจโรงครัวนี้เราใช้กับโรงครัวเป็นหลักหากวัดใดในชนบทส่วนมากแล้ว มีพระเป็นจำนวนมากตอนเช้าพระออกบิณฑบาตพร้อมกันเพราะกลับถึงวัดถึงเวลาฉันก็มาฉันพร้อมกันก็เลยไม่ค่อยมีปัญหา เรื่องการจัดอาหารในเรื่องการฉันอาหารพร้อมกันนี้เป็นเรื่องสามัคคีที่ยิ่งใหญ่ของวัด โบราณกล่าวว่าบ้านไหนไม่มีสักมือที่พ่อแม่ลูกกินข้าวพร้อมกันบ้านนั้นใกล้แตกแยกแล้ว วัดที่ทำงานเดียวกันกับบ้านวัดในชนบทและหลายแห่งเริ่มเป็นกันแล้วใครที่เป็นเจ้าอาวาสอย่ายอมให้ลูกวัดฉันแยกกัน ขอให้ฉันรวมกันเพราะถ้าวัดไหนที่ไม่ฉันรวมกันแล้ววัดนั้นจะเกิดความแตกแยก เจ้าอาวาสเริ่มไม่มีความสามารถในการปกครองแล้วลูกวัดจึงได้แตกแยกกันวัดกำลังโดนผ่าเป็นเสี่ยง ๆ ความเสียหายมากแล้วและในไม่ช้าวัดของเราจะเป็นวัดร้าง แต่ถ้าพระภิกษุสามเณรทั้งวัดสามารถมาฉันพร้อมกันได้แล้วก็มีสิ่งที่ต้องทำต่อไปอีก คือ ถ้าพระภิกษุสามเณรทั้งวัดฉันเสร็จเรียบร้อยแล้วเนื่องจากพระในวัดต่างจังหวัดมีไม่มากถ้าฉันเสร็จแล้ว เจ้าอาวาสอย่าพึงรีบลุกพร้อมใจกันให้พรให้เรียบร้อยเสียก่อนจึงค่อยลุก แล้วจะเชิญชวนญาติโยมที่มาวัดกินข้าวแล้วก็เชิญรับประทานได้

ความหมายของอาหารหรือโภชนะนั้น หมายถึงเอาอาหารและเครื่องบริโภคนั้นระหว่างกำลังปฏิบัติธรรมมี 2 อย่างได้แก่ โภชนอสัปปายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคที่เป็นที่ไม่ถูกใจไม่พอใจ ไม่ถูกกับร่างกายไม่เกื้อกูลต่อสุขภาพฉันยากไม่สมควรแก่การบริโภคของโยคาวจรและโภชนสัปปายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคที่ถูกใจพอใจถูกกับร่างกายเกื้อกูลต่อสุขภาพฉันไม่ยากเป็นที่สมควรแก่การบริโภค ของโยคาวจรเพราะมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนหรือบั่นทอนสภาพจิตใจ ดังคำกล่าวของหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโนกล่าวว่า “ผู้ที่จะข้ามวิญญูสงสารตามทางของศาสดาต้องอาหารสัปปายะอาหารชนิดใดเป็นภัยต่ออรรถต่อธรรม แม้จะเป็นคุณค่าต่อร่างกายก็ต้องระวังนี้ อาหารสัปปายะคืออาหารเป็นที่สบายฉันลงไปแล้วการภาวนาก็สะดวกสบายธาตุชั้นนี้ก็ไม่น่าเจ็บจากอาหารประเภทนั้น ๆ นั่นเรียกว่าอาหารเป็นที่สบายเมื่ออาหารเป็นที่สบายดังที่กล่าวนี้แล้วความเพียรก็สะดวกสบายไปเรื่อย ๆ”

ในคัมภีร์ปรกณวิเสสวิสุทธีมรรคอธิบายไว้ว่า อาหารที่ไม่สมควรและที่สมควรแก่การบริโภคในระหว่างกำลังปฏิบัติธรรมโยคาวจรบุคคลบางท่าน ได้รับประทานอาหารที่มีรสหวานแล้วก็ไม่ถูกปากไม่มีความชุ่มชื่นผาสุกใจจิตใจไม่มั่นคงแต่เมื่อได้อาหารรสเปรี้ยว แล้วก็รู้สึกชุ่มชื่นผาสุกใจทำให้จิตใจมั่นคงถาวรยิ่งขึ้นฉะนั้นอาหารที่มีรสหวานนั้นจึงเป็นอสัปปายะ ส่วนอาหารที่มีรสเปรี้ยวเป็นสัปปายะแก่โยคาวจรนั้นบางท่านเมื่อได้รับประทานอาหารที่มีรสเปรี้ยวแล้วก็ไม่ถูกปาก ไม่มีความชุ่มชื่นผาสุกใจจิตใจไม่มั่นคงแต่เมื่อได้อาหารรสหวานแล้วก็รู้สึกชุ่มชื่นผาสุกใจทำให้จิตใจมั่นคง

ถาวรยิ่งขึ้น ฉะนั้นอาหารที่มีรสเปรี้ยวนั้นก็จะเป็นอสังขยาส่วนอาหารที่มีรสหวาน เป็นสังขยาแก่โยคาวจรนั้นสำหรับรสเค็มขมเผ็ดผาด 4 อย่างนี้ไม่ได้กล่าวโดยเฉพาะ ๆ นั้นก็เพราะรสเหล่านี้เพียงแต่เป็นเครื่องปรุงให้รสทั้งสองนั้นดีขึ้นดังนั้นเมื่อยกรสหวานและเปรี้ยวขึ้นมาแล้วก็เป็นอย่างนี้ได้กล่าวถึงรส 4 อย่างนี้ตามสมควรไป

การบริโภคโภชนะที่เป็นอุปการะให้แก่ร่างกายหรือที่เรียกว่า “โภชนะที่เป็นสังขยา” ที่ในพระวินัยปิฎกยกตัวอย่างเภสัชที่เป็นสังขยาสำหรับภิกษุผู้เจ็บไข้ยา คือ น้ำมูตรเน่าหรือยามหาวิภูเป็นต้นเรียกว่า “คิลานปัจฉัยเภสัชบริหาร” คือเภสัช 5 ชนิดได้แก่ (1) เนยใส (2) เนยข้น (3) น้ำมัน (4) น้ำผึ้ง (5) น้ำอ้อย เป็นสังขยาสำหรับภิกษุผู้เจ็บไข้จัดว่าเป็นบริหาร คือ บริวารของชีวิตและเป็นเครื่องป้องกันโรคบำบัดโรคที่ทำให้เกิดทุกขเวทนาเนื่องจากธาตุกำเริบ ให้อาหารไปแสดงให้เห็นถึงความสำคัญถึงอาหาร (เภสัช) ที่ทำให้ผู้ป่วยเกิดความ “สบาย” ดังที่อธิบายโภชนะสังขยา (Suitable Food) ว่าหมายถึง โภชนาอาหารที่สบายอาหารที่มีรสหวานนุ่มเป็นที่สบายสำหรับบุคคลบางคนที่มีรสเปรี้ยวนุ่มเป็นที่สบายสำหรับบุคคลบางคน เพราะฉะนั้นเมื่อโยคีบุคคลสั่งเสพแล้วมีความผาสุกสบายหรือจิตที่ยังไม่ตั้งมั่นย่อมตั้งมั่นหรือจิตที่ตั้งมั่นแล้วย่อมมั่นคงยิ่งขึ้นอาหารชนิดนั้นชื่อว่าเป็นที่สบาย

ในทางตรงกันข้ามโภชนะอสังขยาจึงหมายถึงโภชนาอาหารเหล่าใด ยังตนให้ถึงความสิ้นไปแห่งชีวิตอย่างรวดเร็วพลันโภชนาอาหารเหล่านั้นจัดว่าไม่เกื้อกูลคือไม่ทำความเจริญให้ “อสังขยาโภชนะ” มีอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ เป็นโภชนะที่บริโภคแล้วเกิดความไม่สบายเป็นโภชนะที่ยังอกุศลธรรมทั้งหลายให้เจริญขึ้นและเป็นโภชนะที่ยังกุศลธรรมทั้งหลายให้เสื่อมสิ้นไป เหล่านี้ถือว่าเป็นโภชนะที่เป็นอสังขยา นอกเหนือจากนี้เป็นสังขยาโภชนะทั้งหมดตัวอย่างหนึ่งของโภชนะอสังขยาก็คือ การเสพของมีนเมา คือ สุราและเมรัยอันมีโทษนานับประการ เช่น เป็นบ่อเกิดแห่งโรคและเป็นเหตุทอนกำลังปัญญาพระผู้มีพระภาคเจ้าเน้นย้ำมิให้พุทธบริษัทเข้าไปข้องเกี่ยว

สรุปได้ว่า อาหารที่เหมาะสมได้แก่อาหารที่บริโภคแล้วเกิดความสบาย (โภชนะสังขยา) ซึ่งมีสาระสำคัญอยู่ที่ความสะอาด ถูกสุขลักษณะ มีประโยชน์ต่อร่างกายปลอดภัยย่อยง่ายไม่มีสารพิษนอกจากนั้นยังต้องคำนึงถึงปัจจัยด้วยกำลังผลิตเพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน และปริมาณการรับประทานที่พอประมาณซึ่งในเรื่องอาหารเป็นที่สบายนี้กล่าวถึง 2 ประเด็นใหญ่ที่เราต้องทำคือ ประเด็นที่ 1 โรงครัวที่ดีต้องมีหัวใจของโรงครัว 5 ข้อได้แก่ 1) ทัศนเวลา 2) ปริมาณเพียงพอ 3) สะอาด 4) มีคุณค่าทางอาหาร 5) อร่อย ประเด็นที่ 2 คือการระดมทุนพัฒนาวัดอยู่ที่เหตุ 2 ประการคือ 1) การปฏิบัติตนให้ตั้งมั่นอยู่ในพระธรรมวินัยของพระสงฆ์เรา 2) คำพูดที่เป็นวาจาสุภาสิตของพระสงฆ์เรา ที่ให้ธรรมทานแก่ญาติโยมจนกระทั่งเขารู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักปิดอบายนรกเปิดสวรรค์สร้างหนทางไปพระนิพพานให้ตัวเอง สามารถส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้รุดหน้าไปอย่างรวดเร็วได้เพราะไม่มีสิ่งปถิโพธิ์เรื่องของอาหาร

ตอนที่ 5 บุคคลเป็นที่สบายเป็นอย่างไร

บุคคลเป็นที่สบาย ในวัดของเราถ้าแบ่งบุคคลภายในวัดและผู้ใกล้ชิดกับวัดเราสามารถแบ่งกลุ่มคนได้ 5 กลุ่มใหญ่ใหญ่ด้วยกันแล้วทั้ง 5 กลุ่มใหญ่นี้มีผลต่อการเจริญขึ้นหรือเสื่อมลงของวัด

ด้วยกันทั้งนั้นถ้าไม่ใช่ลำพังคนใดคนหนึ่งเท่านั้นที่มีผลต่อความเจริญและความเสื่อมของวัดเพราะถ้าทุกกลุ่มทุกคนช่วยกันพัฒนาวัดวัดก็จะเจริญไปเร็ว แล้วยิ่งถ้าทุกกลุ่มทุกคนในวัดมีความรู้ความสามารถด้วยแล้ววัดก็จะเจริญขึ้นมาในระยะเวลาอันรวดเร็วยิ่งขึ้น แต่ในเวลาเดียวกันอย่าว่าแต่ทุกรูปช่วยกับทางวัดเลยเพียงแค่ว่ารูปใดรูปหนึ่งเกาะเกาะเกรประพุดิตตนไม่เหมาะสมก็ทลายแรงพอที่จะทำให้วัดร้างได้เพราะฉะนั้นในกลุ่มบุคคลทั้ง 5 กลุ่มนี้เราจึงต้องพิจารณากันให้เข้าใจว่ามีบทบาทสำคัญต่อบุคคลที่เป็นสหายในวัดอย่างไร 1) เจ้าอาวาส 2) พระลูกวัด 3) สามเณร 4) เด็กวัด 5) อุบาสกอุบาสิกา

กลุ่มที่ 1 เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ปกครองวัดถ้าเป็นคนไร้ความสามารถแถมยังเกาะเกาะเกรอีก ความหวังที่จะทำให้วัดนั้นเจริญก็หมดไปเพราะเจ้าอาวาสเป็นกลไกใหญ่ที่จะทำให้วัดเจริญขึ้นหรือเสื่อมลง ถ้ากลไกใหญ่พังวัดก็พังตามไปด้วยในอดีตบางท้องที่ประชาชนได้รับการอบรมมาดีแล้วจากเจ้าอาวาส หลวงปู่ หลวงตาองค์ก่อน ๆ พอเจ้าอาวาสองค์ใหม่มาเกาะเกาะเกรเค้าร่วมกันไม่ตักบาตรไม่หือไม่อือด้วยผลสุดท้ายเจ้าอาวาสก็ต้องยอมเขาเหมือนกัน ตรงนี้คือความสำคัญของเจ้าอาวาสที่มีต่อความเสื่อมและความเจริญของวัด แต่ถ้ามีเหตุการณ์ถึงขั้นนี้ก็บอกว่าเสียหายมากเพราะถึงแม้พระเราจะเป็นสมมติสงฆ์อยู่ แต่ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยวัดเราอยู่ได้ด้วยศรัทธาที่ญาติโยมมีต่อความเป็นพระของเรา

กลุ่มที่ 2 กลุ่มพระลูกวัด กลุ่มพระลูกวัดแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ พระประจำและพระบวชชั่วคราวสำหรับพระประจำนั้นส่วนมากจะรับหน้าที่อยู่ในคณะบริหารวัด ท่านเหล่านี้ไม่ว่าจะพรรษาเท่าไรก็ตามท่านถูกบังคับว่าต้องเป็นหลักเป็นฐานให้วัด ต้องเป็นผู้มีภูมิรู้ภูมิธรรมภูมิปัญญาพอที่จะเป็นที่พึ่งให้กับพระชั่วคราวได้ ยิ่งกว่านั้นจะต้องเตรียมตัวไว้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสในอนาคตต่อไปด้วย ในด้านการบริหารวัดนี้เราต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างพระประจำกับเจ้าอาวาสและถ้าลงมือทำงานกันเมื่อไหร่สิ่งที่จะต้องเจอก็คือทีมงานทุกคนมีความตั้งใจอยากให้งานออกมาดีเหมือนกัน แต่บางครั้งความเห็นไม่เหมือนกันถ้าเจอปัญหาอย่างนี้เข้าเราก็ต้องใจกว้างกันเข้าใจ พูดกันด้วยเหตุด้วยผลทั้งข้อดีข้อเสียเสร็จแล้วก็สรุปเป็นมติที่ประชุมออกมา แล้วก็ให้ดำเนินการตามมติที่ประชุมแต่เรื่องนี้ต่างหากฝึกการทำงานร่วมกันมาไม่มีโอกาสทำให้เกิดปัญหาแตกกลุ่มอย่างรุนแรงได้ วัดก็เกิดปัญหาหนักตกเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส

กลุ่มที่ 3 สามเณร สามเณร แปลว่า แห่ลากอของสมณะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้มีสามเณรเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาเท่าที่สังเกตความเป็นมา หลวงปู่หลวงพ่อก็เป็นผู้นำของพระภิกษุในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาเถรสมาคมหรือพระที่เป็นครูบาอาจารย์ต่าง ๆ ส่วนมากแล้วตั้งแต่โบราณมาท่านก็บวชมาตั้งแต่เป็นสามเณร การบวชตั้งแต่เป็นสามเณรยังเล็กอยู่นั้นความจำกำลังดีสามเณรสามารถท่องอะไรได้สารพัดเป็นเล่มๆ ตรงข้ามกับผู้ที่มาบวชตอนอายุมาก ๆ ยิ่งบวชเมื่ออายุ 30 ไปแล้วยิ่งเสียทีถ้าเพราะถึงจะอ่านตำราที่เขยติดยวมองปราดเดียวก็เข้าใจแต่ว่าข้ามไปคืนสองลิ้มเหมือนอย่างกับไม่เคยรู้เรื่องนั้นมาก่อนนี่คือความแตกต่างกันสำหรับผู้บวชเพื่อเป็นสามเณรนั้นก่อนจะรับเข้ามาถ้ารู้ว่าเด็กมีปัญหาหลักแหลม ควรรีบคว้าตัวมาบวชเป็น

สามเณรแต่มีข้อแม้ว่าถ้าเอาลูกเขามาแล้วเราต้องฝึกให้ตีถ้าฝึกไม่ดีสามเณรนี้แหละจะทำแสบกับวัดให้เอง

กลุ่มที่ 4 เด็กวัด สำหรับเด็กวัดนั้นในสายตาชาวบ้านมีความรู้สึกไม่ค่อยดีกับเด็กวัดมานานแล้วเราจะได้ยินอยู่ค้ำนี้ว่าเด็กวัดจอมแก่น เด็กวัดที่ได้รับคำชมว่าเรียบร้อยหายากเพราะแต่ไหนแต่ไรมาเด็กวัดก็จะเป็นประเภทพอไปทางแม่ไปทางไม่รู้จะไปทางไหน ก็เลยมาอยู่วัดกันในกรณีนี้ภาระหนักตกอยู่กับเจ้าอาวาส เพราะฉะนั้นถ้ารับเด็กวัดก็ต้องอย่าให้มากนักถ้ารับมากเดี๋ยวจะอบรมไม่ไหวก็จะยุ่งหนักเข้าไปอีก เพราะฉะนั้นการคัดเลือกเด็กวัดเข้ามานี้เป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่งถ้าเด็กวัดคุณภาพดีพอที่จะฝึกได้แล้วค่อยรับเอาไว้เช่นรับพวกนิสิตนักศึกษาหรือแม้กระทั่งมัธยมเคยเรียนมาอบรมธรรมะทนายซึ่งเป็นโครงการอุปสมบทสามเณรภาคฤดูร้อนเมื่อเค้าบวชอยู่หนึ่งเดือนแล้วลาสิกขาไปเรียนต่อเราก็ทำทะเบียนรายชื่อเอาไว้พอวันอาทิตย์ที่วัดมีงาน เด็กที่เคยอบรมเค้าก็ย้อนกลับมาช่วยงานวัดแล้วถ้าเค้าใช้งานวัดดีเราก็ค่อยรับมาเป็นเด็กวัด แต่ถ้าตลอดมาก็ไม่เคยมาช่วยงานวัดเลยอย่างนั้นเราก็กังไม่รับ

กลุ่มที่ 5 อุบาสกอุบาสิกาสำหรับอุบาสกอุบาสิกาที่แท้จริงแล้วก็คือคนวัดถ้าแบ่งแล้วก็มีสองกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งมาวัดเป็นประจำทำหน้าที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในด้านต่าง ๆ ของวัดกลุ่มที่ 2 มาวัดบ้างไม่มาวัดบ้างกลุ่มที่ 5 นี้มีส่วนสำคัญอยู่มากที่จะทำให้วัดเจริญขึ้นหรือเสื่อมลงเพราะถ้าเค้ามาวัดแล้วมาตั้งใจรักษาศีล 5 ศีล 8 ตั้งใจมานั่งสมาธิตั้งใจศึกษาธรรมะพวกหลวงพ่อลวงพี้ก็ชื่นใจดีใจเบาใจในการฝึกหัดขัดเกลาแต่ถ้าไปเจอพวกเกะกะเกราะเข้าหลวงพ่อลวงพี้ก็ต้องเหนื่อยอีกเช่นถ้าไปเจอพวกขี้เหล้าคนวัดเองมานั่งกินเหล้าเสียเองอย่างนี้มันเหมือนตบหน้าพระทั้งวัด ที่ปล่อยให้คนวัดมากินเหล้าในวัดซึ่งเจ้าอาวาสก็ต้องต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติคนเหล่านี้พอสมควรส่วนมากเวลาจัดงานศพเค้าก็จะกินเหล้ากันหน้าสະหลอน เพราะฉะนั้นคนงานก็ดีญาติโยมแถวนี้ก็ดีจะมากินเหล้าในวัดก็จะถูกเจ้าอาวาสไล่ตะเพิดไปหมดปัจจุบันนี้บุคคลใดมากินเหล้าในวัด มหาเถรสมาคมได้ประกาศชัดเจนแล้วว่าจะต้องถูกปรับเป็นจำนวนเงิน 6000 บาทหรือจำคุกหกเดือน

เมื่อกล่าวถึงความหมายของบุคคลสัปปายะ หมายถึงบุคคลที่อยู่ร่วมกันหรือมีการสนทนาปราศรัยกันมี 2 อย่าง ได้แก่ บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่ไม่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติด้วยและบุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติโดยควร พึงเลือกคบบุคคลสัปปายะเพื่อความตั้งมั่นแห่งจิตของตนในขณะที่กำลังปฏิบัติ ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิธรรมคอธิบายไว้ว่าบุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่ไม่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้นได้แก่บุคคลผู้มากไปด้วยการทำกายให้มันคงชอบบำรุงประคบประหงมตบแต่งร่างกาย (กายทพหิพหุโล) มีปกติพูดตริจฉานกถา 32 (ตริจฉานกถิโก) เป็นอัสปายะเพราะว่าเขาไม่แต่จะทำให้เธอเศร้าหมอง ดุจน้ำโคลนทำน้ำใสให้ขุ่นไปฉนั้น และเพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้นสมาบัติย่อมเสื่อมดุจสมาบัติของภิกษุหนุ่มผู้อยู่ ณ โภกภิบรรพตวิหารเสื่อมเพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้น ส่วนบุคคลสัปปายะบุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้นได้แก่บุคคลที่เป็นผู้ไม่พูดตริจฉานกถา (อตริจฉานกถิโก) ถึงพร้อมด้วยศีลคุณ สมาธิคุณ ปัญญาคุณ

(สীลาทิกุณสมปโน) ซึ่งโยคาวจรได้อาศัยแล้วเป็นเหตุทำให้จิตที่ยังไม่เป็นสมาธิย่อมจะเป็นสมาธิหรือจิตที่เป็นสมาธิแล้วจะตั้งมั่นยิ่งขึ้นเกิดความสงบเยือกเย็นผ่องใสได้โดยแท้

เนื่องด้วยมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีการจัดระบบทั้งภายในร่างกายและต้องปฏิสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตอื่นด้วย เช่นเดียวกันด้วยคุณสมบัติข้อนี้ทำให้มนุษย์จำเป็นจะต้องมีเพื่อนมีมิตรที่ดีเป็นกัลยาณมิตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาจิตใจจำเป็นต้องอาศัยบุคคลรอบข้างที่มีความเหมาะสมในคัมภีร์วิสุทธิธรรมคระบรูไว้ว่า “บุคคลผู้ไม่ชอบพูดเรื่องดีรจจานกกาเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติมีศีลเป็นต้นที่โยคีบุคคลอาศัยแล้วจิตที่ยังไม่ตั้งมั่นยอมตั้งมั่นหรือจิตที่ตั้งมั่นแล้วย่อมมั่นคงยิ่งขึ้นบุคคลเห็นปานนี้ ชื่อว่าเป็นบุคคลที่สบาย” เน้นที่ตัวบุคคลว่าต้องเป็นผู้ที่ถือศีล (ศีล 5 เป็นอย่างต่ำ) จึงชื่อว่า เป็นบุคคลที่เหมาะสมพระพรหมคุณาภรณ์กล่าวไว้เช่นเดียวกันว่า “บุคคลที่ถูกกันเหมาะสมกันเช่นไม่มีคนร้ายแต่มีท่านผู้ทรงคุณธรรมทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาพอใจ”

สรุปแล้วบุคคลเป็นที่สบาย 1) ต้องคัดคนเข้ามาทุกระดับตั้งแต่พระสังฆาธิการ พระลูกวัดสามเณร เด็กวัด อุบาสกอุบาสิกา 2) เมื่อรับแล้วต้องเอามาฝึกต่อคือเอามาติดตามำหน้าให้การศึกษาทั้งปริยัติปฏิบัติแก่พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาบวชฝึกให้เป็นพหูสูตให้มีความรู้ฝึกให้มีศีลปะให้มีความสามารถฝึกให้มีวินัยให้ใช้ความรู้ความสามารถในทางที่ต่อบรรณมารยาทให้สมกับเป็นคนวัดบุคคลชื่อว่ามีอยู่กับบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรมีความเหมาะสมตามหลักสัปปายะจะต้องประกอบด้วยความเป็นกัลยาณมิตรมีการแนะนำชี้ทางสว่าง เป็นคนดีมีศีลธรรมทั้งมีความรู้คู่คุณธรรมด้วยเช่นเดียวกัน

ตอนที่ 6 ธรรมะเป็นที่สบายเป็นอย่างไ

ธรรมะเป็นที่สบาย 1) ธรรมะแปลว่าความดี เช่น การให้ทานเป็นความดี การรักษาศีลเป็นความดี การช่วยเหลือเจือจุนซึ่งกันและกันเป็นความดี การมีความอดทนเป็นความดี การมีความอายกลัวบาปเป็นคนดี 2) ธรรมะแปลว่าความจริง เช่น การเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย เป็นความจริงของบางอย่างเป็นความจริงแต่ไม่เป็นความดี ถ้าถามว่า การเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย นี้เป็นความดีไหมไม่เป็นเพราะไม่เห็นมีความดีอะไรแต่จะเป็นก็เป็นธรรมชาติ เพราะฉะนั้นธรรมะในความหมายของความจริงนี้ยังหมายถึงธรรมชาติได้อีกด้วยเช่นสรรพสิ่งทั้งหลายมีลักษณะเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งคือ กฎไตรลักษณ์ สภาพความไม่เที่ยง สภาพทนอยู่ไม่ได้ สภาพใครบังคับบัญชาไม่ได้ วันหนึ่งบ้านก็เสื่อมสลายหายไปใครก็ตามถ้ารู้ความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติเหล่านี้ จะทำให้สามารถประคองใจไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับสิ่งเรานั้นจนกระทั่งเกิดความทุกข์โศกขึ้นมา แต่ถ้าทำใจได้อย่างนั้นรู้เท่าทันไปรับอย่างนั้นความรู้นั้นก็จะมีความดีติดตัวคือถึงแม้สิ่งเรานั้นจะมีอันตรายเป็นไปก็ไม่เดือดร้อน ใจไม่หวั่นไหวยังสามารถประคองใจให้มีสติปัญญาแจ่มใสอยู่ได้ เพราะฉะนั้นธรรมะในชีวิตประจำวันแปลได้ว่าความจริงและความดีที่เป็นธรรมชาติ

ความหมายของธรรมสัปปายะ คือ เป็นสถานที่ที่มีคำสอนของพระพุทธศาสนาแผ่ไปถึงซึ่งผู้คนในถิ่นนั้นสามารถให้ทานรักษาศีลเจริญภาวนาได้เป็นสถานที่ที่มีการปกครองโดยธรรมมีผู้ปกครองที่ยึดหลักคุณธรรมเพื่อความผาสุกของประชาชนในสังคม ธรรมะสัปปายะ จุดศูนย์รวมที่สำคัญที่สุดและมองว่าเป็นศูนย์กลางหนึ่งที่ทำให้เกิดแรง บันดาลใจต่อบุคคลที่จะกลับมาปฏิบัติธรรม

อีก ครูบาอาจารย์ที่จะสอนธรรมะหรือพระวิปัสสนาจารย์ที่จะเป็นคนให้ความรู้ในการนั่งสมาธิ ที่ทีมงานหลักสูตรกิจกรรม ต่าง ๆ ที่จะทำให้ความรู้กิจกรรมประจำวันกิจกรรมประจำสัปดาห์กิจกรรมประจำเดือน แล้วก็กิจกรรมประจำปีที่จะต้องประกาศแล้วให้รายละเอียดชัดเจน ต้องระบุไว้สำหรับญาติโยมที่จะเข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมได้รู้ล่วงหน้าว่าเดือนนี้มีกิจกรรมอะไร กิจกรรมที่แสดงนั้นสามารถที่จะเผยแพร่แล้ว ก็ให้ชาวบ้านได้รับรู้ว่าสถาบันแห่งนี้จะมีกิจกรรมอะไรบ้างวันไหนเวลาไหนเพื่อจะได้เข้ามามีส่วนร่วม นอกเสียจากว่าจะมีหลักสูตรหรือกิจกรรมพิเศษในช่วงวันสำคัญหรือหลักสูตรเฉพาะสำหรับกลุ่มคณะ หรือสำหรับนิสิตนักศึกษาสันติศึกษาเข้ามาร่วมงาน

ฉะนั้นธรรมะอีกข้อหนึ่งที่เน้นเป็นพิเศษและเป็นแรงจูงใจที่จะให้บุคคลเข้ามาก็คือ เรื่องของตัวบุคคลก็คือพระอาจารย์ที่ให้ความรู้ทางธรรมเป็นสิ่งสำคัญของธรรมสัปายะ ที่สามารถทำให้การสื่อสาร ศรัทธา เกิดธรรมทุกรูปแบบทั้งปฏิบัติตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ทั้งปีหรือหลักสูตรเฉพาะที่จัดขึ้นระยะสั้น 3 วัน 5 วัน ให้ความรู้โดยมีสติโดยใช้สติและสมาธิเป็นฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 เมื่อสถานที่อันพาให้เกิดความสงบ ความสงบพาให้เกิดปิติ มีอาหารพอเพียงและเพียงพอส่งผลให้เกิดพลังที่จะสู้กับกิเลสระดับกิเลสแห่งความอยากรู้ประมาณและรู้ว่าจะอะไรเพื่อประโยชน์อย่างไร บุคคลที่เป็นผู้นำให้เกิดดวงตาแห่งธรรม ให้ธรรมเกิดสันติภายในการเรียนรู้คำสั่งสอนสิ่งที่ได้เรียนรู้แห่งนำมาซึ่งทางสว่างที่ทำให้ปฏิบัติได้เห็นแสงสว่างที่พาชีวิตให้มีความสุข มีความสบายกายสบายใจส่งผล 4 ด้าน คือ กายภาวนา (ภาวิตกาย) คือ ผู้ที่มีกายพัฒนาแล้วคือการ กิน อยู่ ดูฟังเป็น ศิลภาวนา (ภาวิตศีล) คือ ผู้ที่มีการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคม จิตตภาวนา (ภาวิตจิต) คือ มีการพัฒนาจิตที่ดีแล้ว ปัญญาภาวนา (ภาวิตปัญญา) คือ มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว เพื่อความยั่งยืนจึงควรพัฒนาต่อยอดสู่มิติแห่ง อนาคตที่ทำให้สถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ เป็นที่รวมของทุกรุ่นที่จะได้ใช้บริการร่วมกันให้เกิดสติในการดำรงชีวิตสู่ความสุขนิรันดร์

บทวิจารณ์หนังสือ

จากเนื้อความในหนังสือที่ทีมงานพระไตรปิฎกวัดพระธรรมกายจึงได้นำพระธรรมเทศนาของพระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทัตตชีโว) เรื่อง “ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัด” มาเรียบเรียงทำให้พบจุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้

จุดเด่นของหนังสือ

จุดเด่นของหนังสือเรื่อง “ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัด” ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับผู้เขียน มีเนื้อหาสาระสมบูรณ์มีประโยชน์แก่ผู้อ่านมากที่สุดโดยเฉพาะให้ความรู้แก่กุลผู้ที่เป็เจ้าอาวาสและผู้ที่เป็นรักษาการเจ้าอาวาสได้นำไปเป็นข้อพิจารณาในการบริหารจัดการวัดได้ รูปแบบของสารบัญมีความแตกต่างจากหนังสืออื่น การแบ่งแยกเรื่องขยายหัวข้อย่อยภายในเล่มชัดเจน รวมถึงการเขียนอธิบายยกเนื้อเรื่องเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในการบริหารวัด ตั้งแต่ตั้งแต่อาวาสเป็นที่สบายจนถึงธรรมเป็นที่สบาย อีกทั้งอธิบายชีวิตความเป็นอยู่ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา ในการคัดเลือกคนที่จะเข้ามาอยู่ภายในวัดปัจจุบัน ได้อย่างชัดเจนครบถ้วน ซึ่งทำให้เห็นถึงสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อจากเนื้อความในทุกโบสถ์ ให้เสมือนหนึ่งว่าผู้อ่านนั้นได้ไปอยู่ในสถานที่นั้นในส่วนเจ้า

อวาสดด้วย อีกทั้งปฏิรูปเทศที่กล่าวถึงได้วิเคราะห์เปรียบเทียบให้เข้าถึงได้อย่างครบถ้วนอีกด้วยซึ่งสอดคล้องกับอาจารย์ปิ่น มุทุกันต์ (2535) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “มงคลชีวิตภาค 1 ประมวลความก้าวหน้าตามแนวพุทธศาสนา” คือการได้เลือกถิ่นที่อยู่อาศัยนั้นต้องเป็นถิ่นที่เกื้อกูลให้สามารถแสวงหาความเจริญก้าวหน้าของชีวิตได้โดยง่ายจึงต้องเป็นสถานที่ที่มีลักษณะภูมิศาสตร์ที่ดีจะคอยแนะนำสั่งสอนในสิ่งที่ดีงาม อีกทั้งเป็นแหล่งที่บ่มเพาะปัญญาความรู้ความสามารถและห่างไกลจากสิ่งที่ไม่โทษต่าง ๆ พระพุทธศาสนาได้อธิบายถึงปฏิรูปเทศว่าต้องระกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1) อวาสดสัปปายะ คือ ถิ่นที่อยู่หรือสถานที่อยู่ที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นสถานที่ที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ดีมีสภาพดินฟ้าอากาศเหมาะแก่การอยู่อาศัยโดยเอื้อประโยชน์ 2 ประการคือเหมาะแก่การอยู่อาศัยคือมีสภาพดินฟ้าอากาศที่ดีไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อร่างกายมีสภาพแวดล้อมที่ดีซึ่งจะช่วยส่งผลต่อภาวะของจิตใจมีความเหมาะสมต่อการประกอบอาชีพสามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้โดยง่ายหรือไม่ผิดเคืองจนเกินไปนักสามารถประกอบกิจการงานต่าง ๆ ได้ดี

2) บุคคลสัปปายะ คือ เป็นสถานที่ที่มีบุคลากรที่ดีเป็นสถานที่ที่อุดมไปด้วย ผู้ทรงภูมิปัญญามีผู้รู้ มีผู้มีความสามารถ มีบัณฑิตนักปราชญ์ ผู้ทรงธรรมคุณธรรมอยู่มากซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็นสามกลุ่มบุคคล คือ บุคคลที่สามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ทางการศึกษา การเล่าเรียนภาควิชาการต่าง ๆ บุคคลที่สามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ทางการประกอบกิจการงานด้านวิชาชีพต่าง ๆ สามารถถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานมีความชำนาญในวิชาชีพเฉพาะด้านบุคคลที่สามารถให้ความรู้ในด้านคุณธรรมทั้งคุณธรรมระดับต้นสำหรับฆราวาสและคุณธรรมระดับสูงสำหรับบรรพชิต

3) อาหารสัปปายะ คือ ในท้องถื่นนั้นมีอาหารสมบูรณ์เพราะอาหารถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สามารถทำให้ร่างกายมีกำลังในการประกอบกิจการงานต่าง ๆ ถ้าหากขาดแคลนอาหารก็ย่อมนำมาซึ่งโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ชีวิตที่ยากที่จะดำรงอยู่ต่อไปได้การเลือกอยู่ในถิ่นที่มีความอุดมสมบูรณ์ย่อมเป็นเครื่องช่วยส่งเสริมเกื้อหนุนให้บุคคลนั้นถึงความเจริญและความเป็นมงคลได้อีกทางหนึ่ง

4) ธรรมสัปปายะ คือ เป็นสถานที่ที่มีคำสอนของพระพุทธศาสนาแผ่ไปถึงซึ่งผู้คนในถิ่นนั้นสามารถให้ทานรักษาศีลเจริญภาวนาได้เป็นสถานที่ที่มีการปกครองโดยธรรมมีผู้ปกครองที่ยึดหลักคุณธรรมเพื่อความผาสุกของประชาชนในสังคม

จุดด้อยของหนังสือ

จุดด้อยของหนังสือเรื่อง “ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัด” ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วยกับหนังสือเล่มนี้ คือ ไม่มีเชิงอรรถอ้างอิง ไม่มีบรรณานุกรมให้สืบค้นเพิ่มเติม โดยเฉพาะด้านของหลักปฏิรูปเทศ ความเชื่อ หลักการบริหารวัดถ้าเพิ่มเติมเนื้อหาส่วนของสัปปุริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) อุตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ดีทำความดีไว้ก่อนแล้ว) จำทำให้เนื้อหาน่าสนใจและโดดเด่นยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหนังสือของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) “พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม” ได้กล่าวว่าปฏิรูปเทศหรือการอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมมีปรากฏอยู่อย่างชัดเจนในจกักรสูตร ว่าด้วยจักร 4 ประการและในมงคลสูตรว่าด้วย

มงคล 38 ประการข้อที่ 4 สอดคล้องกับพระสูตรต้นปิฎกเล่มที่ 25 โดยใจความว่า “เทวดาและมนุษย์เป็นอันมากผู้หวังความสวัสดิได้พากันคิดมงคลทั้งหลาย ขอพระองค์จงตรัสอุดมมงคลพระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาตอบว่า การไม่คบคนพาล 1 การคบบัณฑิต 1 การบูชาบุคคลที่ควรบูชา 1 นี้เป็นอุดมมงคล การอยู่ในประเทศอันสมควร 1 ความเป็นผู้มีบุญอันกระทำแล้วในกาลก่อน 1 การตั้งตนไว้ชอบ 1 นี้เป็นอุดมมงคลฯ” โดยเป็นการแสดงธรรมข้อใหญ่ที่มีปฏิรูปเทศเป็นส่วนประกอบเพื่อให้ธรรมนั้นสัมฤทธิ์ผลโดยได้แสดงความหมายความสำคัญและผลที่ได้รับจากการปฏิบัติธรรมนั้น

สรุป

หนังสือ “ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จในการบริหารวัด” เล่มนี้พรรณนาถึงความสำคัญในการใช้หลักปฏิรูปเทศ คือ อวาสาเป็นที่สบายเรื่องการวางผังของวัดนี้ก็จะต้องแบ่งให้ชัดเจนทั้งพุทธาวาส ธรรมาวาส สังฆาวาส คือ พุทธาวาสต้องมีโบสถ์เป็นแกนกลางทำให้เด่นเป็นสง่าและไม่จำเป็นต้องแพงมากนักทำมาวาสาเป็นสถานที่ศึกษาธรรมะของพระภิกษุสามเณรประชาชนต้องแบ่งสัดส่วนให้ดีไม่ให้เสียงรบกวนพุทธาวาสไม่ยั้งนั้นเดียวสถานที่อื่นจะเป็นอัมพาททางวัดสังฆาวาสเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ต้องให้ความสงบเรียบร้อยไม่ควรให้ประชาชนเข้าไปพลุกพล่านเพราะพระภิกษุจะได้พบกับความก้าวก่ายในการปฏิบัติธรรมทั้งหมดนี้ เป็นเรื่องที่อยู่ในการวางผังการดูแลรักษาวัดให้เจริญและตั้งอยู่ได้นานต้องมีหลักอยู่ว่า 1) ของหายให้หา 2) ของเสียให้ซ่อม 3) ใช้ของให้รู้จักประมาณ 4) ไม่ตั้งคนพาลเป็นหัวหน้า จากเรื่องนี้ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่าการรักษานั้นยากยิ่งกว่าสร้างหลายเท่าหนักการจะรักษาให้วัดตั้งอยู่ได้นานก็ต้องฝึกคนในวัดให้มีสำนึกในการดูแลรักษาสมบัติพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ข้อดังกล่าวมานี้หากฝังอยู่ในจิตใจแล้วเราจะมองข้ามธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้ ตั้งแต่ว่าเรื่องนี้เป็นของฆราวาสเรื่องนี้เป็นของพระ เพราะคำสอนทุกคำสอนของพระพุทธองค์ถ้าทำจริง ๆ แล้วปราบกิเลสไปนิพพานได้ทั้งนั้น นี้ก็เป็นเรื่องที่อยู่ใต้อวาสาเป็นที่สบายถ้าใครแบ่งงานตาม 3 หัวข้อใหญ่และทำตามหลักที่ว่านี้แล้วสถานที่นั้นจะมีหัวใจของอวาสาเป็นที่สบายเกิดขึ้น คือ ความสะอาด ความสงบ ความร่มรื่น ความปลอดภัยและความเป็นระเบียบ ฆราวาสจัดการวัดให้เป็นที่ มีความสะอาด มีความสงบ มีความร่มรื่น เพื่อเป็นการนำแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางปลูกฝังศีลธรรมของคนในสังคมอีกครั้งในอนาคตอันใกล้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและประเทศชาติยิ่ง ๆ ขึ้นไป

เรื่องปฏิรูปเทศ 4 เป็นเรื่องของการได้อยู่ในที่ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องหลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาสถานที่ของวัด ซึ่งถ้าแต่ละวัดโดยเจ้าอวาสาแบ่งงานตาม 6 หัวข้อใหญ่และทำตามหลักที่ว่านี้แล้วสถานที่นั้นจะมีหัวใจของความสัปปายะเป็นที่สบายเกิดขึ้น คือ ความสะอาด ความสงบ ความร่มรื่น ความปลอดภัยและความเป็นระเบียบ ฆราวาสจัดการวัดให้เป็นที่ มีความสะอาด มีความสงบ มีความร่มรื่น เพื่อเป็นการนำแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางปลูกฝังศีลธรรมของประชาชนและเยาวชนคนในสังคมอีกครั้งในอนาคตอันใกล้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและช่วยพัฒนาปัญญาทางสังคมของเยาวชนที่จะเติบโตเป็นอนาคตของประเทศชาติที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

เอกสารอ้างอิง

- ปิ่น มุทุกันต์. (2535). *มงคลชีวิตภาค 1 ประมวลความก้าวหน้าตามแพทยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระภวนาวินัยคุณ (เผด็จ ทัดตชีโว). (2544). *ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จในการบริหารวัด*. กรุงเทพฯ: บริษัท เพาเวอร์พริ้นท์ จำกัด.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

